

Josep PERARNAU I ESPELT

LA TRADUCCIÓ CATALANA MEDIEVAL DEL
LIBER SECRETORUM EVENTUUM
DE JOAN DE ROCATALHADA

Edició, estudi del text i apèndixs*

Dues són les raons que expliquen les pàgines següents: la primera és el fet que en unes de no gaire anteriors vaig presentar la descripció del volum

*En les pàgines següents utilitzarem aquestes abreviatures:

BIGNAMI-ODIER, *Études* = Jeanne BIGNAMI-ODIER, *Études sur Jean de Roquetaillade (Johannes de Rupescissa)*, París, J. Vrin 1952, 285 pp. Marjorie REEVES, *The Influence of Prophecy in the Later Middle Ages. A Study in Joachimism*, Oxford, At the Clarendon Press 1969, XIV i 576 pp., en allò que afecta el nostre tema és deutora del llibre de BIGNAMI-ODIER, tal com reconeix la mateixa REEVES, 225, nota 3; en els altres punts d'aquest estudi, ho és de POU I MARTÍ, *Visionarios...*, i del *Breviloquium*.

BIGNAMI-ODIER, *Jean* = Jeanne BIGNAMI-ODIER, *Jean de Roquetaillade (de Rupescissa), théologien, polémiste, alchimiste* (Histoire Littéraire de la France, XLI), París Imprimerie Nationale 1981, 75-240; en general, aquesta obra és una abreviació de l'anterior.

BOHIGAS, *Eiximenis* = Pere BOHIGAS, *Prediccions i profecies en les obres de fra Francesc Eiximenis*, dins *Franciscalia*. En la convergència centenària del trànsit del Poverello (1226), de la seva canonització (1228) i de l'autoctònia de l'orde caputxí (1528), Barcelona, Editorial Franciscana 1928, 23-38; reproduït dins *Aportació a l'estudi de la literatura catalana*. Pròleg d'Amadeu J. SOBERANAS (Biblioteca Abat Oliba, 23), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1982, 91-115.

BOHIGAS, *Profecies assaig* = Pere BOHIGAS, *Profecies catalanes dels segles XIV i XV. Assaig bibliogràfic*, dins «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», VI (1920-1922), 24-49.

BOHIGAS, *Profecies altres* = Pere BOHIGAS, *Profecies de Merlí. Altres profecies contingudes en manuscrits catalans*, dins «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», VIII (1928-1932 [1934]), 252-279.

Breviloquium = H. LEE, Marjorie REEVES, Giulio SILANO, *Western Mediterranean Prophecy. The School of Joachim of Fiore and the Fourteenth-Century Breviloquium* (Studies and Texts, 88), Toronto, Pontifical Institute of Medieval Studies 1989, XII i 348 pp.

DBI = «Dizionario Biografico degli Italiani», Roma, Istituto per l'Enciclopedia Italiana 1960 ss.

DHGE = «Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques», París, Letouzey et Ané 1912 ss.

manuscrit de Carpentràs, Bibliothèque Inguimbertaine 336, i publicar una de les dues traduccions catalanes d'obres de Joan de Rocatalhada allí conservades, el *Ve amb mi en tribulació*,¹ és normal que segueixi l'altra, fins ara

GEC = «Gran Enciclopèdia Catalana», Barcelona, Enciclopèdia Catalana 1969 ss.

LERNER-MOREROD (o Lerner-MOREROD) = Robert E. LERNER, Christine MOREROD-FATTEBERT, *Johannes de Rupescissa. Liber secretorum eventuum*. Edition critique, traduction et introduction historique (Spicilegium Friburgense. Textes pour servir à l'histoire de la vie chrétienne, 36), Fribourg (Suisse), Éditions Universitaires 1994, 326 pp. (És escrit en VERSALETA el cognom de l'autor, al qual correspon la part del volum citada en cada cas).

LMA = «Lexikon des Mittelalters», Zuric i Munic, Artemis Verlag 1980 ss.

POU I MARTÍ, *Visionarios* = Josep M. POU I MARTÍ, *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes*, Vic, Editorial Seráfica 1930, 534 pp. (N'hi ha dues edicions recents: Madrid, Colegio Cardenal Cisneros 1991, a cura de Juana M. ARCELUS ULIBARRENA, CXXX i 536 pp.; i Alacant, Fundación Juan Gil Albert 1996, a cura d'Albert HAUF I VALLS, 746 pp.).

VMT = JOAN DE ROCATALHADA, *Vademecum in tribulatione* (*Ve ab mi en tribulació*): el text és citat segons l'edició indicada en la nota 1.

1. *La traducció catalana resumida del Vademecum in tribulatione* (*Ve ab mi en tribulació de fra Joan de Rocatalhada*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XII (1993), 43-140; a les notícies que allí en donava, cal afegir la pàgina dedicada per Lerner-MOREROD, 105; i que el text núm. 6, presentat en la pàgina 49, ha estat posteriorment publicat per Martí AURELL I CARDONA, *La fin du monde, l'enfer et le roy: une prophétie catalane du XVe siècle*, dins «Revue Mabillon. Revue internationale d'histoire et de littérature religieuses», 66 (5) (1994), 143-177 (cf. ATCA, XV (1996), 798, núm. 11376); i, encara que no tingui relació directa amb el manuscrit de Carpentràs, recordaré la recent edició d'un *Libro de los grandes bechos*, en alguns punts del qual ressona el *Liber futurorum eventuum* de Joan de Rocatalhada, en José GUADALAJARA MEDINA, *Las profecías del anticristo en la Edad Media*, Madrid, Gredos 1996, 405-425; i d'un *Libro de las tribulaciones*, *ibid.*, 427-441.

Miraré de no repetir ací les indicacions bibliogràfiques que assenyalava en l'estudi del 1993, en particular en les pàgines 43-45; hom hi pot afegir bibliografia general, com la constantment donada per «Medioevo Latino», que en cada volum anyal hi dedica la secció *Visioni*, o la d'aportacions bibliogràfiques més circumscrites, com és ara Peter DINZELBACHER, *Nova visionaria et eschatologica*, dins «Mediaevistik», 6 (1993), 45-84, butlletí bibliogràfic, per al qual sembla inexistent allò que es publica més al Sud dels Pirineus.

En sentit més particular, cal recordar els apèndixs segon i terç, respectivament intitulats *Some short Prophecies attributed to Joachim, or associated with Joachimist Prophecies*, 525-533, i *Examples of prophetic Antologies*, 534-540, de Marjorie REEVES, *The Influence of Prophecy in the Later Middle Ages. A Study in Joachimism*, Oxford, At the Clarendon Press, 1969; Henricus FROS, *Visionum Medii Aevi latini repertorium*, dins *The Use and Abuse of Eschatology in the Middle Ages*, edited by Werner VERBEKE, Daniel VERHELST and Andres WELKENHUYSEN (Mediaevalia Lovaniensia, Series I/XV), Luvaina, University Press 1988, 481-498; (llistes anteriors en *Bibliotheca hagiographica latina antiquae et mediae aetatis*, Brussel·les 1898-1911, XVI-XXXIII; i *Novum supplementum*, Brussel·les 1986, VI-VII); i Roberto RUSCONI, 'Ex quodam antiquissimo libello'. *La tradizione manoscritta delle profezie nell'Italia tardo-medioevale: dalle collezioni profetiche alle prime edizioni a stampa*, *ibid.*, 441-472; Bernard MCGINN, *Visions of the End. Apocalyptic Traditions in the Middle Ages* (Records of civilization, sources and studies, 96), Nova Iork, Columbia University Press 1979, 378 pp.; Emil DONCKEL, *Visio seu prophetia fratris Johannis. Eine süditalienische Prophezeiung aus dem Anfang des 14. Jahrhunderts*, dins «Römische Quartalschrift», XL (1932), 361-379.

inèdita. La segona raó és que en l'endemig ha estat publicat críticament el text llatí original del tractat, el *Liber secretorum eventuum*, fins ara també inèdit,² cosa que facilita el treball d'edició de la dita traducció catalana medieval.

Com en la publicació precedent, també ara ens trobem davant la situació, anòmala, de publicar en aquestes pàgines un text, no pas perquè el seu original hi tingui cabuda, ans només perquè fou traduït al català. Això fa que no puguin entrar directament dins el nostre camp d'estudi (encara que no ens podem estar de fer-hi alguna referència) ni la significació doctrinal del llibre de Joan de Rocatalhada,³ ni les possibles fonts de la mateixa, fora del cas que, gràcies a la traducció catalana, se'ns presentin temes d'estudi desconeguts o almenys no tan imperatius per al text original, com pot ésser

Quant als Països Catalans, cal recordar que el llibre de POU I MARTÍ, *Visionarios*, publicat primer en forma de successius articles en la revista «Archivo Ibero-Americano», i després en forma de llibre a Vic, Editorial Franciscana 1930, ha tingut recentment dues edicions, una en reproducció fotostàtica amb pàgines prèvies de Juana M. ARCELUS ULIBARRENA, Madrid, Ediciones del Colegio Cardenal Cisneros 1991, CXXXII i 536 pp. (sobre la qual hom pot veure la recensió d'ATCA, XII (1993), 431-433); i l'altra amb estudi preliminar d'Albert HAUF I VALLS, (Espejo de Clío, 9), Alacant, Instituto de Cultura «Juan Gil Albert» 1996, 748 pp., objecte de recensió en la secció corresponent d'aquest volum. Hom pot veure també en particular Josep TARRÉ, *Las profecías del sabio Merlín y sus imitaciones*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», XVI (1943), 135-171; i sobretot les darreres aportacions de Jaume de PUIG I OLIVER, *Unes prediccions pseudo-arnaldianes del segle XV. Edició i estudi*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XIV (1995), 207-285, o d'altres *Profecia i poder al Renaixement. Texts profètics catalans favorables a Ferran el Catòlic*. Estudi i edició a cura d'Eulàlia DURAN i Joan REQUESENS (3 i 4, 157), València, Eliseu Climent editor 1997, 450 pp.; José GUADALAJARA MEDINA, *Las profecías del anticristo en la Edad Media* (Serie Manuales), Madrid, Editorial Gredos 1997, 506 pp.; Paola GUERRINI, *Propaganda politica e profezie figurate nel tardo medioevo* (Nuovo Medioevo, 51), VIII i 276 pp.

2. Vegeu la indicació bibliogràfica de la recent edició del *Liber futurorum eventuum* en la nota inicial d'aquesta introducció.

3. Tampoc no pot ésser objecte directe del nostre estudi l'autor, Joan de Rocatalhada; això no obstant, és possible que una font catalana permeti de precisar una mica més la data de la seva mort, de la qual Jeanne BIGNAMI-ODIER, *Études...*, 25, només diu que morí després del 31 de desembre del 1365, car en aquella data desaparegué dels comptes de la Cambra Apostòlica; però, si es referís a ell la frase que hi ha en l'explicació del paràgraf de la profecia papal *Ascende, calve*, dedicat a Gregori XI, transcrita per Pere Bohigas, en el seu *Profecies altres*, 260, encara hauria viscut en temps de Gregori XI (1370-1378); diu així: «Et post mortem istius Gregorii, sanctus papa reparator eligitur et reformabit totum orbem, tam infideles quam sismaticos, qui predictus reformator hodie est in carcere inclusus et tribulationibus involutus, sed finem tribulationem (!) habebit». Sobre aquella profecia, hom pot veure O. SCHWARTZ, R[obert] E. LERNER, *Illuminated propaganda: the origins of the 'Ascende calve' pope prophecies*, dins «Journal of Medieval History», 20 (1994), 151-183.

El pronòstic del papa reformador es pot veure en les línies 526-588 del text publicat en aquestes pàgines; seria repetit en el VMT, 95/266-103/358. Segons el recompte que es troba en les indicades línies del nostre text, havia d'ésser el successor de Gregori XI.

el de l'influx d'Arnau de Vilanova en Joan de Rocatalhada i en particular en el seu *Liber secretorum eventuum*.

En concret, després d'haver recordat esquemàticament al lector el contingut de l'esmentat llibre, i la significació tant de la seva traducció catalana com de la còpia que ens n'és arribada, resseguiem allò que els autors han afirmat de la relació de Joan de Rocatalhada i Catalunya, mirarem d'aplegar tots els textos que entren dins el tema d'aquesta relació, i esbrinarem, a base dels dits textos, quina fou la de l'obra escrita de Joan de Rocatalhada amb persones i fets del Països Catalans. I com que, si no anem errats, amb aquesta s'acaba l'edició de les traduccions catalanes medievals de llibres (o de les obres principals) d'aquell autor aquità, aplegarem en l'apèndix primer dos textos breus, un de Rocatalhada i un d'inspirat per ell, que, en llatí (o en traducció catalana), també corregeren per la Catalunya dels segles XIV i XV; i en el segon, els paràgrafs o fragments de l'encara inèdit *Liber ostensor* del mateix Rocatalhada, que fan referència a Països Catalans o als seus habitants; d'aquesta manera, entre els dos textos traduïts al català i els dels dos apèndixs, l'estudiós tindrà a l'abast de la mà una bona base per a l'estudi de les relacions entre Joan de Rocatalhada i Catalunya.

Esquema del nostre Liber secretorum eventuum

Ni que directament només ens ocupem de la traducció catalana, ens cal tenir una idea global de l'autor i del text que tenim entre mans.

Quant a l'autor, recordem que la notícia més coneguda del framenor Joan de Rocatalhada, ultra la seva qualificació com a visionari, és la que, per l'audàcia dels pronòstics que no s'estava de proclamar, passà molts anys —potser la major part dels anys de la seva vida d'adult— empresonat, tant en convents de l'orde franciscà com en el Palau del papa a Avinyó, el 'Carcer Soldani'. Ací justament, el mes de novembre del 1349 (recordem que acabava de passar, però que hom encara en sobrevivia esglaiat, el gran flagell apocalíptic de la Pesta Negra),⁴ fra Rocatalhada feia públiques les seves intuïcions i pronòstics dantescs per al futur de la història mundial fins a la fi dels temps.

4. Sobre la Pesta negra a Avinyó, hom pot llegir ara la narració d'un curial belga que hi sobrevisqué, editada per Andries WELKENHUYSEN, *La Peste en Avignon (1348) décrite par un témoin oculaire, Louis Sanctus de Beringen (Édition critique, traduction, éléments de commentaire)*, dins *Pascua mediaevalia*. Studies voor Prof. Dr. J. M. De Smet. Redactie R. LIEVENS, E. VAN MINGROOT, W. VERBEKE (Mediaevalia Lovaniensia, Series I/X), Luvaina, Leuven University Press 1983, 452-492.

Quant al *Liber secretorum eventuum*,⁵ proposem ací un esquema de les seves diverses parts (introducció, cos central, consideracions finals), amb particular atenció al nucli central format per les trenta previsions que hi són exposades i explicades.

I. Introducció: línies 1-25:

1. Línies 1-6: Dedicatòria al cardenal Guilhem d'Agrafulha.

2. Línies 7-25: L'any 1345, Joan de Rocatalhada ja s'havia convençut de la idea que els seus turments corresponien a la seva missió personal d'anunciar l'Anticrist; i a partir d'ací, al cap de poc tingué la intuïció i comprenqué el seguici dels pròxims esdeveniments escatològics, l'inici dels quals ell pronosticava imminent.

II. Les trenta intuïcions escatològiques: línies 26-1420:

II.a: Primera part: previsions entorn l'Anticrist imminent, Lluís de Trinària, línies 26-895.

1. Línies 26-70: la primera intuïció el convencé que les lluites escatològiques, de què parlen els capítols XIII i XVII de l'*Apocalipsi*, són, d'un segle ençà, protagonitzades pels bons, que haurien estat els reis pertanyents a la Casa de França, i pels dolents, que haurien estat els reis de la línia Hohenstaufen-Barcelona, a cada un dels quals és aplicada alguna de les frases d'aquells capítols. El centre de la intuïció és que l'aleshores infant d'onze anys Lluís de Trinària (1338-1354)⁶ era destinat a esdevenir emperador de tot el món i Anticrist;

5. N'ofereix un resum BIGNAMI-ODIER, *Études*, 113-129: la temàtica del *Liber futurorum eventuum* entraria en un marc molt més ampli en el *Liber ostensor*, encara inèdit; mentre se'n fa esperar l'edició sota la direcció d'André Vauchez, hom pot veure el l'apèndix II i el títol de la nota 7, els llibres de Jeanne BIGNAMI-ODIER indicats en la nota inicial, i, entre d'altres, el recull d'estudis sobre *Les textes prophétiques et la prophétie en Occident (XIIe-XVIe siècle)*, publicat dins «Mélanges de l'École française de Rome. Moyen Age», 102 (1990), 291-706, entre els quals, en particular el de Martí AURELL I CARDONA, *Prophétie et messianisme politique. La péninsule ibérique au miroir du Liber ostensor de Jean de Roquetaillade*, 317-361; completament amb d'altres pàgines de l'autor: *Eschatologie, spiritualité et politique dans la confédération catalano-aragonnaise (1282-1412)*, dins «Cahiers de Fanjeaux», 27 (1992), 191-235; i *Messianisme royal de la Couronne d'Aragon (14e-15e siècles)*, dins «Annales. Histoire, Sciences Sociales», (1997/1), 118-155; quant al *Vademecum...*, hom pot veure la síntesi que n'ofereix Jeanne BIGNAMI-ODIER, *Études*, 157-173, i el meu *La traducció catalana resumida del Vademecum in tribulatione (Ve ab mi en tribulació) de fra Joan de Rocatalhada*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XII (1993), 43-140.

6. Fill de Pere II de Trinària i d'Elisabet de Caríntia, l'infant Lluís nasqué el 1338; tenia, doncs, onze anys quan Joan de Rocatalhada el col·locava al centre de les seves previsions a curt termini; però l'infant, ja rei de disset anys, moriria a darreries del 1355; Joan de Rocatalhada es feia ressò de la notícia en acabar el *Liber ostensor* cap a darreries de l'estiu del 1356, però no per això consideraria que les seves previsions havien fracassat, ben al revés;

2. línies 71-87: la segona intuïció li permeté de dreçar la llista de sis anticrists, d'acord amb Mt XXIV, 24, que en pronostica molts;

3. línies 88-109; les lluites entre francesos o partidaris seus pel tron de Nàpols deixaran sense protecció la Santa Seu, i facilitaran a Lluís de Trinàcria d'ensenyorir-se d'Itàlia i d'esdevenir Anticrist;

4. línies 110-119: en aquests anys ja s'abalancen sobre el món quatre grans flagells apocalíptics; cf. VMT, 87/146-92/224 i 108/410-112/455;

5. línies 120-123: arreu del món, un altre flagell consistirà en la multiplicació de guerres, mudances de reis i agreujament de la situació del poble per augment de tirans, lladres i bandolers de camins;

6. línies 124-164: la base bíblica de les intuïcions escatològiques de Joan de Rocatalhada és constituïda pels 1290 dies de *Daniel* XII, 11, i pels tres dies i mig o mitja setmana del mateix *Daniel*, IX, 27, entesos d'acord amb el principi de 'dies pro anno' i començant de comptar en el moment en què fou suprimit el culte del Temple de Jerusalem; aquestes premisses porten a la conclusió que el 1370 començaran els treballs escatològics; cf. VMT, 120/547-123/557;

7. línies 165-241: abans que es manifesti el gran Anticrist, una successió papal desembocarà en cisma, en el qual, de forma paral·lela a allò que succeí en la separació entre els regnes d'Israel i de Judà, cinc sisenes parts del poble cristià s'uniran a l'antipapa i només una al papa legítim, semblant a Celestí V; com a aquest, els altres l'hauran fet renunciar invàlidament;

8. línies 242-249: malgrat la contraposició dels eclesiàstics, entorn aquell mateix temps Lluís de Trinàcria serà elegit emperador romà i desfermarà la persecució contra l'Església;

9. línies 250-320: simultàniament amb l'elecció de l'antipapa i del seu emperador, l'orde dels framenors es dividirà en tres parts: la dels frares relaxats, que s'uniran a l'antipapa; la dels estrictes, que seguiran adherits al

aprofitant que l'*Oraculum sextum Joachim* començava amb aquest toc d'atenció: «Attende etiam quod anno Domini M. CCC. LXIJ. Fredericus, de tertia generatione condam Federici imperatoris...», comentava per la seva banda: «Quoniam ante principium huius anni obiit Ludovicus iuvenis, rex Trinacrie, et regnare incepit Fredericus, frater eius, pro eo, qui ad litteram est de generatione Federici secundi, et Petri, regis Aranum (*sic!*)...», Vat., Ross. 753, f. 146v (vegeu el fragment complet en l'Apèndix II a aquest article, núm. 24); hom pot trobar una primera informació i bibliografia de Frederic de Trinàcria en les pàgines de Salvatore FODALE, *Federico IV (III) d'Aragona, re di Sicilia (Trinacria), detto 'il Semplice'*, dins «Dizionario Biografico degli Italiani», 45 (1995), 694-700; sobre la denominació de 'Trinàcria' em permeto de remetre al meu *Problemes i criteris d'autenticitat d'obres espirituals atribuïdes a Arnau de Vilanova*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XIII (1994), 63-70 (també publicat dins els *Actes de la primera trobada internacional d'estudis sobre Arnau de Vilanova*, I (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, XVIII), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1995, 63-70), on hi ha altra bibliografia sobre la dita denominació reial.

papa verdader; i la dels pretesos espirituals, gibel·lins, que s'associaran al nou emperador, Lluís de Trinàcria. L'arrel d'aquesta malignitat es troba en aquells dominics que afirmen contradicció entre les decretals de Nicolau IV i de Joan XXII entorn la pobresa evangèlica, enfortint així el grup que es formà entorn Lluís de Baviera, que considera heretge Joan XXII; l'autèntica Església, per contra, defensarà la concòrdia doctrinal d'ambdues decretals;

10. línies 321-370: en aquesta situació de lluita interna de l'Església, d'una banda el papa verdader excomunicarà els dos grups herètics separats d'ell, i de l'altra el nou emperador (se suposa que serà Lluís de Trinàcria), tot de sobte, prendrà tots els béns temporals als eclesiàstics, no sols als del grup fidel al verdader papa, ans també als dels heretges; perseguirà i matarà eclesiàstics i l'*Ordo praedicatorum* resultarà extingit; però el papa verdader reeixirà a amagar-se; i així s'acompliran les prediccions de l'*Apocalipsi* XVII, relatives a la meretriu; cf. VMT, 92/225-94/250; 103/359-107/409;

11. línies 371-397: el nou emperador donarà llibertat als jueus, els quals el proclamaran messies i li suggeriran d'establir una nova religió, la seva; així, arribarà a creure's Déu i establirà un fals profeta taumaturg: en aquest s'acomplirà la predicció d'*Apoc* XIII sobre la bístia pujant de la mar;

12. línies 398-420: seguiran tres anys, durant els quals l'Església autèntica es contraposarà valentament a l'Anticrist, que ja es considerava vencedor absolut; i sota el papa verdader els dos personatges d'*Apocalipsi* XI, 3 ss., predicaran i faran miracles, però al final seran morts per l'Anticrist, quan aquest també serà prop de la seva fi; cf. VMT, 95/266-99/321;

13. línies 421-434: quan, totalment forassenyat durant el dit trienni, l'emperador universal es cregui poder regnar en pau, els nous Macabeus i l'autèntic poble cristià se li rebel·laran i l'atacaran amb miracles autèntics, amb controvèrsies i amb guerres; en camp de batalla, serà llançat viu a l'infern i confós per l'Església;

14. línies 435-489: amb l'arribada de Pedro el Cruel⁷ de Castella als 21 anys (el 1355), s'encendran les guerres en la Península Ibèrica per culpa de la tolerància amb què els seus reis tracten els sarraïns. Serà Lluís de Trinàcria qui, per atenció al rei de Catalunya-Aragó, els foragitarà successivament de València, Granada i l'Algarb, i en segon lloc de tots els regnes del Nord d'Àfrica, des de l'Oceà Atlàntic a Etiòpia, i després, de la Meca. La seva fama serà immensa i, retornat a Itàlia, serà elegit emperador romà, tot i la contraposició dels eclesiàstics; passarà Roma a sang i foc, però s'apoderarà de tota Itàlia i Alemanya, i finalment, per confederacions o guerres, de tota l'Àsia; VMT, 19/51-53;

7. En relació a Pedro el Cruel, em permeto de remetre al meu *Pedro el Cruel en el Liber ostensor de Joan de Rocatalhada*, en curs de publicació dins «Anthologica Annua».

15. línies 490-517: en la Guerra (dels Cent Anys) entre França i Anglaterra, aquesta serà unes xurriaques en mans de Déu per a la correcció del fill predilecte, França; entorn ambdós es formaran les respectives lligues amb resultats bèl·lics alterns, fins que durant un quant temps Lluís de Trinària obtingui el poder universal;

16. línies 518-526: ja el 1345, Joan de Rocatalhada hauria vist que Climent VI, aleshores regnant, havia d'encarregar determinades missions a cardenals; i que a Tolosa passarien coses greus, que no explica (cf. Ap. I);

17. línies 526-588: previsions per als quatre pontificats successivament posteriors al de Climent VI, aleshores regnant: el primer successor es podrà considerar màrtir pels sofriments que li causaran tant les guerres entre cristians com sobretot les heretgies que sorgiran dins l'Església. El segon, continuador del precedent, intentarà de reformar el món, però, sensible a influències de poderosos, reintegrarà en l'Església alguns que no hi haurien d'ésser. El terç serà reformador: posarà fi a les heretgies, promourà persones santes i virtuoses a les dignitats eclesiàstiques i així l'Església s'enfortirà a resistir l'Anticrist (cf. VMT, 82/86-84/107). Sota el quart plourà damunt el món la ira de Déu (vegeu nota 66), molts monestirs i esglésies seran destruïts i aquesta situació durarà fins que, mort Anticrist imminent, l'Església sorgirà triomfadora.

18. línies 589-663: prediu dues croades generals del poble cristià. El resultat de la primera, promoguda pel papa, serà negatiu; el de la segona, com que, veient-se ell mateix perdut per una cruentíssima invasió sarraïna, demanarà ajut als reis de França (cf. VMT, 99/322-103/358) i d'Anglaterra, serà molt bo, però no total. Amb nous papa i rei d'Anglaterra, començarà el cisma del nou antipapa, Lluís de Trinària serà elegit emperador i es formarà una lliga entre aquest, el rei d'Anglaterra i el de Catalunya-Aragó. El rei de França haurà d'escollir entre sotmetre's al dit emperador o perdre momentàniament el regne i fer costat al papa; la tradició de la casa de França demana això darrer; i el rei d'Anglaterra pagarà la traïció, car també serà desposseït per l'emperador i no podrà ésser ajudat per França;

19. línies 664-731: en una plana enorme s'aplegaran totes les nacions de la terra per a la batalla decisiva entre Crist i Anticrist, complint-se així el capítol XIX de l'*Apocalipsi* i, en el punt de la confusió de l'Anticrist, el cinquè de *Miquees*. Els defensors de Crist seran un petit ramat d'ovelles, els de l'Anticrist un immens estol de bocs; aquests aniran guanyant, però baixarà Jesús i davant tota la humanitat la seva sola glòria confondrà i matarà l'Anticrist i els seus capdavanters, d'acord amb *2 Tessalonicencs*, II;

20. línies 732-775: començant de comptar el dia de la mort de l'imminent Anticrist, el món durarà mil anys solars: és cosa certa, perquè es troba en l'Esriptura, *Apocalipsi*, XIX i XX: el dragó-Anticrist serà fermat a l'infern durant mil anys, complerts els quals serà desfermat i portarà amb ell els estols de Gog i de Magog; cf. VMT, 119/338-120/456;

21. línies 776-895: cal distingir tres vingudes públiques i solemnes de Crist, a cada una de les quals correspon una resurrecció: la primera fou en carn mortal, en la qual, ultra la d'Ell hi hagué, segons *l'Evangelí de Mateu*, la resurrecció de molts d'altres, que ja no moririen; la segona serà el dia de la mort de l'imminent Anticrist, en què, segons *Apocalipsi XX*, resuscitaran tots els degollats i assassinats pel dit Anticrist, els quals regnarán amb Crist durant mil anys; i, després del segon i màxim Anticrist, la terça serà la vinguda per a la fi del món i el judici, en què la resurrecció serà absolutament general. Aquest seria el sentit literal de les expressions bíbliques, no pas la interpretació només mística de sant Agustí i encara menys les interpretacions dels heretges, que neguen la resurrecció general definitiva.

II. b: Previsions entorn del darrer i definitiu Anticrist, mil anys després:

22 (23). línies 896-944: entorn dels mil anys entre les vingudes de Crist i resurreccions segona i terça, sorgiran errors: els deixebles de Joaquim de Fiore⁸ diran que la darrera vinguda serà dos-cents anys després de la mort del primer Anticrist; els filòsofs naturals diran que el món no s'acabarà mai i que Crist fou un mentider; aquesta posició ja fou refusada en la *1Pt 3*;

23 (24). línies 945-999: la persecució del primer Anticrist es resoldrà a favor de l'Església Romana, perquè havent integrat per força pagans i jueus en la religió unitària del seu imperi, en el moment en què la resplendor de Crist present l'annihilarà, tots veuran que el vencedor és Crist i se li sotmetran, complint-se així la previsió de *Zacaries XII*; el mateix Anticrist-Lluís de Trinàcria suprimirà amb la seva espasa els clergues endureïts i heretges i els tirans dels pobles; cf. *VMT*, 81/66-82/85;

24 (25). línies 1000-1047: entre els 1290 dies-anys posteriors a la supressió del culte de l'Antic Testament, que es compliran el 1370, i els 1335 en què, també segons *Daniel*, es podrà considerar benaurat qui hi arribarà, i es compliran el 1415, passaran 45 anys plens de treballs, durant els quals l'Església serà sotraguejada des de fora pels tirans i des de dins pels envejosos de l'ascendent dels conversos, anys que començaran a comptar des de la mort de l'Anticrist imminent. Del 1415 enllà seran els mil anys de pau; cf. *VMT*, 119/538-120/546;

25 (26). línies 1048-1124: d'acord amb les profecies de *Daniel II* i *VII*, l'Imperi Romà amb els seus deu reis de terrissa, resultarà destruït en ésser-

8. Dos anticristos havien ja estat previstos per Joaquim de Fiore; però si hom llegeix Raoul MANSELLI, *Il problema del doppio Antichristo in Gioacchino da Fiore*, dins *Geschichtschreibung und Geistiges Leben im Mittelalter*. Festschrift für Heinz Löwe zum 65. Geburtstag, herausgegeben von Karl HAUCK und Hubert MORDEK, Colònia i Viena, Böhlau Verlag 1978, 427-449, tindrà informació de les convergències i les diferències entre els dos autors en aquest punt.

ho l'imminent Anticrist, després del qual, ja convertits els jueus, la nova monarquia de tot el món serà posada en mans d'aquests durant mil anys de pau;

26 (27a). línies 1125-1172: convertits els jueus, Jerusalem serà la capital tant política com espiritual i, doncs, seu del papa durant els mil anys de pau entre els dos Anticrists, complint-se així la profecia d'*Apocalipsi* X; Déu obrirà la intel·ligència d'aquest papa, li farà entendre els arcons de les profecies i així, amb els seus legats predicarà l'Evangeli i proveirà sobre la conversió, ordenació i pau universal dels mil anys;

27 (27b). línies 1173-1207: en aquella Jerusalem, esdevinguda capital de l'Església, i en la seva grandesa, es compliran les profecies de *Jeremies*, XXXI, de *Zacaries*, II, i de d'*Hebr*, X: però no serà la capital contínua de l'emperador, a fi d'evitar la implicació dels clergues en afers mundans;

28 (28). línies 1208-1227: en aquells mil anys de pau eclesiàstica posterior a l'Anticrist es compliran les profecies d'*Isaïes*, II; de *Miquees*, IV; del *Salm* LXXI; i d'*Isaïes*, LX;

29. línies 1228-1282: mort l'Anticrist imminent, baixarà tanta plenitud de l'Esperit Sant damunt tot el món, que el paraís semblarà haver-se implantat de nou sobre la terra; els eclesiàstics, començant pel papa, reproduiran la vida de Crist; els casats viuran en màxima puresa, la majoria dins el terç orde de Sant Francesc; els framenors resplendiran en santedat com sant Francesc. Però passats set-cents anys, tots es començaran de tòrcer i refredar-se, i els framenors recauran en relaxació fins als crims més nefands i a perdre la fe. Passats els mil anys, la situació serà la descrita per *Lluc* XXI: amb prou feines hi haurà fe damunt la terra, tanta serà la multitud d'heretges;

30. línies 1283-1420: passats els mil anys, per culpa de tanta corrupció, seran enviats Gog i Magog. Car durant els mil anys, d'acord amb *Ezequiel*, XLVII, tots els pobles entraran en la mar de l'Església, però les escòries de l'Anticrist s'escaparan a les quatre cantonades del món i, passats mil anys, tal com diuen *Ezequiel*, XXXVIII i XXXIX, i l'*Apocalipsi*, XX, Satanàs desfermat els seduirà i seran el flagell de l'Església; però també seran tramesos profetes il·luminats pel cel, que lluitaran i molts seran martiritzats; però baixarà foc del cel, que llençarà Satanàs per sempre a l'estany de foc; aleshores apareixeran els senyals de la fi del món descrits en l'Evangeli

* * *

III. Consideracions finals, línies 1421-1550

1. Línies 1421-1474: no considerant-se ell profeta ni enviat a fer cap revelació, narra les circumstàncies personals en què tingué les anteriors intuïcions, que defineix: «comunicació de comprensió d'esperit dels profe-

tes en tema d'esdeveniments futurs», més que «comunicació d'esperit de profecia» (vegeu la nota 37);

2. Línies 1475-1542: reporta una narració entorn al naixement de Lluís de Trinàcria, en qui ell veia l'Anticrist imminent, entre d'altres raons perquè les lletres amb valor de xifra en la paraula LVDOVICUS equivalen a 666, que és el número de la bèstia segons *Apocalipsi* XIII, 18;

3. Línies 1543-1550: paràgrafs finals.

Aquest és, vist en dimensió sincrònica, el contingut del *Llibre dels grans esdeveniments* de Joan de Rocatalhada. I, encara que Jeanne Bignami-Odier consideri que el seu ordre «n'en est qu'apparent» i l'acusi d'un «désordre profond des idées»,⁹ el cert és que, mirat en línies generals, el cos de l'opuscle té una primera part centrada en les perspectives d'un gran Anticrist imminent i en la fulminació d'aquest per la sola presència de Crist (intuïcions I, 1-21), i una segona, que preveu els principals esdeveniments dels mil anys entre els dos Anticristos i, per al cap de mil anys, la presència i activitat del segon i definitiu, també anorreat per Crist abans de lliurar definitivament el Regnat a Déu Pare, posant així punt final a la història humana (intuïcions II, 22-30).

La versió dels esdeveniments finals exposada immediatament després de soferta la Pesta Negra, en el *Liber secretorum eventuum* el 1349, al cap de set anys, el 1356, seria completada en tots sentits, sobretot en el d'integrar-la dins una visió que volia ésser teològicament justificada, amb el *Liber ostensor*, immediatament després del qual arribaria el *Vade mecum in tribulatione*, ja conegut dels nostres lectors.¹⁰

Ara, coneixent els dos textos conservats en traducció catalana, hom s'adona de la gran diversitat entre el *Llibre dels grans esdeveniments* i el *Ve ab mi en tribulació*; tant com el primer, escrit el 1349, és una previsió escatològica general, que abasta el primer tràngol vinculat a la figura i activitat d'un anticrist imminent, Lluís de Trinàcria, els mil anys de pau posteriors al dit tràngol, i el final de la història amb la lluita definitiva entre l'Anticrist i Crist, el *Ve ab mi en tribulació* escrit el 1356 després de la mort de l'esmentat Lluís, limitava la seva perspectiva i previsions als anys anteriors al 1370, sobretot als 1360-1365 (cf. VMT, 87/146-89/185), i als immediatament anteriors plens de desastres previs, entre el 1356 i el 1360 (cf. VMT, 89/186-92/224); tant com allí el punt damunt el qual Joan de Rocatalhada concentrava les seves previsions era el camí de Lluís de Trinàcria fins a la dignitat imperial i la seva actuació maligna, però amb repercussions acceptables per a l'Església, el *Ve ab mi...* posava en guàrdia entorn els mals tràn-

9. BIGNAMI-ODIER, *Études*, 114.

10. Vegeu la nota núm. 5.

gols imminents a tot Europa, però sobretot davant la dura correcció que amenaçava els eclesiàstics (cf. VMT, 82/86-87/145; 92/251-94/250; 103/359-107/409); en conseqüència, també en el *Ve ab mi...* ocupen més espai els remeis per a no sucumbir a la persecució d'Anticrist (cf. VMT, 112/456-118/529), entre els quals no manca la disponibilitat al martiri (cf. VMT, 118/530-119/537).

D'acord amb allò que direm de seguida entorn al fet de la traducció catalana del *Liber secretorum eventuum*, és explicable que aquest atragués més l'atenció dels escriptors catalans contemporanis; afectava directament la nostra casa reial, cosa que, mort Lluís de Trinàcria, ja no feia el *Vade mecum in tribulatione*.

Les raons d'una traducció

I si recordem que, d'acord amb la seva divisió entre bons (francesos) i dolents (imperials i catalans), l'anticrist immanent és personificat per ell en l'aleshores infant d'onze anys, Lluís de Trinàcria,¹¹ crec que ja per aquest camí podem trobar un primer fil que ens expliqui el fet de la traducció catalana d'aquell opuscle.

En efecte, si el text original d'aquest s'acabava el dia de sant Martí del 1349, dos mesos i mig abans, a València, Pere el Cerimoniós es casava amb la seva tercera esposa, Elionor de Trinàcria o de (l'illa de) Sicília.¹² Això sol ja explicaria un interès per part de la parella reial i en particular pel de la reina; però hi ha quelcom més: si la política de la novella parella a Sicília era la d'enfortir la influència catalana fins al punt que la nostra Elionor es considerava possible pubilla única del regne de Trinàcria, cal tenir present que en aquells moments la trajectòria de la reina mare, Elisabet de Caríntia,¹³ era justament la contrària; si, doncs, en un indret clarament

11. Vegeu la nota núm. 6.

12. El tema acaba de rebrotar mitjançant tres articles de Martí[n] Aurell i Cardona, citats en la nota 5; cal no oblidar d'altres aportacions: Ulla DEIBEL, *La reina Elionor de Sicília*, dins «Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», X (1920), 361-370; Marina SCARLATA, *Eleonora d'Aragona, regina d'Aragona*, dins «Dizionario Biografico degli Italiani», 42 (1993), 399-404, amb bibliografia; d'entre les darreres aportacions que mitjançant dades objectives ajuden a definir la seva personalitat, hom pot veure alguns dels seus comptes publicats per Margarida ANGLADA CANTARELL, M. Àngels FERNÁNDEZ TORTADÉS, Concepció PETIT CIBIRIÀIN, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona* (Textos i Documents, 26), Barcelona, Fundació Noguera 1992, 252 pp., amb la recensió d'aquest anuari, XIII (1994), 431-433; i Anna M. ADROER I TÀSIS, *El palau de la reina Elionor: un monument desaparegut*, dins «Lambard. Estudis d'Art medieval», VI (1991-1993 [1994]), 248-264 (cf. ATCA, XV (1996), 652, núm. 10814).

13. Carmela M. RUGOLO, *Elisabetta di Carinzia, regina di Sicilia*, dins «Dizionario Biografico degli Italiani», 42 (1993), 484-486, amb bibliografia; ella és la protagonista de

col·locat sota la doble influència francesa de la dinastia principal i de la dels Anjou, i per part d'un autor profrancès, acabaven d'ésser dibuixades, ni que no fossin excessivament santes, perspectives d'imperi universal per al germà de la reina Elionor, Lluís, en les quals era prevista la col·laboració amb el marit, Pere el Cerimoniós, no cal dir que arribava justament de la trinxera contrària la gran perspectiva per a ambdues corones, a condició que col·laboressin contra els francesos, i, doncs, a condició que fos aturada la política anticatalana de la reina mare, Elisabet de Caríntia.

Aquesta és una hipòtesi destinada a explicar el fet que el *Liber secretorum eventuum* fos traduït al català no gaire després d'haver estat redactat en llatí; i no és pas una hipòtesi mancada de fonament, car per camins diversos ens arriba la confirmació de l'interès de la nostra casa reial no sols en profecies, ans encara en les de Joan de Rocatalhada.¹⁴ Vull dir amb això, que la nostra

la contalla integrada per Joan de Rocatalhada al final del nostre *Liber...* (línies 1475-1511); atesa la seva política anticatalana, és explicable que, si no d'ella almenys del seu entorn, sorgís aquella narració, que pretenia de justificar un nom absolutament contrari a la dinastia de Barcelona i Palerm.

14. Dos són els camins a través dels quals som informats de l'interès de la casa reial en els pronòstics de Joan de Rocatalhada: l'interès en general, és certificat per lletres reials publicades, una per Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Documents per l'història de la cultura catalana medieval*, I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1908, 280, nota 1: «...nos és stada mostrada una profecia continent moltes coses, axí de temps passat com de esdevenidor, la qual és venguda de Vinyó...» (d'ACA, *Canc.*, reg. 1746, f. 12: 1379 agost 7, de l'aleshores primogènit Joan); l'altra ho fou per Josep COROLEU, *Documents històrics catalans del segle XIV. Colecció de cartes familiars corresponents als regnats de Pere del Punyalet y Johan I*, Barcelona, La Renaixensa 1889, 125: «...En Pere Lena, plebà o paborde de Mallorques, ha compilat un libre de diverses profecies e escriptures autèntiques e altres, per les quals ell en lo dit libre ho atribueix a nós e a nostra casa. E ja en temps del senyor rey nostre pare e vostre, a qui Déus perdó, lo dit paborde mostrà al dit senyor e li'n donà translat, lo qual trobam en sos coffres après que hac finat sos dies. E despuys hi ha molt anadit lo dit paborde» (d'ACA, *Canc.*, reg. 1963, f. 139: 1392 agost 17, del mateix Joan, ja rei).

Quant a Joan de Rocatalhada, tenim el text de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 276, f. 145, personalment relatiu a Pere el Cerimoniós, text que, després d'haver estat parcialment transcrit per Pere Bohigas, *Profecies altres*, 257-258, ara ho és en la seva totalitat en l'apèndix primer a aquest article; també tenim el text encara inèdit de Madrid, Biblioteca de Palacio, ms. II/3096, normalment atribuït a Ramon Cervera, personatge que, però, només hi és recordat com a testimoni d'una trobada datable el 1371 entre l'autor i la parella reial Pere i Elionor i que proposo d'intitular *Consell polític relatiu a l'actuació reial en el Cisma d'Occident i en la successió de l'illa de Sicília* (cf. també nota 12). Són dos escrits directament adreçats al rei; però cal no oblidar els de fra Pere d'Aragó, membre de la família reial, i els de Francesc Eiximenis; ens n'ocuparem en les pàgines següents.

Aquesta és l'ocasió de recordar l'interès de Pere el Cerimoniós en temàtica d'astronomia i astrologia, demostrat per les *Taules de Barcelona*, elaborades per encàrrec seu, publicades per Josep M. MILLÀS I VALLICROSA, *Las tablas astronómicas del rey don Pedro el Ceremonioso*, Madrid-Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas 1962, i suara estudiades per José CHABÁS, *Astronomía andalusí en Cataluña: las Tablas de Barcelona*, dins «Anuari de Filologia. Estudis àrabs i islàmics», XIX (1996), 477-525 (vegeu-ne el resum més avall en la tercera secció de les *Notícies bibliogràfiques*).

parella reial tenia una oïda ben oberta a allò que sobre les perspectives de la Casa de Barcelona pogués esbombar al bell mig de la cort papal d'Avinyó un ,clarivent' prou ben escoltat com Joan de Rocatalhada. Amb la qual cosa crec que cal descartar una hipòtesi de treball: que la traducció catalana del *Liber secretorum eventuum* fos realitzada al servei de possibles interessos de la Casa de França: en el pitjor dels seus moments dins la Guerra dels Cent Anys, París no podia pas ni pensar a resuscitar possibles pretensions en direcció als Pirineus.

Diré ja d'entrada (i és conscientment només una hipòtesi agosarada i provocadora, que cerca tota mena de contraposicions) que el gran interès dels nostres reis (o dels seus cortesans) per ventura no era pas tant el d'acceptar els pronòstics de Joan de Rocatalhada, però sí el de conèixer-los, ni que fos per posar-hi mur de defensa; en aquest sentit, qui més hi era interessada, per tots dos cantons, el del germà i el del marit, era la reina Elionor de Trinàcria, des del 1349 Elionor reina de la corona catalano-aragonesa. I no faré esperar més el lector: ella, no sabia dir si gaire directament o gaire indirectament, hi féu posar un antídoto: el *Breviloquium de concordia Veteris et Novi Testamenti*, el centre del qual és justament aquell punt que la presenta com l'altra ,pulla aquilae' al costat d'un rei Pere, paral·lela a com la besàvia Constança de Hohenstaufen era estada la primera ,pulla aquilae' al costat de Pere el Gran. Amb això també dic que la primera (potser la principal) forma d'influx del *Liber secretorum eventuum* a Catalunya fou la de provocar una reacció, un contra-pronòstic dels esdeveniments futurs, aquest al servei d'aquella persona, en la qual els drets sobirans de la Casa de Barcelona i de la derivada de Palerm tornaven a confluïr (i de fet, ni que fos per poc de temps, es reunirien, ni que fos durant poc més d'un any, en el segon fill, Martí l'Humà).¹⁵

15. L'estudi d'aquesta temàtica m'ha confirmat, bo i precisant-los, en els dubtes que entorn l'autoria del *Breviloquium* vaig manifestar en la recensió publicada en aquestes pàgines d'ATCA, X (1991), 402-404; assenyalaré temes que demanarien estudis detallats i que ara només puc indicar: l'autor es troba en un centre geogràfic, els radis del qual dibuixen una circumferència que va de Grècia fins a la ,Porta Hispanie, que est Catalonia', ja que la seva perspectiva és ,impèriocèntrica' i més ,siciliocèntrica' que ,catalanocèntrica': 203/53-209/240; 210/270-211/283; 216-217; i 219/188; no insistiré en l'etimologia del Principat, però no deixa d'ésser significatiu que l'autor li cerqui una arrel grega. Un altre detall: sempre que cita fra Peire Joan, ho fa de manera absolutament desconeguda en el nostre país: ,Ioannes', mai ,fr. Petrus Iohannis': 228/45; 230/105; 245/291; 250/444; 254/578; 259/77; 263/188 i 276/115 (cal remarcar que aquest canvi és quelcom més: demostra la distància de la mentalitat entorn a noms i cognoms entre el món cultural de l'autor del *Breviloquium* i el nostre); torno, doncs, a insistir que l'autor s'ha de trobar en els cercles que es mantingueren ben vius fins a la quarta dècada del segle XIV, gràcies a l'eix entre Lluís de Baviera i l'illa de Sicília, tot i que la clara parcialitat de l'autor a favor de la casa de Hohenstaufen-Barcelona, no el priva de manifestar la seva repulsa de catòlic ben ortodox tant contra l'emperador Frederic de Hohenstaufen: 214/63-64; 241/174-176; com contra Lluís de Baviera: 215/74-

Ara sabem de cert que la reina posseïa un exemplar ,historiat' del dit *Breviloquium*, exemplar que, de més a més, presentava una variant d'extrema importància en un dels punts capitals de la previsió; quan, en efecte, segons l'edició Lee-Reeves-Silano, llegim «...et rex Ludovicus, qui nunc est. Erit ille undecimus rex? Sua tempora revelabunt», l'exemplar de la reina contenia una versió única, desconeguda dels altres manuscrits utilitzats en l'edició esmentada: «...rex Ludovicus, qui nunc est. Unde, si rex Petrus, qui nunc in Aragonia est, vel rex Ludovicus, qui nunc in Sicilia est, erit ille rex undecimus, sua tempora revelabunt».¹⁶ Evidentment, les previsions de Joan de Rocatalhada concentrades en el punt focal de Lluís de Trinàcria, germà de la nostra reina, ja apareixen desplaçades, car el primer lloc ara és ocupat pel marit; i quan el 1355, el desventurat jovincell Lluís de Trinàcria moriria, les perspectives ja resultarien totalment focalitzades en el marit, justament perquè ho era de la segona ,pulla aquilae';¹⁷ des de les pàgines

77; també, però, contra la Casa de França i la secundària dels Anjou: 215/74-77; 239/111-114. Fins i tot hi ha alguna pista (no dic ni tan sols hipòtesi) que podria servir al planteig del problema de l'autor: d'entre els textos paral·lels, el *Breviloquium*... és, si no m'erro, l'únic que no fa servir el *Vae mundo in centum annis*; i aquell ,frate Giovanni' (compte: la mateixa denominació donada a fr. Petrus Iohannis), dels Campolo de Messina, que dedicà a la nostra reina Elionor la seva traducció dels *Dialogi* de sant Gregori el Gran (DBI, 42 (1993), 403-404); fins i tot crec que cal recordar la recent identificació d'una comunitat, oficialment benedictina, però en realitat formada per seguidors potser més d'Angelo Clareno que d'Arnau de Vilanova, assentada al monestir sicilià de Santa Maria del Bosco de Calatamauro: seria (no dic pas que fos!) un bon marc per a l'elaboració del *Breviloquium*...: vegeu Clifford R. BACKMAN, *Arnau de Vilanova and the Franciscans Spirituals in Sicily*, dins «Franciscan Studies», 50 (1990), 3-29, i el resum publicat en aquestes pàgines d'ATCA, XVI (1997), 680, núm. 12152.

Un punt, però, salta de la hipòtesi de treball a la certesa: El *Breviloquium*... ja es devia trobar en elaboració el 1337, en què l'autor encara hi parlava del ,infans Petrus' de Trinàcria (246/319), infant que aquell any esdevenia rei; i fou acabat abans del novembre del 1355, car, tal com tenim més amunt, Lluís de Trinàcria, fill del rei Pere acabat d'esmentar, és encara considerat viu i morí el 16 d'octubre d'aquell any (DBI, 45 (1995), 694).

Darrerament s'ha ocupat del joaquimisme del *Breviloquium*..., Juana Mary ARCELUS ULIBARRENA, *La literatura joaquimita en la Península Ibérica durante los siglos XIV-XV*, dins «Actes del Simposi Internacional de Filosofia de l'Edat Mitjana. Vic-Girona, 11-16 d'abril de 1993». Edició a cura de Paloma LLORENTE, Agustí BOADAS, Francesc J. FORTUNY, Andreu GRAU i Ignasi ROVIRÓ (Actes, 1), Vic, Patronat d'Estudis Ausonencs 1996, 188-193; n'hi ha síntesi en la tercera secció de les ,Notícies bibliogràfiques' d'aquest volum.

16. Les frases paral·leles transcrites formen part: la primera, del *Breviloquium*..., 207, línies 184-185; la segona, del *Consell polític*... (citat en la nota 14), *ibid.*, f. 42r; aquesta variant també es trobava en l'aleshores manuscrit núm. XV de Barcelona, Arxiu del Palau, segons el «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», VI (1920-1922), 34, nota 1, volum dissortadament perdut els anys 1932 (expulsió dels jesuïtes) o 1936 (revolució del juliol); hom pot veure sobre aquest volum la descripció d'Ignasi CASANOVAS, *Còdexs de l'Arxiu del Palau*, dins «Revista de Bibliografia Catalana», núm. 9 (1906 [1912]), 5-42, en particular, 34-38.

17. Recordem aquest fragment: «... de Yspania seu Cathalonia, egressurus est unus rex parvus persona et despectus ad percutiendum Darium regem francorum et ad cominuendum

d'Ulla Deibel (i les recentíssimes de Salvatore Fodale les confirmen totalment) sabem que la política de la reina de Catalunya-Aragó, Elionor de Trinàcria, en relació a l'illa de Sicília era la d'ésser considerada pubilla o hereva única del tron.¹⁸

De la qualitat de la traducció

Establertes les explicacions precedents, ens encararem al fet de la traducció en ella mateixa, que és el que pot entrar en aquest anuari.

La primera cosa que cal dir-ne és que, tal com vegé l'editora de l'original llatí, l'autor de la traducció catalana treballà a base d'un text de la línia de l'actual manuscrit de Torí (T).¹⁹ És molt possible que per a ella la raó

radicitus duo cornua eius, ut quod per regem Petrum qui cepit Siciliam inceptum est, scilicet Karulo de Sicilia expulso et rege Francie in Cathalonia mortuo et eius exercitu tam in terra quam in mari devicto, sub isto rege, seu cornu paruo de suo semine totaliter impleatur, ut sicut per pullam aquile ille, sic et per pullam aquile iste excitandus est...», *Breviloquium...*, 245/297-304; el paral·lelisme és estès al fet que, de la mateixa manera que Pere el Gran es convertí en potència europea pel camí de la mar, semblantment el nou Pere. I un altre detall: en algun moment, la 'pulla aquilae' sembla acaparar tot el protagonisme, almenys verbal: *ibid.*, 260/102: «Hec est enim illa petra Danielis II...»; *ibid.*, 105-107: «Hec est illa petra scandali...», in cuius manibus regnum Sicilie (compte: tot el 'regne de Sicília', Nàpols inclòs: vegeu la nota 11) debet dari»; *ibid.*, 261/167-1168: «Ipsa enim est filia aquile ferocissime, que hucusque prostrata dormivit, que, cum excitata fuerit, expandet alas in predam...»; i àdhuc desputen els dos fills, Joan I i Martí l'Humà: *ibid.*, 261/147-262/148: «Ab angelo pastor revelabitur, qui duobus aquile filiis benedicet...».

De tot allò que acabo d'exposar en aquesta nota i en la precedent i en el corresponent text de la introducció, en deduiria que el *Breviloquium* fou una obra escrita en dos temps: ja abans del 1337 (abans que fos rei l'aleshores infant Pere: 246/319) n'hauria estat redactada la part preferentment doctrinal, la tan clarament joaquimita, basada tant en els tres 'status mundi' com en el principi de la concòrdia sobretot entre els dos primers; i ja saltant tot el regne de Pere II de Trinàcria, essent rei el seu fill Lluís de Trinàcria (207/183-184) i, doncs, abans de la mort d'aquest el 1355, hauria estat redactada l'aplicació descaradament partidista a favor de la nova 'pulla aquilae', Elionor de Trinàcria, ara reina de la Confederació catalano-aragonesa; i amb una doble intenció: la de contrarestar, certament, la també descarada propaganda pro-francesa del nou pronosticador, Joan de Rocatalhada, i la d'encarrilar a favor d'Elionor allò que les perspectives, tant les antigues i autòctones com les darreres i pro-franceses procedents de la presó papal d'Avinyó, pronosticaven en direcció contrària; i, atesa la poca simpatia d'Elionor pel seu germà Lluís, de la qual ja s'adonà Ulla Deibel (p. 362), em pregunto si aquesta segona intenció no fou prou més consistent que la primera.

18. DEIBEL, *La reina...* (cit. en la nota 12), 345-365.

19. Exposo així el resultat del seu treball comparatiu «Son texte, comme celui de T, contient la 5e révélation mais non pas la 22e. Sa numérotation redevient pourtant conforme à celle de la majorité de témoins dès le 28e intellectus, parce que le scribe a coupé en deux (ou trouvé telle) le 27e, qui compte deux parties distinctes, marquées dans certains témoins par un soustitre», Lerner-MOREROD, 105.

decisiva del seu judici es basi en el fet, cert, que tant T com la nostra traducció desconeixen el text corresponent al ,intellectus vicesimus secundus'; i encara s'hi poden afegir més detalls,²⁰ també, però, algun de contradictori com el que l',aquests' de la línia 906 no té paral·lel en T, com tampoc no en té l',ésser tramès' de les línies 1283-1284, car el paral·lel ,mitti' manca justament en T; ni el ,bis' de la 1345. D'altra banda, hi ha paraules de la traducció catalana que només tenen corresponent llatí en manuscrits altres que el T: així, per exemple, el text que editem s'acosta al ms. B (el de la Burgerbibliothek de Berna), per la coincidència amb el nostre ja en la línia 1: ,molt reverent = reverendissimo'; o en les 122-123: ,matadors = occisorum'; o 1188: ,orientals = orientarium'; i en la manca de ,proximi' en la línia 764. Amb el ms. F (de París, Bibliothèque Nationale, fr. 24254) o amb el seu antígraf la nostra traducció coincideix en la manca de la frase «Et ad maiorem omnium reprobatorum execrationem, permittente Domino, ita fiet ut cogant homines perditum verum papam». El ms. M (de Milà, Trivulziana, 199) i la nostra traducció coincideixen en llegir ,vers = veris' en la línia 210. Amb el ms. P (París, BN, lat. 3598), en llegir ,iniquitats = iniquitas' en la línia 459 i ,unitat = unitatem' en la línia 560. I amb el ms. V (Biblioteca Vaticana, Reg. lat. 1964), en la lectura ,Església = Ecclesia' en la línia 583.²¹

Dels intents de lectura de còpies llatines del *Liber secretorum eventuum* anteriors a l'edició Morerod-Fattebert, vaig treure'n la impressió que la transmissió textual d'aquell escrit fou extremament complicada, raó per la qual no m'atreveria a donar cap parer entorn de quin fou el text llatí a partir del qual hom realitzà la nostra traducció, però se m'acuden dues hipòtesis de treball: que el traductor tingué davant els ulls més d'un text, o que treballà damunt una còpia molt primitiva, en la qual encara s'acomunaven característiques que després serien exclusives d'alguna de les línies de transmissió textual. Però repeteixo que em semblaria convenient un estudi monogràfic de com el text llatí evolucionà en les còpies successives.

I, dada que més aviat és favorable a la hipòtesi acabada de formular —la d'una traducció per a la parella real i en particular per a la novençana

20. El lector, però, pot trobar en el corresponent aparat crític el text llatí de l',intellectus' 22 (p. 23). D'altres coincidències entre T i traducció catalana: a la línia 80, ,venir / venire'; a 100, ,nobles / nobiles'; a 165, ambdós ometen ,in carcere'; a 247, ambdós tenen ,deservir / deservire'; a 494, ,vetlans / vigilum'; a 673, ,volrà / volebat'; a 778, ,infal·libles / infallibiles'; a 1195, ,axí / sic'; a 1447, ,són / sunt'; a 1486, ,mia / mea'.

21. Tores les indicacions de paraules llatines dels diversos manuscrits, paral·leles a les de la traducció catalana, pertanyen a l'aparat crític de l'edició Morerod-Fattebert, en la qual no és difícil d'individuïar-les deixant-se guiar pels successius ,intellectus'. La frase que també mancava en el ms. F (encara que després hi fou copiada al marge) hauria d'anar dins la línia 190 del nostre text, entre les paraules ,papa' i ,et' (Lerner-MOREROD, 147, aparat crític al núm. 21, anotació ee).

reina—, la versió catalana del *Liber secretorum eventuum* és tan dissortada i insatisfactòria,²² que es fa difícil de reconstruir la fesomia del traductor i d'identificar-la amb algun català vivint normalment a Catalunya. Justament per això, en comptes d'un aparat de notes complementàries, atès que en aquest cas no ens ha d'ocupar l'original llatí en ell mateix, ans només la seva traducció catalana, en les pàgines de l'edició del text dediquem el darrer aparat a la correcció de les traduccions, a fi que el lector pugui saber allò que realment aquesta hauria de dir.

Amb raó, doncs, aquell aparat d'equivalències pot ésser considerat la prova més impressionant de les deficiències de la traducció. N'assenyalaré només alguns detalls, que em semblen extrems: el més frapant podria ésser el fet de la traducció sistemàtica de l'adjectiu 'iugis' per 'jutge' en el sintagma de *Daniel*, XII, 11: 'iugis sacrificii', on sempre llegim 'sacrifici de jutge';²³ un altre cas no menys sistemàtic és la traducció de la preposició

22. Lerner-MOREROD, 105. afirma que «à ce que je peux juger, sa qualité est nettement supérieure à celle de T» [el manuscrit de Torí, BN, ms. K²IV 13]: una de dues, o el text de T és desastrós, o l'autora s'hauria prestigiat més abstenint-se d'avaluar la traducció.

L'anàlisi d'un dels primers paràgrafs de la nostra traducció m'obliga a pensar si alguns almenys dels accidents que ara hi trobem no són intencionats; vegem-ho: a la línia 41, 'derraria' equival a 'posteritas viperina' (calla la darrera paraula; és molt divers dir 'nissaga d'escurçons' o només 'nissaga'); 42: 'sentencialment' desvirtua 'seminaliter', car aquest darrer adverbí implica tota la raguèlia; 44: 'per lo defalliment del diable' equival a 'presidio draconis', és a dir, la conquesta de Sicília per Pere el Gran no fou realitzada amb l'ajut, ans per una badada del diable, és a dir, el diable contribuïa a mantenir Sicília en mans dels francesos; 57: 'se ciranus' desfigura el 'tyrannicus'; com els 'Tres Angles' desfiguren 'Trinàcria' en 1110, 1475, 1505, 1511. Per contra, en direcció molt personalitzada (recordeu tot el paràgraf corresponent a les notes 16-18), en la línia 47 Lluís de Trinàcria «en general príncep serà elegit», però no pas, 'seculi', és a dir, de tot el món.

Fora del camp dinàstic, alguna altra desfiguració sembla intencionada: dir, com 1411-1412, que «molts d'aquells per gloriós martiri seran coronats per los malvats cardenals d'aquest temps», quan el llatí diu 'illius temporis', no d'aquest, sinó d'aquell temps, és adreçar una sageta enverinada als cardenals vivents.

23. Vegeu en la taula de mots d'aquest estudi les línies on es troba la paraula 'jutge'; pràcticament totes pertanyen a la traducció de 'iugis sacrificii' de *Daniel*, XII, 11; d'altres mostres: línia 117, 'de morts en terra' = 'terre motuum / terratrèmols'; 133: 'exí en Israel' = 'tam in kalendis / tant en les calendes'; 209: 'e venrà en mala tempració' = 'et malam captionem evadet / i evitarà un mal empresonament'; 219: 'dels temps dels chrestians' = 'et patrum orthodoxorum / i dels pares ortodoxos'; 228: 'per l'ayre' = 'pro libito / a elecció'; 259-260: 'als cars servidors' = 'cultorum carnis / dels cultivadors de la carn'; 288: 'església pontifical' = 'ecclesiasticam potestatem / potestat eclesiàstica'; 505 i 508: 'llengües' = 'ligis / lligues'; 682-683: 'davant lo rey dels christians' = 'regum antichristianorum / dels reis anticristians'; 792: 'duch' = 'draco / dragó'; 854: 'retgla' = 'respectu / en comparació'. Hi ha, encara, dos casos difícilment comprensibles: dos noms de papes, el de Libèrius i el de Celestí V, respectivament convertits en 'liberal' (197) i 'celestial' (232). I no manca algun cas produït per mala lectura del text llatí: 511, 'no piadosos' pel llatí 'imperii', que s'explica així: 'in' = 'no', i l'abreviatura de 'perii' és 'p' amb ratlla en la pota i 'ii' (pii); si hom no es

l·latina ,a/ab' (més ben dit, la no traducció) com si equivalgués al català ,a', cosa que capgira el sentit de les corresponents frases, car transforma una relació de procedència o d'origen en una de finalitat o d'adreça;²⁴ afegim la desconexió del sentit de certes expressions específiques, que no sembla que hagués d'ésser problemàtic a un català del segle XIV, àdhuc analfabet;²⁵ però ultra aquestes fallades que, ni que siguin repetides, són puntuals, hi ha la desfiguració de l'ordre dels mots, dels períodes i de la ,consecutio temporum' de la traducció, si hom els compara amb els llatins; sembla com si per al traductor la feina consistís exclusivament traduir bé o malament cada paraula i que la seva col·locació dins el període no tenia cap importància.²⁶

fixa en la ratlla de l'abreviatura o l'oblida, i pren el ,pii' com a plural, i ja tenim l',impiadosos'.

24. Vegeu, per exemple, en la línia 210: ,a Deo / a Déu'; 361: ,a quibus / als quals'; 367-368: ,a vero / al ver'; 375: ,a quo / a la qual'; 409: ,a sancta Romana ecclesia... confundetur / a la santa Romana Sglésia... serà confús'; 144: ,ab anno / ab l'any'; 238: ,ab obedientia / a la obediència' i una llarga llista: 830, 835, 847, 897, 913, 914, 915, 942, 1017, 1023, 1038, 1183, 1206, 1223, 1252, 1268, 1269, 1272, 1325, 1327, 1336, 1342. Hi ha algun altre cas paral·lel: el llatí ,cum' traduït, per mimetisme, en ,com': 171, 724, 984, 1082, 1341, 1344.

25. Seria el cas, ben repetit, de traducció de ,pseudo pontifex' per ,fals profeta bisbe', o casos semblants; qualsevol català normal, àdhuc analfabet, si potser desconeixia la paraula ,antipapa', hauria traduït ,fals papa': vegeu el text de les línies 186, 194-195, 221, 226-227; cf. 289; 267, 314-315, 323, 344, 366, 368, 374-375, 377, 389; cf. 396 i 397, etc. Una altra mostra pot ésser ,pestilències... en los genovesos' de la línia 111, traducció de ,in ianuis = a les portes'; veig que darrerament, Curt WITTLIN, *El «Psaltiri» del 1480 i altres restes de la «Bíblia Valenciana» dels cartoixans de Portaceli*, dins ,Actes del Setè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica. Berkeley, 1993». A cura d'August BOVER I FONT, Jaume MARTÍ-OLIVELLA i Mary Ann NEWMANN (Biblioteca Abat Oliba, 165), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1996, 289, nota 7, amb referència a H. VIDAL SEPPIHA, *Langues juiues, langues calques et langues vivantes*, dins «Linguistique», 8 (1972), 59-68, ha repescat una observació que un servidor ja havia feta a la vista de certes deformacions en traduccions catalanes de la *Bíblia*, dins *Aportació al tema de les traduccions bíbliques catalanes medievals*, dins «Revista Catalana de Teologia», III (1978), 65-67 i 80-81; diu WITTLIN: «aquesta tècnica de traducció [materialment literal] era típica dels jueus, que volien retre els seus textos inutilitzables per als cristians»; si el sistema de traducció materialment literal era típic dels jueus, no ho era el de la deformació sistemàtica? És una pregunta, no una resposta afirmativa.

26. Vegem-ne alguns exemples extrets de les quatre-centes primeres línies: en les 188-190: ,manus sacrilegas in sanctum ac catholicum pontificem iniciant / les mans descombrants e fet serà lo cathòlic bisbe comensaran'; 197-198: ,dolebat Liberium papam ariane heresi consensisse / destruirà lo Liberal papa consentent a la heretgia dels errants'; 230: ,amore solius caritatis, veritatis et fidei catholice / sola caritat, e per amor de veritat, de la fe cathòlica'; 231-232: ,sicut valuit resignatio Celestini / axí ha volgut e pogut la resignació Celestial'; 256: ,desertores / servidors'; 285: ,ex duplici heretico semine / de la sement del duch heretge' (cf. també 319-320); 299-300: ,errorem recepit sine repugnantia / la error de la repugnància reba'; 312: ,errasse dominum Nicholaum / haver errat los dies de papa

De la traducció a la còpia

Segurament no totes les falles del text que presentem són degudes al traductor, car certament algunes tenen origen clarament posterior.

Hi ha, en efecte, algunes línies o frases que devien figurar al marge del text en algun dels estadis de transmissió i que acabaren introduint-s'hi, de manera que en l'exemplar de Carpentras no presenten cap indicació de no pertànyer-hi:

84-85: [Augustus], qui vol dir acrexedor.

434: Açí fa menció de la conquesta que serà feta sobre los serraïns.

525: Así's manifesten algunes coses qui toquen lo sant pare.

944: Ací fa menció de Antechrist.

999: Ací's declara lo canelar dels anys.

1198-1199: Qui vol dir perdurable.

1345: Que vol dir dos.

1369: Beneïts de Jhesu Christ e contra.

Fins i tot hi ha una línia de text clarament perduda enmig d'un context totalment heterogeni; a les línies 283-284, entre les paraules 'Sículo' de la 283 i 'Luys' de la 285, trobem «e aquells cardenals subitans endressants perderen la Església pontifical»; aquesta frase, en la seva materialitat, no és repetició de cap d'altra del mateix *Liber*; però traeix la descurança del darrer o d'algun dels precedents copistes, si el darrer es limità a transcriure al peu de la lletra.

Però hi ha d'altres mostres de modificació del text entre la traducció i la nostra còpia. N'adquiré algunes de reductibles a l'evolució de la llengua, que feia incomprendibles a darrereries del segle XV dues expressions conegudíssimes a mitjan segle XIV, o a badades de copista; i dues d'atribuïbles a la causa política, a la qual servia la nostra còpia o el seu antígraf immediat.

La línia 180 presenta 'si entràs' i la 1033 'sa entrats'; a mitjan segle XIV hom escriví 'ça entràs'; però el copista no sols desconeixia ja l'expressió, ans encara, en ambdós casos, transformà un adverbí de temps en una forma del verb 'entrar'.

La línia 677 comença: «Car l'emperador d'açò...» i ho dóna com a traducció d'un «Nam ideo...»; a mitjan segle XIV hom traduï correctament:

Nicolau'; 340-341: 'ut existimo / e ensemps'; 341: 'de concordi consilio / de consell dels coratges'; 342: 'omnibus temporalibus exuent totum clerum / exiran en tots temps temporals tota clerecia'; 370: 'gladialium tempestatum / de glays de tempestats'; 390: 'Apostolus / Apocalipsi'; 392: 'perfectam / profeta'; 399-400: 'de desertis tunc temporis et locis abditis exeuntis / deseparats en aquell temps e lochs no covinents esemps', etc.

Hi ha un altre detall que només puc apuntar: el del possible caràcter arcaic del lèxic emprat en la traducció: la resposta exigiria unes anàlisis verbals minucioses que no són adients ni a l'autor ni al lloc.

«Car emperamor d'açò...», expressió o desconeuda del copista o simple falla de lectura; un altre cas arrodonirà aquest extrem: 462, 'serà iust' devia ésser 'serà vist' (equivocació en la distribució dels tres pals inicials de la segona paraula).

Fixem-nos ara en les variants de naturalesa política; en ambdós casos, copiaré el text llatí, seguit de la versió catalana:

Línies 629-631: «Consurgent enim in diebus illis Anglici contra Francos, adiuti presidio Flamingorum, roborati auxilio Vasconum peditorum...»

«Car en aquells dies els Anglesos se levaran contra los Francesos, ajudats per lo defeniment del Sant Sperit, l'esforçament d'aquells és per ajuda del restauren dels tra dors»

La traducció, ultra confirmar la seva nul·la qualitat, ens amaga que els Francesos siguin atacats pels Flamencs i pels Bascos, i al contrari ens fa entendre que són ajudats per l'Esperit Sant i que en canvi 'aquells', els anglesos són ajudats per traïdors.

L'altre cas fa així en les línies 601-603:

«Et [summus pontifex cum dominis cardinalibus] nimis dolendo et tristando, tristissimis agoniis, regis incliti Gallici postulabit auxilium et mittet veloces nuntios ad regem anglicanum»

«...e moguts [el sobirà bisbe ab los senyors cardenals] per gran dolor de trist coratge del diable demanarà ajuda del alt rey de França e trametrà missatgers cuytosos al rey de França e d'Angleterra».

L'afegit 'al rey de França' en la darrera línia manifesta la voluntat d'establir amb tota claredat que el primer a qui, en tots els casos, el papa demana ajuda és el rei de França.

Partint del pressupòsit que en el moment de la traducció, a mitjan segle XIV, França no estava pas en situació de reobrir un conflicte amb la corona catalano-aragonesa, les modificacions farcides de sentit polític clarament profrancès, introduïdes en una còpia datable dels darrers temps del segle XV o dels de transició al segle XVI, obliguen a esbrinar seriosament la hipòtesi que la còpia conservada a Carpentras ha d'ésser considerada un instrument de propaganda política profrancesa en un moment en què el Rosselló era ocupat i retingut pel rei de França Lluís XI^è, entre el 1474 i el 1493.²⁷ És explicable que una obra tan descaradament profrancesa com el

27. Vegeu sobre aquells anys els recents estudis d'Alícia MARCET I JUNCOSA, *De la domination espagnole à la domination française: la question de l'annexion du Roussillon*, dins «Société Agricole Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales», CIII (1995-1996 = *Le Roussillon de la Marca Hispanica aux Pyrénées-Orientales*), 543-570, en especial 550-554; i sobretot *Louis XI et le Roussillon*, dins *Histoire et Archéologie des terres catalanes au Moyen Age*. Textes réunis et présentés par Philippe SÉNAC (Collection Études), Perpinyà, Centre de recherches sur les problèmes de la frontière 1995, 431-444; ambdós estudis són resumits dins aquest anuari, XVI (1997), 608-609 i 707, núms. 11848 i 12271, respectivament.

Liber secretorum eventuum de Joan de Rocatalhada que, tal com ja sabem, concentra totes les bondats en la casa de França i totes les maldats en la de Barcelona, fos aprofitada en aquell moment com a arma de propaganda.²⁸

Joan de Rocatalhada i Catalunya

Les pàgines precedents han intentat d'esbrinar aquella relació més primitiva entre el *Liber secretorum eventuum* i Catalunya que portà a la seva traducció a mitjan segle XIV i a la seva còpia a darreries del segle XV o començos del XVI. Ara ens toca d'encarar-nos amb el contingut del dit llibre i encetar una consideració d'influx doctrinal.

Aquest tema té un doble biaix: el del possible influx de Catalunya o d'algun català damunt Joan de Rocatalhada i el de sentit contrari, d'aquest autor en el nostre país i en els seus homes, sempre a base dels textos a la nostra mà.

La primera consideració s'ha de concentrar en els dos noms de Ramon Llull i d'Arnau de Vilanova; el primer, que certament fou altament valorat per Rocatalhada, no influí de forma perceptible en la seva activitat previsorà i, per tant, no sembla que es pugui plantejar una relació de la seva obra amb el *Liber secretorum eventuum*.²⁹

28. He de precisar que la proposta de veure el text actual de la traducció catalana del *Liber secretorum eventuum* com a instrument de propaganda profrancesa en els moments de lluita per la sobirania damunt el Rosselló, es limita a aquell text i no s'estén a tot el conjunt bibliogràfic aplegat en l'actual ms. 336 de la Biblioteca Inghimbertaine de Carpentràs. No he estudiat el sentit de tot el conjunt, i per això no li faig extensiva la dita consideració; no és impossible que l'autor de l'aplec tingués un interès més temàtic que propagandístic; caldria esbrinar-ho.

En relació a la còpia ara de Carpentràs, recordaré que hi ha reproduïda una pàgina de mostra, on el lector pot veure el tipus de lletra utilitzat pel copista, en el meu *La traducció catalana...* (citada en la nota 1), 74.

29. Louis BOISSET, *Un témoignage sur Lulle en 1356: Jean de Roquetaillade*, dins «Cahiers de Fanjeaux», XXII (1987), 70-74; però, basant-se només en la informació de Jeanne BIGNAMI-ODIER, *Études...*, 155, entorn a les referències dins el *Liber Ostensor*, es limita a transcriure i a traduir al francès el fragment que hipotitza entorn de si Llull pot ésser la Minerva assenyalada per l'*Oraculum quartum*: «Impediatur matris matrimonium affectione filiorum...» (Vat., Ross. 753, f. 144r, lín. 36-37), en la frase: «Minerua suam scientiam ac secreta arte firmata reuelabit...», *ibid.*, 145r, lín.16-17 (cf. Apèndix II, fragment núm. 2); posteriorment s'hi referí Martin AURELL [I CARDONA], *Propphétie et messianisme politique* (cit. en la nota 6), en particular 326-327 i 334 ss.; però el possible lector interessat en el tema per ventura actuarà sàviament llegint en l'Apèndix altres paràgrafs, que havien escapat a la sagacitat dels autors precedents, i semblen demostrar un impacte més profund de Llull en l'esquema lògic i dialèctic de Joan de Rocatalhada, encara que nul en les seves intuïcions escatològiques; d'acord amb aquesta observació, el mateix Rocatalhada comentava: «... Ramundus... non fuit expositor secretorum ligatorum et reuelator eorum...», *ibid.*, f. 145r,

D'Arnau de Vilanova a Joan de Rocatalhada

En canvi, em sembla tenir tot el sentit plantejar el tema d'un possible influx d'Arnau de Vilanova damunt Rocatalhada en tant que autor de previsions escatològiques, malgrat que en algun moment aquest es manifesti crític envers el nostre.³⁰ En efecte, les coincidències entre ells dos són tantes i alguna d'elles almenys tan significativa, que hom s'ha de preguntar si els paral·lelismes no hauran estat efecte d'influx d'Arnau sobre Joan. Voldria remarcar que no es tracta d'un possible influx global (Arnau es concentra en la previsió de l'Anticrist per a entorn el 1370, en la preparació per a les

lín. 16-17; de fet, ni la figura de Minerva, en la qual Rocatalhada es preguntava si podia veure Lull (ni la possible d'Hèctor), ben presents en el *Liber ostensor*, compareixen en el nostre text, tal com demostra llur absència de la taula de mots.

En sentit contrari, i com a complement d'informació, recordem que entorn el 1373, l'inquisidor Nicolau Eimeric aplegava en el *Directorium inquisitorum* tres articles, que allí ell atribuïa a 'lul·listes', i en el *Dialogus contra lullistas* del 1389 personificava en fra o mestre Pere Rossell, que, encara que no li identifiquessin, acostaven aquell lul·lisme de la segona meitat del segle XIV a les posicions de Joan de Rocatalhada; són els números cinc, sis i set: «Quintus error, quod omnes doctrine destruentur, nisi doctrina Raimundi Lull, que perpetuo remanebit»; «Sextus error, quod tempore Antichristi nos theologi apostatabimus a fide, et tunc lulliste ipsi per doctrinam istius Raimundi reducent ecclesiam ad fidem catholicam»; «Septimus, quod doctrina Veteris Testamenti attribuitur Deo Patri, doctrina Novi Testamenti attribuitur Dei Filio, set doctrina Raimundi Lull Deo Spiritui Sancto», Ciutat de Mallorca, Biblioteca Bartomeu March, ms. 104-II-7, f. LXXVIIIb; el *Dialogus contra lullistas* és, en tant que diàleg, obra de l'inquisidor qui sap si basant-se en interrogatoris reals d'inquisició, que dedica sengles articles als dotze del *Directorium* contra els lul·listes; els relatius als tres esmentats es troben a París, BN lat. 1464, ff. 82c-88d; dec el coneixement del text parisenc a l'amabilitat de Jaume de Puig i Oliver, a qui l'agraieixo. Certament, Joan de Rocatalhada, malgrat la qualitat de la seva informació, no sembla que mai hagués conegut l'evolució del lul·lisme a ell contemporani.

30. El fragment del *Liber ostensor* dedicat a l'*Oraculum quintum ex verbis Joachim* (Vat., Ross. 753, f. 146r), diu així: «Cum dicit «Memento quod nato Antichristo incipientibus malis iterum destruetur civitas Aconensis», etc., clarum est quod anno Domini M. CC XCI, cum fuit per potentiam Soldani destructa civitas Aconensis, non erat natus maximus Antichristus, quia hoc anno Domini M.CCC.LVI¹⁰ fluxerunt a destructione civitatis Aconensis anni .LXVI. et nondum apparet Antichristus prefatus, nec aliquis doctorum unquam posuit quod tam senex debeat apparere, sed potius omnes communiter estimant quod XXX annorum incipiat apparere. Propter quod sciendum quod magister Arnaldus de Villanova, decept[us] ex imperfecto intellectu verborum Joachim, estimavit et scripsit circa prefatum tempus destructionis Achon natum fuisse Antichristum prefatum. Ego autem non sic intelligo verba ista...». Allò que un servidor conec dels textos tant catalans com llatins d'Arnau de Vilanova, que tenen per protagonista central l'Anticrist (*De tempore adventus Antichristi*, *De mysterio cymbalorum*, *Philosophia catholica et divina*, *Confessió de Barcelona*), no em permeten d'afirmar que, segons ell, l'Anticrist hagués nascut entorn el temps de la caiguda d'Acre; per contra, els seus càlculs basats en *Daniel XII* i *Mateu XXIV*, el portaven a afirmar que l'Anticrist actuaria dins el segle XIV i entorn el 1370. Resta la pregunta de si Rocatalhada es basava en algun apòcrif o en alguna informació oral poc precisa.

lluites que l'acompanyaran i en la defensa de les seves posicions; Joan proposa una previsió que abasta des del seu moment fins a la fi del món, entorn el 2400, i la basa en una certa teologia), ans només damunt punts concrets, per importants que siguin.

Un d'aquests, certament important, és el fonament de les previsions escatològiques immediates, per al mateix segle XIV: a) en ambdós és el cèlebre text de *Daniel*, XII, 11,³¹ completat amb la referència aprovatòria que hi fa Jesús en *Mateu*, XXIV, 15-22;³²

b) tots dos entenen els dies de *Daniel* d'acord amb el principi de 'dies pro anno' d'Ez, IV, 6: «diem pro anno dedi tibi»;³³

31. El text de la *Vulgata*, comú a ambdós pronosticadors, devia ésser idèntic o molt semblant a aquest: «Et a tempore, cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem: dies mille ducenti nonaginta»; quant a Arnau de Vilanova, aquesta és la base tant del *De tempore adventus Antichristi* com del *De mysterio cymbalorum Ecclesiae*, tal com hom pot veure en el meu *El text primitiu del De mysterio cymbalorum Ecclesiae d'Arnau de Vilanova. En apèndix, el seu Tractatus de tempore adventus Antichristi*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», VII-VIII (1988-1989), 7-169, en particular en el *De tempore...*, línies 606-608, 657-658, 868, 914-919, 948-949, 1036, 1112, 1506-1508; i en el *De mysterio...*, línies 99-100, 577, 696-699, 774, 784, 847, 875, 887, 1034, 1039 i 1043; quant a Joan de Rocatalhada, hom pot veure l'«intellectus sextus», línies 124-164, i en el *Liber Ostensor*, tot el reanament del f. 3r-v, basat en el fet que «ablatio jugis sacrificii declaratur capitulo IX [Danielis], computa[ndo] dies, id est, annos, sicut Ezechielis capitulo IV...», Vat., Ross. 753, f. 3r; (vegeu el fragment núm. 3 de l'apèndix II).

32. En la *Vulgata*, de la qual es servia, Joan de Rocatalhada podia llegir-hi un text, si no idèntic, molt semblant al següent: «Cum ergo videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto (qui legit intelligat), tunc qui in Judea sunt, fugiant ad montes; et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua; et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam. Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus! Orate ut non fiat fuga vestra in hieme vel sabbato. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi»; la utilització d'aquest text per part d'Arnau es pot veure en *De tempore...* (cit. en la nota anterior), línies 426-428, 462-463, 554-555, 926-928, 933-934, 1115-1116; i en *De mysterio...*, (*ibid.*), línies 578, 590-592, 597-599, 604-607, 875 i 887; de Joan de Rocatalhada, ultra les línies 71-87 i 124-164 de l'opuscle editat en aquestes pàgines, vegeu el fragment núm. 2 de l'apèndix segon al final d'aquest estudi; i, sempre del *Liber ostensor*, el fragment que segueix, tret del f. 3r: «...patet quod Christus volens respondere ad questionem discipulorum querentium: 'Dic nobis quando hec erunt et quod signum adventus tui et consummationis seculi', quantum ad materiam de adventu Antichristi, quam plene premitit ante verba remissionis ad Danielelem prophetam, revelat ecclesie Dei tempus adventus Antichristi, de cuius tribulationibus remittendo loquebatur, ut solvat questionem factam in verbo 'Dic nobis quando hec erunt'. Et tunc remisit ad ver[bum] duodecimi capituli: 'A tempore, cum ablatum fuerit...'».

33. Quant a Arnau, cf. *De tempore adventus Antichristi*, (PERARNAU, ATCA, VII-VIII (1988-1989), línies 573-575, 608-609, 679-680, 695, 1518-1519) i *De mysterio cymbalorum Ecclesiae*, *ibid.*, (PERARNAU, *Ibid.*, lín. 731-791); quant a Joan de Rocatalhada, lín. 148 de la nostra edició i, d'entre moltes, les frases del *Liber ostensor* reportades en l'anterior nota 31.

c) Joan de Rocatalhada recorda que aquesta interpretació és compartida pels jueus, cosa abans assenyalada per Arnau de Vilanova;³⁴

d) ambdós defensen que saber per endavant els esdeveniments escatològics és convenient a l'Església a fi que se'n pugui prevaldre.³⁵

D'aquestes quatre premisses en deriva un recompte dels anys que mancaven fins a la compareixença de l'Anticrist, que en Arnau es pot veure en *De tempore adventus Antichristi* i en Rocatalhada en el seu *Liber ostensor*.³⁶

El principi interpretatiu del 'dies pro anno' era assumit i repetit pels grups d'espirituals catalans immediatament posteriors a Arnau de Vilanova; i així, Guillem des Quer, en les seves *Responsiones super VII littera* dins el procés d'inquisició a càrrec d'ell, repeteix: «...per dies intelliguntur anni...» (cf. les meves *Opere di fr. Petrus Iohannis...* (citad en la nota 38); era el 1325.

34. Per a Arnau, vegeu el meu *El text primitiu del De mysterio cymbalorum Ecclesiae...*, dins ATCA, VII-VIII (1988-1989), 37; 150, línies 721-729; i la cèlebre disquisició entorn si ha d'ésser més ben tractada la coloma o l'astoret en el *De mysterio...*, (*ibid.*), 97, línia 846, a 89, línia 895. Joan de Rocatalhada diu: «Omnes doctores catolici, tam antiqui quam novi, una voce unoque sensu concordant quod *Danielis* capitulo XI et XII agitur de temporibus pessimi Antichristi sub typo regis Aquilonis, sanctuarium et sanctos Altissimi conterentis. Et cum nullus dubitet super istis, ymo etiam hodierni iudei tempus certum sui pseudo messie ibidem astruant contineri, ubi dicitur in fine capituli duodecimi: «A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium et posita fuerit abominatio in desolationem, dies M.XX.XC», probabo per ipsum sacrum misticum numerum clarius sole quod anno Domini M.CCC.LX. vel circa, erit initium malorum, sicut dictum est supra», Vat., Ross. 753, f. 2r. Recordem que Henry of Harclay, aprofitava aquesta coincidència per acusar Arnau de Vilanova de criptojudaisme: Franz PELSTER, *Die Quaestio Heinrichs von Harclay über die zweite Ankunft Christi und die Erwartung des baldigen Weltendes zu Anfang des XIV. Jahrhunderts*, dins «Archivio Italiano per la Storia della Pietà», I (1951), 61, línies 3 i 8-10.

35. Arnau defensa aferrissadament la conveniència col·lectiva de conèixer per endavant temps i temptacions de l'Anticrist en *De tempore adventus Antichristi* (PERARNAU, *loc. cit.*, línies 419-432), i s'hi reafirma en el text de les línies 866-909 i 1002-1168; i en *De mysterio...*, (*ibid.*), línies 539-642; i de forma ben polèmica en les *Denuntiationes Gerundenses* (CARRERAS ARTAU, «Anales del Instituto de Estudios Gerundenses», V (1950), 39-40 i 45). Rocatalhada per la seva banda diu: «...nisi electi filii Ecclesie Dei, tempore dolorum eorum instante, non possent tempus a discipulis quesitum clare perpendere, Christus in vanum remisisset generalem ecclesiam ad *Danielem* prophetam. Christus autem Ecclesiam ad *Danielem* non remisit in vanum, quia illud asserere esset contra Scripturam et hereticum manifeste...», *Liber ostensor*, Vat., Ross. 735, f. 1v; vegeu també el darrer paràgraf de l'apèndix II, núm. 2; Guiu TERRENA, *Utrum...* (cit en la nota següent), 185-186, línies 56-64, també resumeix aquest extrem.

36. *De tempore adventus Antichristi* (PERARNAU, ATCA, VII-VIII (1988-1989), 147-149, línies 573-676); el text de Rocatalhada és transcrit més avall, en l'apèndix II a aquest estudi, núm. 4; afegim-hi: «...predictus numerus annorum *Danielis* ad plus proteletur ad annum Domini M CCC LXVIII et semis, aut tunc finiet tribulatio et bestie morientur et incipiet ecclesia resumere vires, aut tribulatio incipiet, et terminabitur post tempus et tempora et dimidium temporis, hoc est per tres annos et semis anno Domini M CCC LXXII», *Liber ostensor*, Biblioteca Vaticana, Ross 753, f. 31v. El recompte d'Arnau el porta a preveure que l'Anticrist regnarà entorn el 1378, *De tempore...* (PERARNAU, ATCA, VII-VIII (1988-1989), 149, línies 671-676; per a Rocatalhada, vegeu el text del *Liber Ostensor* copiat en l'apèndix

Hi hauria encara un altre punt a dilucidar en la relació entre els dos autors: el de la missió escatològica que cada un d'ells s'atribueix o el del personatge amb el qual s'identifica, i que en Joan de Rocatalhada, concretament en el *Liber secretorum eventuum*, es troba en les línies 23-25 i 1446-1453: ell no és profeta, però considera que ha rebut de Déu la gràcia de la comprensió de les profecies relatives als esdeveniments escatològics; Arnau de Vilanova no és tan fàcil de precisar, car si d'una banda s'aplica allò que l'Esclusura aplica als 'speculatores / talaiers o bades', de l'altra només defensa les seves previsions com una hipòtesi acadèmica o com a pronòstics de possible veritat. És un tema que mereixeria una investigació específica.³⁷

L'influx de Rocatalhada a Catalunya

Entrem en l'aspecte invers. Els autors que s'han ocupat del tema (Josep M. Pou i Martí, Pere Bohigas, els editors del *Breviloquium...*, Albert Hauf i Valls i en general els indicats en la nota preliminar a aquestes pàgines) són unànimes a afirmar el dit influx; això no obstant, el tema és lluny d'haver-se esgotat.

II, núm. 2; vegeu també el resum del recompte fet per Guiu TERRENA, *Utrum per notitiam Sacrae Scripturae possit determinate sciri tempus Antichristi* (PERARNAU, ATCA, (loc. cit.), 184-185, línies 29-55), amb el resultat de «infra septuagesimum annum erit persecutio».

37. Per a Joan de Rocatalhada hi ha l'estudi de Jean Pierre TORRELL, *La conception de la prophétie chez Jean de Roquetaillade*, dins «Mélanges de l'École française de Rome», 102/II (1990), 557-567, que no està d'acord amb el fet que el franciscà no es consideri un profeta: «...la deuxième chose qui nous permet démentir cette dénégation de sa qualité de prophète, c'est la manière dont il exprime son propre rôle... Le prophète est celui qui comprend et qui discerne. Or il est tout à fait remarquable que, sur ce point au moins, il rejoint ce que les théoriciens du XIIIe siècle considéraient comme l'essentiel de la prophétie», 569; però una cosa és que els teòlegs del segle XIII considerin que la 'intelligentia' és l'element essencial de la profecia, i una altra que ell, Rocatalhada, distingís entre un grau de profecia, que és el que es concretà en els llibres bíblics i que podríem anomenar 'constitutiu', al qual ell no arriba, i un d'inferior, que ja troba i suposa el dit camp ben constituït i consisteix només a comprendre'l millor: la seva no és una profecia 'constitutiva' de revelació pública, com ho era la dels profetes bíblics, la qual havia estat i seguia essent acceptada com a tal tant per la Sinagoga jueva com per l'Església cristiana. És ací on em sembla que hi hauria la possibilitat de comparació coincident entre els dos autors, car Arnau (cf. ATCA, XVI (1997), 506), reivindica que ell és 'docibilis Dei' i que per una gràcia destinada a la preparació de l'Església davant les imminents batalles amb l'Anticrist, li permet de veure o de veure amb més claredat en els textos bíblics punts que abans ningú no hi veia. Cf. una declaració semblant relacionada amb les profecies de Merlí, en Josep TARRÉ, «Analecta Sacra Tarraconensia», 16 (1943), 149-150.

L'autoidentificació amb Hèctor es troba en el *Liber ostensor*: «...in modo denunciandi, quem liber iste tenet prophetando tribulationem instantem, est modus Hectoris, per visiones occultas...», Biblioteca Vaticana, Ross 753, f. 82v.

Ací, intentaré de resseguir cronològicament les manifestacions de la dita influència, limitant-me, però, per raons que exposaré després, a la segona meitat del segle XIV, en els Països Catalans. Però crec que cal un advertiment previ. Tinc la impressió que s'ha de descartar que hagi existit entre nosaltres algun autor, almenys conegut, que hagi assumit la totalitat del pensament o del sistema global de Joan de Rocatalhada; en aquest sentit, segurament hi ha diferència entre allò que els documents ens diuen de la incisivitat de Rocatalhada i la que certs processos inquisitorials de la primera meitat del segle XIV ens permeten d'endevinar, potser àdhuc de veure, en relació als escrits de fra Pèire Joan: en aquest darrer cas, la lectura dels dits processos permet d'endevinar, si no de veure, grups de persones que els llegien amb una certa fal·lera i els acceptaven globalment, en tant que cos de doctrina;³⁸ en el cas de Joan de Rocatalhada, si no m'erro, tinc la impressió que les coses anaren de forma diversa: d'una banda, hi devia haver lectors d'escrits seus (pensem en l'abat de Ripoll, Ramon de Savarrés)³⁹, que, però, mai no trobem formant grup; i hi havia uns altres lectors molt particulars, els visionaris o afins, que, no sols mai no formen grup, ans creuria que, per principi, almenys en les nostres latituds, són com mònades, a les quals l'única cosa que realment interessa és la pròpia visió, que, doncs, no assumeixen cap cos de pensament d'altri i que si en llegeixen o n'esmen-

38. Tractant-se de processos inquisitorials, la publicació dels quals preparo, em permeto de remetre de moment al meu *Opere di fr. Petrus Johannis in processu catalani d'inquisizione della prima metà del XIV secolo*, en curs de publicació dins *Petrus Johannis Olivi, Collegium Sancti Bonaventurae, Grottaferrata*.

39. Cal, primer de tot, corregir el nom de l'abat: no és el de Ramon de la Farrés, que li donaren RUBIÓ I LLUCH I POU I MARTÍ, *Visionarios...*, 291, i els qui en depenen, ans Ramon de Savarrés; l'anotació corresponent en l'inventari de la seva biblioteca és: «Item altre libre frateris Johannes (!) de Rupescissa de paper e de pergami» (RUBIÓ I LLUCH, *Documents per la història de la cultura catalana mig-aval*, II, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1921, 241 núm. 98; cf. també Jordi RUBIÓ I BALAGUER, *Els llibres de l'abat Savarrés a la biblioteca de Ripoll*, dins «Analecta Montserratensia», IX (1962 = «Miscel·lània Anselm M. Albareda, I), 227-237; integrat dins el recull d'estudis del mateix autor *Sobre biblioteques i biblioteconomia*. Pròleg d'Amadeu J. SOBERANAS I LLEÓ (Obres de Jordi Rubió i Balaguer, XII; Biblioteca Abat Oliba 155), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1995, 15-28); darrerament ha ofert noves dades del personatge Antoni PLADEVALL I FONT, *La pabordia de Palau, una dignitat i administració del monestir de Ripoll*, dins «Annals. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès», (1993-1994 [1995]), 33-88, en particular 55 i 58. El fet, però, que no consti cap exemplar de cap obra de Joan de Rocatalhada en les biblioteques privades de Barcelona conegudes a través de l'obra de Josep HERNANDO I DELGADO, *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*. Volums I i II (Textos i documents, 30 i 31), Barcelona, Fundació Noguera 1995, 798 pp. entre els dos volums (cf. ATCA, XVI (1997), 509-511); ni en les de Mallorca integrades en la de Jocelyn H. HILLGARTH, *Readers and Books in Majorca 1229-1550*, Volume I-II, París, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique 1991, 1022 pp. entre els dos volums (cf. ATCA, XII (1993), 446-447), sembla indicar que a Catalunya Joan de Rocatalhada per ventura fou més una autoritat reconeguda que un autor llegit i conegut.

ten els escrits és només amb l'exclusiva finalitat d'apuntalar i confirmar les pròpies visions en punts concretíssims; el vident no recolza la seva credibilitat en l',auctoritas' d'un altre, ans en la, vera o pretesa, gràcia de la visió; i en aquest punt, de gràcia a gràcia anava zero; la coincidència, però, en aquells punts en què es donava, era una garantia de l'autenticitat de la visió i, doncs, interessava de subratllar-la.

Feta aquesta precisió, entrem en tema per la porta que ens hi ha oberta la parella reial formada per Pere el Cerimoniós i Elionor de Sicília-Trinàcia.

Havent ja recordat la trama d'aquells esdeveniments, em limitaré ara a l'anàlisi dels textos contemporanis, de mi coneguts, que s'hi refereixen. Tres, almenys, són explícits: la resposta reproduïda en l'apèndix I, núm. 2, el comentari de fra Pere d'Aragó a la profecia *Cedrus alta Libani*, i el text fins ara inèdit, de Madrid, Biblioteca de Palacio, ms. II, 3096, ff. 40-49, datable de la primavera o començament d'estiu del 1379; Francesc Eiximenis, contemporani del darrer, mereix consideració pròpia, així com el també coetani *De triplici statu mundi*.

El primer, potser datable d'entorn el 1368, si no és de Joan de Rocatalhada, és elaborat a base dels seus pronòstics; allò que és indubtable és la seva aplicació a Pere el Cerimoniós, car ell i no altre és el «dominum regem natum in mense septembris anno Domini M CCC XIX»; el text anònim es limita a repetir les previsions prèvies o concominants relatives al papa reformador (cf. el text de les línies 566-568), amb particular atenció a allò que pot repercutir en el Cerimoniós: haurà de sofrir fins als seus cinquanta-dos anys, que complirà el 1372; després «ab omni seculo victoriam reportabit» (cf. el text de les línies 444-457); i, si és ell aquell ,rex noster' de la ,potentia regis nostri', , obtinebit monarchiam' i ,destruet bestiam machometricam'.⁴⁰

40. Vegeu el text núm. 2 de l'apèndix I al final d'aquest article, en la pàgina 207; una part havia estat publicada per BOHIGAS, *Profecies altres*, 257-258; quant a la referència explícita a Rocatalhada, hom pot veure més amunt els resums de les intuïcions setena i vuitena i els corresponents textos de les línies 165-241 i 242-249, respectivament per a la situació de Cisma i per a l'elecció a emperador d'Alemanya; vegeu també, perquè sembla ésser contemporània, ja que és certament anterior a l'any 1400, la *Complanta d'un astròleg*, publicada per Andreu BALAGUER I MERINO, en la *Carta al se. D. Matias de Martino parlant-li de la superstició a Catalunya en lo segle XV*, dins «La Renaixença. Revista Catalana», VI/II (1876), 283-284. Tinc la impressió que la parella reial i, ja morta Elionor de Trinàcia, Pere el Cerimoniós, es deixaren convèncer que els corresponia aquella missió de posar tanques al poder tant polític com econòmic dels eclesiàstics, tasca que també els atribuïa el *Consell sobre la política a seguir en el Cisma d'Occident i en la successió de Sicília*, objecte del text corresponent a les notes 44-46 d'aquest estudi. És un tema que no recordo que hagi estat estudiat en relació al regnat de Pere el Cerimoniós, però em sembla que en podrien ésser unes primeres mostres el fet que, justament la reina Elionor, obligà la Santa Seu en la persona del cardenal legat Bernat de Comenges, a pactar un concordat, que hom pot llegir en Angelo

Fra Pere d'Aragó

Amb el framenor oncle venerat del Cerimoniós arriba el primer esment explícit de Joan de Rocatalhada en el seu comentari a la profecia *Cedrus alta Libani*,⁴¹ on, en la previsió de la conquesta i conversió dels moros per obra del rei de Castella, Enric de Trastámara, l'acomuna amb Merlí, Joaquim de Fiore, el *Vae mundo in centum annis*, l'Hermità de la Lamp(ros)osa «e d'altres havents sprit de profecia»;⁴² era un bon temps després del 1368, en què Enric, després d'assassinar a Montiel el seu germà Pedro el Cruel, començava d'ésser rei de Castella.

MERCATI, *Raccolta di concordati su materie ecclesiastiche tra la Santa Sede e le autorità civili*, Vol. I: 1098-1914, Roma, Tipografia Poliglotta Vaticana 1954, 131-137, amb indicacions bibliogràfiques anteriors; i la força abundant documentació de conflictes provocats en aquella direcció, ja aplegada per Johannes VINCKE, *Documenta selecta mutuas civitatis arago-cathalaunnae et Ecclesiae relationes illustrantia* (Biblioteca Històrica de la Biblioteca Balmes, II, XV), Barcelona, Biblioteca Balmes 1936, en particular els documents números 603, 604, 609, 611, 612, 623, 631, 638, 666 i 669; aquest darrer document incideix en l'afer de conflicte entre les dues jurisdiccions, reial i eclesiàstica, damunt la ciutat de Tarragona, que fou particularment sonat i entrà a formar part d'allò que la documentació eclesiàstica de l'època qualificava d'«invasio bonorum ecclesiasticorum»; hom en pot veure la narració de Jaume ROURA I ROCA, *Posición doctrinal de fr. Nicolás Eymerich, O. P., en la polémica luliana* (Colección de monografías del Instituto de Estudios Gerundenses, 3), Girona, Institut d'Estudis Gironins 1959, 16-23 i 85-103 (sentència de la cúria papal sobre l'afer, del 1375, font de la narració de les pàgines 16-23). Car recordar que Francisco DIAGO, *Historia de la Provincia de Aragón de la Orden de Predicadores*, Barcelona, Sebastià de Cormellas 1600, f. 171v, es fa ressò d'una lletra, escrita per mestre Vicent Ferrer a Martí l'Humà en començar el seu regnat, en la qual l'hauria exhortat a veure en les morts del pare i del germà «los grandes y espantables juyzios de Dios, con los cuales pública y manifestamente castigaba los pecados públicos de los dos en el negocio de Tarragona»; el fragment de DIAGO i el text de la carta, traduït al castellà, han estat darrerament publicats per Adolfo ROBLES, *Correspondencia de san Vicente Ferrer*, dins «Escritos del Vedat», XVII (1987), 215-216; en la suposició que la dita lletra no fos autèntica, almenys confirmaria, ni que fos indirectament, un estat d'opinió. Hom pot, encara, trobar una exposició de quina era la resposta de la Cort Romana a les pretensions de la nostra casa reial en l'estudi de Johannes P. KERN, *Die Besetzung der aragonischen Bischofsstühle unter Peter IV., Johannes I., Martin I. (1336-1410)*, dins «Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens», 32 (1988), 148-263; n'hi ha resum en ATCA, IX (1990), 572-573, núm. 5777.

41. POU I MARTÍ, *Visionarios*, 308-396, en particular 370-372; el text del *Cedrus alta Libani* fou publicat per ALFONS M. DE BARCELONA, *El infante fray Pedro de Aragón*, dins «Estudios Franciscanos», XV (1915), 62.

42. POU I MARTÍ, *Visionarios...*, 370-371: «En lo vespertilió o rata penada és significat e figurat lo rey Enric, lo qual és dit in *ue mundo in centum annis*: «donec uespertilio ciniphes Ispanie deouret et cetera». Aquest no tan solament encaçà e foragità lo Saturní, ço és lo rey Pere dels regnes e senyoriu de Castella, mas de aquesta uida, uençut en camp per ell a Montiel, li tolt (! tolc) lo cap. Aprés d'açò se seguex la conquesta e conuersió dels moros, que segons totes les profecies de Merlí, del abat de Joachim, de frare [p. 371] Iohan de Rupe cisa, de *ue mundo in centum annis*, de la [!] hermità de la Lamposa e d'altres auents sprit de prophecia deuen ésser fetes per lo Rey Enric damunt dit...».

El lector s'haurà adonat que, al costat d'un tema recurrent com una obsessió en tots els visionaris, el de la lluita i conversió dels sarraïns, en compareix un de nou amb l'entrada en escena d'Enric de Trastámara; és possiblement explicable pel fet que, essent fra Pere un personatge d'àmplia experiència diplomàtica en els afers internacionals de la Casa de Barcelona, sabia molt bé que l'acció reconqueridora d'aquesta en la Península Ibèrica s'havia acabat, en virtut del *Tractat de Cazorla* entre les dues corones, en temps del seu besavi, Jaume I; i que, doncs, allò que en aquell moment restava a reconquerir pertocava als reis de Castella i de Portugal. Sigui la causa la que sigui, el fet és que el ventall de successors de l'emperador Frederic II i del nostre Pere el Gran a través de la néta del primer i muller del segon, Constança de Hohenstaufen, limitat en el *Breviloquium...* a l'estricta Casa de Barcelona,⁴³ un quart de segle més tard es començava d'estendre a d'altres cases reials, ací concretament a la de Castella.

I això ens condueix de dret a l'esmentat text ara madrileny del Palau Reial, que formula amb tota l'amplitud el ventall de possibles personificadors de les profecies, amb una novetat, però: la referència al fet històric concret ja no és la lluita contra el sarraí, sinó el Cisma d'Occident:

«...durant aquesta discòrdia del verdader e pseudo papa, qui és desobediència espiritual, seria elegit e per força posat un dels grans prínceps del món a emperador de Roma... e açò ma[teix] diu [en molt]s llochs Johan de Rocatallada. Ladonchs, senyor, vós e la senyora reina [Elionor], a qui Déus per[dó], [a mi] demanàs si yo trobaria qual seria aquel [gran príncep del món posat a emperador de Roma]. E yo, senyor, responguí que no, mas que la vostra casa e de Sicília, e [del]s Anj[ou], del Bauarí de Alamanya, eren exides del linatge de Frederich, e per aventura d'altres que yo no sabia. E pus, senyor, a poc de temps sabí que'l rey de Castella era exit d'aquella mateixa casa, car don Ferrando, pare del rey don Alfonso, hac per muller la filla del rey de Portugal, qui hauia haüda per muller la filla del senyor rey En Pere e de la senyora regina dona Gostança, filla del rey Monfré; per què, de la una d'aquestes cases degués exir, si donchs no n'iaua altra que fos de aquel linatge; que yo no ho sabia»⁴⁴

43. Sobre el tractat de Cazorla, vegeu ROC CHABÀS, *División de la conquista de la España mora entre Aragón y Castilla*, dins «Congrés d'Història de la Corona d'Aragó», volum I, Barcelona 1909, 139-141; també Ferran SOLDEVILA, *Historia de España*. Vol. I, Barcelona, Crítica 1995, 131.

44. Madrid, Biblioteca del Palacio Real, ms. II-3096, f. 41r. La transcripció és de Jaume de Puig i Oliver, a qui agraeixo el generós permís de servir-me'n. La datació d'aquest parer és fàcil: és de poc anterior al 15 de juliol del 1379, en què es reuní a Barcelona la comissió d'experts que assessorà Pere el Cerimoniós sobre la posició a prendre mentre durés la situació de Cisma d'Occident i de la qual isqué la declaració d'indiferència oficial davant els dos pretesos papes; hom pot veure Andrés IVARS CARDONA, *La «indiferencia» de Pedro IV de Aragón en el Gran Cisma de Occidente (1378-1382)*, dins «Archivo Ibero-Americano», XXIX (1928), 21-97 i 161-186, en particular 31 i 86-88.

Ens hen remuntat vers la font: el possible emperador de l'Imperi d'Occident no s'ha de cercar només en la línia directa de Frederic, Manfred, Constança i fills, néts i besnéts d'ella i de Pere el Gran, ans en qualsevol casa reial a la qual, d'una manera o altra, hagués arribat, amb qualque gota de sang, la descendència conjunta de l'emperador Frederic II i del Casal de Barcelona.

Aquell consell, ultra fer altres dues o tres referències al *Llibre de la senyora reina*, que no és altre que el *Breviloquium de concordia Veteris et Novi Testamenti*, en fa altres tantes, explícites o implícites, a Joan de Rocatalhada.⁴⁵ L'explícita també és relacionada amb el Cisma d'Occident i amb la propaganda a favor d'Urbà VI:

«...trop en diuerses scriptures que é de aquestes tribulacions, especialment en [u]na postil·la sobre vna profecia que Déus tramès a Ciril... posa aquesta dicemsió e discòrdia de aquesta elecció, parria'm fort clar lo dret del primer elet... Aquella postil·la féu frare Joan de Rocatalhada, qui és més scriptura que la mitat de la *Bíblia*, e fort clarament posa aquestes coses e les declara. Car jatsia que primerament la postil·làs l'abat Johachim, qui en aquell temps qui la dita profecia fo tramesa a Ciril vivia, e puyt un gran doctor anglès, puyt mestre Arnau [de] Vilanova, emperò ningú no-n parla axí clarament com fra[re] Johan».⁴⁶

45. Sembla contenir una referència implícita la frase: «...si a vós [s'adreça a Pere el Cerimoniós] venia [la] sort per permissió diuinal, de fer la execució dels eclesiàstics...», f. 43r: Joan de Rocatalhada, certament, s'havia convertit en altaveu del clam d'una societat convulsa contra una classe, que, ni que només fos per necessitat de subsistència immediata, s'aferrava als privilegis d'una cristiandat que semblava fer aigües per tot arreu; fra Joan en parla en el *Commentum in Oraculum Cirilli* (BIGNAMI-ODIER, *Études*, 78-79), en el nostre *Liber secretorum eventuum*, intuïcions sisena, setena i desena, lín. 212-220, 242-249, 321-370, i encara 380, i 983-992 de la traducció catalana, publicada a continuació; en el *Liber ostensor*, on, ultra repetir la queixa genèrica, dóna dades concretes, com la que a l'Avinyó del seu temps hi havia «plus quam quatuor milia meretricum publicarum» (Biblioteca Vaticana, Ross. 753, f. 64r); i assenyala el moment en què s'alçarà la veda: «...anno Domini M CCC LXIIº, XV die iulii: [ante hunc diem] fuga ista cardinalium ab hac vinea Sodomorum et Gomorreorum de abominabili hac Avinione peccatrice est principium vindicte conflictus dolorosi...» (ibid., f. 79r); i també en el *Ve ab mi en tribulació* (edició citada en la nota 1), 82-87, línies 86-145; vegeu més amunt la nota 40.

Una altra, almenys implícita, es refereix al 'papa reparador', tema clàssic en Joan de Rocatalhada, ni que en el *Consell...* (f. 45r) també sigui atribuït a l'*Horoscopus*: «E si aquell qui és canònicament elegit serà aquell reparador del qual molt parla la scriptura, no-n sé al punt, mas en breu se conixerà en les sues obres» (llegiu: Urbà VI té totes les possibilitats d'ésser aquell 'papa reparador' previst i promès pels visionaris); vegeu en les pàgines següents la intuïció dissetena, línies 526-588; i el *Ve ab mi en tribulació* (citada en la nota 1), 95-103, línies 266-358.

46. Madrid, Biblioteca de Palacio, II-3096, 43v-44r; el gran doctor anglès deu ésser Gilbert; la *Postilla in Oraculum Cirilli*, que, certament, pel seu volum «és més scriptura que la mitat de la Bíblia», és resumida per BIGNAMI-ODIER, *Études*, 52-112; vegeu també la nota 66.

L'inici del Cisma d'Occident havia representat un bon triomf per al prestigi ,profètic' de Joan de Rocatalhada.

*Francesc Eiximenis*⁴⁷

Cal un advertiment previ: l'estudi de la posició del gran polígraf gironí en relació a les profecies en general i als pronòstics de Joan de Rocatalhada en particular en el curs de tota la seva obra escrita demanaria una monografia substantiva, un llibre; com que no n'és pas ocasió l'estudi introductorí a un text d'altri, ací em limitaré a exposar allò que em sembla deduir-se del *Primer del crestià* i de la *Vita Christi* per dues raons: representen, respectivament, la primera i la darrera gran formulació doctrinal eiximeniana que, almenys en el punt que ens interessa, tinc la impressió que permeten de plantejar (o almenys d'oferir una col·laboració a un planteig correcte de) la pregunta de quina fou la posició, sòlida o fluctuant que hagués estat, del polígraf gironí envers el corrent profètic i visionari tan important en el nostre segle XIV; i, de més a més, farà possible la comparació amb qualche obra contemporània⁴⁸ i permetrà una presa de posició sòlida en el problema

47. La bibliografia relativa a Eiximenis fou aplegada per David J. VIERA, *Bibliografia anotada de la vida i obra de Francesc Eiximenis (1340?-1409?)*. Presentació de Martí de RIQUER (Col·lecció Vives Casajuana, LXI), Barcelona, Fundació Vives Casajuana 1980, 124 pp.; cal tenir present els *Studia Bibliographica* (Estudis sobre Francesc Eiximenis, I), Girona, Col·legi Universitari i Diputació 1991, VIII i 328 pp.; i les informacions de la nota següent. És particularment relacionada amb el nostre tema la tria de la gran obra d'Eiximenis, *Lo crestià* (selecció), a cura d'Albert HAUF (Les millors obres de la literatura catalana, 98), Barcelona, Edicions 62 1983, 320 pp.; per les característiques de la tria, el *Primer del crestià* és el menys representat, i la *Vita Christi* no ho és perquè no forma part d'aquella gran ,obra-da'; per aquesta raó, la transcripció de fragments dels dits dos llibres en les pàgines següents serà particularment àmplia.

Cal, de més a més, si no m'erro, tenir en compte un fet la significació del qual, quant a la posició bàsica d'Eiximenis en relació als problemes del seu temps, em sembla posseir una significació profunda: el fet d'escriure en llengua catalana una obra estrictament teològica com és *Lo crestià*; quan en la dècada del 1370, un teòleg d'ofici es posa a elaborar una obra d'aquella envergadura en català, ha d'ésser ben conscient de la transcendència de la seva opció, atès que no pot oblidar que el 1318, per tant una cinquantena d'anys abans, tot un Concili Provincial de Tarragona havia prohibit la lectura de «libros theologicos in vulgari», fora del cas dels devocionals; l'opció fou, doncs, pel cap baix, una mostra de llibertat d'esperit, de no aliniació incondicional amb les posicions imposades per les autoritats de l'Església catòlica en el propi país i d'una certa aproximació als postulats dels ,espirituals' del propi segle. Però més que una afirmació en forma de tesi, les línies anteriors voldrien cridar l'atenció entorn d'un tema que em sembla digne d'ésser estudiat.

48. Sobre Francesc Eiximenis i la seva relació amb el nostre tema, cal veure encara Andreu IVARS, *El escritor Fr. Francisco Eximénez en Valencia (1383-1408)*, dins «Archivo Ibero-Americano», XI (1920), 76-104; XV (1921), 289-331; XIX (1923), 359-398; XX

previ de quins són els escrits, a base dels quals ha d'ésser dibuixada la doctrina eiximeniana sobre les 'visions' i en particular sobre Joan de Rocatalhada; en efecte, en general, fins ara en parlar del gran framenor gironí hom s'ha basat tant en obra seva com en el *De triplici statu mundi*;⁴⁹ en aquestes pàgines, per contra, destriarem ambdues obres, ens basarem en els escrits eiximenians autèntics i, ni que fos únicament per la coincidència cronològica, parlarem del *De triplici...*, només quan haguem acabades les consideracions sobre l'obra autèntica d'Eiximenis.

I tractant-se del possible influx de Joan de Rocatalhada damunt l'altre framenor que és Francesc Eiximenis, no serà sobrer de clarificar la respectiva posició entorn a un problema previ, com és el del respectiu concepte de les fonts de la teologia, que inclou la valoració que cada un fa de les visions o dels coneixements, diguem-ne, carismàtics.

En formular el cos de les seves previsions amb les corresponents bases teòriques, en el *Liber Ostensor*,⁵⁰ Joan de Rocatalhada no sembla tenir cap

(1923), 210-248; XXIV (1925), 325-382; i XXV (1926), 5-48 i 289-333; les seves observacions sobre el mètode expositiu d'Eiximenis es troben en la part del treball publicada en el volum XX (1923), 232. Aquesta sèrie d'articles ha estat agrupada en llibre per Pedro Santonja, i publicada per l'Ajuntament de Benissa el 1989. També el capítol de POU I MARTÍ, *Visionarios...*, 397-415, dedicat a Eiximenis; per al tema de la seva posició envers les profecies, BOHIGAS, *Eiximenis*; el mateix autor completà aquestes pàgines amb les darreres de *Profecies de Merlí*, 275-279. Per la meua part, he intentat de puntualitzar el pretès 'joaquimisme' eiximenià en el *Profetismo gioachimita catalano da Arnau de Vilanova a Vicent Ferrer*, dins *Il profetismo gioachimita tra Quattrocento e Cinquecento*. Atti del III Congresso Internazionale di Studi Gioachimiti. S. Giovanni in Fiore, 17-21 settembre 1989, a cura di Gian Luca POTESTÀ (Opere di Gioacchino da Fiore. Strumenti, 3), Genova, Marietti 1991, 401-414. En canvi, tot i el títol, no toca el nostre tema S. GASCON URIS, *Camps d'estudi en Eiximenis*, dins «Estudis de Llengua i Literatura Catalanes», XXIX (1994 = Miscel·lània Germà Colon, 2), 25-29. Tampoc no hi faig referència en el meu *Progetti di edizioni catalane di Arnau de Vilanova, Joan de Rocatalhada e Francesc Eiximenis*, extret de *Editori di Quavacchi 100 anni dopo. Bilancio e prospettive*. Atti del Colloquio Internazionale. Roma 29-30 Maggio 1995, a cura di Alvaro CACCIOTTI e Barbara FAES DE MOTTONI (Medioevo, 3), Roma, PAA - Edizioni Antonianum 1997, 367-372, que es limitava a informar d'edicions de textos.

49. Aquest és un comú denominador d'Ivars, de Pou i Martí, Bohigas i dels editors del *Breviloquium*, tal com hom pot veure en la nota 80. Quant a la datació d'aquests tres textos, el *Primer del Crestià*, Barcelona, BC, ms. 456, f. 161a, reporta la seva data de forma explícita: «...al dia de huy, qui és l'any de la natiuitat del Fill de Déu Mil CCC LXXXVIII°»; aquesta és, tal com recordarem en la nota 84, la data molt aproximada del *De triplici statu mundi*, i la del ja conegut text (*Consell sobre la política...*, citat en la nota 40) de Madrid, Biblioteca de Palacio, II-3096, ff. 40r-49r, indicada en la nota 44.

50. Obra descoberta pel pare Josep M. POU I MARTÍ (cf. *Visionarios...*, 289-307), encara inèdita a la Biblioteca Apostòlica Vaticana, Ross. 753; un equip sota el guiatge d'André Vauchez, director de l'École Française de Roma, en prepara d'edició; mentrestant, en tinc en curs de publicació un fragment sota el títol *Pedro el Cruel en el Liber Ostensor de Joan de Rocatalhada*, dins «Anthologica Annua».

dubte: les dites bases teòriques són, per descomptat, els llibres de la *Biblia*, però no menys els escrits dels 'profetes' que han rebut inspiració o il·luminació divina directa, sota l'influx de la qual han escrit les seves previsions.⁵¹

Gairebé en les antípodes, en el *Primer del crestià*, Eiximenis formula així, gairebé com si fos una tesi, el títol del capítol CCCXII: «Que après la auctoritat de la sancta fe cathòlica e les determinacions papals, ha actoritat la rahó natural»; i com si reblés el clau, vint-i-un capítols més enllà, afirmava

51. Sobre la base d'una doctrina tan fonamental dins el joaquimisme com la de la 'Concordia temporum', Joan de Rocatalhada estableix la seva tesi: «...nota diligenter quod scripture omnium prophetarum de adventu Christi et eius gestis prophetantium habent suum duplicem intellectum: unum primum et principalem de Christo et eius gestis pro tempore sui primi adventus in carnem... Secundum intellectum habent secundarium et consequentem de Christo et eius gestis et persecutionibus sibi inferendis tempore adventus Christi in suum vicarium Reparatorem propinquum, et Antichristi et adventus Christi ad perimendum ipsum... Omnes enim qui a sancta Hildegardi prophetissa et ab abbate Joachim et citra inclusive inceperunt a prehempni fonte Spiritus Dei haurire aliquid de claritate intellectus prophetalis secundi temporis et de ipso scripserunt, licet repentur a filiis carnis fantastici, se habuerunt ad Reparatorem propinquum, qui clare aperiet librum scriptum digito Dei vivi, sicut se habuerunt prophete Veteris Testamenti ad Christum, salva preheminentia Christi infinita, quam habet supra Reparatorem... Nam, et ego ipse, cum scriptis et libris per me editis, respectu eius cum in sede apparuerit in claritate solari, sum quasi Johannes Baptista... Sic igitur habes infallibilem artem pro duplici tempore exponendi omnes propheticas scripturas que de Christo sunt pro primo tempore, quia ille eedem sunt de adventu secundo Christi in suo Reparatore propinquo...», *Liber ostensor*, Vat., Ross. 753, ff. 103v-105r.

D'acord amb les anteriors premisses teòriques, el *Liber ostensor* és farcit de referències i transcripcions de fragments d'autoritats carismàtiques: assenyalo les que, en adonar-me de l'abundància de les dites referències, vaig anar anotant sense pretensió d'exhaustivitat, ja abans (p. e., *Alta Cedrus Libani* (f. 10r), *Super Cirillum i Revelationes beati Francisci* (f. 16v), *Hildegardis* (f. 24e), *Oraculum angelicum* (f. 33v), *Prophetia Tripolitana* (f. 36v), *Prophetiae Beneventana et Neapolitana*, f. 63r), com sobretot en llegir els folis 75-147 del Vat., Ross 753: *Ascende, calve* (75r); *frater Angelus* (76r); *Liber Horoscopi* (77r-v, 78r, 80r, 88r, 100r-v, 101r, 102r, 106v, 107r-v, 108r-v, 110r, 145r, 146v); *Merlinus vates* (76r); *De summis pontificibus* (78r, 142r, 144r), Joachim, *Tempore colubri leene filii aquile insignite* (78r, 82r, 99v); *Sybilla Eritrea* (78r, 143r), *Sybilla Tiburtina* (106v), *De laudato paupere et electo imperatore noto et ignoto* (78v), *Prophetia Neapolitana* (79r, 86r, 97v, 98r, 99v, 103v), *Beneventana prophetia* (80v, 86r, 93v, 97v, 98r, 99v, 103v, 137v, 141v), *Liber Cirilli* (80v, 81v, 105v, 141v, 146v), *Cum necatur flos ursi* (86r), *Etiā annuntiare* (86r, 108v), *Epistola ad Colonienses* (97r), *Sancta Hildegardis, De quinque futuris temporibus* (88v) i *Scivias* (91v), *Visio fratris Iacobi de Massa* (94v, 102r), *frater Iohannes heremita Hispanie de partibus Asturiarum* (97r), *Liber tabularum ad Cirillum* (103r, 109r), *Oraculum primum Neapoli revelatum* (142r), *Quidam sequentes Eusebium* (147r) i *frater Columbinus* (147r). No cal dir que res de semblant no es troba en Eiximenis, ni tan sols en la *Vita Christi*, que, tal com veurem, sembla manifestar una certa major parcialitat a favor dels 'contemplatius' o del 'partit devor'.

que «los grans teòlechs han noblament regida l'església de Déu», no pas els vidents, els ‚speculatores‘, ni els profetes.⁵²

La lectura de pàgines d'Eiximenis m'ha conduït a la convicció que en les seves grans obres cal distingir-hi tres plans:

a) el de la doctrina exposada, diguem, com a tesi, de la qual es fa plenament responsable;⁵³

b) el de les opinions dels contraris, l'exposició de les quals pot omplir capítols sencers, que, de cap manera no es poden prendre com a formulació del pensament eiximenià;⁵⁴ i

52. Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 456, fol. 188d; la frase citada a continuació es troba en el capítol CCCXXXIII, f. 201a-b. Una primera informació sobre aquest llibre es pot veure en Jaume MASSÓ I TORRENTS, *Obres de fra Francesc Eiximenis (1340?-1409?)*. *Essaig d'una bibliografia*, ara dins *Studia bibliographica* (Estudis sobre Francesc Eiximenis, 1), Girona, Col·legi Universitari 1991, 48-53; i més resumida en MARTÍ DE BARCELONA, *Fra Francesc Eiximenis, O. M. (1430?-1409?)*. *La seva vida, els seus escrits, la seva personalitat literària*, ara *ibid.*, 198-199. Ja he dit que seria inútil de cercar en el *Primer del Crestià* autoritats com les aplegades en la nota anterior; no recordo que ultra Joaquim de Fiore i Arnau de Vilanova, d'altres ‚profetes‘ o ‚profecies‘ siguin nominalment citats en aquell llibre; en qual-sevol cas, seria interessant de dreçar una estadística de Pares de l'Església i teòlegs, d'una banda, i autoritats carismàtiques, de l'altra, citats per Eiximenis: trobo, per exemple, Boeci (f. 128/129a), sant Gregori el Gran (f. 130/131d), Hug de Sant Víctor (f. 129/130b).

Adhuc en ocupar-se de matèria tan fàcil a fantasiejar com les narracions de miracles, assenyalava i resumeix en el dit llibre les seves fonts: I, cap. LVI, *Qui ensenya encara que la sancta cristiendat ha alguns miracles; e primerament recompte aquells qui-s fa(n) en les parts d'Orient*, BC, ms. 456, f. 48d: «...E primerament parlem de les Índies, qui són a l'altre cap del món envers Horient. E diu Marc de Venessi [= Marco Polo], gran istorial, rich e famós, en lo terç libre *De les Orientals Regions*, e veuràs aquí en vn capítol hun miracle maravellors...» [localitzat en el sepulcre de Sant Tomàs], f. 49a. «E semblant cosa trobaràs en la Istòria de Sant Miquel, en la dedicació, hon diu lo *Flos Sanctorum*, en lo dia de Sant Miquel, la mar, qui de totes parts environa lo mon hon és la sua invocació là en Pulla, lo dia de Sant Miquel la dita mar se obra dues vegades...»; fins i tot de les narracions més impensables sobre Santa Caterina del Sinaí o la Vinya d'Engaddí a l'Egipte o entorn als reis guardadors de Castella (f. 49b), ens diu que «les coses damunt dites aguí de un frare nostre, qui dix que era estat present. Aprés passem envers ponent e trobaràs que: l rey de Castella, posant la mà sobra quartanaris, feta la invocació del nom de Jhesu Christ e lo senyà de la creu, tantost los sana e: ls guareix; almenys los reys passats ho han agut; no-m sé què és del present», f. 49c

53. *Primer del crestià*, cap. III, Barcelona, BC, ms. 456, f. 2c: «Lo quint notable és que en tot aquest libre entén a parlar segons sentències aprouades dels sants doctors ho segons les pus comunes e pus assenyaldes e pus segures uies lurs, e segons aquells qui en mon temps són estats de gran reputació en lo món, en vida e en doctrina, axí com les al·legacions, quant s'i fassen, ho ensenyaran».

54. Aquesta observació, que assenyalava l'existència de gèneres literaris diversos dins una obra escrita, és paral·lela a l'aplicada a Ramon Llull en el meu *De Ramon Llull a Nicolau Eimeric. Els fragments de l'Art amativa de Llull en còpia autògrafa de l'inquisidor Eimeric integrats en les cent tesis antil·lianes del seu Directorium Inquisitorium*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XVI (1997), 86-88 (també en l'edició independent, Barcelona, Facultat de Teologia de Catalunya 1997); en el *Primer del crestià* en poden ésser mostra (i segurament no

c) allò que jo en diria el farciment, el qual en cada llibre pot presentar característiques diverses, i que en el *Primer del cristià* pot consistir en les opinions d'altres teòlegs no assumides per ell, i normalment reportades amb indicació del nom personal del corresponent autor.⁵⁵

Hi ha un altre punt de divergència teològicament no menys bàsic, el de la conceptualització de la història. Si, d'acord amb un altre framenor, fra Pèire Joan, que sembla ésser el seu mestre, Rocatalhada pensa en els tres estats del món, trinitàriament i successivament vinculats a cada una de les persones divines, el gironí no es mou de la divisió, teològicament molt més sòlida, de les tres successives estructures religioses denominades 'Lex naturae', 'Lex scripturae' i 'Lex gratiae',⁵⁶ amb la consegüent declaració explícita, i màximament significativa perquè exclou l'estat del món apropiat a l'Esperit Sant', que entre el començament del Nou Testament i la fi del món tot es troba uniformement sota l'influx de Jesucrist.⁵⁷

Si dels principis acabats d'exposar baixem a les concrecions dels temes que ens ocupen, podrem constatar dos extrems en el *Primer del cristià*. D'una banda, participa d'una convicció molt estesa entre els seus contemporanis,

seria l'única) els capítols, en els quals esbrina si la seu de Pere serà transferida de Roma a Jerusalem: Capítol CCVIII: *Qui posa la segona dignitat del estament cristià sobre la sinagoga e és quant a la ciutat capital*, BC ms. 456, f. 138/139b; Capítol CCX: *Que Roma no dega ésser cap de xristiendat*, f. 138/139d; Capítol CCXI: *Qui proua e aduu altres rabons que la dita ciutat de Roma no dega ésser cap de xristiendat*, f. 139/140c; Capítol CCXII: *Qui, responent a les dites rabons, premet hun preàmbol necessari al propòsit*, f. 139/140d; Capítol CCXIII: *Qui proua que Roma dega ésser cap de xristiendat*, f. 140/141a; Capítol CCXIII: *Qui respon a cascuna de les rabons fetes contra lo precedent propòsit*, f. 141/142b; i Capítol CCXV: *Qui posa que de fet a altre ciutat degués pertànyer aquesta dignitat de ésser cap de xristiendat e no a la ciutat de Jherusalem*, f. 142/143b. El mateix enunciat dels capítols ens diu quins han d'ésser llegits com a 'videtur quod non' i en quins s'ha de cercar l'exposició del pensament de l'autor; qui no tingués en compte aquest detall de gènere literari i llegís només els o algun dels capítols CCX i CCXI, sense tenir presents els que els segueixen, podria treure'n la conclusió que Eiximenis seguia Rocatalhada en aquest punt.

55. Per a l'explicació del concepte de 'farciment' vegeu més avall les notes núms. 64-66.

56. *Primer del cristià*; després dels caps. CLXXXV (explicació dels tres conceptes) i CLXXXVI, on ja en el títol tornen a comparèixer (ff. 121/122c-123/124a), la rúbrica de la segona part del dit primer llibre sona a formulació de tesi: *Comença la segona part ho punt principal del dit primer llibre appellat Xristià, en lo qual és tractat e ensenyat com la sancta església catbòlica ha corregut segons diversos temps passats des del començament del món ençà sots tres leys iustes e santes, ordonades segons bo e millor e molt millor, qui-s appellan lig de natura, lig d'escriptura e lig de gràcia*, f. 126/127b; cap. CLXXXVIII: *Com tot lo poble de Déu, qui ha viscut sots les dites tres leys, és appellat vna Església e vna esposa de Déu* (f. 129/130a); i encara: «...que la lig de gràcia present és de molt pus alta que la lig de natura, qui és pus baixa que la lig d'escriptura». Vegeu en les notes 69 i 89 la doctrina complementària de les set edats del món.

57. *Ibid.*, 127d: «Aquesta lig de gràcia ha durat de Jhesuchrist ençà e durarà fins a la fi del món, segons que demunt hauem dit, qua[n]t fon provat que la ley christiana no pot fallir, per tal quant seu sobra Jhesu Christ, qui és fonament principal».

àdhuc entre aquells que no es poden pas considerar favorables a qualsevol forma de 'carismocràcia', com és ara Nicolau Eimeric, la que el món s'acosta a la seva fi imminent;⁵⁸ i d'acord amb aquesta convicció, partícip de la sensació d'ofec provocada en els seus contemporanis pel món sarraí, també estava segur que un dels esdeveniments finals consistiria en la conversió (si ja no en l'anorreament) dels infidels, sarraïns⁵⁹ i jueus en primeríssim lloc,

58. *Dialogus contra Iullistas*, París, BN lat. f. 74a: «Novissima hora est...». Per la seva banda, Francesc Eiximenis, comentant el *Vae mundo in centum annis*, resumia així les seves expectatives escatològiques, on no manca una clara referència a Joan de Rocatalhada: «E segons exposició d'alguns alts doctors, vol dir aytant en summa que en los cent anys qui's seguien e axí comença la prophesia *Ve mundo in centum annis*, dels quals cent anys avem ia vltra LXX ho LXXV. Diu, donchs, que en los dits cent anys vendran al món grans mals, lo final dels quals mals serà aquest, que en Espanya, qui nodreix la secta de Mafomet, aurà grans guerres en los Reys qui aquí són. E, com lo rey en Pere, lo qual fon desbost per lo rey Enrich, aurà XXI any, serà la dita guerra axí calda com a foch; axí fon de fet. E diu que après hun que ell appella 'Rata penada', deuorà tots los moscart's d'Espanya. Diu ací hun gran doctor que aquesta Rata penada significa lo rey d'Aragó, per moltes rahons, qui serien longues de comtar. Aquest diu que subiugarà Africa, qui és huy de sarrahins habitada, e deu humiliar la bèstia, ço és que deu pendre la ciutat de Meca, hon és soterrada la gran bèstia, Mafomet, cap dels serrahins. E deu humiliar lo soldà de Babilònia, qui és cap de morisme, e finalment puiairà en estament emperial. E la fi humiliarà tota aquella gent serracènica, qui està en Egipte, ultra après lo gran riu qui passa per Alexandria. Aprés de les quals coses apparrà lo fill de perdició, ço és antichrist, no lo final; mas aquell qui és figura e precursor d'aquell, qui per ça gran persecució darà als vers fills de veritat grans e diversors martiris, separant-los de tots punts los huns dels altres; car los sants iran en glòria e los mals roman-dran per algun temps ací en lo món ab ell. E llavors, lo gran drach, lo dimoni, segons tota la sua força, la qual Déus permetrà que exegesca en ajuda del dit [f. 73/74d] antichrist, farà ço que pusca contra los sants, per tal que meresca ésser tostemps com a dolent en dolor e en pena. Ve't ací, a nostre propòsit, com segons aquesta profecia dins aquest centenar, qui és en lo catorzèn, comtat de la nativitat de Jhesu Christ ençà, deu la secta cerracènica cessar. E per consegüent, tost finirà segons que damunt auem dit, no contrastant les esmaginacions e falsies, e errors e maneres, que lo dit reprovat Mafomet pençà en fundar la sua secta, perquè tostemps duràs», *Primer del crestià*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 456, ff. 73/74c-d.

59. I, capítol LXIII: *Qui ensenya com mafomet no féu jamès neguns miracles*, *Ibid.*, 53a-54a; i encara (f. 58/59b): «E és certa cosa que segons les prophesies nostres, que la secta de Mahomet no deu molt durar, ans deu ésser destrouïda per lo antichrist místich, que huy tenim a les portes, segons que prophetà sant Sirill, e los sa[n]ts qui d'açò han parlat dien que la dita secta no deu durar ultra aquest centenar d'anys, qui és lo catorzèn après la nativitat de Jhesu Christ. Diu-se axí mateix que ells dien que han prophesia que la lur secta no pot durar, ans en breu finirà». *Primer del crestià*, capítol LXXI, *Qui posa altres rahons a provar lo principal propòsit, ço és que l'estament cristià sia axí excel·lent*, *ibid.*, f. 58/59b. Vegeu també, el text dels capítols LXXXV - CIII, que comença preguntant-se si «la millor secta qui al món sia és aquella de Mafomet, per tal quant prehicha e ensenya coses fort difícils e penals a la persona», f. 70/71c, i, després d'haver-ho discutit durant tres capítols, esbrina successivament: cap. LXXXVIII, *D'on fon Mafomet e com obtench regne*; cap. LXXXVIII, *Com Mafomet donà leys als sarrabins e volch molt loar los caps de les altres leys principals*; cap. C, *Quines leys posà Mafomet*; cap. CI, *Quines menasses menassà als mals e quines promicions promet als bons*; cap. CII, *De la mort de mafomet e de la destrucció de l(a) sua secta*; cap. CIII, *Per quina entenció los sarrabins*

sobretot perquè algunes d'aquelles conviccions almenys li semblaven en continuïtat amb certs llibres bíblics, com és ara l'*Apocalipsi*, si no ja imposades per aquests; i així, quan li sembla, se'n fa ressò i de vegades manifesta clarament el seu parer.⁶⁰ En aquest capítol de les expectatives escatològiques, un altre punt en el qual, aparentment almenys, assumeix prediccions de Joan de Rocatalhada, és el del paper que hi tindrà la casa de Barcelona, a la qual dedicà tot el capítol CCXLVII del *Primer del cristià*, prediccions que ell resumeix en la frase: «...D'aquesta casa és prophetat que deu aconseguir monarchia quaix sobra tot lo món...».⁶¹

fan venegar als christians lo nom e la creu de Jhesu Christ, ff.70c-75a; en el CII integra el paràgraf «Hispania, nutrix machometicae pravitatis...» del *Vae mundo in centum annis*, f. 73b-c (cf. ATCA, VII-VIII (1988-1989), 103, línies 981-988):

60. *Ibid.*, f. 76/77a: Cap. CV, *Com la sancta cristiendat ha corregut fort bordonadament sots diuersos temps*. [f. 76d] «... los contemplatius serien tenguts per hòmens pereosos e inútils e de neguna valor, axí com de fet ho vehem huy tot a hull. Per què esperam lo setèn temps de la sancta Església, sots lo qual deu ésser feta reformació general de tot lo món e especialment del sant estament cristià, qui serà reduït per la misericòrdia de nostre senyor Déu al estament primer, axí com innueix axí matex sant Johan euangelista, parlant de la uertura del setèn segell en lo dit libre»; i abans, f. 75/76a: Cap. CIIII, *Qui posa la cinquena rabó que fan los damunt dits teòlechs a prouar la excel·lència del estament cristià*. F. 75/76c: «...e esperam miiançant la gràcia del Fill de Déu en breu que l'estament cristià serà axí singularment axí dotat d'aquest do e gràcia de contemplació e de tantes virtuts altres e dons de Déu especials, que parrà que la ciutat de paradís sia deuallada en la terra, e que paradís abit en lo món. E axí ho ha prophetat sant Johan euangelista en l'*Apocalipsi*, quant dix: Vidi civitatem sanctam...»

61. Barcelona, BC, ms. 456, f. 159/160a-b: Capítol CCXXXXVII, *De la dignitat del rey d'Aragó*. «Lo quart rey ho príncep cristià s'apella lo rey d'Aragó, situat en Espanya. Aquest posseex regnes, ço és d'Aragó e de València, de Mallorques e de Serdenya e de Còrsega e és compte de Barchinona e de Rocelló e de Serdanya, e posseex molt en la mar Mediterrànea, hon ha tres dels dits Regnes, ço és Mallorcas e Serdenya e Còrsega. Aquest és vexil·lari e senyeler general de la sancta mare església. D'aquesta casa és prophetat que deu aconseguir monarchia quaix sobra tot lo món. Lo seu principi, procés e terme se ha a dir longament en lo vuitèn libre. Aquest fa senyal de barres longues grogues e vermelles; e dien alguns que per gran misteri. [f. 159b] Car dien alguns grans estròlechs e theòlechs, huntats d'esperit de prophècia, que aquestes barres longues signifiquen bastons e colps e persecucions qui d'aquesta casa deuen éxir contra los mals ecclesiàstichs per a purgar lurs peccats e per abaxar lur ergull e pompa e per reduyir-los al primer estament. Dien axí mateix que aquesta casa deu abaxar quaix de tots punts a temps la casa de França, e en breu; e açò significa lo senyal, car lo camp és groch e les barres són vermelles a da[r] ha entendre que sobra l'aur de la dignitat ecclesiàstica deu nostre Senyor trametra aquests bastons d'aquesta casa, qui rubricaran per escampament de sanch tota l'església damunt dita. Aquesta casa ha aguda aquesta gràcia de nostre Senyor Déu, segons que he entès, que hanch rey d'Aragó en batall[a] campal no fon vençut. Aquesta casa ha la camisa que lo nostre Saluador portà en ça infantesa, ab d'altres fort precioses relíquies e de diuersors sants. Aquesta casa ha molt perseguits sarrahins e lurs ha toltos lurs regnes de València e de Malorques. Esperam per especial prophècia que-n auem, segons que alguns dien, que en breu pas en Africha príncep d'aquesta casa qui ha a humiliar tota la secta de Mafomet. Per què, pots veure de quanta honor és digna aquesta

Però no tot, ni de bon tros, eren coincidències. Fins i tot crec poder assenyalar un punt (no pretenc pas ni que sigui l'únic ni el principal) en el qual, havent començat en coincidència amb Joan de Rocatalhada, al cap de poques línies ja se n'havia distanciat en no entrar en el joc del tercer estat del món, el de l'Esperit sant:⁶² hi reconeix la necessitat d'un correctiu dur per a l'estat eclesiàstic, hi reconeix l'actuació d'un papa reparador, ambdós punts fortament galejats per Joan de Rocatalhada,⁶³ però, en comptes de desembocar en l'estat de l'Esperit Sant o en el seu mil·lenari entre els dos anticrists, es limita a preveure allò que, almenys al seu parer, també es troba en l'*Apocalipsi de sant Joan*.⁶⁴

No és estrany que, col·locat en aquesta línia divergent, Eiximenis no dubti, ja el 1379, malgrat el desconcert que devia provocar la nova situació del Cisma d'Occident, que, d'altra banda, era un triomf de les prediccions de Rocatalhada, a prendre una posició frontalment contrària al seu confrare framenor en un punt que l'allunyava d'aquest i de Joaquim de Flore: el del pas de la seu de Pere a Jerusalem durant el mil·lenari entre els dos anticrists i el de la concentració d'ambdós poders, civil i eclesiàstic, en mans dels jueus.⁶⁵

casa. Car és casa que Déus ha elegida a fort grans obres a ffer e a ffort marauelloses, és tostemps estada humil als peus de Jhesu Xrist e del seu vicari».

62. *Ibid.*, f. 127/128d: «Aquesta lig de gràcia ha durat de Jhesuchrist ençà e durarà fins a la fi del món, segons que demunt haum dit qua[n]t fon prouat que la ley christiana no pot fallir, per tal quant seu sobra Jhesu Christ, qui és fonament principal», cap. CLXXXXVI, *Com lo poble de Déu ha tostemps viscut sots vna de tres leys*.

63. Per al tema del correctiu a aplicar a l'estat eclesiàstic, vegeu tant resum com text de la visió octava, línies 242-249 (també les 983-992); i per al tema del papa reparador, que segons ell havia d'ésser el terç successor de Climent VI, en la visió dissetena, les línies 566-575. Cf. també nota 61.

64. Cf. nota 60.

65. *Primer del crestià*, cap. CCXV, Barcelona, BC, ms. 456, f. 142/143d: «Bé és ver que alguns han dit que après la reparació general del món, que posada han los sants ésser ara après la tribulació eclesiàstica, serà la seu papal e apostolical en Jherusalem e aquí serà col·locada per lo sant pare, reparació qui segons aquests deu venir après la tribulació dita, tantost. Emperò no creu que sia ver, pensant ço que damunt és al·legat per aquells sants doctors dos qui dessús són al·legats». F. 139/140d: Cap. CCXII, *Qui, responet a les dites rabons premet un preàmbol necessari al propòsit*; f. 140/141a: «...som serts que no per auctoritat humana mas per auctoritat diuinal, l'església Romana és posada sobra totes les altres esglésies xristianes e pobles e nacions...». F. 141/142b: Cap. CCXIII, *Qui respon a cascuna de les rabons fetes contra lo precedent propòsit*: (f. 142/143a) «Emperò, si aquesta dignitat li tolrà nostre Senyor Déus ho no, no sap hom de cert...». Subratllem el fet que aquesta presa de posició tan dràstica i en la qual anys després es reafirmaria dins el *Dotzè del cristià*, cap. 468, arribava després d'haver dedicat llargs fragments a l'exposició del parer contrari dels seguidors de Rocatalhada: *Primer del crestià*, Cap. CCX, Barcelona, BC, ms. 456, f. 138/139d: *Que Roma no dega ésser cap de xristiendat*: (f. 139/140a) «...dien que dóna ha entendre lur malícia la interpretació de lur nom, car Romanus' vol dir aytant com aquell qui és molt alt e fort honorat e cridant alt, e aytals cuyden ésser los Romans, car segons que aquests dien, sens vergon-

Val a dir que, en llibres successius, Eiximenis pot haver evolucionat sobretot per tres factors: la creixent desil·lusió davant prediccions excessivament precises (recordem l'Anticrist imminent de Joan de Rocabalada, o la data de la fuga dels cardenals d'Avinyó), encara que, tal com ja hem dit, el 1379, l'aquità, viu o mort, s'acabava d'apuntar un èxit en complir-se el seu pronòstic relatiu al Cisma d'Occident;⁶⁶ el canvi de sensibilitat oficial

ya confessan que ell[s] són los pus generosos hòmens del món, e són sobiranament disposts a comoció e a crits e a ffer hun avolot soprós ha hun gran senyor e totho[m] qui no lus consenta a llur voler, axí com tot dia pots veure e hoir per experiència.» *Ibid.*, f. 139/140c-d: Cap. CCXI, *Qui proua e aduu altres rahons que la dita ciutat de Roma no dega ésser cap de xristiendat*: «...d[i]u lo propheta d'ells [dels romans] prophetant que, com les altr[e]s gents del món agen en temps passat destruïdes, que ay tantbé seran ells finalment destruïts. Item, per aquesta rahó han ells perdut [f. 139d] tant de temps la presidència espiritual e temporal, car aquí no ha papa huy ne emperador, ne neguna persona de pes, axí com solia, e axí com ho auia prophetat Ioachim, com dix que per los peccats dels Romans perdrien la cort apostolical per LXX anys, en lo qual temps ha estat ia la dita cort Romana e lo papa en Auinyó»; en el fol. 169/170a torna una presa de posició taxativa: «...dien alguns que la general e final conuersió dels iuheus serà en hun mateix temps ab la presó de Jherusalem per xristians, car dien que per negun temps Jherusalem, per bé que sia presa per xristians, axí com esperam, en aquest temps present en breu se deu pendre per xristians, e açò feta la purgació dels ecclesiàstichs e del món apr[é]s, qui ia és a les portes. Emperò, iatsia que la dita terra sia presa, null temps no durarà molt en mans de xristians fins a la fi del món. Açò dien que posa Lactàncius...». Cf. *Dotzè del crestià*, capítol CCCCLXVI, transcrit per Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Documents per l'Història de la Cultura Catalana Mig-èval*, volum I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1908, 372.

Recordem que BOHIGAS, *Profecies altres*, 276-278, resumeix la posició d'Eiximenis en relació a visions i profecies exposada en el *Segon del crestià*.

66. Els partidaris de Rocabalada segurament aprofitaren l'esclat del Cisma d'Occident com un gran triomf d'aquell clarividant: en el punt dissetè del resum inicial del llibre que ens ocupa, podem veure la previsió que «Sota el quart [successor de Climent VI] plourà damunt el món la ira de Déu...»; aquell quart fou Urbà VI, el papa entorn a l'elecció del qual esclatà el Cisma d'Occident el 1378; vegeu també el paràgraf de les línies 177-181.

La posició d'Eiximenis és ben diversa: *Primer del crestià*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 456, f. 136/137b: Capítol CCVII, *Com l'espai de la habitació xristiana és molt aminuat d'algun temps ençà*: (f. 136/137c-d) «...après sa partí la cort Romana e vench-se'n a-Vinyó, qui és ciutat sobra lo Royne en Proença, e aquí estech en .lxx. anys, en lo qual temps la ciutat e sanctuaris de Roma foren quaix deserts e descipats. Ara som al darrer punt de aquesta deiecció, despuys que s'és leuat aquest sisme general entre aquests dos, dels quals cascú s'appella papa, aquell qui és en Roma s'apella papa Urbà lo VIè, e aquell qui és a-Vinyó ss'appella la papa Clement VIIè; per lo qual sisme huy xristiendat és en fort terrible brogit e en fort mal estament; esperam auer piior sens comparació, car esperam en breu guerres grans e gran deiecció del Regne de França e maior de tota clerecia, e après fort gran mutació en los princepats e senyories seglars de xristiendat, segons que les prophecies dels sants mostren e ensenyen clarament. Per estirs, per tot açò no-ns deuem espahordir, car per sanctes prophecies e per la Sancta Escripura auem [f. 136d] que la conclusió de tots aquests fets sserà marauel·losa, ço és que se'n seguirà gran bé e reparació de tot l'estament ecclesiàstich qui era ia (*al man add* quax) vengut a no res, no per defalliment de les coses temporals, ans per gran sobrafluïtat que d'aquelles auia quaix de tots punts desemparat Déu. Esperam

envers les profecies en acabar el regnat de Pere el Cerimoniós i començar el de Joan I; i l'experiència colpidora del 'pogrom' del 1391.⁶⁷

De fet, la *Vita Christi*, datada el 1404, considerada la darrera gran obra de Francesc Eiximenis, podria representar el darrer pas de la dita evolució, si ja no ha d'ésser vista com un cert replanteig en el sentit que, en el seu conjunt, el projecte inicial de la *Vita* no sembla ben bé homologable amb el d'*El crestià*. Tal com hem fet en parlar del *Primer del crestià*, intentaré d'exposar el tema també a partir del mateix planteig teològic de la *Vita Christi*.

Prescindint de la declaració inicial segons la qual Eiximenis hauria escrita aquella *Vita Christi* amb una certa desgana, car ell hauria preferit d'elaborar un autèntic tractat teològic *De Verbo Incarnato*, el cert és que, d'una banda, les primeres bases doctrinals de la *Vita* segueixen essent les mateixes que coneixem del *Primer*: l'Escriptura, i sobretot els *Evangelis*, i les obres que constitueixen la més seriosa tradició teològica cristiana;⁶⁸ un dels

sens tot dupte per aquesta mateixa tribulació venir en breu destrucció de la secta de Mafomet, e sabem-ho per los dits dels sants, que tota cristiandat deu ara florir après d'açò en gran sanctedat més que no féu hanch. E après esperam sens dupte pau generalment entre lo bras eclesiàstich e seglar e pau general per tot lo món. Esperam, encara, conuersió dels infels fort gran, per les quals coses la heretat e regne del Salvador, qui està en vera crehença, e subiuga los cristians al ceptre de la Ley de gràcia, Jhesu Xrist príncep, serà fort dilatada per tot lo món, jatsia que en aquest present temps, de mil anys ençà, tostemps la heretat de Jhesu Xrist, ço és la sancta religió cristiana, és estada sen comparació molt maior e pus sollempne en citi e en gran pcessió de longa abitació que hanch no fon la sinagoga».

67. Quant al capteniment de Joan I de Catalunya-Aragó, recordem la frase de la tan coneguda lletra del rei a Eiximenis, publicada per Antoni RUBIÓ i LLUCH, *Documents per l'Història de la Cultura Catalana Mig-èval*, Volum I, Barcelona, 1908, 372-373: «...a açò que's contén en la dita vostra letra que'l cardenal d'Albana e frare Johan de Rochafist havien scrit a nostre pare, a qui Déus perdó, com se devia seguir en aquest centenar que la monarquia se sperave a la casa d'Aragó, vos responem que bé ha un any en l'archiu nós trobam açò, emperò no y havem dada ni hi donam fe, ans tota vegada lo havem comanat e ho coman en les mans de Déus...»: no li interessa ni tan sols la 'profecia' que pronostica per al Casal de Barcelona la 'monarquia', és a dir, l'imperi universal; només vol evitar que ningú no abusi de les 'profecies' en detriment del propi Casal, i, pel demès, es limita a remetre's als fets; allò que realment li interessa és saber fins a quin punt mestre Eiximenis domina l'art d'astrologia. Quant al 'pogrom', és sabut que el mateix any 1391, Eiximenis afegia set capítols al *Dotzè del crestià* (els 467-473), els títols dels quals hom pot veure en BOHIGAS, *Eiximenis*, 32, i en IVARS, 72, afegit que acabava amb aquesta declaració, de sentit ja definitiu, car es referia, encara que no nominalment, amb el màxim de claredat als pronòstics de Joan de Rocatalhada: «...se són molt publicats per lo món, e molts los creen axí com si era evangelis», però ell es defineix: «tot són fantasies e dits de mal recapte, als quals no deu ésser dada ninguna creença».

68. Francesc EIXIMENIS, *Vita Christi*, Barcelona, BC, ms. 459, f. 11a: «Segonament premet ací que ma intenció és en tot aquest libre pendre fonament e[n] mos dits d'açò que los sants evangelistes han parlat e posat del nostre redemptor. E après aportar-hi çò que los sants docters hi han glosat e postil·lat». Una primera informació sobre la *Vita Christi* es pot veure en els estudis dedicats a les obres d'Eiximenis per Jaume Massó i Torrents i Martí de Barcelona, citats en la nota 52, pàgines 131-143 i 215-218, respectivament.

punts fermes i sòlids d'aquesta tradició teològica és la divisió septenària de la història del món en set temps que projecten damunt la rècula de tots els segles els set dies de la setmana inicial del *Gènesi*, punt sobre el qual la *Vita Christi* no té cap dubte, d'acord amb totes les grans obres d'Eiximenis, evitant així la divisió joaquimita trinitària;⁶⁹ però al costat de tals doctrines i

69. Ibid., Tractat segon, capítol IIII, *Qui pose com lo dit adueniment de Jhesucrist és estat reuelat a Adam*, f. 29a: «...sens tot dupte, ell [lo Fill de Déu] se encarnaria e-s faria hom al començament de la VI^a edat del món, axí com féu de fet». Terç tractat, cap. segon: *Qui declara lo primer punt, qui monstra a quants anys de la creació del món nasqué Jhesucrist*, ibid., f. 31b: «Al primer punt respon sent Jerònim en lo seu *Datari*, dient que lo Fill de Déu nasch en lo començament de la VIe edat del món... En esta matèria han alguns molt alt tractat, axí com Eusebi, bisbe cesarià, ab altres grans istorians; mas no'm cur de lurs conteses, tenent la dita via comuna dels grans doctors».

Ibid., ms. 459, Tractat quart, segona part: *Pose la terça (cosa) que és entesa per los VIII dies sobredits e declara les VIII edats del món*, ms. 459, f. 151b-c: «La terça cosa, diu aquest [Yreus, f. 150c], que talla de nós tot lo peccat per manera de spiritual circumcisió són los mèrits dels sants. «O, diu aquest, atén a les vii. edats del món e veuràs quins sants e com assenyallats ha Déus posats en lo món. Cor en la primera edat, qui començà en Adam, posà Déus Adam, Eua, Abel, Set e Enòs, e axí dels altres molts. La segona edat començà a Noè... [f. 151c]... La terça començà en Abraam sant e en sos fills... La quarta començà a Moysès e en Aron... La quinta començà en Dauiu... La sisena començà en la transposició del poble del poble (!) de Israel en Babilònia... La setena començà en Jhesuxrist; e en aquesta edat som nós e serem fins a la fi del món; e en aquesta edat són stats més sants e majors que jamás fossen en lo món. La vuytena començarà en lo Regna de Déu e durarà enpertostemps...».

Ibid., ms. 460, Llibre desè, tractat quint, [f. CCXLVIIIc] «capítol segon, *Qui mostra com lo cors de la sancta sgléya xristiana és partit per .VII. temps* [f. 259/ CCXLVIIIc]. Geruàsius Sabinench, parlant del cors de la sancta religió xristiana, ço és de Jhesuxrist fins a la fin del món, parteix tot aquest temps figurats per .VII. segells, los quals tanchauen lo libre, del qual sent Johan fa gran menció en lo *Apocalipsi*, ca^o X^o. E diu axí matex primerament, ço és que lo primer temps de la sgléya comença en Jhesuxrist e en los sants apòstols: e lauores stech lo món informat e reemut per lo nostro saluador...».

BC, ms. 460, F. 269d: Capítol segon, *Del segon temps de la religió xristiana*. «Lo segon punt e temps de la santa sgléya xristiana se appella temps dels sants màrtirs... [f. 270a] ...Lo terç temps del cors de la santa sgléya és appellat dels sants doctors... [f. 270b]...Lo quart temps és stat appellat de contemplació de sperit; e lauors, ço diu, la xristiandat proffità molt en gran deuoció, majorment en Egipte... [f. 271a] ...Capítol terç. *Del quint temps de la santa esgléya, e fundació de les santas religions*. Lo quint temps del procés de la santa sgléya se appella, ço diu aquest, de lexació. E sobre açò expon tota la aperició del sisèn segell, lo qual posa sent Johan, *Apocalipsis* .VI°. Lauores, diu que quaix tota cleracia serà dada a auarícia e a ambició e a supèrbia, e molt tachada de simonia e de peccat de inmundícia. E los religiosos vendran quaix de tots punts a terra... [f. 271d]... Capítol quart, *Qui continua encara del quint temps de la santa Sgléya*. Ulte los demunt dits òrdens, n'à tramesos dins aquest mal temps molts d'altres, qui altament han impugnat lo demoni e la carn e lo món per lur santa vida e alta preijcació, axí com és l'orde dels Freres Hermitans de sent Agustí, del Carme e del Sant [f. 272a] Sepulcre...»; per contra, recordeu la desvaloració que dels mateixos ordes fa Joan de Rocatalhada en les línies 321-326 del text editat després d'aquest estudi introductorio.

L'esquema septenari o setmanal, conseqüència de la primera setmana del *Gènesi*, ja es troba en sant AGUSTÍ D'HIPONA, *De cathechizandis rudibus*, XXII, 39 (MIGNE, PL 40, 338);

d'aquells personatges, que ens són ben familiars, en compareixen uns altres que fins ara no coneixíem: els 'contemplatius';⁷⁰ i si volem tenir alguna idea més concreta d'allò que en la *Vita Christi* pot voler dir aquesta denominació, ens trobarem de ple en aquell terreny que abans n'he dit 'de farciment', constituït per contalles, moltes de les quals deuen procedir d'evangelis apòcrifs o de fonts fantàstiques posteriors, en relació a les quals, contra allò que vèiem en parlar del *Primer del crestià*, no sols no sent cap necessitat d'assenyalar-hi una base constatable, ans encara atribueix a noms possiblement inventats: qui són, en efecte, el 'Gervasius, cardenal Sabinench', pres per autoritat en el llibre desè, tractat quint, capítol segon, o el 'Gomàcius, in *Epistola ad Zozimum*' uns quants folis més enllà?⁷¹ Crec que els capítols dedicats a explicar el traspàs de la Mare de Déu podrien fornir una prova concreta d'allò que intento dir en introduir en l'estudi dels textos d'Eiximenis els elements de farciment, car la possible edició crítica hi descobrirà fonts que van dels *Evangelis apòcrifs* a la *Legenda sanctorum* i àdhuc a les representacions més o menys teatrals, ja contemporànies, de l'Assumpció de la Mare de Déu.⁷²

Els capítols de la *Vita Christi* dedicats a les perspectives escatològiques representarien, si no m'erro, un de tants casos en què l'autor hagué d'aprofitar elements de farciment que el 1404 seguien essent opinió popular, tot i que ja havien passat els anys del catorzè centenar i, fora del Cisma d'Occident, no s'havia esdevingut cap d'aquells desastres escatològics, ni

ho recordà Víctor SEBASTIÁN IRANZO, *La teocracia pontificia en Francisco de Eiximenis*, dins «Anales del Seminario de Valencia», núm. 14 (1967), 114-121, a base del *Dotzè del crestià*, capítols 441, 448 i 449.

70. Ms. 459, f. 10d: Tractat primer, capítol segon: *Qui ensenya d'on ha haït començament e pres fonament aquest libre*: (f. 11a-b): «Terçerament, a inflamar les ànimes dels faels xristians a deuoció del Senyor, hi entén ajustar segons que requerrà loch e temps queucom d'açò que han posat los grans e famosos contemplatius inspirats per lo Sant Sperit, com lurs dits ho mostren. Car jamés en res que aquests hagen dit no s són desuiats de la santa fe cathòlica, ans de aquella fan tot [f. 11b] lur fonament; e lurs dits ensenyen que de sol Déu hauien hauer les coses que del nostre redemptor hauien dites, car són coses celestials e dabans a nós amagades, e totes tornen a sobirana glòria e exalçament del nostre redemptor e de la sua preciosa mare, e promouen lo cor del hom a gran amor e reuerència del dit Déu e senyor nostre; e lur vida e fama e doctrina, qui és stada tal, que és digna cosa que en aquesta matèria los sia donada gran fe e en tota altra»; en els tres capítols següents, que confirmen l'extrem relatiu als contemplatius, només són nominalment citats sant Agustí, cal suposar en el *De Trinitate* (f. 11c), i «sent Gregori, en lo pròlech dels seus [f. 12c] *Morals*».

71. Les referències es troben, respectivament, en la *Vita Christi*, de Barcelona, BC ms. 460, f. 249c, i 272b.

72. Vegeu el llibre desè, tractat quint, del capítol VIIIè: *Com la gloriosa demanà al seu fill que passàs d'esta vida e com stech digna cosa que pujàs al cel*, BC, ms. 460, f. 263a, al XVIII: *Com la gloriosa stech ressucitada en cors e en ànima*, f. 269a; l'element fantasiós ja compareix en el mateix títol del capítol VIIIè: *Com l'àngel presentà a la gloriosa un ram de palma luent i li donà tres dies d'espay e per quina significació*, f. 263d.

dels altres esdeveniments concomitants, tan esbombats (i ja feia cinc anys que havia començat d'emetre un dels grans altaveus escatològics, mestre Vicent Ferrer, tan estimat a la ciutat de València, on Eiximenis escrivia), i se'n servia, ni que fos sota la condició de repetir sovint o el nom personal, qui sap si inventat, que presentava com a font, o el ,diu ell', a fi que resultés ben clar que no era pas ell, Eiximenis, qui establia les dites afirmacions o previsions.

Aquells capítols darrers del llibre dedicats al final dels temps recorden la gran base bíblica de les preocupacions escatològiques i la justificació que aquestes entrin en una *Vita Christi*: el cèlebre capítol XXIV de l'*Evangelí de Mateu* i en aquest la no menys cèlebre referència textual a l'«abominatió desolatió, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto».⁷³ Res d'estrany, doncs, que també Eiximenis l'esmenti en la que segurament és la primera referència escatològica directa de la *Vita Christi*.⁷⁴ En aplicar-li la seva divisió dels set temps de la història mundial, ja sabem que li fa correspondre el sisè, el de l'Església cristiana, dins el qual considera que els esdeveniments contemporanis permeten de veure l'obertura del sisè segell preanunciada en l'*Apocalipsi de Joan*,⁷⁵ el teòleg gironí li dedica un llarg capítol que, no havent tornat a ésser publicat després de l'edició incunable, transcriuré en la seva major part.⁷⁶

73. Mt XXIV, 15; la referència a Dan XI és al vers 27; el lector deu recordar que la conjunció entre aquests dos textos bíblics és un dels perns damunt els quals Arnau de Vilanova construí tota la seva interpretació previsora dels temps finals, tant en el *De tempore adventus Anticristi* com en el *De mysterio cymbalorum* (PERARNAU, ATCA, VII-VIII (1988-1989), 155-156, línies 925-936; i 84-86, línies 575-615); Eiximenis, però, no en treu les conseqüències que n'havia deduïdes Arnau, segurament, entre d'altres raons, perquè a començaments del segle XV aquelles ja havien estat plenament desmentides pels esdeveniments; sobre la utilització de previsions escatològiques arnaldianes per part d'Eiximenis em permeto de remetre a la nota publicada en la secció de «Notes i documents» d'aquest volum, sota el títol *Un paràgraf del Primer del crestià de Francesc Eiximenis inspirat en el De mysterio cymbalorum d'Arnau de Vilanova*.

74. Ibid., Ms. 460, ff. 180c-181d: Capítol LV: *Com denuncià los grans mals sdeuenidors ans de la fin del món*. «Aprés los dix les següents proposicions. La primera és que la destrucció de la ciutat de Jherusalem se faria après que la ydola, cosa abhominable, seria posada en lo loch sant, ço és en lo temple de Déu, lla on solia star l'archa del testament, axí con hauia profetat Daniel, capitulo IX°. E açò féu Elius Adrianus Romanus, qui hi posà la sua stàtua, e lauors stech gran persecució dels jueus... [f. 180d]... La sisen a és aquesta: Posen los doctors que après que aquell maluat enganador antixrist sia mort, e sent Miquel lo haurà mig partit ab vergua de lamp, serà dat temps de .XL. jorns al poble qui ha cregut antixrist de tornar-se a Déu, e de penedir-se de lurs peccats.»

75. Apoc VI, 12-VII, 17.

76. FRANCESC EIXIMENIS, *Vita Christi*, Barcelona, BC, ms. 460, f. 272b: «Capítol quint. Del Sisè temps de la Santa Sgléya. Sots la aperició del VIè segel, parlant Gomàcius in *Epistola ad Zoizimum*, diu que deuen ésser moltes meravelles generals més que en les obertures dels altres daça la primera aperició. Car diu que lauores tot lo món pendrà gran decaymnt, e

Hi trobem, no sols un esment explícit de Joan de Rocatalhada, ans encara nombre d'elements que els són comuns, si ja Eiximenis no els ha

Jhesuxrist serà fort oblidat e poch temut e poch amat, e la sua sgléya serà tota sanch, ço és tota carnal e temporal e mundana, e los religiosos cauran en terra fort letgement, e molts hòmens grans e famosos axí per grau de dignitat com per opinió de [f. 272c] bonesa e de sanctadat, seran trobats fort errants e maculats e fents e fálssos en la via de Déu. E los presidents e prínceps seran trobats fort deffallents en lur regiment, e lo poble serà fort maluats, auar e maliciós e ab poque deuoció a Déu, en tant que tota carn haurà corrupuda la sua via; per la qual cosa lauores nostre Senyor trametrà generalment sobre la terra moltes plaguas, ço és, fams grans, cismes, diuisions, mortaldats souín e terratrèmols, lagostes e vèrments contra los splets, diuersitat de malalties, sechades, exorquies en arbres e en fonts e en altres coses. E a la fin de la vbertura de aquest segell trametrà Cisma en la sancta Sgléya, del qual Cisma se'n seguirà gran mal, car durant lo Cisme diu que-s leuarà vn mal príncep qui ab ajuda d'altres sostendrá e deffendrà vn mal papa; e faran abdosos innumerables mals, als quals consentiran molts ecclesiàstichs e religiosos maluats. En aquell temps, diu que creixerà tant la ambició en la [f. 272d] Sgléya de Déu, que cascan farà son poder que sia bisbe o doctor, o mestre en theologia; e seran-na tants e tan maluats, e tan inabtas, que tot grau de honor vendrà a gran menyspreu e a no res. Lauores, los ecclesiàstichs daran tants de scàndels als seglars per sa mala vida, que los seglars se leuaran contra ells, crehent fer sacrifici a Déu. E per ordinació de Déu, se leuaran set prínceps, qui soptosament tolran a la Sgléya tota temporalitat, e perseguiran terriblement lurs persones, en tant que tots los ecclesiàstichs clergues e religiosos per tres anys e mig staran amagats per les muntanyes, e aquí en fam e en set e fret e ab molta persecució tornaran a Déu, e-l conexeran, e-l seruiran. E los seglars lauors los tornaran a lurs sgléyes e casas, no pas en lo stament que tenien dabans, ne hauran temporalitats, sinó solament passament de vida; e lauores seran bons e humils e leyls seruidors de Déu. A açò ajudarà molt vn sant papa, qui serà lauores reparador de la santa [f. 273a] Sgléya, qui haurà per ajudador vn sant Emperador, ab lo qual farà passatge general en la terra sancta. E aquí, ço diu, serà de-quí auant lo papa fins a la fin del món. E diu axí matex aquest Gervàsius, que ans que aquest papa regna, serà mort lo seu predecessor ab l'emperador qui-l mantenia, e abdosos a miserable mort; après de la qual mort de abdosos, diu que vendrà mortaldat poderosa, majorment sobre los clergues e religiosos, e a açò ajudarà molt lo papa reparador a fer la dita reparació, car lauores no hauran lo contrast que hagueren, si los mals ecclesiàstichs no fossen morts. Diu, encara, aquest que la aperició de aquest sisèn segell stech fet quant sent Francesch e sent Domingo vengueren a preÿcar al món, e durarà fins que la reparació de la Sgléya sia feta. Joachim e Cirill, e d'altres molts han parlat longament de aquesta matèria, e l'Ermità appellat de la Lamposa, ffrara Johan de Rocha tallada, del orde dels freres menors.- Capítol VIè. *Del setèn temps de la santa Sgléya.* [f. 273b] Ubert lo setèn segell, diu aquest, que serà lo món per gran temps en disposició fort alta e fort bona. Lauores regnarà molt sperit de contemplació en los bons hòmens e cessarà la auarícia, supèrbia e inmundícia per gran temps, e viurà lo món fort prudentment, e en la temor de Déu; après començarà a decantar en terra fins a la fin. E lauores vendrà Antixrist, del qual aquest posa los següents punts...» [f. 174a] «Capítol VIIIè: *Qui ensenya qui serà aquest maluats Antixrist.* Diu ací matex Methòdius en lo seu tractat de Antixrist...» [f. 275b]... «Capítol VIIIè. *Com en aquell temps Déus trametrà sants hòmens batallants.* [f. 275c] En aquell temps tan terrible trametrà nostro senyor Déu, segons que posa Methòdius, hòmens christians e clergues e ecclesiàstichs, e majorment pobres e simples e despectables religiosos de tanta sanctadat, fortalesa e virtut contra aquell maluats e la sua pestífera doctrina...» [f. 275d]... Capítol VIIIè. *Com lauores trametrà Déus Elies e Enoch contra Anticrist.* [f. 276d]... Capítol Xè. *De la letge mort de Antixrist e de la conuersió dels jueus* [f. 277a] «Ioachim en les

rebutos d'ell. El primer és la insistència eiximeniana en el mal estat del món contemporani, punt en el qual hi ha esment explícit a Rodatalhada,⁷⁷ una de les pinzellades que predominen en aquell quadre més aviat tenebrós és la corrupció de l'estament eclesiàstic, que el poble cristià sentia com un pes inaguantable;⁷⁸ afegim-hi la col·laboració entre un antipapa i un emperador anticristià, la persecució dels eclesiàstics i llur expoli de senyories i de béns temporals, la figura d'un papa reparador col·laborant amb un emperador sant: fins i tot hi ha en el Capítol VIè. *Del setè temps de la santa Església*, unes quantes línies que, tot i no emprar ni la paraula ni el concepte de 'mil·leni' no deixen de suscitar el record de la previsió dels mil anys entre els dos anticristos: tots aquests són elements que almenys obliguen a posar la hipòtesi d'un influx de Joan de Rocatalhada en el darrer gran llibre d'Eiximenis.

consideracions sues sobre los actes de Antixrist final, com és en aquest pas, posa los següents punts... Lo quart punt és que los mesquins [f. 277c] de jueus, qui-s veuran tan lejamet enganats per aquell maluat Antichrist e hauran hoïts aquells dos missatgers de Déu, qui seran axí com a persones exides, e trameses del cel, la paraula dels quals apparrà que sia col·tell tallant, e punyent e mouent totes lurs entramenes..., rebran lum de la clara conexença de la sancta fe cathòlica e conexeran clarament Jhesuxrist ésser stat ver Déu e ver Messies promès en la ley, e lur redemptor. E diu Methodius...» [f. 277d]... Capítol XIè. *Com lo món darà grans senyals de la sua fin...* [f. 278c]... Capítol dels XV senyals qui apparran ans del juy final». Gervàsius, Gomàcius i Methòdius no eren pseudònims de Rocatalhada?

77. La referència explícita a Joan de Rocatalhada, que hom pot llegir en el text de la nota anterior, és acompanyada de la d'altres que coincideixen literalment amb els esmentats per fra Pere d'Aragó en l'*Exposició de la visió damunt dita* (la visió és *Cedrus alta Libani*) (POU I MARTÍ, *Visionarios...*, 370-371); quant a la convicció de l'estat de prostració moral de la cristiandat, *Vita Christi*, llibre VIIè, cap. XXVIII; Barcelona, BC, 460, f. 31c: «E diu [Alanus en lo *Compendi teolecti*] que aquell sant doctor e màrtir Methòdius dix en spirit de profecia que lo món deuia venir a fort gran decaïment en lo XIIIè e XIIIè centanari de anys après la natiuitat de Jhesuxrist, lo qual decaïment seria senyal que [f. 31d] Antixrist místich labores vendria.»

78. *Vita Christi*, Ibid., f. 31d: Capítol XXVIIIº. *Com lo senyor informà los apòstols e dexebles que fossen benignes e suaus.* «Lo dit decaïment dix [Alanus?] que seria principalment en aquests punts... [f. 32a]...Lo terç senyal dix que seria que'l braç eclesiàstich seria pijor que jamès, car lo seruey de Déu seria de tots punts a terra e lo patrimoni de Jhesuxrist se despendria en grans vanitats e en carnalitats moltes e no res o fort poch se'nitaria als pobres de Déu, per la qual cosa los tribularia Nostre Senyor Déu per lo braç seglar en tant que-ls tolrien tot quant haurien sens tota mercè, e-ls avorririen tant que no gosarien ensenyar la corona, ni pare perdonara a fill ni a altre que no-l perseguís a la mort, ni lauores los seglars volrien oyr sermons ne veure religiosos ne-ls darien almoynes. Per què, couendrà als religiosos de fugir a les muntanyes per pahor dels seglars e aquí per grat o per força haurien a mudar lur vida e seruir Déu. Lo quart sen-[f. 32b]-yal diu que seria que tot grau spiritual e temporal vendria a no res. Car principats e senyories e prelacions e beneficis serien dats a persones incensades e dissolutes e a fadrins folls e a gent maluada e sens tota temor e conexença de Déu...». Cf. en el llibre novè, *De la passió i mort de Jesucrist*, els capítols XLI: *Exclamació contra los comprants e venents e negociajans en lo temple de Déu, ço és, contra los eclesiàstichs*, i XLII: *Com se deu dir l'offici diuinal en la sglèya*, ibid., ms. 460, ff. 172c-173a.

Ja he indicat abans algunes de les raons que, al meu entendre, podrien explicar aquest capteniment: no puc deixar de resumir-ho en tres elements: la necessitat de material de farciment en uns capítols que sense aquest haurien resultat molt descarnats; la pressió, àdhuc popular però no sols popular, car hi pogueren ésser implicades altes esferes, de les expectatives escatològiques vinculades al pas del segle XIV al XV, enfortida per la creixent proximitat del gran any escatològic, el 1415; i l'impacte de la campanya del «praedicator finis mundi», iniciada justament a darreries del 1399, a un any i poc més del mateix llindar de la quinzena centúria, coneguda i repercutint en la seva València nadiua.⁷⁹ Potser seria excés de pensar que Fra Francesc Eiximenis era capaç de nedar contracorrent dels elements acabats d'esmentar: calia satisfer la demanda de temàtica escatològica.

A tall, més que d'afirmació, d'hipòtesi, per ventura punt de partença per a un intercanvi de punts de vista o per a una investigació entorn la teologia de la història de Francesc Eiximenis i les seves aplicacions, em permeto de sintetitzar allò que podria ésser el resultat de les pàgines anteriors:

a) Francesc Eiximenis fa referència i resumeix expectatives escatològiques o alguna de llurs concrecions pronosticades per Joan de Rocatalhada, en general, fora d'un parell de vegades, sense esmentar-lo explícitament; resums d'aquesta mena es troben des del *Primer del Crestià*, passant pel *Dotzè* i arribant a la *Vita Christi*;

79. Vegeu la nota 98. Al final d'aquestes pàgines dedicades a l'obra de Francesc Eiximenis, m'atreveixo a proposar noves hipòtesis, amb l'esperança que ulteriors aportacions les confirmin o arraconin. Hi ha un fet de base: els darrers anys del segle XIV, el marc tant polític com eclesiàstic de la corona catalano-aragonesa s'havia capgirat, car els respectius cimals eren ocupats per un rei, Martí l'Humà, de sobrenom l'eclesiàstic i per un papa, in sua obedientia nuncupatus Benet XIII-Pero de Luna, de la voluntat reformista del qual ningú no pot dubtar. El cèlebre procés a càrrec dels cortesans de Joan I (cf. Marina MITJÀ, *Procés contra els consellers, domèstics i curials de Joan I, entre ells Bernat Metge*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», XXVII (1957-1958), 375-417) seria la prova, encara que no l'única, d'un capgirell polític que hauria consistit a substituir el, diguem-ne, 'partit mundà' pel, també diguem-ne 'partit devot'; Francesc Eiximenis hauria estat un dels màxims oracles d'aquell 'partit devot', el qual, entre els seus llibres de capceiera, tenia textos 'contemplatius' com el *Lignum vitae* de sant Bonaventura de Bagnoregio o l'*Arbor vitae crucifixae lesu* d'Ubertino de Casale i, al seu torn, hi contribuiria amb obres com el *Psalterium alias Laudatorium* del mateix Eiximenis (ed. WITTLIN (Studies and Texts, 87), Toronto, Pontifical Institute of Medieval Studies 1988, 328 pp.), el *Scala Dei*, tractat de contemplació per a la reina Maria de Luna, muller de Martí l'Humà, també d'Eiximenis (ed. Curt WITTLIN, Elisabet RAFOLS (El gra de blat, 55), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1985, 97 pp.); també hi contribuiria Joan EIXEMENO amb la *Quarantena de contemplació* (cf. nota 96); establertes aquestes premisses, arriba el resultat: la *Vita Christi*, obra que no forma part de *Lo crestià*, seria un llibre destinat a alimentar espiritualment els vinculats al 'partit devot'; d'ací el seu acostament als 'contemplatius' i la utilització de llur material ni que només fos com a 'farciment'; admès això, l'important és que ni ací Eiximenis no abdicà dels principis teològics establerts en el *Primer del crestià*.

b) Les bases del pensament teològic d'Eiximenis no coincideixen amb les del seu confrare i per això no sols no s'associa a posicions fonamentals d'aquest (determinació cronològica dels fets bàsics de les imminents expectatives escatològiques, figura de l'Anticrist imminent el seu imperi universal, la seva persecució dels eclesiàstics, la seva fundació d'una religió que esborraria totes les altres, etc.), ans encara manifesta la seva contrarietat explícita amb d'altres que resumeix (cas del trasllat de la Seu de l'Església i de l'Imperi a mans de conversos jueus a Jerusalem);

c) d'altres coincidències entre els dos framenors no sols són explicables, ans encara fins a un cert punt obligades pel fet que ambdós beuen de l'*Apocalipsi de Joan* o d'altres llibres bíblics;

d) no es pot descartar que d'altres coincidències siguin explicables per la necessitat que l'escriptor tenia d'estar en sintonia amb l'opinió pública predominant del seu temps, per l'adscripció a un hipotitzable 'partit devot' predominant en la cort de Martí l'Humà i de Maria de Luna, i, doncs, d'utilitzar els corresponents materials literaris com a farciment.

De triplici statu mundi

Francesc Eiximenis ens ha portat al llindar del segle XV; en començar d'estudiar-lo, indicava que, a diferència d'allò que d'altres autors havien fet,⁸⁰ i d'acord amb els dubtes que havien estat manifestats, també per mi mateix,⁸¹ separaria de les dedicades a Eiximenis les consideracions relatives al *De triplici statu mundi*, contemporani del *Primer del crestià*, perquè estic convençut que el *Primer* i el *De triplici* no són del mateix autor.

Recordaré, en efecte, que després que darrerament l'amic Albert Hauf i Valls hagué editat sencer el *De triplici statu mundi*,⁸² no sols atribuint-lo al

80. Acomunen Andreu IVARS, *El escritor...*, (citat en la nota 48; edició Santonja, 118), Josep M. POU I MARTÍ, *Visionarios...*, 404, 410, 411-412; Pere BOHIGAS I BALAGUER, *Eiximenis*, 25-26, i els editors del *Breviloquium...*, 85-87.

81. Ja MARTÍ DE BARCELONA, *Fra Francisc Eiximenis, O. M. (1340?-1409?)*, dins «Estudis Franciscans», XL (1928), 437-500, en particular 486-487 (reproduït dins Emili GRAHIT et alii, *Studia bibliographica*, Girona, Col·legi Universitari 1991, 228-229), l'havia col·locat entre les obres dubtoses, tot i que «al nostre entendre, hauria d'anar entre els [escrits] espuris» (*ibid.*, 228); Tomàs CARRERAS I ARTAU havia estat molt més contundent: «...hay que rechazar por apócrifo el tratado *De triplici statu mundi*, atribuido a Eiximenis»; i encara propugnava «prescindir del pseudo tratado *De triplici statu mundi*, documento notoriamente perturbador y confusionario en las exposiciones hasta ahora intentadas», *Fray Francisco Eiximenis. Su significación religiosa, filosófico-moral, política y social*, dins «Anales del Instituto de Estudios Gerundenses», I (1946), 278 i 280.

82. Albert G. HAUF, *El De triplici statu mundi de fr. Francisc Eiximenis, O. F. M.*, dins «Estudis Universitaris Catalans», XXIII (1979) = «Miscel·lània a honor de Ramon Aramon i Serra, I»), 265-283; el text ocupa les pàgines 267-283.

framenor gironí, ans encara esperant de «tenir aviat l'avinentsa de presentar l'evidència interna que m'inclina a creure que el *TSM* és obra d'Eiximenis»,⁸³ un servidor vaig manifestar els meus dubtes, començant per datar-lo entre els darrers mesos del 1378 i, a tot estirar, als inicials del 1380, i, quant a l'atribució, tot i tenir aleshores a l'abast de la mà només el projecte global dels tretze llibres en què el gironí preveia de dividir tota la seva 'obra', deia que a hom «se li fa difícil d'acceptar que puguin procedir de la mateixa intel·ligència», car els respectius esquemes «corresponen a dos plantejgs teològics tan allunyats, que difícilment encaixen».⁸⁴ I no sé si són aquestes o altres consideracions les que semblen haver causat una evolució en l'amic Hauf, car en la recent introducció a l'edició alacantina del *Visionarios...* de Josep M. Pou i Martí, en parlar del *De triplici statu mundi*, no sols no presenta la promesa 'evidència interna' ans es limita a recordar «que algunos no tienen reparos en atribuir a Eiximenis» aquell petit tractat.⁸⁵

Per la meua banda, en aquesta segona incursió en el tema, després d'haver fullejat el *Primer del Crestià* del gironí (recordem que ell mateix el datà el 1379), el podré comparar amb l'absolutament contemporani *De triplici statu mundi*. Si hom recorda allò que acabo d'exposar en referir-me a la diferència entre Eiximenis i Rocatalhada en les bases mateixes de la teologia, comprendrà que no encaixa amb aquelles conviccions més bàsiques del gironí la declaració de l'autor del *De triplici...* en confessar en un primer moment que la seva disquisició brolla «ex dictis prophetarum veteris legis, apostoli Pauli ac nonnullorum aliorum, quos nominare non curo»,⁸⁶ 'altres' que, però, després explicita: «Joachim, Hildegardis, multi doctores magis authentici»,⁸⁷ entre els quals, tal com veurem, certament es trobaria Joan de Rocatalhada, si s'hagués atrevit a citar-lo pel seu nom.

La referència de l'autor del *De triplici statu mundi* a Joaquim de Fiore és indubtablement encertada, car la teologia de la història que li serveix de canemàs per a tot el tractat és justament la dels tres successius estats, apropiats a cada una de les tres persones de la Trinitat; sense que hi manqui, ben explícita, l'altra base del joaquimisme, la de la concòrdia o paral·lelisme entre aquells tres estrats de la història humana.⁸⁸ Per contra, el pensa-

83. *Ibid.*, 266.

84. Josep PERARNAU I ESPELT, *Documents i precisions entorn de Francesc Eiximenis (c. 1330-1409)*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», I (1982), 191-215, en particular 201.

85. José M. POU Y MARTÍ, *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes (siglos XIII-XV)*. Estudio preliminar: Albert HAUF I VALLS (Espejo de Clío, 9), Alacant, Instituto de Cultura Juan Gil Albert 1996, 95.

86. *De triplici statu mundi* (HAUF, citat en la nota 82), 267.

87. *Ibid.*, 274.

88. *Ibid.*, 268 formula el principi de la concòrdia entre els tres estats successius: «His ergo tribus statibus uersatur tota mundi intencio, ad dandum intelligi uniuersis Christi

ment d'Eiximenis sobre aquest tema, àmpliament exposat en el *Primer del crestià*, d'una banda no fa ni la més mínima concessió a l'esquema trinitari joaquimita, i de l'altra dedica nombre considerable de capítols i de pàgines a exposar la idea tradicional i d'indiscutible major profunditat teològica, que divideix la situació salvífica del món en ,lex naturae', ,lex scripturae' i ,lex gratiae'.⁸⁹ No sembla possible d'atribuir a un mateix autor, simultàniament, l'exposició paral·lela de dues teologies incompatibles (en l'esquema de les tres lleis no hi ha lloc per al tercer estat atribuït a l'Esperit Sant, ,status mundi' que és un dels elements més essencials del joaquimisme; i l'estat atribuït al Pare engloba tant la Llei de Natura com la d'Esriptura).

fidelibus per ea que facta fuerunt in temporibus preteritis et in primo statu mundi, et que fienda sunt in temporibus proxime futuris.»; a 271 en trobem una aplicació: «...commemorata videantur per conformitatem per ea que facta sunt in primo statu mundi, ut (sic! et?) ea que fienda sunt in secundo statu...»; una altra aplicació a 281-282, entre la gent del primer estat del món, que «non aduerterunt nec considerare noluerunt (sic! voluerunt?) tempus et spacium centum annorum» i la contemporània de l'autor, raó per la qual «sic dubito quod homines secundi status... quod velut negligentes contempentes, ne incidant in principium tribulationum»; cf. també la llarga exposició inicial de la pàgina 283.

Quant a l'esquema trinitari de la història, pot semblar inútil de fer-hi referència, perquè, d'acord amb el títol, presideix tota l'exposició, però la declaració doctrinal bàsica pot ésser llegida *ibid.*, 267-268.

89. *Primer del crestià*, Barcelona, BC, ms. 456, f. 127a-c: Cap. CLXXXXVI, *Com lo poble de Déu ha tostemps viscut sots una de tres leys*. «E deus assí entendre primerament que lo poble de Déu, despuys que és creat lo món, ha viscut sots una de tres leys... La primera lig fon de natura, e aquesta ley no fon altra sinó viure segons bon iuy de rahó natural, qui dicta que Déu deu ésser amat e temut sobra totes coses, e que deu hom après amar son proÿsme axí com si mateix; e sots aquesta ley correch tot lo món... Lo segon temps ç'apel·la lig d'escriptura; e apel·le's axí [f. 127b] per tal car nostre Senyor Déu la donà a Moÿsès escrita en dues taules de pedra en lo mont de Sinay, segons que appar *Exodi XX°*; e aquesta durà despuys que fon dada fins a la publicació del sant Evangeli, qui fon feta per tot lo món per la prehiçació dels sants apòstols après la mort de Jhesu Christ... [f. 127c] ...La terça ley principal s'apel·la ley de gràcia, la qual Jhesu Christ fill de Déu eternal nos preÿchà e·ns donà axí com damunt és ja provat. E per tal ç'apel·la lig de gràcia, car aquell qui le'ns donà, Jhesu Christ, és pura gràcia e misericòrdia... [f. 127d] ...Aquesta lig de gràcia ha durat de Jhesu Xrist ençà e durarà fins a la fi del món, segons que demunt avem dit, quan fon provat que la ley christiana no pot fallir, per tal quant seu sobra Jhesu Xrist, qui és fonament principal». Els llargs fragments transcrits en la nota 69 d'aquesta introducció demostren que aquesta fou la visió d'Eiximenis fins a la darrera de les seves grans obres, la *Vita Christi*.

És cert que, potser conscient que la doctrina seriosa era la que a base de textos de Francesc Eiximenis acabem d'exposar, l'autor del *De triplici statu mundi*, en encetar el seu escrit, diu que aquest tindrà tres parts «ad conformitatem seu similitudinem trium statuum nature humane, sicut status ante legem, qui fuit status nature; et status in lege scripta, que lex incipit a Moyse; et status gratie, qui incipit a domino nostro Ihesu Christo» (HAUF, *De triplici...*, 267); però ultra el fet que el subconscient el traeix amb la repetició de ,status', on Eiximenis parla de ,lleis' o de ,tres lleis', immediatament després abandona totalment el tema de les tres ,lleis' successives, ja no es recorda més de ,natura, scriptura et gratia', i es passa als ,quosdam doctores modernos', segons els quals «totus mundi processus a principio usque ad finem, statibus decurrit tribus» (*ibid.*), els trinitaris.

Dit això, el *De triplici statu mundi*, escrit amb la vista posada en les pròximes tribulacions escatològiques, participa d'allò que abans he anomenat un estat d'opinió generalitzada, en el qual entren les dites tribulacions, la previsió d'un amarg correctiu dels eclesiàstics, la reforma o reparació general de l'Església, i la presència i actuació de l'anticrist «forte infra istud centenarium annorum» i, doncs, durant el segle XIV.⁹⁰ Però, això suposat, hi ha almenys tres punts significatius, en els quals l'autor del *De triplici...* es desmarca de Rocatalhada, i tres en els quals coincideix amb ell, si ja no n'ha rebuda la influència més o menys directa.

Se'n separa en constatar que «multos defecisse... ponentes annorum kalendarium determinatum»,⁹¹ i en preveure, a les antípodes de Rocatalhada, que seran els infidels (no pas l'Anticrist imminent) els qui faran sofrir fortament els cristians: «ferienda est christianitas... ex incursione ac persecutione quam facturi sunt christianis infideles pagani, quod magis videatur christianis finem mundi advenisse»;⁹² i, almenys un moment, se'n distancia en pensar que el Cisma d'Occident, amb el qual conviu, és el marc d'aparició de l'Anticrist de la fi del món: «Cogitatio mea est quod ista divisio ecclesie sit propinqua ad Antichristum verum, qui venturus est in fine mundi»,⁹³ amb la qual cosa sembla que hauria de desaparèixer l'expectativa de l'estat tercer, el de l'Esperit Sant, com també la dels mil anys entre els dos Anticristos i la segona i la tercera vinguda de Crist.

Considero, en canvi, coincidents amb Rocatalhada, si no influïts per ell, aquests tres punts: la previsió de la divisió dels franciscans en tres grups, la compareixença d'un príncep que arribarà a monarca universal, i la seva pertanyença a la casa de Barcelona.⁹⁴

90. *De triplici...* (citada en la nota 75), 272

91. *Ibid.*, 276

92. *Ibid.*, 274.

93. *Ibid.*, 279; però cal tenir present que, vençuda aquella cabdria o temptació, al final tornava a preveure el terç estat, tal com hom pot veure *ibid.*, 282-283: «...in isto statu tertio mundi, homines erunt tam benigni, tam concordés, tam caritativi et tam boni [i per tant, sense cismes]... [283]... in fine istius tertii status manifestandus et revelandus sit ille filius iniquitatis ac filius perditionis, Antichristus verus...».

94. Tots tres extrems corresponen a *ibid.*, 275 (la divisió de l'orde franciscà en tres), 275-276 (la compareixença de l'emperador universal) i 276 (la seva procedència de la casa de Barcelona); quant a aquest darrer extrem, crec que puc aportar un detall, que precisa un punt romà en suspens en l'edició de l'amic Albert G. Hauf: en efecte, després de la pregunta «quis debet esse iste princeps mundi sub quo fienda sunt tota terrabilia et magna in universo...», l'autor del *De triplici statu mundi* acaba el llarg paràgraf amb aquesta frase: «Verumtamen cogito ipsum esse de domo brbgpnxim»; Hauf comenta en nota que «la presència de *r g n* suggereix... França o Aragó» (276-277, nota 45), sense, però, definir-se; la clau de l'enigma pot ésser aquesta: substituir algunes consonants per la vocal immediatament anterior en l'alfabet: les dues ,b' per dues ,a', la ,p' per la ,o' i la ,x' per la ,u' (atesa

Arribats a aquest punt, fins i tot m'atreveixo a proposar un suggeriment d'hipòtesi per a la identificació de l'autor del *De triplici statu mundi*: fra Joan Eixemeno. Les dades que en tenim avalen la proposta: era framenor com l'autor del nostre tractadet (ho demostra l'atenció especial a l'orde franciscà en el primer dels tres textos citats en la nota 93), és documentat entre el 1370, en què era encarregat de la Lectura de l'Alba a Sant Joan de Lleida, i el 1420, en què morí: aquells cinquanta anys podrien perfectament correspondre als seus 25-75 o 30-80; i dos detalls de la seva actuació el marquen: el cert protagonisme que tingué en les cèlebres croades valenciano-mallorquines⁹⁵ el definiria en com a particularment convençut que entre els esde-

l'ambivalència medieval entre ,u/v'): la transcripció és diàfana: ,aragonuim'. Quant a Rocatalhada, vegeu les línies 250-291 del text editat ací (divisió de l'orde en tres); els altres dos punts s'acomunen en la figura de Lluís de Trinàcria, la presència del qual en el *Liber secretorum eventuum* és tan patent que no necessita indicadors; però hom en pot veure una confirmació en els fragments aplegats en l'Apèndix II, núm. 11.

Hi hauria un altre punt de possible influx de Joan de Rocatalhada a Catalunya en la segona meitat del segle XIV: la hipotitzable contraposició de Nicolau Eimeric en el seu *Contra prefigentes certum terminum fini mundi*, del 1395, encara inèdit a Madrid, Biblioteca nacional, ms. 6213, ff. 217-242, i a París, Bibliothèque Nationale, lat. 3171, ff. 58-75, segons Laureano ROBLES, *Escritores dominicos de la Corona de Aragón. Siglos XIII-XV*, Salamanca 1972, 155. En aquest moment no dispo del text i, doncs, no puc donar cap opinió entorn al tema, però per notícies indirectes tinc la impressió que es tracta d'unes pàgines purament teòriques, sense pràcticament cap informació fàctica.

95. Sobre aquest fet, cal tothora veure Andreu IVARS, *Dos creuades valenciano-mallorquines a les Còstes de Berberia 1397-1399. Estudi documentat*, València 1921, CXXXII i 176 pp., que, al costat de la documentació valenciana, reporta les anotacions del notari mallorquí Mateu Salzet, per les quals som informats que en els moments àlgids de l'enllestiment de la croada el sermó (i, doncs, la justificació teòrica i doctrinal) anà sempre a càrrec de fra Joan Eixemeno a Ciutat de Mallorca en aquella avinentesa; el tema ha estat reelaborat darrerament per Andrés DÍAZ BORRÀS, *Los orígenes de la piratería islámica en Valencia. La ofensiva musulmana y la reacción cristiana* (Anuario de Estudios Medievales. Anejo, 8), Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas 1993, XXIV i 336 pp.; i per Jaume SASTRE I MOLL, qui ha dedicat alguns estudis al tema, i acaba de documentar les anades del mateix Eixemeno a predicar la croada a poblacions diverses de l'illa de Mallorca (Inca, Artà) en el seu *Dos expediciones valenciano-mallorquinas al norte de África. La Armada Santa 1398-1399*, dins «Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana», 52 (1996), 57-94: i així sabem que el 29 de maig del 1398 fra Eixemeno havia de predicar la croada a Inca (64/7; 66/16), i també devia fer-ho almenys a Artà un d'aquells dies. Les diverses notícies mallorquines, doncs, ens certifiquen que fra Joan Eixemeno fou el personatge cèntric de la predicació d'aquella croada a Mallorca.

Alguns dels documents aplegats per IVARS, *Dos creuades...* acabades d'esmentar, permeten de veure com, amb la col·laboració dels predicadors i capdavaners de la croada, sempre qualificats de ,frases' i una vegada de ,beguins', havia explotat el sentiment popular antimusulmà o com era popularment interpretat aquell ,passatge', almenys en algun veral; en efecte, els jurats de València alertaven els dies 15 i 17 de juny del 1398 als alcaldes de Xelva i d'Eixèrica, car havien estat informats que «alcuns aragoneses, ab capitans d'ermitans o de beguins, sots color d'anar a la Santa Armada, se sien ajustats en gran nombre, mas secreta-

veniments finals hi havia el de la victòria damunt l'Íslam; i el coneixement de l'*Arbor vitae crucifixae Iesu* d'Ubertino de Casali, on s'inspirà per a la *Quarentena de contemplació*,⁹⁶ ens confirmen la seva afinitat amb la visió joaquimita de la història; fins i tot entraria dins el normal que en els moments inicials del Cisma d'Occident les preferències de fra Joan Eiximeno, com les de tants d'altres 'espirituals', s'haguessin encaminat a favor d'Urbà VI, sobretot en la nostra província franciscana, on sempre es podien arrecerar sota la prestigiosa capa de fr. Pere d'Aragó.⁹⁷ I és facilíssim d'explicar l'atribució del 'seu' *De triplici statu mundi* a Francesc Eiximenis; tal com recorda Albert Hauf en la seva edició de la *Contemplació de la Santa Quarantena* (21, nota 12), el cognom de fra Joan és també escrit 'Exeménez, Eximéniç, Exemeno' (les dues primeres grafies li són comunes amb el gironí), i és normal que, passats cent anys i restant, sobretot a València o als seus voltants, només memòria de Francesc Eiximenis, el copista del tractat, que treballava

ment, per venir a Xelva...», evidentment a les moreries de la part alta del Xúquer: 71, núm. XLVI; l'impuls d'aquells escamots resulta encara més evident en la lletra del 8 de juliol del mateix any al d'Eixèrica: «Les companyes dels aragoneses... encontrats per altres que venien a ençà, han enaprés, ab ells e ab molts altres qui se mesclen e senyaladament un capitani vengut de Castella, qui-s fa nomenar Ferran Carrello, de fer gran cavalcada en les moreries de La Vall d'Almonasir, de la Serra d'Eslida, del riu de Millars e de la Baronia d'Arenós. E de fet se auisten (*sic!* ajusten?) a Robiols e en altres lochs d'aquelles partides, ajudant-hi los de tots aquests lochs; e, ço que és peior, alguns cristians de la Baronia d'Arenós, per venir a les dites moreries e per robar e destruir aquelles, axí com si-ls fos legut e de bona guerra», 78, doc. LI; en conseqüència, en la lletra successiva, els jurats de València manaven de «resistir a les gents d'armes estranyes, les quals sots color de la croada o d'ajuda del estol, eren vengudes d'Aragó o de Castella en les fronteres d'aquest regne per dampnejar los moros habitants en aquell», 79, doc. LII; cf. 80-83, doc. LIII. Actuaven aquests escamots o llurs dirigents en compliment de la frase de Rocatalhada, lín. 449: «...tots los serrayns del regne de València sera[n] consumat[s]»?

96. Les dades biogràfiques de fra Joan Eiximeno són conegudes pel capítol que li dedicà Josep M. POU I MARTÍ, *Visionari...*, 416-445, i darrerament per l'article d'Albert HAUF I VALLS, *Fra Joan Eiximeno, OFM, i la seva Quarentena de contemplació. Aproximació a l'home i a l'obra*, dins «Randa», 17 (1985), 15-63, en particular 16-25; el llibre inspirat en l'*Arbor vitae crucifixae Iesu* d'Ubertino de Casali fou publicat un any després: Joan Eiximeno, *Contemplació de la Santa Quarantena*, a cura d'Albert G. HAUF I VALLS (Biblioteca Marian Aguiló, 9), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1986, 140 pp.; la referència d'Eiximeno a l'*Arbor vitae...* és a la pàgina 26, on Ubertino és qualificat de 'ver contemplador' (hom pot recordar els 'contemplatius', als quals Eiximenis tenia l'oïda ben oberta en la *Vita Christi*).

97. Vegeu més amunt el text corresponent a les notes 40-46. Quant a la còpia única, ara a El Escorial, Eulàlia DURAN i Joan REQUESENS, *Profecia i poder al Renaixement*, València Eliseu Climent editor 1997, acaben d'informar que el mateix copista 'Petrus de Pane et Vino', que ells transformen en 'Pedro de Panivino', tretze anys més tard enviava una profecia a mestre 'Alphonso de Jahén, de Regno Granate' (136, nota 3); la informació procedeix del manuscrit de El Escorial, III-H-24, f. 1, que ha transmès l'única còpia del *De triplici statu mundi*; en el mateix llibre acabat de citar, 142-143, notes 19-20, tornem a trobar el dit Petrus de Pane et Vino, però a Catarroja, sempre, però, prop València.

a Sollana, al sud de la ciutat de València, en trobar ,a magistro Joanne Eximénez (o ,a magistro J. Eximénez), de Ordine Fratrum Minorum', cregués que era una equivocació i que aquelles pàgines havien d'ésser atribuïdes a l'únic Eiximenis que, pels voltants de València hom coneixia el 1473. Però aquest és només un suggeriment d'hipòtesi, que ha de servir sobretot a incitar contrapostes.

Punt (de moment) final

En les pàgines anteriors, després d'haver constatat una coincidència molt significativa de fra Joan de Rocatalhada amb mestre Arnau de Vilanova en posicions molt bàsiques, inexplicable si no és per influx del nostre en el framenor aquità, ens hem ocupat dels nostres autors de la segona meitat del segle XIV i, conduïts per Francesc Eiximenis, hem arribat al mateix llindar del segle XV, bo i esbrinant l'impacte que en ells haurien pogut produir els pronòstics de fra Joan de Rocatalhada, esbombats en començar aquella segona meitat.

Una primera constatació sembla evident: cap autor català, almenys conegut, no s'apropià ni de la globalitat d'aquelles previsions ni d'aquell conjunt d'elements que en podien ésser considerats el nucli fonamental, tot i que algun compartia amb Rocatalhada els pressupòsits joaquimites; en particular, ningú no el seguí ni en el mil·lenarisme, ni en la gosadia de posar dates fixes als esdeveniments pronosticats i almenys l'autor del *De triplici statu mundi* li criticà obertament aquest darrer extrem.

La segona es bifurca: des del primer moment aquell feix de pronòstics encaminats a pregonar, malgrat el seu eclipsi momentani, les excel·lències de la casa de França, tingueren una rèplica que, partint de premisses totalment joaquimites exactament igual com les de Rocatalhada, conduïen a una aplicació política, no sols favorable a les cases de Barcelona i de Palerm, ans encara a les apetències dinàstiques de la segona ,pulla aquilae', la reina de Catalunya-Aragó, Elionor de Trinàcria; la rèplica fou el *Breviloquium de Concordia Veteris et Novi Testamenti*, d'alguna forma importat de l'illa de Sicília, igualment com la reina. Mestre Francesc Eiximenis, de més a més, se li contraposà obertament en punts com el del pronòstic que Església i Imperi passarien a mans dels jueus conversos i tindrien la seu central a Jerusalem.

Els autors pròpiament nostres citaren pel seu nom Joan de Rocatalhada poques vegades durant la segona meitat del segle XIV; aquestes es podrien comptar amb els dits d'una mà, per dir-ho amb aquella mesura catalana que indica poquesa; en canvi, s'hi referiren sovint a fi de respirar més a pleret en sentir-li pronosticar les pròximes desfetes de moros i jueus i, més en general, a fi de confirmar els mals averanys escatològics que omplien l'aire;

acceptaren el pronòstic d'un papa reformador i de l'emperador col·laborador seu; i, sobretot, consideraren que aquell Anticrist previ, que havia de fer palla neta d'una cristiandat i d'un estament eclesiàstic en descomposició moral, però també havia de destruir totes les falses religions, pertanyeria a la casa de Barcelona; i, justament un destacat membre d'aquesta casa, fra Pere d'Aragó, multiplicà les branques d'on aquell anticrist podia sorgir, en estendre la derivació del Casal dels Comtes a qualsevol arbre, al qual per matrimoni les noies de la raguèlia comtal haguessin empeltada la sang de Constança de Hohenstaufen i de Pere el Gran de Catalunya-Aragó.

* * *

Ací posem de moment punt final a aquest estudi introductori, ni que només sigui perquè estendre'l al segle XV significaria convertir-lo en llibre. Acabàvem el 1404, en què, al cap de cinc anys d'activitat apostòlica, amb tota seguretat ja es feia sentir l'impacte del 'praedicator finis mundi', mestre Vicent Ferrer,⁹⁸ d'una banda, i de l'altra no trigarien a arribar les primeres manifestacions d'allò que, si no m'equivoco (confesso que només és una impressió subjectiva, car no he pas estudiat el tema) em sembla ésser la característica de la profecia del segle XV: la seva instrumentalització política pura i simple i descarada; manipulació política descarada tant a favor del dissortat Jaume d'Urgell⁹⁹ com del vencedor Fernando de Antequera;¹⁰⁰

98. L'atenció de València envers les activitats de mestre Vicent Ferrer era tanta que el mateix any 1399 els jurats de la Ciutat l'apressaven a tornar a la terra nadiua; la lletra fou publicada per Andreu IVARS, *El escritor fray Francisco Eximénez en Valencia*, dins «Archivo Ibero-Americano», XIV (1920), 76-104; (SANTONJA, Benissa 1989, 56-57), i recordada dins «Escritos del Vedat», XVII (1987), 181 i 215-216. Vint-i-cinc anys més tard, després que, del 1409 ençà, mestre Vicent ja havia fets llargs recorreguts apostòlics per terres de la confederació catalano-aragonesa, era coronat a Saragossa el nou rei de Casp, Ferran d'Antequera, i en aquella ocasió hom interpretava l'*Entremès de la visió de sant Domingo e sant Francesch ab les tres llances de la fi del món* i l'*Entremès de la visió de mestre Vicent*, segons Francesc MASSIP, *Origen y desarrollo del teatro medieval catalán*, dins «Revista de Filología Española», LXXIV (1994), 23-40, en particular 34-35 (cf. ATCA, XV (1996), 777, núm. 11301).

Val a dir que la instrumentalització política de les 'profecies' no era exclusiva de les nostres latituds i que per a la Itàlia del segle XV que girava entorn la Santa Seu som informats per Paola GUERRINI, *Propaganda politica e profezie figurate nel tardo medioevo* (Nuovo Medioevo, 51), Nàpols, Liguori editore 1997, tant en el text (p. e., 36, 62, 76, 83) com en la bibliografia (249-265).

99. Cf. POU I MARTÍ, *Visionarios...*, 432-442; vegeu-ne un resum en José TARRÉ, *Las profecías del sabio Merlín y sus imitaciones*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», XVI (1943), 160-161; la font és en tots els casos el *Procés a càrrec del comte Jaume d'Urgell*, publicat per Prósper de BOFARULL I MASCARÓ, dins la «Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón», XXXVI, Barcelona 1868.

100. Recordem la *Profecia treta del Apocalipsy per los fills de don Fferrando, rey de Aragó*, de Barcelona, BC, ms. 485, ff. 301/262v-305/266r, esmentada per BOHIGAS, *Profecies*, 46, núm.

manipulació política descarada a favor o en contra de Benet XIII, ja en les darreres hores del Cisma d'Occident;¹⁰¹ manipulació política descarada a favor d'Alfons dit el Magnànim i dels seus successors en la nissaga catalano-aragonesa;¹⁰² manipulació política descarada a favor de Ferran el Catòlic.¹⁰³

39, i darrerament publicada per Eulània DURAN i Joan REQUESENS, *Profecia i poder al Renaixement* (cf. nota 96), 351-367; cal, però tenir present que la data: «en l'any de la nativitat de nostre senyor M CCCC XV a XIII de novembre» (aquesta data es refereix a Ferran I, d'Antequera), és totalment falsa, almenys per al conjunt, car aquest fou escrit en temps de Ferran II, ja mort Joan II; però aquella data no sé si és posada a la babalà o de forma intencionada, car aquell dia del novembre del 1415 es consumava la ruptura definitiva a Perpinyà entre Benet XIII i el rei que ell havia creat, Ferran d'Antequera; hom pot veure sobre aquest tema el meu *El punt de ruptura entre mestre Vicent Ferrer i Benet XIII*, en curs de publicació dins la «Miscel·lània Àngel Fàbrega», d'«Analecta Sacra Tarraconensia».

101. Es tracta d'aquella profecia atribuïda a Arnau de Vilanova, publicada per Jaume de PUIG i OLIVER, *Unes prediccions pseudo-arnaldianes del segle XV. Edició i estudi*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XIII (1994), 207-285; i en l'edició independent de les *Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova* (Memòries de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, XVIII), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1995, 207-285; una còpia d'aquelles profecies també es troba a Copenhague, Kongelige Bibliothek, Gl. kgl. S. 432, 2°, ff. 13r-16, on, ultra les variants de detall, trobem dos complements, al començament i al final d'aquell text. El del començament diu així: «Fon començat de transladar lo present libre per Luís Garró, stant en la vila de Perpenyà per alguns negocis. E en l'ora que-l començí comptàvem vint-i-set dies del mes de setembre M CCCC XX III. E com no havia o no podia entendre los fets, axí com stava ociós, lo scrigué. E fon acabat dijous a vespre, que-s comptava set de octubre del dit any. De què sia loat Déu e la sua gloriosa Mare. Amén».

El final fa d'aquesta manera (tenint en compte que les primeres paraules ací transcrites són comunes a la còpia de Copenhague i a la publicada ací a fi que sigui més fàcil de seguir el fil del raonament): «...Babilònia dich que és Roma, hon starà, e de la qual exirà Antechrist, fill de perdicí, e aquest ha ésser rey o prelat o pujant a papa, car se farà fill de Déu. Emperò sàpies que ans que lo món parescha, serà hun Antechrist, lo qual perseguirà la Sglésia, qui serà rey, e no serà pas Antechrist, lo qual spera tot lo món universal. E d'aquest és entès Ludovicus. E ací acaba ço que lo dit mestre Arnau de Vilanova declara de la dita obra feta per lo sobredit mestre o frare Johan de Rocacisa.» Cal recordar que Ludovicus = Lluís de Trinària és el protagonista del *Llibre dels grans esdeveniments* publicat a continuació? Assenyalant dos fets contemporanis, el ressò dels quals en aquell text sembla clar però que s'ho valdria d'esbrinar amb més precisió: el darrer decenni de maig del 1423 moria a Peníscola Benet XIII, i un més després continuava la resistència penisciana amb l'elecció de Climent VIII (Gil Sánchez Munyòs); i que els mesos de setembre i octubre s'acabava amb fracàs la primera escamesa d'Alfons dit el Magnànim al Regne de Nàpols, en revocar la reina Joana l'heretament a favor seu.

També pertany als darrers anys del Cisma d'Occident a casa nostra l'oració, datada el 1427 i 1428, publicada per Andreu BALAGUER i MERINO, *Carta...* (cit. en la nota 40), 284.

102. Hom pot veure en la nota 1 la indicació bibliogràfica corresponent a Martín AURELL i CARDONA. Pertanyen al temps del regnat d'Alfons dit el Magnànim tant l'*Inventari de les escriptures i processos...*, d'art màgica o d'alquímia, lliurats per un inquisidor a un seu delegat l'any 1440, publicat pel mateix BALAGUER i MERINO, en la mateixa *Carta...* (cit. notes 40 i 94), 284-290, com aquella consulta sobre qui era competent en un procés per màgia, si l'autoritat eclesiàstica (inquisidor) o la civil (batlle reial), intitulada *Casus talis est (ibid., 290-294)*, que, per la lletra, l'esmentat Balaguer i Merino considera de darreries del

Però a diferència d'allò que ens ha ocupat en aquesta introducció, el corrent profètic i visionari del segle XV, o procedeix de bases teològiques que podrien no coincidir amb les que hem trobat en la segona meitat del segle XIV (aquestes es localitzen en la teologia elaborada per framenors; en canvi, la de mestre Vicent Ferrer, dominicà ell, podria tenir arrels altres); o, lluny d'una visió teològica global, interessada a endevinar la trajectòria de tot l'univers, Església inclosa, però sense evitar-ne les conseqüències polítiques (potser la de mestre Vicent n'és la darrera mostra, almenys entre nosaltres), tal com acabo de dir l'activitat dels profetes i visionaris del segle XV més aviat prescindeix totalment de les bases teòriques i no cal dir teològiques serioses i es converteix en pura propaganda política. En aquella nova etapa possiblement seguien exercint alguna influència els pronòstics de Joan de Rocatalhada, però, en qualsevol cas, des de pressupòsits completament altres dels que hem trobat en la segona meitat del segle XIV.¹⁰⁴

segle XV, però que pel contingut, almenys coincideix amb el cas exposat en lletra papal d'Eugeni IV, datada el 1446, i publicada per mi en *Documentació papal relativa als Països Catalans en quatre registres del segle XV de l'Archivio Segreto Vaticano*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XV (1996), 450-451.

103. Ara hom pot veure el llibre *Profecia i poder al Renaixement. Texts profètics catalans favorables a Ferran el Catòlic*. Estudi i edició a cura d'Eulàlia DURAN i Joan REQUESENS, València, Eliseu Climent, editor 1997, 450 pp.

104. I així, el missatge escatològic de mestre Vicent Ferrer crec que ha d'ésser estudiat almenys a partir de dos textos que són com la seva formulació primerenca i tardana, respectivament: em refereixo als sermons del manuscrit de Fribourg de Suïssa, Couvent des Cordeliers, ms. 62, publicats per Sigmund BRETTE, *San Vicente Ferrer und sein literarischer Nachlass* (Vorreformationsgeschichtliche Forschungen, X), Münster i. W., Aschendorff 1924, 173-195; i a l'*Epistola magistri Vincentii ad Benedictum XIII de tempore Antichristi et fine mundi* (FAGES, *Notes et documents de l'Histoire de Saint Vincent Ferrer*, Lovaina-París 1905, 213-224).

Creo poder anunciar que el volum vinent d'aquest anuari contindrà, entre d'altres, els tres sermons *De fine mundi*, del manuscrit de Pamplona, Biblioteca de la Catedral, ms. 46, ff. 265-270, fins ara desconeguts, un dels quals només conservat allí, i els altres dos en l'antic manuscrit de València, Biblioteca de la Seu, perdut entre el juliol del 1936 i l'abril del 1939 (PERARNAU, *L'antic mss. 279 de la Catedral de València, amb sermons de sant Vicenç Ferrer, perdut durant la guerra del 1936-1939. Intent de reconstrucció*, dins «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», X (1982-1984 [1989], 29-44); contribuiran a precisar les bases teòriques de l'escatologisme de mestre Vicent Ferrer.

Quant a la diferència teològica, pot ésser significatiu aquest fragment, tret del sermó *Cum venerit Ille arguet mundum de peccato*, Pamplona, Biblioteca de la Catedral, ms. 46, f. 6c: «Duo adventus Christi inveniuntur in Scriptura Sacra: primus fuit ad redimendum humanum genus; secundus erit ad iudicandum eum; et sicut primus adventus fuit ad expellendum et redimendum peccatum, secundus erit ad arguendum peccatores».

Però, de més a més, crec que a mesura que avança el segle XV, l'interès per la profecia apocalíptica es bifurca; d'una banda, tant com en les altes esferes eclesiàstiques (i no cal dir en les civils, sempre més atentes a la realitat constatable) són acceptats els pressupòsits culturals del Renaixement, la perspectiva amb què hom mira la història del món, no és pas la de la seva posta, sinó la d'una nova aurora; en aquest sentit, l'«esperit de profecia» hauria anat

Tanquem, doncs, el nostre recorregut ací, perquè prosseguir significaria entrar en un o dos móns mentals nous, i el resultat ja no tindria els límits d'una introducció a una traducció catalana al *Liber secretorum eventuum* de Joan de Rocatalhada.

La nostra edició

En les pàgines que segueixen és transcrit el text de la traducció catalana del llibre de Joan de Rocatalhada acabat d'esmentar, a partir de la seva còpia única, ara a Carpentràs, Bibliothèque Inguimbertaine, ms. 336, ff. 1v-54v.¹⁰⁵ no cal dir que tot l'interès de l'editor s'ha adreçat a oferir una transcripció fidel (errades de la còpia incloses, que l'autor trobarà assenyalades en l'aparat primer i corregides en el tercer) d'acord amb els paràmetres d'equivalència d'abreviatures medievals i, sense excloure pas la possibilitat d'error, creuria que ho és; cal, però tenir present que he separat i unit les paraules, pronoms inclosos, d'acord amb la normativa actual de la llengua catalana, sense desestimar l'ús del punt volat, he regularitzat la transcripció de les ,u/v', la puntuació, les majúscules i minúscules, he transcrit ,Xrist' en ,Christ', només he introduït dins parèntesis quadrats [] lletres d'una paraula, de les quals tenia la seguretat que mancaven, però he deixat el parèntesi buid o amb tres punts, quan la comparació amb el text llatí demostra la manca d'una o de més paraules; les xifres romanes que representen ordinals, sobretot si llur grafia demostra que són abreviatura d'una paraula (VIè = sisè), han estat transcrites per la paraula corresponent; però han restat les xifres romanes que indiquen anys, capítols de llibre i les dels ordinals de papes. La divisió de paràgrafs és la del manuscrit de Carpentràs, que potser reflecteix la del seu antígraf, encara que no correspongui amb la de l'edició llatina, d'on també procedeix el text llatí d'aquella visió que, tal com ja sabem, manca en el text català entre les línies 895 i 896, per a comoditat del lector, transcrit en l'aparat crític.

Les garanties que, d'acord amb les revisions a què ha pogut ésser sotmès, crec que ofereix el text del *Llibre dels grans esdeveniments*, no considero pas de poder-les donar quant a la transcripció dels fragments del *Liber ostensor* de l'apèndix segon; les circumstàncies no han pas fet possibles tantes

de baixa; de l'altra, aquest esperit es manté en el camp del coneixement marginal, com el de les arts de màgia, o en el de la instrumentalització política pura i simple; potser es podria resumir la nova situació dient que l'esperit de profecia', encara que culturalment no interessa, però a algú li és encara útil.

105. Per a la descripció del volum de Carpentràs, hom pot veure la primera de les indicacions bibliogràfiques de la nota 1, 46-53.

revisions i, de més, a més, no tractant-se d'edició crítica, m'he permès de regularitzar algunes grafies, substituint, per exemple ,attribuo' en lloc d',atribuo', i semblants.

L'aparat crític és el normal, i encara simplificat en el sentit que la comparació amb el text llatí es limita al de l'edició crítica Morerod; per això, fora d'alguna indicació d'accident en la còpia, aquest aparat es limita a donar, amb referència a la línia corresponent, la paraula afectada tant en català com en llatí, separades només per dos punts; aquesta disposició vol dir que la paraula catalana correspon en el text llatí a la que segueix els dos punts; la creu (+) que de vegades es troba en la part següent als dos punts, significa que la paraula posterior es troba en el text llatí, però no en la traducció catalana.

És explicable que les referències bíbliques coincideixin en la seva major part amb les de l'edició llatina, però un cert nombre són noves i ho són totes les que assenyalen textos d'autors posteriors, mancants en l'edició esmentada.

La novetat és l'aparat de notes: no essent català Joan de Rocatalhada, entra en les nostres pàgines només per la traducció conservada a Carpentràs; però essent aquesta tan deficient, he optat per oferir en cada cas en què m'ha semblat que el text català necessitava un aclariment, sempre en referència a la línia o línies corresponents, primer el text de la traducció medieval, després el paral·lel llatí i per últim la traducció que m'ha semblat correcta.

* * *

Amb aquestes pàgines s'ha acabat l'edició de les dues traduccions catalanes medievals de Joan de Rocatalhada; l'estudi que hom els ha dedicat des de fa dècades demostren l'impacte que aquests i d'altres llibres del ,clarivident' d'Aquitània tingueren almenys en aquells tan apallissats catalans de la segona meitat del segle XIV; contra llurs expectatives, el món encara no s'ha acabat, nosaltres som ací per a contar-ho i esperem que aquestes edicions ajudin els qui en el futur emprenguin l'aventura d'oferir visions globals de la Catalunya d'aquelles dècades.

Roma-Barcelona, Desembre 1997-març 1998

Post scriptum: Ja compaginat tot l'article, arriba a les meves mans el llibre de Clifford R. BACKMAN, *The Decline and Fall of medieval Sicily: Politics, Religion and Economy in the Reign of Frederick III, 1296-1337*, Cambridge, University Press 1995, XII i 352 pp.; de la seva exposició (p. e., 52-54),

hom en dedueix que les idees atribuïdes en les nostres pàgines a la reina Elionor eren les mateixes que havien alimentat les expectatives i conduït la política de Frederic de Trinària, sempre a partir de la figura mitificada de Pere el Gran. Esperem ocupar-nos d'aquest llibre en el volum vinent del nostre anuari.

JOAN DE ROCATALHADA

LLIBRE DELS GRANS ESDEVENIMENTS

[*Liber secretorum eventuum*]

(Carpentràs, Biblioteca Inguimbertina, ms. 336, ff. 1r-54v)

Al molt reverent pare en Christ e senyor, En Guillem, de la sanc-
ta església de Roma cardenal, yo frare Johan de Rochatallada, del
orde dels frares menors, de la província d'Equitan, de la custòdia
Totuní, e del covent de Auriliati, per manament vostre he scrit la
tenor dels notables aveniments, a mi en lo càrrec apareguts, com mils 5
e pus vertader poré recordar.

La manera del revelar fo aquesta. Com en l'any de nostre senyor
Jhesu Christ M CCC XLV, per molts dies ploràs ligat en ferre en lo
càrrec bragós en lo covent de Sagian, esbaleït e meravellat com per
tanta greugetat fos mès per frare Guillem Feriner, lavors ministre 10
d'Equintan, en lo càrrec, en lo qual era per tot ver brach, e moll; e
per què Déu ha jaquit mi ésser liurat en mans de tant cruels senyors
per veus de testimonis periurs, falços, axí com en lo dia del judici

2 cardenal: + tituli Quatuor Coronatorum 4 Totuní: Ruthenensis 4-5 la tenor:
seriem 5 aveniments: + futurorum

9 Sagian: Figiaci 9-10 com per tanta greugetat: quare cum tanta crudelitate 14
e: om 15 que esdevenidor: quia futurum 16 e-n: et 17 Antichrist: *praecit* ut | que
donàs abtament: ut habilitarer 18 fos temptat: conclusus fueram | moltes greus: vali-
dissimas 19 sofferi: patior | les quals entenes: Quo intellecto

1 El cardenal, al qual Joan de Rocatalhada dedica el seu llibre, és l'occità
Guilhem de Cort (cf. Guillaume Mollat, «Dictionnaire d'Histoire et de
Géographie Ecclésiastiques», XIII (1953), 951-952) 3-4 Les indicacions geogrà-
fiques d'aquestes dues línies coincideixen amb les del *Liber Ostensor*, BAV, Ross.
753, f. 148v: «Oriundus de castro Marcolesii, diocesis Sancti Flori, in Alvernia
Gallicana...») i no permeten de mantenir aquella hipòtesi, repetida fins a començ-
aments del segle XX, segons la qual Joan de Rocatalhada era català, de Rocatalhada
a l'Empordà, corregida definitivament per Pou i Martí, *Visionarios...*, 290, i repeti-
da per Bignami-Odier, *Études*, 15 i 26-38 5 apareguts / apertorum = desvelats

9 Sagian: llogiu Figeac 11 e moll / et molle = i tou (enganxós, agafallós)
14-15 e com per amor d'açò en tanta temptació fos caygut / quod ideo in tantam
temptationem incidiram, quia / que jo havia caygut en tan gran temptació per tal
com 16 e-n terra / et terram = e la terra.

serà declarat, fo a mi donat clarament ha entendre [f. 1v] e com per
 15 amor d'açò en tanta temptació fos caygut, que esdevenidor era que yo
 revelàs Antichrist e el linatge d'aquell e-n terra, abans que aparagués
 Antichrist, en lo setgle revelàs, e que donàs abtament a entendre les
 coses esdevenidores, fos temptat en moltes greus temptacions e afflic-
 cions, les quals ja sofferi per sinch anys. Les quals entenes, aucmen-
 20 té-n la oració e la potència agreugé e les vigílies examplé.

Fo fet en aquell any, en lo mes de Joliol, prés la festa de sant
 Jaume apòstol, com yo fos vetlant e pregant estant enpeus en mig del
 càrrec, tenent una verga en mà, sòptosament e instant, en un moment
 viu e lo meu enteniment fo ubert, e de les coses esdevenidores entení
 25 per visió intel·lectual les coses següents en suma e breument scrites.

Primerament entení que de la semença de Ffrederich, emperador
 depositat, e d'En Pere, rey d'Aragó, [f. 2r] naxerà primer engendrat
 Antechrist e Lohuís infant, rey de Trinàclie, qui té la illa de Cicília,

23 e: in | en un moment: in ictu oculi 24 viu e: om

26 *praemittitur* 4. Intellectus primus in revelatione patrum et generis Antichristi et
 nominis eius et persone et loci 27 primer engendrat: proximus 29 aquest sdevenidor
 del sant: ipse est futurus totius seculi 30 entenés: intellexi | ministeris: misteria |
 hon diu: conclusa 32 Mamfrè e: Manfredi spurii

23-24 1Cor XV, 52 25 Possible al·lusió a les elucubracions d'Agustí
 d'Hipona entorn les tres formes de visió sensible, espiritual i intel·lectual, *De
 Genesi ad litteram*, XII, vii-xxxi (ML, París 1841, cols. 459-480)

16-17 aparagués Antichrist / appareret ut Antichristus = aparegués com a tal
 Antichrist 17 donàs abtament / habilitarer = fos capacitat 18 fos temptat /
 conclusus fueram = fos tancat 19 les quals entenes / quo intellecto = quan ho
 haguí entès 20 potència / penitentiam = penitència

23-24 en un moment viu / in ictu oculi = d'un cop d'ull

26 És el darrer emperador de la casa de Hohenstaufen (1199-1250), 27 És
 Pere II de Catalunya, el Gran (1240-1285: cf. ATCA, XVI (1997), 653, núms.
 12037 i 12038)), el protagonista de les Vespres Sicilianes, casat amb la darrera
 anella de la raguèlia Hohenstaufen, Constança, néta del dit emperador Frederic; per
 aquestes dues raons, bèstia negra dels güelfs, entre els quals destaca Joan de
 Rocatalhada; però també l'heroi dels gibel·lins 28 Lohuís (cf. Henri Bresc,
Ludwig I, König von Sizilien, LMA, V (1991), 2190) 29 sdevenidor del sant gene-
 ral monarca / est futurus totius seculi generalis monarca = és el futur monarca
 general de tot el món 30-31 molts ministeris, hon diu sobre açò / misteria
 multa conclusa super hoc = molts misteris entorn aquest tema inclosos 32
 Carles de França (Núria Coll, GEC, IV (1973), 433-434) | Mamfrè (cf. F.
 Cardini, LMA, VI (1993), 192)

aquest sdevenidor del sant general monarca, dessots lo qual plorarà
sancta església de Roma. E entenés molts ministeris, hon diu sobre 30
açò en lo capítol XII del libre del *Apocalipsi*, sobre batalles sa entràs
del alt Carles de França, e de Mamfré, e de Frederich fill, del qual és
nat Luys davant scrit.

En la qual o maiorment entení en lo capítol tretzè, en què diu: «E
viu la bístia pujant de la mar», e aquesta bístia era segons la terra de 35
la mar de Cicília puiadora, com allí mateix se designe: «E viu hun
dels caps morts o quaix en mort». Açò fou complit com fo depositat de
Romà Emperi Frederich, aretia, de-quel loch en lo general consell
Lugdunèn, de-quel loch; e quant sots Monfrè, bort, per la sament

34 En la qual o maiorment: Et quam maxime | en: om | capítol: + eiusdem
Apocalipsis | diu: dicitur 35 segons la terra: ad litteram 38 aretia: hereticus |
de-quel loch: om 39 de-quel loc: om 40 del alt: et inclitum | destròida: deleta est
40-41 quaix tota la derraria: tota posteritas viperina 42 sentencialment: seminaliter
43 lexant: permittente 44 per lo defalliment del diable: presidio draconis | recobrarà
sa: recuperabit 45 meterà: interfecit | la companya: familiam 45-46 mas lo test
diu: autem et de facto textus cum dicitur 47 general: + seculi | Hon com la letra:
Nam tunc ad litteram 48 près: post

31 Cf. Apoc XII, 5; sobre les batalles, *ibid.*, 7-17 34-35 Apoc XIII, 1 36-
37 Apoc XIII, 3 37-38 Cf. *Bullam depositionis Friderici II imperatoris*, Giuseppe
Alberigo et alii, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Basilea 1962, 254-259. 41-42
Apoc XIII, 3 46 *ibid.* 48 *ibid.*

35 segons la terra / ad litteram = al peu de la lletra 38 aretia: *llegiu* heretge
38-39 general consell Lugdunèn: és el II Concili de Lió del 1274 (cf. A. Vernet,
DThC, IX (1926), cols. 1374-1394) 39 Monfrè (cf. lín. 32) 40 destròida /
deleta est = fou esborrada 41 tota la derraria / tota posteritas viperina = tota la
descendència escurçoncal 43 Co[n]stança, filla de Mamfrè (cf. línies 27 i 32),
darrera descendent de l'emperador Frederic Hohenstaufen (GEC, VI (1973), 526,
Eulàlia Duran; i LMA, V (1991), 1407, L. Vones) 43-44 lexant Déu, per lo defa-
lliment del diable / permittente Deo, presidio draconis = amb permís de Déu, per
l'ajut del drac 44 En la qual o maiorment entení en lo capítol / Et quam maxime
intellexi capitulum = I sobretot entenguí lo capítol 44-45 recobrarà... meterà /
recuperavit... interfecit = recobrà... matà 45-46 Realment mas lo test diu /
Realiter autem et de facto textus cum dicitur = Realment, però, i de fet, el text,
quan es diu 47 general príncep / generalem seculi principem = en príncep gene-
ral del món | Hon com la letra serà meravellat / Nam tunc ad litteram admirabi-
tur = Car aleshores, al peu de la lletra, «s'admirarà

- 40 beneyta del alt francès destruïda en lo camp Bennaventano quaix [f. 2v] tota la derraria. Mas com se diu: «La plaga de la mort d'él és curada», açò fo sentencialment complit com En Pere, rey d'Aragó, marit de Na Costança, filla de Menfrà dessús dit, sostengut, lexant Déu, per lo defalliment del diable, e recobrarà sa Cicília de mà de
- 45 Carles molt alt, e meterà la companya francesa. Realment, mas lo test diu: «E la plaga de la mort d'ella fo curada»: e serà complit com lo dessús scrit Loys, en general príncep serà elegit. Hon com la letra «serà meravellat la universal terra, prés la bístia», e seran complides totes les coses que-s seguexen.
- 50 És entès davall en lo capítol divuitè del libre del *Apocalipsi* com se diga: «O és», dit fo per lo temps de Frederich e de la persona d'aquell. E com se diga: «E l'altra encara no és vengut», dit fo per lo Bavarí e per lo temps del seu antipapa. Com En Loys de Bevera ab lo seu antipapa fo ‚misticus‘, figurat e solemne Antichrist, axí com
- 55 davall se diu. E com se diu: «La bístia que [f. 3r] era e no és, és aquella vuitè[na] e és de set», e aquell és Loys, primer de tot lo setgle general se ciranus Agustus. Fo, ladonchs, Frederich emperador, rey sisè, e Loys Baverà és lo setè, mas Loys sículus serà tost lo vuitè, e és «del setè» a la letra, com és de la sement del sisè rey. E en qual
- 60 manera com ell ab deu reys la à[vo] fembra cremar deu, davall serà espresat.

50 És entès: intellexi | davall: insuper | divuitè: XVII^m | com: *praicit* nam
 51 O: unus 53 per lo temps del seu antipapa: pro sui temporis antipapa | Com:
 Nam 54 figurat e solemne: figuralis et solemnissimus | Antichrist *ms* a vn xrist:
 Antichristus 56 primer: proximus 57 se ciranus: sed tyrannicus 59 del setè: de
 septem | com: quia 60 cremar deu: cremabit

49 Cf. 1Co XV, 52;

50-52 Apoc XVII, 10 55-56 Apoc XVII, 11

50 divuitè / decimum septimum = dissetè 51 O és / Unus est = un és 53
 per lo temps del seu antipapa / pro sui temporis antipapa = per l'antipapa del seu
 temps 53 i 54 antipapa (Pietro da Corbara: cf. Amedée Teetaert, «Dictionnaire
 de Théologie Catholique», XII (1933), 1922-1927) 54 El sintagma ‚a vn Xrist‘
 de la còpia catalana és mala lectura d'‚antixrist‘, car ‚un‘ és lectura equivocada de
 ‚n‘ i de ‚ti‘, equivocació realment fàcil en certes grafies de la Baixa Edat Mitjana;
 tenim, doncs: ‚antixrist‘; fins i tot tenim testimoni que la grafia era ací ‚anti-‘, no
 pas ‚ante-‘, que és la normal en aquesta traducció 55-56 primer de tot lo setgle
 general se ciranus Augustus / proximus totius seculi generalis sed tyranniculus
 Augustus = primer vinent emperador general, però una mica tirà, de tot el món
 59 del setè / de septem = dels set

E com totes aquestes coses en un moment, «hon en moura l'ull» guardant, començ-a fortment meravellar per la multitud dels escàndels sobre tot lo setgle esdevenidors. E fou a mi cuytadament spressat ésser de tot en tot esdevenidor néxer Antechrist de la sement de Frederich dessus escrit. Hon, com se covengués, danant anador és, que Loys de aquest setgle ans del temps —com Déus ha conegut mudar la sentència, si lo peccador conexerà mudar lo seu peccat, com és provat en lo poble de Nínive—, l'ofíci de Antechrist sie transportat en algun malvat [f. 3v] d'aquell linatge.

En lo segon, he entès que molts antechrists se deuen fer segons aquella peraula de Jesuchrist, *Sant Matheu*, XXIII capítols: «Levar

62 hon en moura d'ull: in ictu oculi 63 guardant: prospexissem | meravellar: pavere | multitud: magnitudinem 64 cuytadament spressat: vehementer impressum 66 Hon, com se covengués: Nam, et si contingeret | danant anador: quia viator 67 temps: + migraret

71 *praeit* 8. Intellectus secundus in adventu multorum Antichristorum | En lo segon: secundo 72 XXIII: XXIII 73 falços profetes de Crist e falços profetes dels profetes: pseudochristi et pseudoprophete 74 sembrador: et seminalis 75 endressants: adherentibus | proffeta: om 76 a ell: eis 77 fo: om | cap: cetus | l'alt: inclitum 78 sech: cetus 78-79 de variables e tirans: ex tyrannis variis 79 companyes: fecibus 80 en l'imperi de Roma venir: in ventre Romani imperii 83 proffeta: om | farà: + falsa 84 dessus nomenat: memorato 84-85 qui vol dir acrexedor: om 85 orrible: horrendus

62 1Cor XV, 52 67 La hipòtesi de la mort de Lluís de Trinàcria ja s'havia adverat abans de posar punt final al *Liber Ostensor*, Vat., Ross. ff. 146v-147r; en els pronòstics de Rocatalhada seria substituït pel seu germà Frederic 68-69 Ion III, 5. 10

72-73 Mt XXIV, 24 74 Cf. nota d'aquest aparat a les línies 37-38 75-76 Pietro Rainalducci di Corvaro (Nicolau V)

62 hon en moura d'ull / in ictu oculi = en un cop d'ull | guardant / prospexissem = esguardàs 63 meravellar / pavere = espaordir-me 64 cuytadament spressat / vehementer impressum = colpidorament gravat 66 Hon, com se covengués, danant anador és / Nam, etsi contingeret, quia viator est = Car, encara que s'escaigués, atès que és viador (o: mortal) 67 de aquest segle ans de temps / ante tempora migraret a seculo = emigrés d'aquest món abans de temps (val a dir que la hipòtesi ja s'era adverada abans del 1356, en què el mateix Joan de Rocatalhada li havia de cercar substituït en el *Liber Ostensor*, BAV, Ross 753, ff. 146v-147r)

71 XXIII / vicesimo quarto = vint-i-quatrè 73 falços profetes de Crist i falços profetes dels profetes / pseudo christi et pseudo prophete = pseudocrists i pseudoprofetes 75 endressants / adherentibus = adherits 75-76 falç proffeta papa / pseudo papa = antipapa (cf. lín. 54) 77 cap / cetus = grup 78 Carles

- s'àn falços profetes de Christ, e falços profetes dels profetes». E lo primer sembrador fo Frederich damunt dit ab tots los heretges a ell endressants. Lo segon fo En Loys de Bavària, ab lo seu falç proffeta
- 75 papa, e ab los universals heretges a ell consentents. Lo terç antechrist fo un horrible cap dels tirans cruels, qui-s levarà contra l'alt príncep Carles rey, elet emperador de Roma. E aquest sech serà fet de variables e tirans, maiorment de les companyes del Bavari e de la malícia
- 80 del poble gibilí. E aquests faran en l'imperi de Roma venir tempestats molt forts e turbacions sens mesura. Lo quart antechrist serà Luys sciculus, dels Romans general Augustus. Lo sinquè serà un falç proffeta religiós, qui farà miracles [f. 4r] davant lo sciculus Luys damunt dit, dels Romans dessús nomenat Augustus, qui vol dir
- 85 'acrexedor'. Lo sizè serà un horrible tiran, qui apareixerà en Orient, subiugant Àsia, en lo temps, en lo qual Luys, antechrist esdevenidor, Auropa e Affrica subiugarà.

- En lo terç, he entès e-n aquell matex càrrec clarament he vist Nàpols en gran turbació esdevenidora, e deu ésser destruïda per
- 90 gran part la nobla e real linda francesa. Car vist he ésser esdevenidor, axí com en lo temps de Manfrè, bort, los francesos foren tramesos a

88 *praeit* Intellectus tertius in exterminio in Italia Gallicorum et in tribulatione eorum | En lo terç: Tertio 89 en: per 90 linda: progeniem 91 en: a 92 de la Església general: Ecclesiae generali 93 quax *lect dub* quaix 94 e que fos cremat: ut rumperetur 95 lo poble Italià, lo noble Francès: Italicus populus strenuus gallicanus | lo Italià: Italia | los nobles: om 97 E: + a 100 per aquelles: ab ipso | nobles: notabiles 101 deguast: devorat | (antechrist) francès: gallicis 102 finalment: + sic

81-82 Cf. línies 242-249

(en futur, sembla que no pot ésser altre que Carles III de Sicília-Nàpols (1345-1386): cf. Núria Coll, GEC, IV (1973), 434) | sech / cetus = grup 78-79 variables e tirans / tyrannis variis = diversos tirans 79 de les companyes del Bavari / ex fecibus Bavari = dels excrements del Bàvar 82-83 falç profeta religiós / falsus propheta, pseudo religiosus = fals profeta, pseudoreligiós 83 miracles / falsa miracula = falsos miracles

90 linda / progeniem = raguèlia 91 Manfrè (cf. nota a la línia 32) 94 fos cremat / rumperetur = fos esventrat 94-95 de la Sglésia universal lo poble italià, lo noble francès; e lo italià / Ecclesie generalis italicus, populus strenuus gallicanus, et Italia = (mur d'aram) italià de l'Església general, l'esforçat poble francès; i Itàlia 98 rey Andreu (1327-1345; cf. E. G. Léonard, *Andrea (d'Angiò o d'Ungheria) re di Sicilia*, DBI, 3 (1961), 64-66) 99 per procehiment de temps són conseguides / processu

Nàpols en «mur d'aram» de la Església general, axí ara és esdevenidor que prop lo temps de Antechrist, los francesos en Itàlia quax a no res tornassen, e que fos cremat «lo mur d'aram» de la Sglésia general, lo poble Italià, lo noble Francès; e lo Italià, destruïts los nobles francesos batallerosos, finalment resebrà Luys, antechrist sde-[f. 4v]-venidor. E feyta a mi la revelació damunt escrita, dins tres mesos vengueren noves de la molt cruel mort del rey Andreu, e consegüentment, per procehiment de temps, són conseguides les execucions del rey d'Ungria, e per aquelles, nobles persones franceses destruïdes són; hon, com lo noble francès deguast lo noble francès, antechrist francès finalment succeirà. 95 100

Coneguda cosa sia, emperò, a la Església santa de Déu que En Loys, rey d'Ongria, qui lo regne dels italians axí s'esforce de pendre, finalment no lo obtindrà ço que vol, sinó a temps breu. E quant los Italians los Francesos, destruirà finalment si matex, qui ignorant demostra lo primer Antechrist. Calàbria, Pulla e Terra de Lavor e Companya, finalment se tornaran a-N Luys, e molts italians e-N Luys primer volenterosament seran hahunits. 105

En lo quart, he entès moltes pestilències esdevenidores lavors [f. 110 5r] en los Genovesos e molts greus tempestats venran als pobles

104 dels italians: italicum 105 quant: cassando 106 los Italians: Italia | si matex: semetipsam | qui: quia 107 demostra lo primer: super orbem inducet futurum 108 Luys + Siculum 109 primer: proximo

110 *praemittitur* Intellectus quartus in multitudine notabilium cladum preeuntium tempus proximi Antichristi quarum quedam sunt facte, quedam adhuc future | En lo

92 Ier I, 18; XV, 20

temporis... consecute sunt = amb el pas del temps seguiren 99-100 rey d'Ungria (Nagy Lajos: *Ludwig der Grosse*: cf. S. Gawlas, LMA, V (1991), 2190-2191) 100 per aquelles / ab ipso = per (obra) d'ell (el rei d'Hongria?) 101 deguast / devorat = devora 101-102 antechrist francès finalment succeirà / Antichristus Gallicis finaliter sic succedat = així, finalment, l'Anticrist succeirà als francesos

103 Coneguda cosa sia emperò / Notum enim sit = car ha d'ésser cosa coneguda 103-104 En Loys (cf. nota a les lín. 99-100) 105 quant / cassando = foragitant 106-107 si mateix, qui ignorant demostra lo primer Antechrist / semetipsam, quia ignoranter super orbem inducet futurum Antichristum = si mateixa (Itàlia), perquè sense adonar-se'n introduirà en el món el futur Anticrist 109 primer / proximo = ja pròxim

110 he entès / intellexi = vaig comprendre | pestilències / clades = calamitats 111 en los Genovesos / in ianuis = a les portes 113 setgle / orbe = món

christians. Primerament, fam general ensemps ab mortaldat en lo setgle, la qual cosa feta és en l'any de nostre Senyor M CCC XXXX VII per lo universal setgle. En lo segon, multiplicació sens nombre
 115 de corsos en l'any de Jhesu Christ M CCC XXXX VIII, en moltes maneres escampants en tots lochs de les terres. Lo terç, multiplicació de morts en terra en diverses parts del setgle esdevenidores. Lo quart, escampament de sanch en lo humanal linatge sptosament esdevenidora e en breu en los pobles christians.

120 En lo sinquè, he entès, altra manera acostumada en totes les terres del setgle multiplicació de batalles e transportament de regnes, agreviants en lo poble per sobres abundància de tirans, robadors e matadors e trencadors de camins.

En lo sisè, he entès ésser esdevenidor que prop l'any de nostre
 125 Senyor [f. 5v] M CCC LXVI lo món comensarà greument ésser tur-

quart: quarto | pestilències: clades 111 Genovesos: ianuis | greus: validas 113 setgle: orbe 114 en lo segon: secundo 114-115 sens nombre de corsos: innumerabilium cadaverum 115 Jhesu: om 116 escampants: dispersorum 117 de morts en terra: terre motuum | setgle: orbis 118 linatge: om

120 En lo cinquè: Quinto | altra manera: ultra consuetum modum 120-121 en totes les terres del setgle: in toto orbe terrarum 121-122 agreviants: aggravationem 122-123 e matadors: om

124 *praemittitur* Intellectus sextus in revelatione secretorum Danielis super apertione temporis Antichristi et quando consurget ad seculum acquirendum 125 greument: gravissime 126 gran e primer: maximum ac proximum | damunt dit: a prefato 127 sientment: scientificè 128 entès: + quod cum 129 «lo temps com fo aportat lo sacrifici a jutge...»: «A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium...» 130 desconfortament: desolationem | dels dits: dies 131 del jutge: iuge 132 clarament se manifesta per la letra: clare et ad litteram habetur 133 sacrifici de jutge: holocaustum iuge | exí en Israel: tam in Kalendis 134 e cant: et cet. 135 car: Et quia 137-138 del any [...] al temps: erant toridem anni ut iuxta morem propheticum, sicut *Ezechielis* capitulo IIIº, sumatur dies pro anno, ad misterium occultandum. 16. Computandi sunt ergo MCCXC anni a tempore 138 oblació: ablationis | del jutges: iugis 140 [...]: Nam

114 per lo universal setgle / per seculum universum = per tot el món 116 escampants en tots lochs de les terres / ubique terrarum... dispersorum = escampats arreu de la terra 117 de morts en terra / terre motuum = de terratrèmols 118 de sanch en lo humanal linatge / humani sanguinis = de sang humana

120-121 altra manera acostumada en totes les terres del setgle / ultra consuetum modum in toto orbe terrarum = que hi hauria en tot el món una extraordinària 121-122 agreviants / aggravationem = empitjorament

mentat per lo gran e primer Antechrist e maiorment damunt dit any en deu anys següents. He entès que assò's pot declarar e sientment e raonablement per la Scriptura, com aja entès en lo capítol XII de *Daniel* és dit: «Lo temps com fo aportat lo sacrifici a jutge e abominació fo posada en desconfortament, dels dits M CC LXXXX»; lo 130 ,sacrifici del jutge' està allí per lo ,sacrifici del vell Testament', axí

si accipiamus M CCC LXV annos a nativitate Christi | leveu: removeamus 141 són passats: fluxerunt | Jhesu: om 142 de (la): post | Jhesu: om 144 ab l'any: ab anno | serà: est 145 emperò: ergo 146 mysticus: mystice | En: A 147 offert: ablatum | a jutge: iuge 148 dels dits: dies 148-149 encara... secrets: dies inquam pro annis ad secreta claudenda indignis

129-130 Dan XII, 11 132 1Esdr III, 5 135 Ex XXIII, 15-18 | Ex XXXIV, 18-25 | Ez XLVI (et XLV) per totum 136-137 Dan XII, 9 137-138 (,dies pro anno': cf. *apparatum crit ad banc lineam*) Ez IV, 4-5 | Ez IV, 9 138 Dan XII, 11 146-148 Dan XII, 11

126 gran e primer / maximum ac proximum = màxim i imminent | maiorment damunt / maxime a prefato = maiorment des del damunt 128 aja entès en lo / intellexi quod cum = havia entès que quan en lo 129 Lo temps com fo aportat / A tempore cum ablatum fuerit = Des del moment en què hagi estat suprimit | a jutge / iuge = perenne 130 dels dits M CC LXXXX / dies M CC XC = 1290 dies 131 del jutge / iuge = perenne 132 per la letra / ad litteram = al peu de la lletra 133 Aprés aquest, sacrifici de jutge exí de Israel / Post hoc, holocaustum iuge tam in kalendis = Després d'això, l'holocaust perenne, tant en els Caps de mes 134 e tant / et cet. = etcètera 134-135 E per aquest mateix és haüt / Et pro eodem, idem habetur = I amb el mateix sentit es repeteix 137-138 del any [...] «al temps de la oblació de jutges del sacrifici / erant totidem anni ut iuxta morem propheticum, sicut Ezechielis capitulo III°, sumatur dies pro anno, ad misterium occultandum.- Computandi sunt ergo M CC XC anni a tempore = eren altres tants anys a fi que, d'acord amb el costum dels profetes, com en el capítol quart d'Ezequiel, ,dia' sigui pres per ,any', amagant el misteri.- Cal, doncs, comptar M CC XC anys des del temps de la supressió del sacrifici perenne 140 Christ, [...], e de aquells / Christi. Nam si accipiamus M CCC LXV annos a nativitate Christi et ab eis = Crist. Car, si suposem 1365 anys des del Naixement de Crist i de aquells 142 de la Passió / post Passionem = després de la Passió 143 resten anys / remanent, anno = resten, en l'any 143-144 redons tots anys M CC LXXXX al l'any / rotunde anni M CC XC ab anno = 1290 anys rodons des de l'any 144 serà / est = (ja) és 146 En lo temps / A tempore = Des del temps 147 ofert serà lo sacrifici a jutge / ablatum fuerit iuge sacrificium = haurà estat suprimit el sacrifici perenne 148 dels dits / dies = dies 148-149 encara més per anys, indignes tocats en los secrets = dies inquam pro annis ad secreta claudenda indignis = repetiré, dies per anys, a fi de tancar els secrets als indignes

- com clarament se manifesta per la letra *Primo Esdre*, capitulo tertio, hon se diu: «Aprés aquest, sacrifici de jutge exí en Israel com en les universals sol-lempnitats de nostre Senyor» e cant. E per aquest,
- 135 mateix és haüt en *Exodi* e en *Ezechiel* a XXXXVI capítols. Car aquelles perauls, axí com diu lo test aquí mateix, «fins a temps seran tancades»; e entès és que-Is dies M CC LXXXX del any [...] «al temps de la oblació de jutges del sacrifici» del Vell [f. 6r] Testament, lo qual fo après setanta-cinc anys de la nativitat de nostre senyor
- 140 Jhesu Christ. [...], e de aquells leveu-ne setanta-cinc anys, los quals són passats de la Nativitat de Jhesu Christ fins a quaranta-dos anys de la passió de Jhesu Christ, com fon pres Jherusalem e destruït, resten anys de Nostre Senyor M CCC LXVI, redons tots anys .M CC LXXXX. ab l'any, en lo qual lo vell Jherusalem serà destruït; axí,
- 145 emperò, apar que en l'any de Jhesu Christ .M CCC LXVI. serà any 'misticus' per l'àngel revelat, com dix: «En lo temps, com offert serà lo sacrifici a jutge e posada serà abominació en destruïment dels dits .M CC LXXXX.»; encara més per anys, indignes tocats en los secrets.
- 150 Mas com *Daniel* VIII, en lo qual fa menció de la oblació del sacrifici de jutgis, és dit: «Conformarà», ço és a dir, Duch dels Romans après la captivitat de la ciutat, «patrum multis» judeis «en una setmana», açò és, per set anys, «e al mig d'aquells set anys defalta la òstia al sacrifici»; re-[f. 6v]-bedora és la meytat d'aquella setmana, ço és a saber, tres anys e mig, e deuen-se anadir sobre l'any .M CCC LXVI. Prop l'any de nostre Senyor .M CCC LXVI., comensen ensemps per tal que-s complenquen tots los misteris de *Daniel*, .XI. e

150 oblació: ablationem 151 de jutgis: iugis | conformarà: confirmabit 152 captivitat: captionem | patrum: pactum 154 al: et | rebedora: accipienda 156 Prop: et circa | nostre: om | MCCCLXVI: MCCCLXX 157 ensemps: tempora 158 sagellatus: sigillata | de: ab | oblació: ablatione | de jutges: iugis 159 canbiat: punctatim

151-154 Dan IX, 27

150-151 de la oblació del sacrifici de jutgis / de ablatione illius iugis sacrificii = de la supressió d'aquell sacrifici perenne 151 Conformarà / Confirmabit = Confirmarà 152 patrum multis / pactum multis = el pacte a molts 154 al sacrifici / et sacrificium = i el sacrifici 156-157 M CCC LXVI comensen ensemps / <M CCC LXX> incipient tempora = <M CCC LXX> començaran els temps 158 sagellatus / sigillata = segellats 158-159 oblació de jutges del sacrifici / ablatione iugis sacrificii = supressió del sacrifici perenne 159 canbiat e ple / punctatim et plene = en punt i plenament.

.XII. capítols, sagellatus. Car aquell any serà de «la oblació de jutges del sacrifici» membrat .M CC LXXXX. canviat e ple.

E tot aquest capítol planament he entès en l'any de Jhesu Christ 160 .M CCC XL. en Auriliati, en lo cor, en lo dia de la Nativitat de la Verge Maria, hora de Matines, com comensam *Te Deum laudamus*. Lavors, encara en moment, hubert fo a mi l'enteniment, e clarament entení les coses dessús declarades.

En lo setè, he entès més esplanar ésser esdevenidor, a Tolosa, un 165 escàndol e-l ventre de la sglésia general de Roma, no creïble, tan gran e tant horrible e dampnós, e encara ruïnós, que no-s pot sufficientment [f. 7r] cogitar lo batiment d'aquell per ni per plena paraula expremir en aquell escampador verí. Esdevenidor és que, abans que 170 sia uberta la temptació del prop gran Antechrist, mort un sobirà bisbe, descordants tots los senyors cardenals, per un any com la seu de la Església general vach. E lavors en aquells dies, tots los senyors cardenals seran tancats per tal que elegesquen lo sobirà bisbe, tanta serà la confusió dels tirans e dels pobles en Itàlia, e tan gran escampament de sanch de christians, que serà vista venir la perdició del 175 setgle.

160 plenament: + etiam | Jhesu: om 162 Verge: + gloriose 163 encara: + etiam

165 *praemittitur* 19. Intellectus septimus in revelatione adventus unius falsi pape et casus malorum ecclesiasticorum a fide et ab obedientia veri pape et de generatione meretricis Apocalipsis capitulo XVII descripte | En lo setè: Septimo | més esplanar: sed magis explicitate | a Tolosa: + in carcere 166 no: tamquam | gran: immensum 167 tant: om 168 batiment: flagitium | per (ni): om 169 escampador: effundendum 170 sia: om | del prop: proximi + et | gran: maximi 171 tots: om | com: cum + dimidio 172 dies: + cum | tots: om 174 confusió: conflictus 175 sanch de christians: sanguinis christiani | serà vista: videatur | venir: venisse

162 *Breviarium Romanum, Ordinarium divini officii ad matutinum. Hymnus Ambrosianus.*

165 més esplanar ésser esdevenidor a Tolosa / magis explicitate Tolose... esse futurum = a Tolosa de forma més explícita que s'esdevindria 168 lo batiment / flagitium = flagell 168-169 ni per plena paraula expremir en aquell escampador verí / nec plene verbo exprimi in eo effundendum venenum = ni amb paraula pot ésser expressat plenament el verí que en ell s'escamparà 171 per un any com / per annum cum dimidio = durant any i mig 173 seran tancats / cum erunt conclusi = estant tancats 173-174 tanta serà la confusió / tantus erit conflictus = serà tan gran la baralla 175 serà vista venir / videatur advenisse = semblarà haver arribat

Emperò per manament de Déu, com lo bisbe axí serà fet, aquells Cardenals tancats no pusquen en algú consentir, sinó en un baró sant e per Déu atrobat, lo qual no serà pres del orde dels cardenals, mas
180 axí com si entràs lo prenien sant Celestí. Car aquest serà elet per costuma canonical.

Mas serà feyt, en just juy de Déu permatent, que en esvesió de un altre falsari de dues lengües, [f. 7v] lo qual «fill» de ambició e «de

177 Déu: + omnipotentis | com lo bisbe: *om* | fet: + ut | aquells: *om* 178 sant: sanctissimum 179 atrobat: inunctum 180 si entràs: olim (= sa entràs) | lo prenien: assumpserunt | sant: sanctissimum 180-181 per costuma canonical: rite et canonicè

182 en: *om* | en: ad | esvesió: suggestionem 183 altre: *om* | lo qual: alius quidam 185 malvestats: versutiis | falçament: *om* | defeniment: presidio 186 departenents: recedentium | del: a | lo falç proffeta és puiat en bisbe: ad pseudo pontificium assumatur 187 s'offeriran: conabuntur | elecció: + canonicam | feta: *om* 188 feyts: fictis | aquella cosa: quod | horrible e detestable: horrendius et detestabilius 189 desconbregants: sacrilegas | e fet serà lo cathòlic bisbe comensaran: in sanctum ac catholicum pontificem inicient 190 cuytats: scelerati | papa: + Et ad maiorem omnium reprobatorum execcationem, permittente Domino, ita fiet ut cogant homines perditum verum papam 191 bisbe: pontificio | resignar: + et 192 a tumens: cumulum

180 Sobre l'abdicació de Celestí V, vegeu ATCA, I (1982), 13-17 (des de la perspectiva del darrer biògraf i des de la de la possible intervenció de Ramon Llull); Joan de Rocatalhada segurament era influït per la qüestió que fra Pèire Joan havia dedicat al problema: Livarius Oliger, *Petri Iohannis Olivi de renuntiatione papae Celestini Quaestio et epistola, dins* «Archivum Franciscanum Historicum», 11 (1918), 340-373.

183-184 1Mc II, 4-7

177 com lo bisbe axí serà fet / sic fiet ut = s'esdevindrà que 180 si entràs / olim = temps enrera (ça entràs) | lo prenien sant Celestí / assumpserunt sanctissimum Celestinum = assumiren el santíssim Celestí (cf. Peter Herde, *Celestino V*, DBI, 23 (1979), 403-415, amb considerable bibliografia) 180-181 per costuma canonical / rite et canonicè = legalment i canònica

182 en esvesió / ad suggestionem = per suggeriment 183 altre falsari de dues llengües, lo qual fill / unius bilinguis falsarii, alius quidam filius = d'un falsari de doble llenguatge, algun altre, fill 185 ab malvestats falçament sostengut per defeniment / versutiis fultus presidio = amb males arts recolzat en la protecció 186 departenents / recedentium = apartats | és puiat en bisbe / ad pseudo pontificium assumatur = sigui elevat a antipapa 187 s'offeriran / conabuntur = s'esforçaran 188 feyts / fictis = fingits 188-190 E aquella cosa serà horrible e desatable, les mans desconbregants e fet serà lo cathòlic bisbe comensaran, a-ls hòmens cuytats / Et quod horrendius et detestabilius erit, manus sacrilegas in sanctum ac catholicum pontificem inicient, et scelerati homines = I cosa més horrible i detes-

supèrbia», en contumèlia de Christ e del vertader bisbe, ab cauteles e ab malvestats falçament sostengut per defeniment de molts cardenals depertenents del vertader bisbe, lo falç proffeta és puiat en bisbe. Car ells s'offeriran de anul·lar la elecció feta del vertader bisbe ab rahons fantàstiques e ab sofismes feyts. E aquella cosa serà horrible e destable, les mans desconbregants e fet serà lo cathòlic bisbe comensaran, a-ls hòmens cuytats pendran lo vertader papa. Ab menaces de mort al sobiran bisbe resignar, a ell ab simonia presentant e donant los florins a tumens.

Per què, lo vertader papa al falç bisbe per temor de mort finalment resignarà, e lo falç profeta bisbe de feyt e apparexén, en sant Pere —abans, en la cadira de Christ— tiranament starà e a temps.

193 Per què: Quid plura? 194 e (lo): + solus | profeta: om | apparexén: appa-
renter 195 abans: immo | starà: presidebit | e a temps: ad tempus 196 per nom:
novum | en lo breviari de la Romana: in Breviario Romano + docet 196-197 se covén
en: quod quia 197 destruirà: dolebat | Liberal: Liberium | consentent: consensisse
198 erraiants: *lect dub* erraints | axí com estacant una ergastulo: in ergastulo con-
cluditur 199 Contestí: Constantio | al: om 200 usurparà: usurpavit

table, posaran mans sacrílegues damunt el sant i catòlic pontifex i homes criminals 190-192 [...] ab menaces de mort al sobiran bisbe resignar = [Et ad maiorem omnium reproborum execationem, permittente Domino, ita fiet ut cogant homines perditum verum papam] summo pontificio resignare minis mortis = I per a major encegament dels rèprobes s'esdevindrà, permetent-ho el Senyor, que homes perdularis amb amenaces de mort obligaran el papa verdader a renunciar al summe pontificat 192 los florins a tumens / cumulum florenorum = un pilot de florins

193 Per què / Quid plura? = Per què continuar? 194-195 e lo falç profeta bisbe de feyt e apparexén, en sant Pere —abans, en la cadira de Christ— tiranament starà e a temps / et solus pseudo pontifex de facto et apparenter in sancti Petri —immo in Christi— solio tyrannice presidebit ad tempus = i l'antipapa tot sol, governarà de fet i palesament un quant temps en el soli de sant Pere —més encara, en el de Crist— com un tirà 196 per nom / novum = cosa nova | en lo breviari de la Romana Església general se covén en / in Breviario Romano docet Ecclesia generalis quod quia = en el Breviari Romà ensenya l'Església general que com que 197-198 destruirà lo Liberal papa consentent a la heretgia dels errants / dolebat Liberium papam ariane heresi consensisse = es planyia que el papa Liberi hagués consentit a l'heretgia dels arrians 198-199 axí com estacant una ergastulo per Contestí emperador, al arrià heretge / in ergastulo concluditur ab imperatore Constantio heretico arriano = per l'emperador Constanci, heretge arrià, fou tancat en l'ergastul 200 usurparà / usurpavit = usurpà

No serà per nom, com en lo breuari de la Romana Sglésia general se çovén, En Eusebi prevere destruirà lo Libe-[f. 8r]-ral papa consentent a la heretgia dels erraiants, axí com estacant una argàstulo per Contestí emperador, al arrià heretge. E aquell matex Libèrius, ia feyt
200 heretge, per molts anys la cadira de la Sglésia usurpara.

Mas com en *Sant Luch*, a XXII, Jhesu Christ dix a sant Pere: «Pregat he per tu, que la tua seu no defalla de tu», no-s pot fer que defalle fins a la fi del setgle la Església santa de Roma. Mas, segons veritat, la prescripta resignació del cathòlic e del elet bisbe no valrà,
205 car no resignarà simplement, mes serà haüt per exactrador e heretge, e com resignarà per força e per pahor de mort, com se pertanyarà per tractament de simonia, com après la resignació d'aquell els cardenals no elegiran hom de covinent vida; per manament de Christ fugirà lo vertader papa e venrà en mala temptació. Lavors, e aquells qui en
210 vers esglesiaüstichs seran elets [f. 8v] e a Déu trobats e dignes qui entenen veritat, ensemps iran al vertader papa, lexant lo falçari.

201 Jhesu: om 202 seu: fides | de tu: om 203 Mas: Quia 204 del elet: + canonicè | valrà: + tum 205 mes serà haüt per exactrador: sed homini excommunicato 206 e com: tum quia | com se: tum quia | pertanyarà per: intererit 207 tractament de simonia: tractatus simoniacus | com: tum quia 208 elegiran: reeligent + rite | de covinent vida: idoneum 209 venrà: evadet | temptació: captionem | e: om 210 vers: viris | a: a 211 ensemps iran: confugient

196 *Breviarium Romanum. Die 16 decembris. S. Eusebii Episcopi et Martyris. Ad Matutinum, Lectio IV:* «Arianis impietatibus ea tempestate per Occidentem longe lateque traductis, adversus eas viriliter sic dimicavit, ut eius invicta fides Liberium summum pontificem ad vitae solatium erigeret».

201-202 Lc XXII, 31-32

202 la tua seu / fides tua = la teva fe 204 e del elet bisbe / et canonicè electi pontificis = i canònicament elegit papa 205 car / tum quia = tant perquè | mes serà haüt per exactrador e heretge / sed homini excommunicato et heretico = ans a home excomunicat i heretge 206 e com / tum quia = com perquè 206-207 com se pertanyarà per tractament de simonia / tum quia tractatus simoniacus intererit = com perquè hi haurà intervingut negociació simoniaca 208 no elegiran hom de covinent vida / rite non reeligent hominem idoneum = no reelegiran legítimament home idoneu 209 venrà en mala temptació / et malam captionem evadet = s'alliberarà de mala detenció 210 a Déu / a Deo = per Déu 211 ensemps iran / confugient = es refugiaran

E si la universal església clerícia en dotze parts eguals sia departida, tan solament seguiran les dues parts lo vertader papa, e les deu parts romanents ab lo falç profeta bisbe, departents de la fe cathòlica. Car aquest escàndol emperò promès era, car Déus havia ordonat perdre tots los barons ecclesiàstichs en tota legea de tots mortals peccats per lonch temps endureïts, e salvar de les errors del temps d'Antechrist tots los sants barons ecclesiàstichs, qui s'esforcen viure segons lur poder segons l'establiment del temps dels chrestians sens sutzura de mortal peccat.

Emperò, car aquest fals profeta aquell sdevenidor serà hom gloriós segons la supèrbia del món, e seguiran aquest tots los malvats fills d'aquest setgle per moltes rahons: primerament, car aquell possehirà los habundants tresors de la Sglésia, [f. 9r] e per amor d'açò tots los avars fugiran a lur papa e endressaran ab totes lurs forces al

212 església: *om* 214 profeta: *om* | departents: *excidentibus* 215 emperò promès era: *ideo fieri permittetur* 216 peccats: *criminum* 217 del temps: *temporum* 219 l'establiment: *instituta* | del temps dels chrestians: *patrum orthodoxorum* 220 mortal peccat: *mortalium peccatorum*

221 Emperò car: *Nam ideo quia* | profeta: *papa* | aquell: *om* 222 e: *om* | aquest: *eum* | malvats: *reprobi* 223 rahons: *causas* 225 fugiran a lur papa: *fugitivum verum pontificem fugient* | endressaran: *adherebunt* 226 La segona: *secundo* | profeta: *om* 227 cobeiosos: *ambitiosos* | falsari bisbe: *falsus pontifex* | la Església: *orbi* 228 per l'aire: *pro libito* 229 del *ms* der | s'endressaran: *inherebunt* 229-230 per sola... cathòlica: *amore solius caritatis, veritatis et fidei catholice* 230 La terça: *tertio* 231 s'acosten: *accident* | axí: *sicut* | e pogut: *om* 232 Celestial: *Celestini*

212-214 Cf. III Reg XI, 30-35; XII, 19

212 E si la universal Església clerícia / *Nam et si universus clerus* = I encara que tota la clerecia 215 emperò promès era / *ideo a Deo fieri permittetur* = per això serà per Déu permès que s'esdevingui 219 l'establiment del temps dels chrestians / *instituta patrum orthodoxorum* = els ensenyaments dels pares ortodoxos

221 fals profeta aquell sdevenidor / *pseudo papa futurus* = antipapa futur 225 fugiran a lur papa / *fugitivum verum pontificem fugient* = s'allunyan de l'autèntic papa fugitiu | endressaran / *adherebunt* = s'adheriran 226-227 al falç profeta bisbe / *ad pseudo pontificem* = a l'antipapa 227 la Església / *orbi* = el món 228 per l'ayre / *pro libito* = com voldrà 230 sola caritat, e per amor de veritat, de la fe cathòlica / *amore solius caritatis, veritatis et fidei catholice* = exclusivament per amor de la caritat, de la veritat i de la fe catòlica 231 s'acosten al falç bisbe / *accident ad falsum pontificem* = s'adheriran a l'antipapa 231-232 axí ha volgut e pogut la resignació Celestial / *sicut valuit resignatio Celestini* = així com fou vàlida la renúncia de Celestí (cf. nota a la línia 180)

falçari bisbe, font de florins. La segona, s'acostaran al falç profeta bisbe tots los cobeiosos, car lo falsari bisbe senyoragerà la Església e distribuirà per l'ayre en la maior part del poble christià les dignitats ecclesiàstiques; mas los fills del vertader bisbe s'endressaran a ell per
 230 sola caritat, e per amor de veritat, de la fe cathòlica. La terça, molts s'acosten al falç bisbe, car creuen que, axí ha volgut e pogut la resignació Celestial, axí valla la resignació del ver bisbe damunt dita, no attanents a les rahons dessús espreçades.

En aquests dies serà verificat a la letra, la qual diu sant Pau apòs-
 235 tol en la *Segona Epístola ad Thossa (lonicensis)*, en lo capítol II: «Si mouran la discessió primus, etc.», açò és, pueril discensió, la qual entén l'Apòstol, pus que Antechrist aquí matex vendrà cuytadament. Ítem deu parts qui renagaran a la [f. 9v] obediència del cathòlich bisbe són en figura «deu parts departens de la casa de David» e del
 240 temple de nostre Senyor, «car totes coses se contenien a ell en figura».

En lo vuitè, he entès que prop lo temps de la introducció damunt escrita departiment, serà elegit al Imperi de Roma lo primer

234 aquests: illis | la qual: illud quod | Pau: om 236 mouran: venerit | primus: primum | pueril: principalis *ms lect dub* puelil 237 entén: intendit | pus que: postquam | vendrà: venit 238 Ítem: Iste | a: ab 239 parts: tribus | departens: om | de: a 240 nostre: om | Senyor: + recedentes | se contenien: continebant | ell: illis

242 *praemittitur* Intellectus octavus in revelatione temporis, in quo eligitur ad Imperium Antichristus et quando incipiet affligere Ecclesiam non ut Antichristus sed ut tyrannus | En lo vuitè: Octavo 243 departiment: schismatis | lo primer: proximus

232 Cf. nota 180 235-236 2Thess II, 3 239 cf. 3Reg XI, 30-35; XII, 19 240 1Cor X, 11

242-249 Cf. lin. 81-82

236 mouran la discessió primus / venerit discessio primum = si abans no ha arribat l'allunyament | pueril / principalis = principal 237 pus que Antechrist aquí matex vendrà cuytadament / post quam venit ibidem citissime Antichristus = després de la qual segueix allí mateix (en la 2 Thess) immediatament l'Anticrist 238 Ítem / Iste = Aquestes 239 bisbe / pontificis = papa | deu parts departens / decem tribus... recedentes = les deu tribus separades 240 a ell / illis = a ells (als hebreus de l'Antic Testament)

242-243 damunt escrita departiment / prescripti scismatis = del cisma abans esmentat 243 lo primer / proximus = imminent 246 dels Romans generalment Augustus / Romanorum generalis Augustus = August general dels Romans

Antechrist. Car en temps del scàndol damunt dit és elegit lo primer Luys per los prínceps del setgle, contrestants los barons eclesiàstics, e serà apel·lat dels Romans generalment Augustus. E començarà contra totes les sglésies deservir; e per ocasió del perill damunt dit, si ell acogitès destruir e corrompre tota la sglésia, consumara. 245

En lo novè, he entès lo orde dels frares menors deure ésser departida en aquell temps en tres parts diverses. Car la companya clerical en aquelles matexes tres parts se [f. 10r] partirà, car tots los frares menors, qui en la horrible e luciferina ambició desigen ésser promoguts a les subiranes dignitats eclesiàstiques e n les riqueses d'aquest ésser exalçats e engrexats, en aquells són en la maior part ergullosos presidents tots —aquells aytals qui són a la promesa retgla servidors en esguardament dels frares—, tots cauran ab tots los seus fills en lexències endressants aquell a la heretical falda del falç papa. E tota aquesta part dels frares ergullosos, cobeiosos e avariciosos e als cars servidors, e a la promesa retgla desemparedors, ab totes lurs forces defençaran la error e perseguiran lo ver papa e la Sglésia Romana, segons aquella la fe cathòlica públicament preycaran. 250 255 260

244 és elegit: eligitur | lo primer: proximus 246 generalment: generalis 247 esglésies: ecclesiasticos | deservir: desevire | perill: scandali 248 si ell acogitès: si posset | destruir e corrompre: extirpare 248-249 consumara: om

250 *praemittitur* Intellectus nonus in revelatione qualiter ordo Fratrum Minorum in tres partes scindetur quarum due efficientur heretice et pars tertia adherens catholico pontifici orthodoxe fidei remanebit | En lo novè: Nono 251 la companya: cetus 252 parts: + etiam 253 desigen: anhelant 254 d'aquest: seculi 255 en aquells: et ipsi 256 servidors: desertores 257 esguardament: conspectu + Dei et in conspectu 258 lexències: laxationibus | endressants aquell: adherentibus eis 259-260 als cars servidors: cultorum carnis 261 defençaran... perseguiran: defensabit... persequetur 262 segons aquella: et adversus eam et | pre caran: predicabit

247 deservir / desevire = d'abraonar-se | del perill / scandali = de l'escàndol
248 si ell acogitès / si posset = si pogués | destruir e corrompre tota l'Església consumara / totam Ecclesiam extirpare = d'esborrar tota l'Església

251 companya / cetus = el grup 254 d'aquest / seculi = del món 255 en aquells / et ipsi = i els quals 256 servidors / desertores in conspectu Dei et = desertors davant Déu i 257-258 en lexències endressants aquell = in laxationibus adherentibus eis = amb les relaxacions que els acompanyen 259-260 als cars servidors / cultorum carnis = cultivadors de la carn 260 e a la promesa / promisse = de la votada 262 segons aquella la fe cathòlica / adversus eam et fidem catholicam = contra aquesta i la fe catòlica

La segona part dels frares serà integrada per tots los frares, prelats o sotmesos, qui ab totes lurs forces s'esforcen la retgla observar axí
 265 com éntegrament lo benuyrat sant Francesch [f. 10v] ha stablit, axí com aquella la sancta Església de Roma ha declarat. Aquests tots seran ennoblits e aiustats a nostre Senyor, que s'endressen al ver papa, e la veritat de la sancta Església fortment defençaran. Car aquests, poch
 270 seran en esguardament dels malvats heretges, e seran apremuts cruelment per los heretges. Car la part dels eretges, la qual en tot loch pus poderosament davant hirà, los presidents heretges, sosten- guts per lo defeniment del papa, daran general manament que tot frare, qui gosarà confessar lo catòlich papa, com heretge serà punit. E
 275 molts frares per los heretges seran morts de manament del falç papa honits. Mas los altres frares, sembladors de sant Francesch, fugiran al desert e al papa cathòlich, lavors pobre e opremut.

E la terça part dels frares menors serà confiscada d'alguns malvats ypòcrits ergullosos, a les coses spirituals davant enans «la semblança

265 stablit: + et 266 sancta: sacrosancta 267 seran ennoblits e aiustats a: illustrabuntur et inungentur a | nostre: om | que: ut | s'endressen: adhereant 268 sancta: sacrosancte + Romane | fortment: viriliter 269 esguardament: respectu | malvats: reproborum | apremuts: opprimentur | cruelment: crudelissime 270 Car: Et quia | la qual: quasi 271 davant hirà: presidebit 272 defeniment: presidio | papa + falsi 273 serà punit: puniatur 274-275 papa honits: generalis heretici falso pape uniti 275 sembladors: imitatores | sant: om 276 desert: deserta

277 menors: om | serà confiscada d'alguns malvats: ex quibusdam nequis conficietur 278 davant enans: pretendentibus | semblança: speciem 279 de zel de pietat: pietatis et zeli | e-n cara: om | destruir la ley dels doctors: esse legis doctores 282 detestimoniats: detestantes 283 endressar s'an: adherebunt | siculo: + Ludovico 284 om (cf. lin 288) 285 creats: procreati | sement del duch heretge: ex duplici here-

278-279 2Tim III, 5 279-280 1Tim I, 7

265 ha stablit / eam... instituit et = l'establí i 267 que s'endressen / ut adhereant = a fi que s'adhereixin 268 Car / Et quia = I com que 270 Car / Et quia = I com que 270-271 la qual en tot loch pus poderosament davant hirà / quasi ubique potentius presidebit = gairebé arreu ocuparà els càrrecs d'autoritat 272 del papa / falsi pape = de l'antipapa 274-275 de manament del falç papa honits / de mandato pseudo generalis heretici falso pape uniti = per manament de l'anti(emperador) general heretge, units a l'antipapa

277 serà confiscada / conficietur = serà formada 279 de zel de pietat / pietatis et zeli = de pietat i de zel 279-280 volents destruir la ley dels doctors / volentes esse legis doctores = pretenent d'ésser doctors de la llei 280 allò dels quals / de quibus = aquelles coses de les quals 282 detestimoniats / detestantes = detestant 284 (Textus huius lineae delendus esset) 285 de la sement del

[f. 11r] de zel de pietat», e-ncara «volents destrouir la ley dels doctors, no entenents ço de què parlen ni allò dels quals afermen». 280 Aquests són de la afecció del poble gibilí, sobre manera los barons ecclesiàstichs detestimoniats. Aquests no s'endrecaran ni al falç papa ni al vertader, mas endressar s'àn al general monarcha Sículo e aquells cardenals subitans endressants perderen la Església pontifical, Luys. Aquests són creats de la sement del duch heretge, ço és a saber, 285 de la semença del heretge En Luys de Bavària e dels solempnes heretges endrecants a ell, dients al senyor En Johan, papa XXII, trahí la Església pontifical. Per aquest heretical fundament, per los damunt dits falsos profetes, frares heretges, serà feyt lo primer Antechrist, e dirà e-l temps del departiment ésser defalguda tota la Església de 290 Christ, e que no és negun ver papa en la Sglésia de Déu.

E la rael de tota aquesta [f. 11v] malícia seran frares molts del gran orde dels Preyçadors, qui són e seran més afermants les hereti-

tico semine 287 endrecants: adherentium | al: quod | trahí: perdidit 288 Església pontifical: ecclesiasticam potestatem (*seq text respondens textui lin 284: et quod cardinales suarum decretalium sententiis adherentes perdidit ecclesiasticam potestatem*) 289 profetes: om | serà feyt: inficietur | primer: proximus + generalis Augustus, proximus scilicet | e: ut 290 departiment: scismatis + memorati | ésser defalguda: defecisse

293 gran: magistri 293-294 més afermants les hereticals heretgies no parladores: amplius heretici nefandi, heretice asserentes 294 e: om 295 dients: om 296 e que: dicentes quod | decretals: decretalis 299 arà: erravit | a: et 299-300 error de la repugnància reba: errorem recepit sine repugnancia 300 no parladora: nefandum

duch heretge / ex duplici heretico semine = de sement doblement herètica 287 endrecants a ell / adherentium sibi = partidaris seus | al / quod = que el 287-288 trahí la Església pontifical / perdidit ecclesiasticam potestatem = perdé la potestat ecclesiàstica 289 falsos profetes frares / pseudo fratres = pseudofrares | serà feyt / inficietur = resultarà infectat | lo primer Antechrist / proximus generalis Augustus, proximus scilicet Antichristus = l'imminent emperador general, és a dir, l'Anticrist imminent 290 departiment / scismatis memorati = cisma esmentat | ésser defalguda / defecisse = que ha desaparegut

292-293 frares molts del gran / fratres multi et magni = molts i grans frares 293-294 les hereticals heretgies no parladores / amplius heretici nefandi heretice asserentes = encara més heretges nefands, afirmant herèticament 295-296 axí com heretical dient de la pobresa evangelical / tamquam hereticam... de euvangelica paupertate, dicentes = com a herètica que tracta de la pobresa evangèlica, dient 296 les decretals / decretalis = la decretal 299 erà a / erravit et = errà i 299-300 la error de la repugnància reba / errorem recepit sine repugnancia = acceptà l'error sense repugnància

295 cal heretgies no parladores, e que'l senyor papa Johan damnà la
 300 decretal del senyor papa Nicholau axí com heretical dient de la
 pobresa evangelical, e que les decretals del senyor papa Johan qui
 comença: *Com entre alguns escolàstichs barons*, en determinació de
 pobresa, és contrària a la decretal del senyor papa Nicolau; e que'l sen-
 305 yor Nicholau papa arà a la Església Romana la error de la repugnàn-
 cia reba per cinquanta anys, la qual cosa és heretical e no parladora.

Mas la Església general de Roma, de la qual cap serà lo ver papa
 damunt dit en los dies del departiment damunt dit, stablida en lo
 mig de tants turments, aferma per lo contrari, dient que lo senyor
 papa Nicholau determenà cathòlicament de la pobresa evangelical; e
 305 que la determinació de la decretal del senyor papa Johan és vera,
 cathòlica, dient [f.12r] que sia ponit, en aquell feyt, axí com ha eret-
 ge aquell qui gosarà afermar que Christ e los apòstols no hagen agut
 aquella cosa, la qual l'Escriptura Santa diu haver agut Christ e los
 apòstols. Afferma, emperò, la sancta Sglésia que aquesta determina-
 310 ció no contrasta a la determinació del senyor papa Nicolau.

302 departiment: scismatis 303 turments: fluctuum 306 en aquell feyt: ipso
 facto 309 emperò: enim | sancta: sacrosancta 310 contrasta: repugnat

295 Nicholai IV, *Exiit qui seminat*, *Corpus Iuris Canonici*, II, *Decretalium
 Collectiones* (Friedberg, Leipzig 187., col. 1109-1121); *Bullarium Franciscanum*, III,
 404-416 297 Johannis XXII, *Cum inter nonnullos ecclesiasticos viros*, *Corpus Iuris
 canonici*, II, *Decretalium Collectiones* (Friedberg, Leipzig 18., col. 1229-1230);
Bullarium Franciscanum, V, 256-259.

302 departiment / scismatis = cisma 306 ponit, en aquell fet / puniatur...
 ipso facto = sigui castigat... immediatament 312 haver errat los dies de papa
 Nicolau / errasse dominum Nicolaum = que errà el senyor Nicolau 313 lo dit
 / dominum = el senyor 314 la eretgia d'aquells e la fe d'aquells / eorummet
 heresim esse fidem ipsorum = que l'heretgia d'ells mateixos era llur fe 314-315
 avertents al sant poder e als sants senyors / avertentes a domino papa et a domi-
 nis = allunyant del senyor papa i dels senyors 315 los eretges dels sotmesos /
 animas subditorum = les ànimes dels súbdits 516 corroborar / corroborant =
 confirmen 317 ha haver estat heretge, damnat / fuisse hereticum damnando =
 fou heretge en condemnar 318-319 aquell e los endressants a ell e la Església
 haver perdut lo poder / et ipsum et adherentes ei potestatem ecclesiasticam per-
 didisse = i que ell i els seus partidaris han perdut la potestat eclesiàstica 319-
 320 secta del duch dels heretges / duplici secta hereticorum = secta doble d'he-
 retges

Donchs, los frares preycadors afermant erètiament les decretals ésser contràries e haver errat los dies de papa Nicholau e sots aquell la Església universal; diffamants lo dit papa e los senyors cardenals, dient la eretgia d'aquells e fe d'aquells; per aquestes coses avertents al sant poder e als sants senyors cardenals los eretges dels sotsmesos, aquells en la sua heretgia esforçar los coratges dels Bavarís, per tal que diguen lo senyor papa Johan ha haver estat heretge, damnat lo senyor papa Nicholau, aquell e los endressants a ell e la Església haver perdut lo poder. Enaxí, per [f.12v] aquesta secta del duch dels heretges, finalment serà feta la heretgia de Antechrist.

En lo deè, he entès star sdevenidor que l'orde dels Hermitans de sant Agostí e l'orde dels Carmelitans e l'orde dels Preycadors de tot en tot se endressaran al falç profeta heretge, e contrastaran al bisbe cathòlich e a la Sglésia sacrosanta Romana. Car tots aquests ensemps solemnialment e públicament contra la santa Sglésia preycaran e afermaran la Sglésia de Christ perscrita ésser Sinagoga heretical. Mas pus desretgladament e pus ajuda de tots los altres ladraran contra la veritat e la fe del esdeveniment damunt scrit los frares menor eretges deseparadors de la retgla promesa. En aquells dies, com serà lo turment esdevenidor en lo ventre del poble cristià, a la discreció e al pençament de les gents seran lexats.

312 los dies: *om* | papa: *dominum* 313 lo dit: *dominum* 314 eretgia d'aquells e fe d'aquells: *eorummet heresim esse fidem ipsorum* 315 al: *a* | sant poder: *domino* papa | als sants: *om* | los eretges: *animas* 316 esforçar los coratges: *corroborant animas* 317 ha haver estat: *fuisse* | damnat: *damnando* 318 papa: *om* | endressants: *adherentes* 318-319 e la Església haver perdut lo poder: *potestatem ecclesiasticam perdidisse* 319 del duch: *duplici* 320 serà feta: *conficietur*

321 *praemittitur* Intellectus decimus in revelatione casus ordinum mendicorum in heresi et adnichilationis eorum, excepta modica portione Fratrum Minorum, et qualiter meretrix occidetur | En lo deè: *Decimo* | star sdevenidor: *futurum existere* 322-323 de tot en tot: *funditus* 323 se endressaran: *adherebunt* | profeta: *pape* 324 ensemps: *unanimiter* 326-327 pus desretgladament: *enormius* 327 pus ajuda: *acutius* 328 del esdeveniment damunt scrit: *futuri prescripti* 329 com: *quantus* 329-330 turment: *conflictus* 331 pençament: *meditationi* | les gents: *legentium* | seran lexats: *relinquatur*

323 se endressaran al falç profeta / adhereant falso pape = seran partidaris de l'antipapa 337 pus desretgladament e pus ajuda / *enormius... et acutius* = més a l'engròs i amb més estridència 328 del esdeveniment damunt scrit / *futuri prescripti* = els ja esmentats futurs 329 com serà lo turment / *quantus erit conflictus* = quant gran serà el conflicte 331 de les gents seran lexats / *legentium relinquatur* = quedi (a la consideració) dels lectors

Mas, com los escàndols crexeran, contra les dues [f. 13r] parts heretges lo bisbe cathòlich aplegarà consell dels sants prelats e barons christians axí com porà, e solemniament tots los òrdens mendicans a
 335 ell e a la Església contrastants damnarà, exceptat frares poch cathò-
 lics en aquell temps endressaran a ell, e altra vegada serà semblant
 lo setgle; e tots los òrdens rics quaix tornaran a no res, per
 habundància de crims, car ells rebran lo falç profeta no parlador.

En aquells dies, de perills fins a les orelles de nostre Senyor subli-
 340 mades, aiustats los prínceps del món, lo general Augustus Siculus, e
 ensemps En Luys, faran consell. E lavors, de consell dels coratges dels
 prínceps, exiran en tots temps temporals tota clericia. E no tan sola-
 ment, mas deu parts heretges endressants al falç proffeta bisbe ab
 tots lurs falços proffetes, bisbes, religiosos eretges, axí rics com
 345 mendicans, aquell monarca ab los reys —ex ispatore e soptosament—
 determenaran [f. 13v] que aprenquen no blasemant d'equí avant la

332 les dues: ambas 333 aplegarà consell: consilia congregabit 334 christians: orthodoxorum 335 Església: + catholice 336 endressaran: adherentibus | e: ex + quibus | serà semblant: seminabitur 337 setgle: orbis | tornaran: redigentur 338 car: et quia | profeta no parlador: papam nefandum

339 de perills: scandalis | nostre: om 340 aiustats: congregatis | e: ut 341 ensemps: existimo | dels coratges: concordis 342 exiran: exuent | temps: om 342-343 solament: + catholicos 343 endressants: adherentes | proffeta: om 344 lurs: om | proffetes bisbes: om 345 ispatore: insperato 346 determenaran: concremabit |

333 consell / consilia = consells (concilis?) 335 contrastants / rebellantes = rebels 336 endressaran a ell / adherentibus sibi = partidaris seus 336-337 e altra vegada serà semblant lo setgle / ex quibus iterum seminabitur orbis = a base dels quals el món serà sembrat de nou 338 car ells rebran lo falç profeta no parlador / quia recipient falsum papam nefandum = i perquè ells acceptaran el nefand antipapa

339 de perills... sublimades / scandalis... sublimatis = havent pujat els escàndols 340-341 e ensemps / ut existimo = segons que crec 341 de consell dels coratges / de concordis consilio = per consell unànime 342 exiran en tots temps temporals tota clericia / omnibus temporalibus exuent totum clerum = despullaran tota la clerecia de qualsevol bé temporal 343 mas deu parts heretges endressants al falç proffeta bisbe / catholicos, sed decem partes hereticas et pseudo pontifici adherentes = els catòlics, ans també les deu parts herètiques partidàries de l'antipapa 344 falços proffetes, bisbes, religiosos eretges / pseudo religiosi hereticis = falsos religiosos heretges 345 ispatore / insperato = sense esperar-ho 346 determenaran / concremabit = els cremarà tots plegats | blasemant / blasphemare =

santa Església ni desempararan la santa vida. Car l'orde dels preïcadors de tot en tot en tots temps serà consumada ni-s leu d'aquí avant en lo setgle, blasfèmia, la qual falçament impose a la Església e al senyor papa Nicholau. Car sobre aquells he entès venir aytal e singular contrària determinació. 350

E és diligentment sabedor que l'esforçat emperador e-ls reys d'aquell no saran tan solament contra lo falç papa e los heretges sobre nomenats, mas encara contra lo ver papa hi a tota la Església sacro-

que: ut | blasfemant: blasphemare 347 desempararan: relinquere 348 de tot en tot: funditus | en tots temps: usque in eternum | serà consumada: eradicabitur | ni-s leu: ne resurgat 349 blasfèmia: ob blasphemiam | impose: supponunt 350 papa: om | entès: + et vidi | aytal: toalem 351 contrària: om | determinació: exterminationem 352 sabedor: sciendum | esforçat emperador: conatus Imperatoris 352-353 d'aquell: om 354-355 sacrosanta: + quoniam 357 en (la): cum | d'aquest: + flagello 358 breument: om 359-360 setgle: orbe 360 dits: memorati | ajustats e-n Luys: federati Ludovico 361 als quals: a quibus 362 gran: maximus | companya: catervam 363 heretge: hereticorum | damunt dit príncep falç profeta papa: cuius caput erit prefatus pseudo papa 363-364 àvol fembra: meretricem 364 mostra: mystice 365 car: praeit tum | companya: caterva 366 àvol a: meretricata a | car: praeit tum | profetes: ecclesiastici 366-367 encara com seran a la renegada: tum quia erunt apostate meretricati a 370 de glays de tempestats: gladiarium tempestatum

363-365 Apoc XVII, 1-18; XVIII, 2

flastomar 347 desempararan / relinquere = deixar estar 348 serà consumada ni-s leu / eradicabitur ne resurgat = serà desarrelada perquè no rebroti 349 blasfèmia / ob blasphemiam = per la blasfèmia 350-351 aytal e singular contrària determinació / toalem et singularem exterminationem = extermini total i exclusiu

352 l'esforçat emperador e-ls reys d'aquell / conatus imperatoris et regum = l'intent de l'emperador i dels reis 357 en la / cum = amb la 358 breument / flagello = flagell 360 ajustats / federati = associats 361 als quals / a quibus = per (obra dels) quals 362-363 companya heretge / catervam hereticorum = covada d'heretges 363 damunt dit príncep falç profeta papa / cuius caput erit prefatus pseudo papa = el cap dels quals serà l'esmentat antipapa 364 mostra / mystice = en sentit místic 365 Car per spurcícia / tum quia per spurcitiā = tant perquè per la brutícia 365-366 serà aquella companya àvol a Jhesuchrist / erit caterva illa meretricata a Christo = aquella covada haurà fornicat apartant-se de Crist 366 car / tum quia = tant perquè | falços profetes la Sglésia = pseudo ecclesiastici = falsos eclesiàstics 367 encara, com / tum quia = tant perquè 367-368 a la renegada al ver sobiran bisbe / apostate meretricati a vero summo pontifice = apòstates fornicant allunyant-se del verdader papa 368 e-n car / tum quia = o perquè 370 de glays de tempestats / gladiarium tempestatum = de temporals d'espases

- 355 santa, seran morts ensemps axí los catòlichs com los heretges ecclesiàstichs. Mas per manament del totpoderós Christ, lo papa cathòlich en la Romana Església en los lochs pus segurs serà amagat, e d'aquest breument serà delliurat la dona general, e-l príncep Augustial serà enganat. E en aquells dies negun clergue no aprarrà en lo [f. 14r] set-
- 360 gle, sinó tan solament los heretges dessús dits, ajustats e-n Luys, príncep dels Romans, als quals aquell príncep serà feyt de mantinent gran Antechrist e cap dels malvats. He entès aquesta companya heretge, damunt dit príncep falç proffeta papa, ésser aquella àvol fembra, de la qual mostra en l'*Apocalipsi*, en XVIII capítols, se tracta.
- 365 Car per spurcícia de tots mortals crims serà aquella companya àvol a Jhesu Christ; car tots aquells falços profetes la Sglésia per la lur heretgia lo ecclesiàstich poder perdrà; encara com seran a la renegada al ver sobiran bisbe e a la Església general; e-ncara, car cauran en altres heretgies, dient maiorment Déu no ésser regidor del món,
- 370 moguts per multitud de scàndols, de gla's de tempestats.

En lo onzè, he entès que —ferida l'àvol fembra damunt escrita, e la Sglésia de Roma per los deserts fugida—, darà lo sobiran monarca libertat temporal als juheus endureïts. La qual [f. 14v] cosa feyta, als juheus públicament preïcaran que aquell és Christ promès a la Ley, a

375 la qual és tot lo setgle refermador. E tot lo poble ensegat rebrà aquell cau divinal magnificar e glorificar axí com a Déu, en ohi en carnal e

371 *praemittitur* Intellectus undecimus in revelatione transmutationis monarchie in Antichristum et qualiter eius lex per hereticos conficietur et sub ea reprobii unientur | En lo onzè: Undecimo 373-374 als juheus: iudei 374 a: in 374-375 a la qual: a quo 375 refermador: reformandum | rebrà: incipiet 376 cau: quasi | ohi: odium | en carnal: carnalis 377 secta: sequele | proffeta: om | al poble: populus 378 lo qual maiorment: quam maxime 379 antigament car serà hirat als endressants: ab antiquo in odium clericorum

371 Cf. Apoc XVII, 16 372 Cf. Apoc XII, 6

373-374 als jueus / judei = els jueus 375 a la qual és tot lo setgle refermador / a quo est totum seculum reformandum = el qual (emperador) ha de reformar tot el món 375-376 rebrà aquell cau divinal / incipiet ipsum quasi divinum = el començarà, com a diví, 376 en ohi en carnal / in odium carnalis = en odi de la carnal 377 falç profeta papa / falsi pape = antipapa | al poble / populus = el poble 378 levarà aquell sobre açò / eum extollet super hoc = l'exalçarà per aquesta raó 378-379 lo qual maiorment nodrit antigament car serà hirat als endressants / quam maxime enutritus ab antiquo in odium clericorum = el qual, des d'antic, ha estat nodrit fins al màxim per a l'odi als clergues

de la abominable secta del damunt dit falç proffeta papa. E al poble qui levarà aquell sobre açò, serà lo poble gibilí, lo qual maiorment nodrit antigament car serà hirat als endressants.

En aquells dies en oÿ dels clergues la santa Església serà consumada de tot en tot e ella s'amagarà a temps en los deserts e pregoneses, lavar-s'àn los heretges e ls endureïts juheus al general monarcha damunt dit, que torn totes les sectes de la Sglésia en una comuna Ley e una costuma e manera, axí com si pogués lo setgle departir ésser ajustat, e fins a la fi del setgle axí unidament ésser tengut. E lavors per los heretges serà feyta no ley, mas sutze cosa e leia del primer Antechrist.

E lavors aesmarà e stimarà [f. 15r] emperador si mateix Messies e Déu, a Luciffer enquantàs que-s complexca aquella cosa, la qual

380 en o dels clergues: quia credetur ab hereticis 381 a temps: ad tempus 382 levar-s'àn: suggerent 383 torn: reducat | de la Sglésia: seculi 384 costuma: ritum | axí com si: quasi possit | departir: divisum 386 sutze cosa e leia: fex | primer: proximi

388 lavors: ex tunc | aesmarà: dementabitur 389 a Luciffer enquantàs que-s: a Lucifero incantatus ut 390 l'Apocalipsi: Apostolus 391 tota la ley: omnem legem | per: preter 392 aferma: asseret | ésser: om | profeta: perfectam | lavors: ex tunc 393 conformació: confirmationem | no parladora: nefande 396 profeta: om 397 falsos profetes dels religiosos: pseudo religiosorum prophetarum falsorum | dels quals: de quo

390 2Thess II, 4 394-395 Apoc XIII, 11 395-396 Apoc XIII, 1

380 en oÿ dels clergues la santa Església serà consumada de tot en tot / quia credetur ab hereticis sancta Ecclesia extirpata penitus = com que els heretges es pensaran que la santa Església ha estat totalment esborrada 382 levar-s'àn / suggerent = suggeriran 383 de l'Església / seculi = del món 384 costuma / ritum = ritual 384-385 axí com si pogués lo segle departir ésser ajustat / quasi sic possit seculum divisum uniri = com si així el món dividit es pogués unir 386 sutze cosa e leia del primer / fex proximi = excrement de l'imminent

387 aesmarà / dementabitur = embogirà 389 enquantàs que-s / incantatus ut = enfetillat a fi que es 390 l'Apocalipsi / Apostolus = l'Apòstol 391 tota la ley / omnem legem = totes les Lleis | per la sua / preter suam = menys la seva 392 profeta / perfectam = perfecta | E serà acabat lavors per aquell, falç profeta / Et perficietur ex tunc per eum pseudo propheta = I des d'aleshores per obra d'ell serà completat el fals profeta 393 en conformació de la ley no parladora / in confirmationem nefande legis = en confirmació de la nefanda llei 395 de la terra» ferma / de terra», de terra inquam solida = de la terra», afegiré de la terra ferma 396 falç profeta religiós / pseudo religiosus = pseudo religiós 397 dels falsos proffetes dels religiosos / pseudo religiosorum prophetarum falsorum = dels pseudo religiosos, profetes falsos

- 390 l'*Apocalipsi* diu: «Seent en lo temple, axí com si ell fos Déu». Car ell condampnarà tota la ley, axí com a insuficient, per la sua, la qual aferma ésser profeta. E serà acabat lavors per aquell falç, proffeta, lo qual, en conformació de la ley no parladora damunt dita, farà falços miracles, axí com és dit en l'*Apocalipsi*, en lo tretzè capítol, «de la bístia pujant de la terra» ferma, no de la illa de la mar, axí com la bístia primera. Aquest serà falç profeta religiós, cobeiós heretge, cap dels falsos proffetes dels religiosos, dels quals he feta menció desobre.

- En lo dotzè capítol, he entès lo turment del sacrosanta Església de Roma, desemparats en aquell temps e lochs no covinents exemps,
 400 dels quals, après lo papa, seran aquelles dues meravelloses profetes, qui seran trametedors en lo primer, e faran miraccles [f. 15v] davant lo setgle universal, axí com en l'*Apocalipsi* certament és scrit. Jatsia açò que molts dels sants de la Església per los heretges sien morts «per la paraula de Déu e en testimoni de Jhesu Christ», emperò,
 405 aquests dos proffetes ab molta companya de sants, contínuament per tots tres anys públicament preïcaran la veritat de la fe de Jhesu Christ; no poran ésser morts sinó per la pròpia divinal mort d'Antechrist enfellonent.

398 *praemittitur* Intellectus duodecimus in revelatione conflictus ultimi Ecclesie cum proximo Antichristo et qualiter rebellabunt electi | En lo dotzè capítol: duodecimo | turment: conflictum 399 desemparats: de desertis | no covinents exemps: locis abditis exeuntis 400 dels quals: cuius | papa + ductores | aquelles dues meravelloses: illi duo admirandi 401 en lo primer: in proximo 402 Apocalipsi + XI | certament: diserte 405 companya: sequela 406 de la fe: et fidem + domini nostri 407-408 per la pròpia divinal mort d'Antechrist enfellonent: prope diem mortis Antichristi furentis

402 Apoc XI, 3-6 404 Apoc XX, 4

399-400 desemparats en aquell temps e lochs no covinents exemps, dels quals / de desertis tunc temporis et locis abditis exeuntis, cuius = en aquell temps sortint dels deserts i dels llocs amagats, cosa de la qual 400 seran aquelles dues / erunt illi duo = seran aquells dos 401 qui seran trametedors en lo primer / qui in proximo mittendi = els quals en temps imminent seran tramesos 402 certament / diserte = amb detall 405 companya / sequela = seguici 406 la veritat de la fe / veritatem et fidem = la veritat i la fe 407 sinó per la pròpia divinal / nisi prope diem = sinó prop el dia 408 enfellonent / furentis = emboGIT

E és diligentment notador que Antechrist a la santa Romana Sglésia en aquesta tribulació derrera pus solemnialment serà confús 410 que en la primera tribulació ja dita. Car la santa Sglésia, qui manant Déu s'amagarà en la primera, spera solemnialment en la segona. Açò serà com construyrà més lo malvat d'Antechrist, car la santa Sglésia, la qual no sàviament crehia en la primera tribulació lavors axí manifestament, lo hom foll a ell públicament se'n hirà combatre, com 415 —lo malestruch— aferma si fill de [f. 16r] Déu e Messies. Car la santa Església, la qual en la primera tribulació spera lo coltell batallerós per feyta, en la segona tribulació, car serà públicament blasfemad a Christ, contrestant de grat e poderosament, ensemps correrà a la batalla. 420

En lo tretzè, he entès que aquell general dels malvats, Augustus, com serà en aquell termini de tot en tot desmentit, lavors, com cregués que Messies pacíficament generalment menat, sentirà'n solemnialment rebel·lar dabans per ell les rahons sotsmeses, e maiorment 425

409 a: a 410 pus solemnialment: sepius et solemnus 412 spera: apparebit 413 com construyrà: quod conteret 414 no sàviament: indocte | lavors axí: extinctam 415 lo hom foll a ell públicament se'n hirà combatre: stultus homo sibi publice sentiet rebellare 417 spera: effugiet 418 feyta: fugam | car: cum

421 *praemittitur* Intellectus tertius decimus in revelatione bellorum principum fidelium contra reprobum Antichristum | En lo tretzè: Tertio decimo | aquell: ipse | malvats: reproborum 422 termini: triennio | de tot en tot: funditus | desmentit: dementatus 423 que: ut 424 rahons: nationes 425 se levarà: consurgent | del novell: novi 426 [...]: ... Machabei, validi mallei Sicularum. Nam sicut adversus Deum deorum consurget fatuus Ludovicus, ita adversus eum consurget imperio... | foragitat: deiectus

411-412 Apoc XII, 6

409 a / a = per 410 pus solemnialment / sepius et solemnus = més sovint i més espectacularment 412 spera / apparebit = compareixerà 413 com construyrà / quod conteret = allò que esclafarà 414-415 axí manifestament / extinctam manifeste = clarament extingida 415 a ell públicament se'n irà combatre / sibi publice sentiet rebellare = sentirà que se li rebel·la públicament 417 spera / effugiet = s'esmunyirà 418 per feyta / per fugam = escapant-se | car / cum = quan 419 ensemps correrà / concurrent = es llançarà

422 termini de tot en tot desmentit / triennio funditus dementatus = trienni totalment boig 423 que Messies pacíficament generalment menat / ut Messias pacifice generaliter imperare = que com a Messies governarà en pau arreu del món 424 rebel·lar dabans per ell les raons sotsmeses / rebellare ante per ipsum nationes subiectas = que es rebel·len les nacions abans sotsmeses per ell 425-426 del novell Machabeu / novi Machabei = nous Macabeus 426 [...] / validi mallei

de la beneyta sement dels prínceps dels francesos se levarà del novell Machabeu [...] del imperi crucificat lavors foragitat lo poble cristià.

Axí com devers la fi de la vida sua lo rey malvat serà inpugnat del poble cristià encara per vers miracles per los profetes, e-ncara ab
 430 públiques preycacions e disputacions per los sants màrtirs, no per combatiment batallarà de materials armes per los cathòlics [f. 16v] prínceps ab la santa Sglésia suffir. Car en la batalla campal la hu serà amenat als inferns, e, vençut per la sancta Sglésia, e serà confús devant tot lo poble.

435 Açí fa menció de la conquesta que serà feta sobre los serraïns.

En lo catorzè, he entès la manera e-l procés, per lo qual Antechrist se sotsmetrà la maior part del setgle abans que sia fet de tot en tot Antechrist. Car és esdevenidor que, com lo fill del rey vuy de
 440 Déu poch a poch se levarà en Espanya, que tota perdició serà vista pendre les parts hibèrines. Car los regnes dels spanyols ensemps se

427 com: enim | malvat: reprobis | del: a 428 encara: nunc 429 no: nunc | combatiment batallarà: bellicosus... certamine 431 suffir: patientes | la hu: vivus 432 e (serà): om 433 poble: seculo

434 om

435 *praemittitur* Intellectus quartus decimus in revelatione qualiter proximus Antichristus et per quem modum et ordinem subiciet seculo universum 436 setgle: orbis | de tot en tot: penitus 437 vuy: hodierni 438 complirà: perfecit 439 se levarà: invadat | serà vista: videatur 440 pendre: arripere | parts: patrias | ensemps: invicem 441 si mateix: se mutuo | s'espanyaran: lacerabunt 441-442 encontrades: finibus 442 sestendran: sustinent | malvestat: pravitatem | e: in

Sicilorum. Nam sicut adversus Deum deorum consurget fatuus Ludovicus, ita adversus eum consurget imperio = malls poderosos contra els Sicilians. Car, així com el ximple de Lluís s'encabrirà contra el Déu dels déus, aixímateix s'alçarà contra ell, per manament | lavors foragitat / tunc deiectus = l'aleshores aterrat

427 Axí com / Sic enim = Car així mateix 428 encara / nunc = de vegades | e-ncara / nunc = de vegades 429 no / nunc = de vegades 430 batallarà / bellicosus = guerrer 431 suffir / patientes = sofrents | la hu / vivus = viu

439 se levarà / invadat = envairà | en Espanya / Hispanias = les Espanyes 439-440 que tota perdició serà vista pendre les parts hibèrines / ut totalis perditio videatur arripere partes hibernias = que la perdició total semblarà haver-se apoderat de les parts d'Ibèrnia 440 ensemps / invicem = uns contra altres 441 en si mateix s'espanyaran / se mutuo lacerabunt = recíprocament es trossejaran 442 sestendran / sustinebunt = mantindran | e blasfemació / in blasphemiam = per a blasfèmia

levaran, e-ls spanyols en si mateix s'espanyaran, car en les sues encontrades sestendran la malvestat de Maffumet e blasfemació de Jhesu Christ.

Serà feta, emperò, en aquells dies, que la furor del general Augustus, qui serà encara duptosa Antechrist, començarà per proceïment de temps [f. 17r] en esguardament del rey d'Aragó devorar los serrayns rebel·les d'Espanya. Car serà sdevenidor lo general Augustus batiment greu e destrucció de tota la secta de Maffumet. E per aquell tots los serrayns del regne de València serà consumat e per aquell serà sotsmès lo Regne de Granada e lo romanent del regne del Garp. E porgats los Spanyols, aquell rey passarà al regne dels Marochs e pendrà Cepta, e la ciutat guarnida de Marochs, e lo universal regne. E ncarà en lo regne de Tiripsi e lo regne de Bugia e de Tunis e les universals encontrades de Cartayna, e tots los regnes d'Àffrica fins a Tiopia, e la mar gran de Occident ab tots los universals comptats e regnes de sarraïns; e aquell rey subiugarà al seu imperi los pobles scelerats, e lo nom de Christ en tot loch se celebrarà.

444 la furor: futurus 445 encara dubtosa: haud dubium 448 batiment: flagellum | secta: + totius imperii 449 serà consumat: destruentur 451 aquell rey: ipse 452 e (la): om | guarnida: munita 453 en: om | Tiripsi: Termisii 454 universals encontrades: fines universos | Carta na: Cartaginis 455 gran: Oceanum 455-456 comptats e regnes: civitatibus et regibus + (cum) populis sceleratis 457 se celebrarà: seminabit

444 Serà feta / fiet = s'esdevindrà | que la furor del / ut futurus = que l'imminent 445-446 qui serà encara duptosa Antichrist, començarà per proceïment de temps / qui erit haud dubium processu temporis Antichristus, incipiet = el qual, sens cap dubte, amb el pas del temps esdevindrà Anticrist, començarà 447-448 sdevenidor general Augustus batiment / futurus generalis Augustus flagellum = l'imminent August general, flagell 448 de Maffumet / totius imperii Machometi = de tot l'imperi de Mafumet | aquell / ipso = ell 449 serà consumat / destruentur = seran destruïts 451 aquell / ipse = el mateix 452 pendrà Cepta e la ciutat guarnida / capiet Ceptam, civitatem munitam = prendrà Ceuta, la ciutat fortalesa 453 en lo regne / regnum = el regne 454 les universals encontrades de Cartayna / fines Carthaginis universos = totes les fronteres de Cartago 455 gran / Oceanum = oceànica 455-456 los universals comptats e regnes / universis civitatibus et regibus = totes les ciutats i reis 456 e aquell rey subiugarà al seu imperi los pobles scelerats / et populis sceleratis suo imperio subiugabit rex ipse = i amb els pobles criminals, el mateix rei els subjugarà al seu imperi 457 se celebrarà / seminabit = escamparà

Car encara no serà Antechrist, Luys com aquestes coses farà, ni encara no serà emperador [f. 17v] de Roma; destruirà les iniquitats
 460 de Maffumet e enderrocarà la ciutat, en la qual és lo cors de Maffumet e lo seu imperi, e enderrocarà Maffumet, penjant en les alteses. Car lo poble chrestia serà just, aquest sdevenidor monarcha ésser ennoblit cays celestial per tantes meravelles e moltes victòries del poble imfeel, públicament serà preycat lo nom molt sant, meravellos
 465 e divinal, ab lo qual Déu serà manifestat, que-l món crega. Car la fama e-l nom d'aquell serà alt e muntarà en lo universal setgle, segons lo nom dels grans, qui foren en la terra al començament del món, car ell ha pogut contrestar a la servitut del poble serraý.

Adonchs, aquestes coses complides, serà tornat a la nativitat pri-
 470 mera, e, com los prínceps aiustats del imperi de Roma, serà elet e

459 iniquitats: mesquitas 460 enderrocarà: prosternet 461 enderrocarà: corruet 461-462 en les alteses: a magnete 462 serà just: videbit 463 serà ennoblit: illustrari | cays: quasi | celestial: celitus | meravelles: admirandis preliis | moltes: om 464 lo nom: homo 465 Déu serà manifestat: erit ad oculum manifeste Deus 466 serà alt e muntarà: augmentabitur | setgle: orbe 467 al començament: ab origine 468 ha pogut contrestar a la servitut: poterit abicere iugum

469 serà tornat: revertetur 469-470 nativitat primera: nativam patriam 470 (elet) e: in 473 universal: universum 474-475 contrestants: contradicentibus 475 batallerosos: rebellantibus 476 setgle: urbe | sanch: + christianum | serà vist: videatur + ex 477 e: om | oblidant: oblitus 478 la cosa feyta: quo facto 479 tornarà: reducet 480 aquells: (civitas) + sibi

460 enderrocarà / prosternet = sotmetrà 461-462 e los seu imperi, e enderrocarà Maffumet, penjant en les alteses / et suo imperio corruet Machometus a magnete suspensus = només pel fet de manar-ho, Mafumet, suspès d'iman, caurà 462 Car / Et quia = I com que | serà just / videbit = veurà 463 ésser ennoblit cays celestial / quasi celitus illustrari = com aureolat des del cel | per tantes meravelles e moltes victòries / tot admirandis preliis et victoriis = amb tantes batalles i victòries admirables 464 lo nom / homo = home 465 manifestat que-l món crega / manifeste... ut credet mundus = clarament, tal com el món creurà 466 serà alt e muntarà / augmentabitur = creixerà | setgle / mundo = món 467 al / ab = des del 468 contrestar a / abicere = alliberar-se de

469-470 serà tornat a la nativitat primera / ad nativam patriam revertetur = tornarà a la pàtria nadiua 470 com los prínceps aiustats / principibus congregatis in unum = estant reunits els prínceps | serà elet e / eligitur in = serà elegit a 476 sanch / sanguinem christianorum = sang de cristians | serà vist la / videatur ex = semblarà per la 477 e oblidant / oblitus = haver oblidat 478 La cosa feyta / Quo facto = Havent fet allò 480 aquells no pusquen d'aquí avant rebel·lar / sibi amplius rebellare non possit = en endavant no se li pugui rebel·lar

August dels Romans contra consentiment e voluntat de tots los senyors de la Església. Encara subiugarà lo regne [f. 18r] de Síria e de Jherusalem; e vençrà lo soldà de Babilònia e subiugarà lo universal Egipte. Mas és a saber que com aquell rey serà elet emperador, contrestants a ell los nobles Romans batallerosos, pendrà la ciutat e escamparà en lo setgle tanta de sanch, que serà vist la crudelitat orribble e oblidant la misericòrdia humanal e de Christ e la ley dels chrestians. La cosa feyta, enderrocarà les cases e los palaus dels richs e dels nobles dels Romans; e quaix a no res tornarà la ciutat, per ço que aquells no pusquen d'aquí avant rebel·lar.

E lavors en breu temps la universal Itàlia e Alamanya per son voler obtenran, no serà qui contrast a ell sinó l'imperi dels Francesos. Mas ell obtindrà là verament la universal Àsia e poderosament, per sola pahor e per amiatat agradosa, e en altra manera per força d'armes. Car un tiran, qui sotsmetrà Orient, serà vençut d'aquell, o farà pau amb ell, o serà fet en altra manera, [f. 18v] axí com Déu ordenarà. Car açò és en lo test sant no fal·lible, e en lo test del *Apocalipsi*, XIII, que «general poder és donat a la bístia en tot trip e poble o lengua e gent».

En lo quinzè, la opinió ésser falça de molts enveiosos del regne dels Francesos e del rey, dients que·ls no savis e rebel·les lo duch de

481 lavors: ex tunc 481-482 per son voler: pro libito 482 obtenran: obtinebit | a ell: + ex tunc 483 là: om | verament: faciliter 484 amiatat agradosa: federacione gratuita | en altra manera: aliquando 485 Orient: + aut 485-486 farà pau amb ell: sibi federabitur 487 en: ex | test sant: textu sacro | no fal·lible: + et certum | en lo test: om 488 o: e 490 *praemittitur* Intellectus quintus decimus in revelatione misterii bellorum regum Francie et Anglorum et cuiusdam concordie principum contra Ecclesiam nimis laboriose que fiet ante tempora Antichristi | En lo quinzè: Quinto decimo + intellexi | enveiosos: emulorum 491 dients: ducentium | que·ls no savis: indocte quod | rebel·les:

488-489 Apoc XIII, 7

481 E lavors / Et ex tunc = I després 481-482 per son voler obtenran / pro libito obtinebit = obrindrà (que estiguin) a la seva disposició 482 a ell sinó / sibi... ex tunc nisi = des d'aleshores li (sigui contrari), sinó 483 là verament / faciliter = amb facilitat 484 per amiatat agradosa / federacione gratuita = per confederació voluntària | en altra manera / aliquando = de vegades 485 un / quidam = qualsevol | serà vençut d' / aut vincetur ab = o serà vençut per 485-486 farà pau / federabitur = es confederarà 487 en lo test sant no fal·lible, e en lo test / ex textu sacro infallibile et certum = infel·lible i cert pel text sagrat

491 que·ls no savis e / indocte quod = ignorantment que | rebel·les lo duch de Equitànie, e-l rey dels Anglesos / rebellis dux Aquitanie, rex Anglorum = el

- Equitànie, e-l rey dels Anglesos, obtendran sostengut dels perdents l'imperi dels Francesos. No serà axí, mes és ordenat en la sentència dels vetlans, que si-el poble Anglès greu turment en la mà del irat
- 495 Senyor al poble Francès, axí com amat fill, castigador, lo qual Lucifer en aquelles batalles entenia deliurar l'imperi dels Francesos ha Antechrist primer en lo setgle portador. Car lo diable entén en la debilitació dels francesos embargar ab totes les forces per què la santa Església no porà ésser ajudada per aquells ne per altre en los decorriments esdevenidors. Coneguda cosa sia a la Sglésia [f. 19r] sancta de
- 500 Déu que-l duch del rebel francès e-l duch de Equitànie e-l rey d'or, sostengut per la ajuda del diable, per defeniment dels traïdors ab alguns reys dels Spanyols e ab alguns tirans d'Alamania ab companyia dels Bavarís, e ab alguns gibilins de Itàlia, farà amistat en esdeve-
- 505 nidor ab algunes lengües amagades e-l poble christià molt serà turmentat e sotsferit lo romà imperi.

rebellis 492 e-l: *om* | obtendran: *obtimeat* | dels perdents: *presidio proditorum* 494 dels vetlans: *Virgili* | turment: *flagellum* 495 castigador: *castigandum* | lo qual: *quamquam* 496 entenia: *intendat* | deliurar: *debilitare* | ha: *ad* 497 primer: *proximum* | portador: *inducendum* | lo diable: *Sathan* | entén: *intendit* 498 embargar: *impedire* 499 porà: *possit* | ne per altre: *ut olim* 499-500 decorriments: *fluctibus* 500 sia: + *enim* 501 del rebel francès: *rebellis gallicis* | e-l duch: *om* | e-l: *om* | d'or: *Anglorum* 502 diable; *Sathane* 503-504 ab companyia: *ex fecibus* 504 farà amistat: *federabitur* 505 ab algunes lengües: *ex quibus ligis* | molt: *plurimum* 505-506 turmentat: *affligetur* 506 sots ferit: *contundetur*

rebel duc d'Aquitània, rei dels Anglesos 492 obtendran / *obtimeat* = guanyarà | sostengut dels perdents / *fultus presidio proditorum* = recolzat en l'ajut de traïdors 494 turment / *flagellum* = flagell 495 al / *ad* = per a que | castigador / *castigandum* = sigui castigat | lo qual Lucifer / *quamvis...* Lucifer = encara que Lucifer 496 entenia deliurar / *intendat...* *debilitare* = intentava debilitar 496-497 ha Antechrist primer en lo setgle portador / *ad Antichristum proximum in seculo inducendum* = a fi d'introduir en el món l'imminent Anticrist 498-500 perquè la Santa Església no porà ésser ajudada per aquells ne per altre en los decorriments esdevenidors / *ne possit per eos [Sancta Ecclesia] ut olim in futuris fluctibus adiuvari* = a fi que no puguin ajudar [la Santa Església], com en temps passats, en els temporals futurs 501 duch del rebel francès e-l duch de Equitànie e-l rey d'or / *rebellis Gallicis dux Aquitaniae, rex Anglorum* = el duc d'Aquitània, rei dels Anglesos, rebel als francesos 502 defeniment / *presidio* = per la protecció 503-504 ab companyia / *ex fecibus* = dels excrements 504 farà amistat / *federabitur* = s'associarà 505 ab algunes lengües / *ex quibus ligis* / per les quals lligues 506 sotsferit / *contundetur* = apallissat

Per contrari que és a mi, sí lo sobirà bisbe e'l rey de França e Karles, elet dels Romans, contrestaran ab les lengües dels adversaris prínceps. Car Karles elet, al imperi sofferrà molts greuges e encara serà turmentat per menasses públiques generals. Car si els rebel·les e Karles molt alt, e el sobirà bisbe e als traïdors e no piadosos franceses turmentarà lo poble cristià, ni aquells escaparan finalment lo mal de la ira de Déu ni lo coltell de Karles dessus nomenat. E en aquestes batalles, de les quals final victòria serà feta, car [f. 19v] aquests ara cauran, ara aquells, l'imperi sia consumat fins qu-e Luys vencedor —axí com dessus és dit—, finalment sia donat general senyoria dels setgles a temps.

En lo setzè, he entès en aquell mateix any de nostre Senyor M CCC XXXXV, en aquell matex càrrec, algunes coses deure complir per lo senyor nostre sobirà bisbe Climent VIe, vuy en lo setgle regnant emperador —les quals en partida ja són complides segons la

507 Per contrari que és a mi: Ex adverso quidem | si: om 508 contrestaran: resistent | ab les lengües: ligis 509 al: in | greuges: gravia | encara: nimis 510 serà turmentat: affligetur | per menasses públiques generals: in bellis generalis ecclesia | e: om 511 Karles molt alt, e el sobirà bisbe: Karolo inclito et summo Pontifici | als: om | e no piadosos franceses: imperii gallicani 512 turmentarà: affligant | mal: malleum 513 dessus nomenat: memorati | aquestes: illis 514 de les quals final victòria serà feta: quorum sit finalis victoria vix patebit 515 aquells: + ut | sia consumat: desoletur 517 a temps: ad tempus

518 *praemittitur* Intellectus sextus decimus in revelatione eventuum accidentium sub domino papa Clemente VI | En lo setzè: Sexto decimo | de nostre senyor: om 519 complir: compleri 520-521 regnant emperador: imperantem 522 provisions: pro-

507 que és a mi, si / quidem = certament 508 ab les lengües / liguis = a les lligues 509-510 encara serà turmentat per menasses públiques generals / nimis in bellis generalis Ecclesia affligetur = i l'Església universal serà massa afligida en guerres 511-512 Karles molt alt, e el sobirà bisbe e als traïdors e no piadosos franceses turmentarà / Karolo inclito et summo pontifici et proditores imperii gallicani affligant = [els rebels] a l'altíssim Carles i al papa, i els traïdors de l'imperi francès afligiran 512 ni aquells / nec ipsi = tampoc ells | mal / malleum = mall 515 de les quals final victòria serà feta / quorum sit finalis victoria vix patebit = difícilment resultarà clar de qui és la victòria final 515 l'imperi sia consumat / ut imperium desoletur = a fi que l'imperi s'ensorri | Loys / Ludovico = a Lluís 516-517 dels segles a temps / seculorum ad tempus = del món un quant temps

519 algunes coses deure complir / quedam debere compleri = que algunes coses han d'ésser complertes 520-521 en lo setgle regnant emperador / seculo

letra—, sobre les provisions d'alguns cardenals, negocis molt meravellosos. E altres coses he vistes massa greus ha Tolosa deure aparèixer en son temps, les quals totes coses jaquesch no s'plegades.

525 Así-s manifesten algunes coses qui toquen lo sant pare.

En lo dissetè, he entès sots lo sobiran bisbe, eligent catholicant sens mijà, après la mort del sant pare Climent VI^c, vuy en lo setgle regnant, venir tanta tempestat [f. 20r] de errors dels heretges, e turmentant en la fe, e deure ésser agreviat, lo sobirà bisbe per la Església
530 tantes coses e tals sufferir, que serà apel·lat en sdevenidor màrtir acabat.

Car levar-s'àn en lo seu temps, no tan solament batalles de coltells entre·ls prínceps de christians per escampar la sanch humana, abans encara, turments batallerosos entre·ls barons, clergues, de la Sglésia a
535 la fe per los heretges a molts pobles rebedós, car axí necessària és la fe cathòlica ésser defençada per lo sobiran bisbe e davant Antechrist

visione | negocis: *praedit* ad 522-523 molt meravellosos: plurima mittendorum 525
om

526 *praemittitur* Intellectus septimus decimus in revelatione eventuum futurorum sub quatuor summorum pontificum qui ordinate succedent domino pape Clementi VI hodie seculo imperanti | En lo dissetè: Decimo septimo 526-527 eligent catholicant sens mijà: immediate canonicè eligendo 527 sant pare: domini pape 528 regnant: imperantis | errors: + et 528-529 turmentat: conflictus | e: *om* | ésser agreviat: gravari + et 530 tantes coses: tanta 530-531 acabat: merito

532 de coltells: gladiaria 533 abans: immo 534 turments batallerosos: bellicosus conflictus | a: a 535 la fe per los heretges a molts pobles rebedós: ad plures populos a fide per hereticos perturbandos | necessària és la fe: necesse est fidem 536 per: + futu-

540-431 Gn XLIX, 5

imperantem = regnant sobre el món 522-523 negocis molt meravellosos / ad negotia plurima mittendorum = que han d'ésser enviats a afers nombrosos

526-527 eligent catholicant sens mijà / immediate canonicè eligendo = que immediatament ha d'ésser elegit d'acord amb els cànons 528 tanta / tantam = tan gran | de errors dels heretges / errorum et hereticorum = d'errors i d'heretges 528-529 e turmentat en la fe e deure ésser agreviat / et conflictus in fide debere gravari = i que s'han d'agreujar els conflictes de fe 530-531 acabat / merito = amb raó

533-534 abans encara / immo etiam = ans també 534 turments / conflictus = conflictes | barons, clergues, de la Sglésia / viros Ecclesie, clericos = homes d'Església, clergues 535 la fe per los heretges a molts pobles rebedós / ad plures populos a fide per hereticos perturbandos = i així molts pobles seran perturbats en la fe pels heretges | axí necessària és / sicut necesse est = així com és necessari 536-538 davant Antechrist defensar les tempestats en la fe christiana e esforçar los

defensar les tempestats en la fe christiana e esforçar los elets per aquest bisbe, e axí, per lo contrari, Luciffer —qui ja és singularment dissolt a temps del passat Frederich e dins lo temps esdevenidor lo sant Bisbe—, serà esforçat de destruir «los vexells de les errors de iniquitat, batellans» contra Christ en temps de Antechrist, contra la fe humana crucifich segons los coratges dels malvats. 540

Lo sobirà [f. 20v] emperò bisbe, qui és sens mijà al sant pare vuy en lo setgle enparant, serà hom molt sant, elet e singular de Déu en esforçament, e per l'Esperit Sant atrobat, e n special guarda del archàngel sant Miquel celestialment confortat, e en les terres per visitacions aconsolat. Car Déu en aquell escamparà l'Esperit Sant e la companya discreta per recobrar les coses passades, e hedificar les coses destruïdes. E meravelloses, stupendoses e cogitarà fer les grans coses divines, e assaiarà de fer coses profitoses, per les quals, greus 550

rum | davant: contra 536-537 Antechrist... les tempestats: antichristianas procellas 537 defensar: om | christiana: orthodoxa | esforçar: roborari 538 e: om 539 a temps: a tempore | del passat: depositi | dins: citra 539-540 esdevenidor lo sant Bisbe: futuri summi pontificis 540 serà esforçat: conabitur | los vexells de les errors; veneno erroris (+ imbuere) vasa 542 humana: humilis | segons: scilicet | coratges: corda | malvats: reproborem

543 és: succedet | sens mijà: immediate | pare: + predicto 544-545 singular de Déu en esforçament: singulari nutu Dei electus 545 atrobat: inunctus 546 en les terres: internis 547 escamparà: infundet 548 companya: zelum | per recobrar les coses passades: ad reparandum collapsa 549-550 E meravelloses, stupendoses e cogitarà fer les grans coses divines: Stupenda et miranda et summa divina facere cogitabit 550 de fer: facere 552 haurà: reportabit

elets per aquest bisbe / contra antichristianas procellas in fide orthodoxa electos per hunc pontificem roborari = i que per aquest papa els escollits siguin enfortits en la fe ortodoxa contra les tempestes anticristianes 539 dissolt a temps / dissolutus... a tempore = desfermat des del temps 539-540 esdevenidor lo sant bisbe / futuri summi pontificis = del papa futur 540 serà esforçat de destruir «los vexells de les errors / conabitur veneno erroris imbuere «vasa iniquitatis = maldarà a infectar del verí de l'error els «instruments d'iniquitat 541-542 contra la fe humana crucifich segons los coratges dels malvats / contra Christum tempore Antichristi, contra fidem humilis Crucifixi corda scilicet reproborem = contra Crist en tempos de l'Anticrist, és a dir, els cors dels rèprobes contra la fe de l'humil Crucificat

543 és sens mijà al / immediate succedet = serà el successor immediat del 544 enparant / imperanti = regnant 544-545 elet e singular de Déu en esforçament / singulari nutu Dei electus / elegit per singular voler de Déu 545 atrobat / inunctus = ungit 546 en les terres per / internis = interiors 548 la companya / zelum = un zel | recobrar les coses passades / reparandum collapsa = realçar les coses caigudes 549-550 E meravelloses, stupendoses e cogitarà fer les grans coses

coses sofrerà. Finalment mas, ell scaparà per manament de Déu dels perills e haurà victòria dels falços enamichs.

- E succeirà a ell altre baró ple de fe e de moltes virtuts, per la indústria del qual alguns escampats dessots lo seu predecessor heretge a la santa Sglésia seran tornats. Aquest, axí com los precedents, 555 car un matex senyal e sperit haurà per manament de Déu, s'esforçarà lo setgle refermar. Aquest elevarà alguna [f. 21r] secta del heretge, aquella solemniament condempnant; mas conseguir-s'à, a temps dels grans prínceps, condempnant los hòmens en l'estament primer refermarà, 560 car fènyer s'àn confessar la fe e la unitat e la obediència e donar-se a la Sglésia sacrosanta de Roma. Mas si aquesta revocació no fos, benestruch fóra, e si la gola per abstinència refrenàs, per aquestes dues coses, les quals a nostre Senyor desplauran, elavar s'à doble tribulació molt greu, per dues vegades sots aquell molt sofrerà la 565 Església sacrosanta.

Mas, après d'aquell, se levarà papa meravellós terç, reformador del elenegat poble, lo qual posa fi als heretges e a les errors d'aquells, dessots dues predecessors generosos. Aquest és lo qual posarà fi a les

554 escampats: dispersi 555 seran tornats: reducentur | los precedents: precedens 556 senyal: zelum 557 refermar: reformare | elevarà: adnullabit | del heretge: hereticorum 558 conseguir-s'à: consequenter | temps: preces 559 grans prínceps: magnatorum et principum | condempnant: condemnatos 559-560 refermarà: reformabit 560 unitat: veritatem 561 donar-se: se prebere 562 fos: faceret | benestruch: felix | refrenàs: + sed 563 elavar s'à: consurget 564 greu: + ut | molt sofrerà: patietur multum dolorose

567 elenegat: collapsi | posa: ponet 568 dues: duobus | generosos: generatis 569 ordonarà: promovebit 570 evangelicals e: + divinos | dels siastiquals: ecclesiàs-

divines / Stupenda et miranda et summa divina facere cogitabit / Pensarà a fer coses estupendes, admirables i sùmmament divines

554-555 heretge / heretici = heretges 555 los precedents / precedens = l'antecessor 556 senyal / zelum = zel 557 lo setgle refermar / seculum reformare = reformar el món | elevarà / adnullabit = anul·larà | del heretge / hereticorum = d'heretges 558 mas conseguir-s'à, a temps / sed consequenter, ad preces = però a continuació, per peticions 559 condempnant los hòmens / condemnatos homines = els homes condemnats 559-560 refermarà / reformabit = reformarà 560-561 e la obediència e donar-se / obedientiam... se prebere = i que donen obediència 562 per / sed propter = però per culpa 564 per dues vegades / ut bis = i així en dues ocasions

567 posa / ponet = posarà 568 dessots dues predecessors generosos / sub duobus predecessoribus generatis = engendrats sota els dos predecessors 569

qüestions verinoses dels heretges falces. Aquest ordonarà los sants barons, evangelicals e humils e devots a les dignitats dels siastiquals. 570
 Car Déu darà al cor d'aquell, que axí ho faça, que-ls prelatos sants [f. 21v] e virtuosos semblen la Església general, els quals pusquen contrestar a les errors de Antechrist, lavors papa estant en les portes. Aquest sabrà manera en los seus arts ajudarà als reys christians, e serà deffès e serà amat sobiranament d'aquells. 575

Aprés, succehirà altre, al qual Déus irat trametrà tantes tribulacions, que molta sanch de clericia e de poble serà escampada sots aquell e per dret; ne d'aquí avant sper consolatió temporal, fins que a breu temps Antechrist sia mort. Car en lo temps d'aquest coart bisbe, caurà sobre lo setgle la ira de Déu, e molts monestirs e esglésies seran destrouïts. Mes dels secrets d'aquell temps serà dit e reveltat màs en esdevenidor per los proffetes trametedors. Adonchs, la bellesa de la Església d'aquest setgle comensarà poch a poch, e del poble christià stirpat per graus e graus en lo dia de la incarnació de l'esdevenidor bisbe, sant pare Climent VIe, en esforçament de Déu 580
 succehint, dementre que [f. 22] la malvestat e la infeeltat del setgle, 585

tics 571-572 que-ls prelatos sants e virtuosos semblen la Església general: ut muniatur Ecclesia generalis prelatos, sanctos et virtuosos 573 papa: prope 574 sabrà: supra | arts: actibus | ajudarà: iuvabitur | als: a

576 Aprés: + eum | trametrà: immittet 577 de clericia: cleri 578 per dret: merito | d'aquí avant: amplius | sper: expectetur | a: post 579 mort: occisus | coart: quarti 581 d'aquell temps: illorum temporum 582 adonchs: enim 583 Església: glorie | a poch: + occidi 584 stirpat / extirpari | incarnatió: creationis 585 sant pare: domino pape | esforçament: nutu 586 dementre que: donec | la

ordonarà / promovebit = elevarà 570 dels siastiquals / ecclesiasticas = eclesiàstiques 571-572 que axí ho faça, que-ls prelatos sants e virtuosos semblen la Església general / ut ita faciat ut muniatur Ecclesia generalis prelatos sanctos et virtuosos = que actuï de manera que l'Església general s'enforteïxi amb prelatos sants i virtuosos 573 papa / prope = prop 574 sabrà manera / supra modum = sobre manera | arts ajudarà als reys / actibus iuvabitur a regibus = actes serà ajudat pels reis

578 sper / expectetur = sigui esperada 579 coart / quarti = quart 580 caurà / pluet = plourà 583 comensarà poch a poch / incipiet paulatim occidi = començarà de pondre's a poc a poc 584 stirpat / extirpari = ésser extirpada | de la incarnació / creationis = de la creació 585-586 sant pare Climent VI en esforçament de Déu succehint dementre que / domino pape Clementi VI nutu Domini succedentis, donec tota = que per designi del Senyor succeirà al senyor

tallat Antechrist primer esdevenidor, serà atudat finalment, ajudant la santa Església.

- En lo divuitè, he entès dos passatges generals faedós per lo poble
 590 christià. Mas qual cosa serà faedora en lo primer passatge no u espon,
 ni per ventura no sia vist repugnar en los judicis de nostre Senyor, e
 embargar los predestinats negocis, si l'esdeveniment sia, donchs, als
 actós del passatge. Emperò un sobirà bisbe serà movedor del passatge
 dessús nomenat.
- 595 Lo segon passatge serà feyt acordadament per los alts reys de
 França e dels Anglesos, car esdevenidor és que'l poble oriental de
 serraïns se leu contra lo poble christià; e escrebentarà la Església e les
 creus ensutzarà de la part d'Orient, los grechs de tot en tot apremuts
 seran, e moltes latines esglésies de christians despullades fortment e
 600 cruel, per la qual cosa l'onrat sobirà bisbe, ab los senyors [f. 22v] car-
 denals molt trists e dolents, spaventarà, e moguts per gran dolor de

malvestat: tota pravitas | setgle: orbis 587 tallat: occiso | primer esdevenidor: in proximo futuro | serà atudat: conteratur | ajudant: prevalentem

589 *praemittitur*: Intellectus decimus octavus in revelatione duorum passagiorum futurorum ante tempora Antichristi, quorum ultimum pariter fiet per reges Francie et Anglorum, post quod eligetur ad Imperium Antichristus | en lo divuitè: Decimo octavo | entès: + esse futura | faedós: facienda 590 faedora: futurum 591 per ventura: forte | en: om | nostre: om 592 sia, donchs: presciretur 593 actós: actionibus | Emperò un: unus enim | movedor: promotor 594 dessús: om | nomenat: memorati

595 alts: inclitos 597 se leu: consurgat | escrebentarà: prosternat | la Església: cruces 598 creus: ecclesias | ensutzarà: polluat | apremuts: conculcatis 599-560 esglésies de christians despullades fortment e cruel: ecclesiis spoliatis, christianis valide trucidatis 600 cosa: + horribilem 601 molt trists e dolents: dolendo et tristando |

papa Climent VI, fins que tota 587 tallat / occiso = mort | primer esdeveni-
 dor / in proximo futuro = en un futur pròxim 587-588 serà atudat finalment,
 ajudant la santa església / finaliter prevalentem sancta Ecclesia conteratur = final-
 ment triomfant la santa Església, sigui esmicolada

589 he entès dos passatges / intellexi esse futura duo passagia = entenguí que
 hi hauria dues croades 591 ni per ventura no sia vist / ne forte videar = no fos
 cas que semblés 592 si l'esdeveniment sia, donchs / si... presciretur eventus = si
 el resultat fos conegut per endavant 593 Emperò un sobirà bisbe / Unus enim
 summus pontifex = Car un papa

597-598 apremuts seran / conculcatis = aixafats 599 e moltes latines esglé-
 sies de christians despullades fortment / multis latinis ecclesiis spoliatis, christianis
 valide trucidatis = moltes esglésies llatines havent estat expoliades i els cristians
 violentament assassinats 600 cruel per la qual cosa / ob quam rem horribilem =
 per la qual cosa horrible 601 spaventarà / pavebit, et merito = s'espantarà, i amb

trist coratge, del diable demanarà ajuda del alt rey de França e trametrà missatgers cuytosos al rey de França e d'Anglaterra. E serà fet per esforçament de Déu que·l sobirà bisbe per força de l'imperi sien [...] ajudants.

605

De mantinent, ab manament del Crucifix, els reys tan discordants obeiran als manaments o amonestaments del vicari de Jhesu Christ. E ab cors hivarsós correran vers Orient ab fortalesa Francesa e ab los Anglesos barbans e fer fogir dels térmens dels christians los serraïns, los turchs e los tartres. Car aquells reys profitaran de bé en mils a l'imperi del crucifix, que sia desliurat l'opremut poble christià. E car benestruch serà aquest passatge segons lo primer, mas no consumarà de tot los serraïns, axí com volrien los nomenats prínceps, «car la fi (dels serraïns) en altra temps» s'espera, car tota la subiugació de aquells és reservada ha Antechrist esdevenidor. Mes, complit aquest passatge, [f. 23r] morrà lo sobirà bisbe e encara lo rey dels Anglesos; e la Església de la seu per un any e mig lavors vagarà e lo novell rey d'Anglaterra regnarà.

615

spaventarà: + et merito | moguts: motus | gran: om 601-602 de trist coratge: cordis tristissimis agoniis 602 del diable: om | alt: incliti 604 esforçament: nutu | per força: robore | imperi: + gallici 604-605 sien ajudants: sustentetur 605 [...]: et simul fortitudine populi Anglici adiuvetur

606 De mantinent: statim | manament: imperio 607 o: ac 608 cors hivarsós: cursu rapidissimo | ab fortalesa Francesa: fortitudines gallicane | e: om 609 barbans: barbaros (barbaris/barbatis) | e: ad 610 aquells: ipsi 611 que sia: ut 612 segons: respectu | mas no consumarà: quamquam non destruant 613 nomenats: memorati 614 s'espera: erit 617 e la Església per la seu: sedes Ecclesie

613-614 Dn XI, 27

raó 601-602 e moguts per gran dolor de trist coratge del diable / Et motus per dolore cordis, tristissimis agoniis = i mogut pel dolor del cor, amb trisíssimes agònies, 604 per esforçament / nutu = per designi 604-605 per força de l'imperi sien ajudants [...] / robore imperii gallici sustentetur et simul fortitudine populi anglici adiuvetur = serà sostingut per la potència de l'imperi francès i ajudat per la fortalesa del poble anglès

608 ab fortalesa francesa e ab los anglesos / fortitudines gallicane cum anglicis / els exèrcits francesos amb els anglesos 610-611 a l'imperi... que / imperio... ut = per manament... a fi que 612 segons / respectu = en comparació del | mas no consumarà / quamquam non destruant = encara que no eliminaran 614 tota la / totalis = la total 617 la Església de la seu / sedes Ecclesie = la seu de l'Església

En los dies, ço és a saber, complit l'any e mig, se metran departi-
 620 ments per lo falç bisbe dessús splicat. Car lavors Antechrist esdeveni-
 dor serà elet al Romà Imperi. Lo fill, emperò, del rey d'Anglaterra,
 en Anglaterra coronat ab gran glòria, prometrà pau a la Església
 general, al rey e al regne de França observar, la qual cosa la Església
 sobre manera molt s'alegrarà. Mes ell observarà aquella per ventura
 625 per dos anys; mes lavar-s'àn traïdors per lo diable despertats, e l rey
 novell anglès en lo regne de França succedirà tempestats doloroses a
 tota la santa Església.

Car l'esdevenidor rey d'Anglaterra farà amistat ab Antechrist sde-
 venidor, Siculo Luys. Car en aquells dies els Anglesos se levaran con-
 630 tra los Francesos, ajudats per lo defeniment del Sant Sperit, l'esforça-
 ment d'aquells és per ajuda [f. 23v] del restauren dels traïdors.
 Encara's levaran contra los Francesos En Loys, qui obtindrà ja
 Alamanya, e lavar-s'à d'aquella part lo rey d'Aragó contra los
 Francesos, car lavors la temptació de tot lo setgle s'acosta.

635 En aquells dies, lo rey de França una cosa eleja de dues coses: o
 que's sotmet a lo dart d'Antechrist —la qual cosa ja Déu no vulla—; o
 serà privat del regne per Antechrist a temps, e sostendràn pacient-

619 dies: + aquells 619-620 se metran departiments: introducetur scisma 620
 per: om | bisbe: pontificis | car: etiam 622 pau: om 623 observar: + pacem, de
 625 mes: + consequenter | lavar-s'àn: om 626 succedirà: suscitabit

628 farà amistat: federabitur 630 defeniment: presidio | del Sant Sperit:
 Flamingorum 630-631 l'esforçament... tra dors: roborati auxilio Vasconum proditorum
 623 levaran: consurget | qui: cum | obtindrà: obtinuerit 633 lavar-s'à: consurget
 | d'aquella: ab alia

635 eleja: eligat 636 lo dart: collum 637 sostendràn: patiatur 638 del fora-
 gitament: deiectus 639 infal·lible: infallibiliter | de cert: decretum | serà trobat:

619 En los dies / in diebus illis = En aquells dies 619-620 se metran departi-
 ments / introducetur scisma = serà introduït el cisma 620 per lo falç bisbe /
 pseudo pontificis = de l'antipapa 623 la qual / de qua = de la qual 625 mes
 lavar-s'àn traïdors per lo diable despertats / sed consequenter, proditoribus a dia-
 bolo suscitatis = però en el temps següent, havent el diable desvetllat traïdors
 626 succedirà / suscitabit = suscitara

630 per lo defeniment del Sant Esperit / presidio Flamingorum = pel recolza-
 ment dels flamencs 631 l'esforçament d'aquells és per ajuda del restauren dels
 tra dors / roborati auxilio Vasconum proditorum = enfortits amb l'ajut dels bascos
 traïdors 632-633 qui obtindrà ja Alamanya / cum iam Alamaniam obtinuerit =
 després d'haver-se ja apropiat d'Alemanya

636 que's sotmeta lo dart d'Antechrist / aut collum subiciat Antichristo = o
 que ajupí el coll a l'Anticrist 637-638 sostendràn pacientment la temptació del

ment la temptació del foragitament d'Antechrist ab la Església sacrosancta de Roma. Car axí és infal·lible de cert, axí serà trobat expressat en sentència de veritat en l'*Apocalipsi*, XIIIe: «El poder és donat», ço és a saber, «a-quella bístia en tot trip e poble e gent». Més adonchs, en lo regne de França [...] sens dubte se sotsmetran ha Antechrist a temps, la qual cosa és vera. Que pus honrat és lo rey de França ésser sobrat per la bístia, e ab la Sglésia aparellat a temps breu, que consentir a la error. Enans, aquell rey deuria axí en aquests secrets pensar [f. 24r] com en los perills esdevenidors del antipapa ésser informat diligentment, car los darts qui abans són vists, menys feren, e pus segurament és guardat d'ells cont abans són vists.

Car los sants reys nobles de França defensen la fe christiana e la Església ab totes lurs forces, que devers Déu merexen que —passats los regnes dels deu reys, que a la bístia s'endressaran—, fins a la fi del setgle, jatsesia açò que per in stància del humil, regne dels fran-

reperitur 641 poble: + et linguam 642 Més: Aut | [...]: non est tribus, populus, lingua et natio, aut regnum Francorum | se sotsmetran: subicietur 643 lo rey: regi 644 ésser sobrat: superari | aparellat: pati 645 Enans: Immo | aquell: ipse | axí: tam 646 pensar: om | perills: scandalis 647 diligentment: diligentius | abans són vists: previdentur 648 és guardat d'ells: evitantur | con abans són vists: previsi: + laquei.

649 França: + qui | christiana: orthodoxam 650 que; om | merexen: meruerunt | passats: translatis 651 s'endressaran: adherebunt 652 per in stància del

640-641 Apoc XIII, 7 647 minus feriunt iacula, quae praevidentur: Gregorius Magnus, *Homiliae in Evangelia*, XXXV, 1 (PL 76, París 1857, col. 1259 C).

foragitament de l'Antichrist / patriatur patienter deiectus Antichristi temptationem = menyspreat sofreixi amb paciència la temptació de l'Anticrist 639 és infal·lible de cert / infallibiliter est decretum = ha estat infal·liblement decretat | serà trobat / reperitur = es troba 642 Més, adonchs, en lo regne de França [...] sens dubte / aut ergo in regno Francie non est 'tribus, populus, lingua et natio', aut regnum Francorum = Així, doncs, o en el regne de França no hi ha 'tribu, poble, llengua i nació', o el regne dels francesos sens dubte 643 pus honrat és lo rey / honorabilis est enim regi = car més honorable és al rei 644 aparellat / pati = sofrir 647 qui abans són vists / que previdentur = que són previstos 648 e pus segurament és guardat d'ells cont abans són vists / et previsi laquei securius evitantur = i els parany previstos són amb major seguretat evitats

649 defensen la fe christiana / qui fidem orthodoxam... defensantur = que defensen la fe ortodoxa 650 que... merexen que / meruerunt ut = meresqueren que 651 s'endressaran / adherebunt = s'uniran 652 jatsesia açò que per in stància

cesos romanga; emperò, no ho regnarà aytantes gents. Mes com En
 Luys obtindrà l'imperi dels Francesos a temps per ajuda dels
 655 Anglesos, els Anglesos no u portaran sens pena, car lavors, com lo rey
 d'Anglaterra haurà los Francesos, lavors strabentats ha temps, ajudar
 no porà, ne scaparà lo mal de Luys per dret, car, enderrocac lo mur
 anglès, ço és a saber, al imperi francès, al general monarca de tots
 los regnes del setgle, el batallador desige los térmens de tots los reys
 660 [f. 24v] rebel·lans, e sotsmetre's axí com se volrà los anglesos. Car axí
 los traïdors del imperi de França, com los rebel·les anglesos, batellans,
 los alts prínceps Francesos, axí no savis com iniusts, a la sua pròpia e
 ultimada deiecció e perdició treballen, axí com a fin d'aquella cosa.

humil: in statu humili 653 ho: *om* 654 a temps: ad tempus 655 sens pena: impu-
 ne 656 haurà: per | scraventats *ms* straventats: prostratos | ha temps: ad tempus |
 ajudar: iuvari 657 ne: non | mal: malleum | per dret: et merito 658 al: *om* |
 al: *om* 659 setgle: + appetitor | batallador: debellator | desige: *om* | los tér-
 mens: *om* 660 e sotsmetre's axí com se volrà los anglesos: terminos anglicanos ingredie-
 tur ut volet | axí: + tam 661 batellants: debellantes 662 no savis com iniusts: tam
 indocte quam inscie 663 d'aquella cosa: ostendet

667-668 Apoc XI, 3-12 668 Apoc XIX, 19

del humil / licet in statu humili = ni que sigui en posició humil 653 emperò no
 ho regnarà / non tamen... imperabit = tot i que no dominarà 654 a temps / ad
 tempus = un quant temps 655 sens pena / impune = impunement 656-657
 haurà los Francesos, lavors strabentats a temps, ajudar no porà / per Francos tunc
 prostratos ad tempus iuvari non poterit = no podrà ésser ajudat pels francesos, ales-
 hores temporalment atudats 657 ne scaparà lo mal / non evadet malleum = no
 s'esmunyirà del mall | per dret / et merito = i amb raó 657-658 enderrocac el
 mur anglès, ço és a saber, l'imperi francès / prostrato muro anglicano, imperio sci-
 licet gallicano = enderrocada la muralla anglesa, que és l'imperi francès 658-660
 al general monarca de tots los regnes del segle, el batallador desige los térmens de
 tots los reys rebel·lans, e sotsmetre's axí com se volrà los anglesos / generalis
 monarcha, omnium regnorum seculi appetitor, regum omnium rebellantium debe-
 llator, terminos anglicanos ingredietur ut volet = el monarca universal, cobejador
 de tots els regnes del món, destruidor de tots els reis que se li rebel·len, envairà a
 plaer les fronteres angleses 661 batellans / debellantes = derrotant 662 axí no
 savis com iniusts / tam indocte quam inscie = de forma tan poc intel·ligent com
 irresponsable 663 axí com a fin d'aquella cosa / sicut finis ostendet = tal com el
 resultat demostrarà

En lo dinovè, he entès la santa Església tan fortment davant valer
 contra Antechrist, maiorment après la mort e la resurrecció d'aquells 665
 dos proffetes tan solempnes, dels quals és tractat en l'*Apocalipsi*, en lo
 capítol XIe, que la bístia cruel forçarà per poch tots «los reys de la
 terra», la Església, poderosa e forçada dels nobles, en batalles aplegar.
 En una planea, molt gran e ampla, sobre manera e comuna extima-
 ció, serà aplegat per poch totes sectes de gents e nacions dessots lo 670
 cel, axí dels malvats com dels elets. Car lo cogitament molt ergullós
 enganarà aquell, car ajustarà íntegrament les universals nacions mal-
 vades e volrà, estimar [f. 25r] públicament ésser glorificat ab aquells,
 la hon creen la Església enganar en aquell camp de tot serà mort.
 Mes altre ha cregut longament d'aquell cogitament ergullós, e pode- 675
 rós crucifix ordenat a la sua glòria e a la Sglésia de Roma.

664 *praemittitur* Intellectus decimus nonus in revelatione occisionis Antichristi et victorie Ecclesie sacrosancte Romane et expositionis quorundam misteriorum occultorum Scripture | En lo dinovè: Decimo nono | davant valer: prevalere 666 tan: *om* 667 cruel: sevissima | forçarà per poch: fere cogatur 668 terra: + contra | poderosa e forçada dels nobles: potentia strenuorum militum roboratam | aplegar: convocare 669 molt: plurimum | gran: spatiosa 670 per poch: fere | de: et | gents: gens | nacions: natio 671 malvats: reproborum | com + etiam 672-673 malvades: reprobas 673 e volrà: ut valebit | estimar: estimans 674 la hon... serà mort: Ecclesiam credens homo deceptus in campo illo penitus suffocare 675 Mes altre... ergullós: Sed longe alius (BT aliud) ex illo superbo cogitatu, decrevit 675-676 poderós: potentissimus 676 ordenat: ordinare | (e) a: *om*

664 he entès la / intellexi sanctam = he entès que la santa | davant valer / prevalere = prevaldrà 667 forçarà per poch / fere cogatur = gairebé es veurà forçada 668 la Església / contra Ecclesiam = contra l'Església | poderosa e forçada pels nobles / potentia strenuorum militum roboratam = enfortida per la potència de cavallers valerosos | en batalles aplegar / in prelium convocare = a cridar a la guerra 670 serà aplegat per poch / congregabitur fere = seran aplegades gairebé | sectes de gents / secta et gens = secta i poble 673 e volrà / ut valebit = tant com podrà | estimar / estimans = convençut | ab aquells / ab eis = per elles 674 la hon creen la Església enganar en aquell camp de tot serà mort / Ecclesiam credens homo deceptus in campo illo penitus suffocare = pensant-se, home enganyat, que en aquell camp ofegaria totalment l'Església 675-676 Mas altre ha cregut longament d'aquell cogitament ergullós, e poderós crucifix / Sed longe alius ex illo superbo cogitatu, decrevit potentissimus Crucifixus = però un de molt allunyat d'aquell pensament superb, l'omnipotent Crucificat, decretà 676 ordenat / ordinare = encaminar-ho | e a la Sglésia / et Ecclesiae = i a la de l'Església

Car l'emperador d'açò, per manament de Christ amagat, tantes nacions de reys seran ajustats en una cosa, axí com l'ergullós monar-
 cha à blasfemat tot lo setgle l'umil Jhesu Christ, axí devant tot lo
 680 setgle sia mort del sperit del humil crucifix, vers aquella cosa del
 Apòstol: «Aquell, lo qual nostre Senyor Jhesu Christ matarà al sperit
 de la sua boca». Mas he entès: la congregació davant lo rey dels chris-
 tians ésser aquella, de la qual en l'*Apocalipsi*, en lo capítol XVIII, al
 punt axí és ahut: «É vista la bístia de la terra e les companyes d'a-
 685 quells aplegats ha fer batalla ab aquell qui seu en lo cavall e ab la
 companya d'aquell», ço és a saber, de Christ, e ab los elets barons de
 la Església general de Roma.

E cascuna congre-[f. 25v]-gació de la companya de la Sglésia serà
 declarat en aquell matex capítol, com se diu: «He vist lo cel ubert, e
 690 veus un cavall blanc», etc., emperò, he entès la congregació eccle-
 siàstica contra Antechrist ésser aquella, de la qual axí és agut *Michee*,
 V^o capitulo: «E susitans sobre aquell, ço és a saber, contra Assirium,
 set pastors e vuit primers hòmens e-npatxaran la terra de Assur e lo

677 Car l'emperador d'açò: Nam ideo | per manament de Crist amagat: iussu Christi occulto 679 de: et | cosa: + ut 679 blasfemat: + coram 680 vers: iuxta 681 nostre: om | Christ: om | al: om 682 davant: autem | lo rey: regum 682-683 christians: antichristianorum + et nationum prophanarum 684 bístia: + et reges | companyes: exercitus 686 companya: exercitu | (saber) de: cum

688 cascuna: quamquam | companya: exercitus 688-689 serà declarat: declaretur 692 susitans: suscitabimus 693 primers: primates | enpatxaran: et pascent |

681-682 2Thess II, 8 684-686 Apoc XIX, 19

689-690 Apoc XIX, 11 692-695 Mich V, 5c-6a

677 Car l'emperador d'açò / Nam ideo = Car per aquesta raó, 678 nacions de reys / nationes et reges = nacions i reys | en una cosa / in unum = en un mateix lloc 678-679 axí com l'ergullós monarcha à blasfemat tot lo segle / ut, sicut... superbus monarcha coram toto seculo blasphemavit = a fi que, així com l'orgullós monarca davant tot el món blasfemà 680 del sperit / a spiritu = per l'esperit | vers aquella cosa / iuxta illud = d'acord amb allò 681 al sperit / spiritu = amb l'esperit 682 la congregació davant lo rey dels christians / congregationem... regum christianorum = que la reunió dels reis cristians 684 al punt axí és ahut / sic habetur ad punctum = hi ha això al peu de la lletra | de la terra / et reges terre = i els reis de la terra | e les companyes / et exercitus = i els exèrcits 686 la companya / exercitu = l'exèrcit | de Christ / cum Christo = amb Crist

688 E cascuna congregació de la companya / Et quamquam congregatio exercitus = I encara que l'aplec de l'exèrcit 688-689 serà declarat / declaretur = ja sigui declarat 691 és agut / habetur = es troba en 693 enpatxaran la terra de Assur.

cavall». Aquest, Asiri, contra lo qual se despertaran els pastors de la Sglésia «ab los anans primers», en mistice Antechrist. 695

Car allí, en tot aquell capítol principalment ne fa menció de la conversió dels endureïts pobles dels juheus, la qual se farà ab aquell de Assiris, del qual allí fa menció, ço és a saber, Antechrist, «calci-
garà en les coses» dels juheus, car lavors «l'infant, duch de Betlem», la companya christiana, serà Jhesu Christ, pastor als juheus converti- 700
dós. Mas, complit en lo *Vell Testament* dels pastors, anants primers, pexents la terra en coltell de Assur, car *Micheas* [f. 26r] proffetà al temps de Ezechies: en aquell temps Assiri consumaren lo regne de Israel, e lo poble transportans en los Assirians.

Adonchs, segons la letra, s'aiustaran «los primatos» de la Església 705
«e los pastors» de la multitut universal dels elets ab los nobles cava-

Assur: + in gladio 693-694 lo cavall: om 694 se despertaran: suscitantur 695
anans primers: primatibus | en: est

696 ne fa: agitur 697 dels endureïts pobles: indurati populi | ab: cum 689 de
Assiris: Assirius 699 coses: domibus | duch: om 700 la companya christiana: dux
christiani exercitus | serà: om | Christ: + erit | pastor: + pax 701 Mas: nec |
anants primers: et primatis 702 la terra en coltell de Assur: in gladio terram Assur 703
consumaren: vastaverunt 704: transportans: transtulerunt

706 de: cum | elets: + ac | nobles: strenuis 707 lavar-s'àn: consurgent |
nobles: strenui 708 forts: fortissimis 709 calsigats: conculcati 711 malvades:
reprobas | mas: ac si | se levaran: suscitabunt 712 espesses: turbidas

698-699 Mich V, 6 699 Mich V, 2 700 (erit pax) Mich V, 5 701-
702 Mich V, 5c-6a 703-704 IV Reg XVIII, 10-11
705-706 Mich V, 5

E lo cavall / pascent terram Assur in gladio = peixeran la terra d'Assur amb l'espasa
694 se despertaran / suscitantur = són despertats 695 ab los anans primers en
mistic / cum primatibus est mistic = amb els capdavaners és místicament

696 ne fa / agitur = es tracta 697-698 ab aquell de Assiris / cum ille
Assirius = quan aquell Assírius 699-700 l'infant, duch de Betlem, la companya
christiana serà Jhesu Christ / puer de Betlem, dux exercitus christiani Iesus
Christus = l'infant de Betlem, general de l'exèrcit cristià Jesucrist 700 pastor als
juheus / erit pax Iudeis convertendis = serà la pau als jueus que es convertiran
701 Mas complit en lo Vell Testament / Nec in Veteri Testamento impletum est
= Tampoc en l'Antic Testament no es complí 701-702 dels pastors, anants pri-
mers, pexents la terra en coltell de Assur / de pastoribus et primatis pascentibus in
gladio terram Assur = allò relatiu als pastors i als capdavaners que peixerien amb
l'espasa la terra d'Assur 703 consumaren / vastaverunt = devastaren 704
transportans / transtulerunt = exiliaren

705 segons la letra s'aiustaran «los primatos» / Congregabuntur... ad litteram
«primates» = al peu de la lletra, es reuniran «els capdavaners» 706 nobles / stre-

llers christians. Car lavar-s'àn alguns cavallers nobles de la semença dels prínceps dels Francesos, figurats en los forts Machabeus. Car alguns —qui primerament calsigats, fugits als deserts—, en breu
 710 nombre e per poca ajuda, faran valents veniances en les nacions malvades e contra Antechrist, mas contre altre Anthiocu se levaran espesses tempestats.

Mes los elets seran en aquell dia quaix en un folch pus poch de tots, ves la inconprensible multitut dels malvats [...] «axí com la
 715 erena de la mar», volèn devorar la sancta Església aplegada, soptosament «devallarà» Christ «del cel» ab multitut de àngels, e aparrà visiblement a tots los prous e als malvats. E açò és què diu [f. 26v] l'Apòstol, *Secunda ad Thes(sal)o(nicenses)*, capitulo secundo, «Aquell, lo qual nostre Senyor matarà ab l'esperit de la bocha sua e per il·lustració destruirà lo seu aveniment». Car aquí aparrà a hull públicament davant tot lo poble públicament Jhesu Christ, axí com havia
 720 stat públicament blasfemat, axí davant aparrà ver Déu. Car l'escàndol de Antechrist serà gitat axí en pública glòria de Jhesu Christ, com ab son imperi del crucifix públicament aparent serà mort l'emperador
 725 blasfemi.

713 en: *om* | pus poch: *parvulus* 713-714 de tots: *ovium* 714 ves: *iuxta* | malvats: *reprobatorum*: + *hircorum*. *Cum autem reprobi multi* 715 volèn: *volent* 721 poble: *orbe* | Christ: *om* | axí: *ut sicut* 722 davant: + *omnibus* | Car: *Ita enim* 723 serà gitat: *vertetur* 724 com ab son: *cum solo*

713-714 *Cf. Lc XII, 32* 714-715 *Apoc XX, 7* 716 *1Thess IV, 16* 719-720 *2Thess II, 8*

nuis = *valerosos* 707 nobles / *strenui* = *valerosos* 709 qui primerament calsigats / *quamquam prius conculcati et* = encara que abans esclafats i 709-710 en breu nombre e per / *numero brevi et* = pocs en nombre i amb 711 mas contre altre / *ac si contra alterum* = com si (fos) contra un segon | se levaran / *suscitabunt* = congriaran

713 quaix en un folch pus poch de tots / *quasi quidam grex parvulus ovium* = com un petit ramat d'ovelles 714 malvats... «axí / *reprobatorum hircorum. Cum autem reprobi multi sicut* = malvats bocs. I com que la multitud de rèprobes, axí 715 volèn / *volent* = voldran 719 Senyor / *dominus Iesus* = el Senyor Jesús 720 per la il·lustració destruirà lo seu aveniment / *destruet illustratione adventus sui* = destruirà amb l'esplendor de la seva vinguda 720-721 Car aquí aparrà a hull públicament davant tot lo poble públicament Jhesu Christ / *Ibi enim publice coram toto orbe ad oculum apparebit Ihesus* = Car allí Jesús apareixerà a simple vista públicament davant tot el món 721 axí com / *ut sicut* = perquè, axí com 722 davant aparrà / *coram omnibus appareat* = davant tots es manifesti | Car / *Ita enim* = Car així 723 serà gitat axí / *vertetur* = serà transformat 724 com ab son / *cum solo* = quan al sol

Mas tots los principals, après la bístia, seran morts axí com mals reys e·l falç proffeta no parlador, los quals foren tan enganadors del universal setgle, car après «la bístia e·l falç proffeta, vius mesos són en estany de foch ardent, tots los altres són morts en lo coltell del seent sobre lo cavall; e tots los ocells són-se sadollats de les carns de aquells».

En lo vintè, he entès: mil anys sols deure durar lo món almenys, ans que la fi del món vinga, contant aquests [f. 27r] mil anys solars lo dia de la mort del primer Antechrist. E fo a mi de mantinent l'enteniment ubert, car aquesta conclusió era certa e no fal·lible e necessària, escrita en l'Escriptura divina. Car fuy molt spaventat en aquesta aparició, car és vist repugnar a les *Gloses* e als dits dels sants. Car és vist assaiar de hereticar —no fo meravella— a mi aquest secret, per mi danant no hoÿt, donat a entendre contenir ab l'Escriptura divina, de la qual manifesta probació és:

Clarament en lo capítol XVI del libre del *Apocalipsi*, que Antechrist és de tres coses, ço és a ssaber, del diable e de la bístia e

726 mals: multi 727 falç proffeta no parlador: pseudo prophete nefarii | tan enganadors: causa deceptionis

732 *praemittitur* Intellectus vicesimus in revelatione misterii mille annorum solarium quibus durabit mundus post Antichristum proximum et qualiter hoc ex Scriptura manifeste probatur | En lo vintè: vicesimo | sols: solaribus | món: seculum 734 lo dia: a die | primer: proximi | de mantinent: in instanti 735 car: quod | certa: certissima 736 spaventat: stupefactus 737 aparició: apertione | és vist: videtur 738 és vist: *om* | assaiar de hereticar: hesitare temptabam | a mi: *praecit* fuit 739 entendre: intelligi | consentir: contineri | ab: in 740 és: + ista

741 Clarament: Clarum est 742 és: conficitur | diable: dracone 745 (clar) en: quod 746 que: *om* | seran mesos: mittuntur 747 seran punits: puniuntur | car:

728-731 Apoc XIX, 20-21

727 falç profeta no parlador / pseudo prophete nefarii = els pseudoprofetes nefaris 727-728 foren tan enganadors del universal segle / causa deceptionis seculi universi = causa de l'engany de tot el món 728 après / postquam = després que | vius mesos són en / vivi missi sunt in = foren enviats vius a

732 mil anys sols deure durar / mille annis solaribus debere durare = que (almenys) duraria mil anys solars 734 lo dia / a die = des del dia | primer / proximi = imminent 735 car / quod = que 737 aparició / apertione = intuïció | és vist / videtur = sembla 738 car és vist assaiar de hereticar / et quia hesitare temptabam = i com que intentava de no decidir-me | a mi / fuit mihi = em fou 739 contenir ab / contineri in = ésser contingut en

741 Clarament en lo / Clarum est ex = Resulta clar del 742 és / conficitur = és constituït | diable / dracone = dragó 743 com / cum = quan | diable /

del falç proffeta, com se diu: «E viu de la bocha del diable, e de la bocha de la bístia, e de la bocha del falç proffeta, tres sperits inmundes en manera de granotes». Mas és clar en l'*Apocalipsi*, en lo capítol dinovè, que «la bístia e-l falç profeta seran mesos en stany de foch ardent» e seran punits allí corporalment e personalment. Car lo [f.27v] drach —Luciffer—, actor de la present secta d'Antechrist, no deu passar sens pena a la blasfèmia de Christ. Ans, punida e el falç proffeta en lo capítol dinovè, ponex lo drach consegüent en lo capítol vintè, en aquesta manera:

«He vist l'àngel» sant Miquel, principal de la Església, «havent la clau de la granea», per manament de Déu, de tancar la potestat del gran setgle «e en la mà sua la gran cadena» de la invisible virtut de Déu; «e pendrà lo drach», Luciffer, en lo dia de la mort d'Antechrist, a la letra, el qual dara poder a la bístia d'enganar lo món. «Lo qual» duch «és diable e Satanàs. E ligarà aquell per mil anys» solars contadors a la letra al dia en lo qual «la bístia e lo falç proffeta» seran mesos «en l'estany del foch ardent. E» sant Miquel «mès aquell en

praet et 748 de la present: principalis: + fit 748-749 no deu... de Christ: et blasphemie Christi, non debet transire impune 749 Ans: Ideo | punida: + bestia 750 ponex: punitur | consegüent: consequenter

752 Miquel: + scilicet | principal: principem 753 granea: abyssi | manament de Déu: precepto Christi | de tancar la potestat: scilicet, potestatem claudendi 754 gran setgle: abyssum 755 pendrà: apprehendit | mort | occisionis 756 darà: dederat 757 duch: draco | ligarà: ligavit 758 al dia: a die 760 foch: abyssum | tancarà e segellarà: clausit et signavit + super 761 virtuts: virtutis

743-745 Apoc XVI, 13 746-747 Apoc XIX, 20

752-757 Apoc XX, 1-2 758-759 Apoc XIX, 20 761-762 Apoc XX, 3

draconis = dragó 744 tres / exire tres = que eixien tres 746 són mesos / mituntur = són llençats 747 Car / Et quia = I com que 748 actor de la present / actor principalis fit = esdevé agent principal 748-749 no deu passar sens pena a la blasfèmia de Crist / et blasphemie Christi, non debet transire impune = i de la blasfèmia a Crist, no se n'ha de sortir sense càstig 749 Ans, punida / Ideo, punita bestia = Per això, castigada la bèstia 750 poneix / punitur = és castigat | consegüent / consequenter = de forma consegüent

752 principal de la Església / scilicet Ecclesie principem = que és el príncep de l'Església 753 granea / abyssi = de l'infern | de tancar la potestat del gran setgle / scilicet potestatem claudendi abyssum = és a dir, el poder de tancar l'infern 755 e pendrà / et apprehendit = i empresonà 755-756 Luciffer... a la letra = Luciferum ad litteram = al peu de la lletra Lucifer 756 dara / dederat = havia donat 757 duch / draco = drac | ligarà / ligavit = estacà 757-758 solars contadors a la letra al dia / solares ad litteram, computando a die = al peu de la lle-

foch e tancarà e sagellarà aquell» ab tancadura e sagell del imperi e 760
de les virtuts de Christ «per tal que no engan d'aquí avant les gents
fins que fossen consumats mil anys» a la [f. 28r] letra solars.

«E après aquestes coses» matexes, complits mil anys solars, conta-
dors del dia de la mort d'Antechrist, «per poch temps se covendrà 765
aquell ésser solt». Mas perquè seran solts, consegüent, clarament és
dit, com se diu: «E com seran complits mil anys, e serà solt Sathanàs
del seu càrrec, e transportarà les gents, les quals són sobre quatre
angles de la terra, de Gog e de Magog», etc. Car esdevenidor és per
aquest test infal·lible que al dia de la mort del primer Antechrist e 770
del ligament del drach, el drach, qui encara no és ligat, complits los
mil anys solàs altra vegada serà solt, e encara ab si sobre tot lo setgle
les gents inmundes Gog e de Magog, les quals encara no són en lo
setgle, mes seran fetes après la mort d'Antechrist vers l'orde a mi
cové clarament revalar, davall serà scrit per esforçament de Déu e per
la ajuda d'aquell. 775

763 aquestes coses matexes: hoc idem 764 del dia: a die | mort: + proximi
765 perquè: qualiter | seran solts: solvetur | consegüent: consequenter | clara-
ment: clarissime 765-766 és dit: subinfertur 767 transportarà: exhibit et seducet 769
test: textu | infal·lible: infal·libiliter | al dia: a die | primer: proximi 771 serà
solt: dissolvatur | encara: adducat | setgle: orbem 773 setgle: orbe | vers: iuxta
774 cové clarament: clarissime | revalar: revelatum | serà scrit: describendum |
esforçament: nutu

763-765 Apoc XX, 3 766-768 Apoc XX, 7

tra solars, comptadors des del dia 758 e / cum = amb 758-759 seran mesos /
mittitur = serà llançada 760 foch / abyssum = l'infern | tancarà e sagellarà /
clausit et signavit = tancà i segellà 761 de les virtuts / virtutis = del poder 762
fossen consumats / consummentur = siguin acabats

765 perquè seran solts, consegüent, clarament se diu / qualiter solvetur conse-
quenter clarissime subinfertur = és afegit de seguida de forma claríssima de quina
manera serà desfermat 767 e transportarà / et exhibit et seducet = i sortirà i
seduirà 768-769 esdevenidor és per aquest test infal·lible / futurum... est ex hoc
textu infal·libiliter = a base d'aquest text, s'esdevindrà infal·liblement 769 al dia
/ a die = des del dia | primer / proximi = imminent 771 e encara / et adducet
= i conduirà | setgle / orbem = món 772 e de Magog / et Magog = i Magog
773 setgle / orbe = món | seran fetes / efficientur = seran formades | vers /
iuxta = d'acord amb 774 cové clarament revalar / clarissime revelatum = clarís-
simament revelat | serà scrit / describendum = que... serà descrit | esforça-
ment / nutu = decisió

En lo vint-i-unè, he entès tres adveniments corporals e personals e visibles de Christ, solemnes en lo setgle, [f. 28v] e segons aquells tres adveniments, tres ésser infal·libles corporals resurreccions solemnes. Lo primer públich e personal e sol·lemne adveniment de Christ
780 fo com és nat de la verge Maria. E a-quest adveniment respon la solemna resurrecció de Christ e de molts sdevenidors, de la qual per sant Miquel axí és agut en lo capítol XXVIIe: «Molts cossos de sants» ab aquell «se levàran e són entrats en la sancta ciutat e són apareguts a molts», car són levats ab Christ, d'aquí avant no mori-
785 dós.

Lo segon, públich e solemne e personal e visible aveniment de Christ seré en lo dia de la mort del primer Antechrist, la qual cosa és provada, car sant Pau diu que nostre «senyor Jhesu Christ matarà» Antechrist «ab l'esperit de la sua boca e consumarà l'aveniment de la
790 sua il·lustració». Car Jhesuchrist aparrà ennoblit de gran claredat; e a-quest aveniment responderà una resurrecció esdevenidora, la qual lo dia de la mort del primer Antechrist e desligament del duch, de la qual, axí [f. 29r] és agut segons la letra en l'*Apocalipsi*, en lo capítol XXe, ligat és lo drach: «E viu les selles e seuran sobre aquelles; e dat

776 *praemittitur* Intellectus vicesimus primus in revelatione trium personalium adventuum Christi et trium notabilium resurrectionum sanctorum | en lo vint-i-unè: Vicesimo primo 777 en: + toto | segons: iuxta 778 infal·libles: infallibiliter 780 respon: correspondet 781 molts sdevenidors: plurimorum sanctorum 782 sant Miquel: Mathei | és hagut: habetur 784 són levats: resurrexerunt | no: numquam 787 seré: erit | primer: proximi 728 nostre: om | Christ: om 789 consumarà: destruet 789-790 l'aveniment de la sua il·lustració: illustratione adventus sui 790 ennoblit: illustratus | gran: maxima 791 esdevenidora: futura | la qual: + fiet 792 desligament: ligationis | duch: draconis 793 (letra) en: postquam 794 selles: sedes

782-784 Mt XXVII, 52-53

788-790 2Thess II, 8 794-798 Apoc XX, 4 800-801 ibid.

777 setgle / orbe = món 781 molts sdevenidors / plurimorum sanctorum = moltíssims sants 782 Miquel / Mathei = Mateu 784 són levats / surrexerunt = resuscitaren 784-785 d'aquí avant no moridors / numquam amplius morituri = i ja no moriran mai més

787 primer / proximi = imminent 787-788 és provada / probatur = es prova 789-790 consumarà l'aveniment de la sua il·lustració / destruet illustratione adventus sui = el destruirà amb la resplandor de la seva vinguda 791 la qual lo / que fiet = la qual es realitzarà lo 792 desligament / ligationis = de la lligadura | del duch / draconis = del drac 793-794 axí és agut segons la letra en l'*Apocalipsi*, en lo capítol XXe ligat és lo drach / de qua, postquam Apocalipsis XX ligatus est draco, ad litteram sic habetur = de la qual, després que en el capítol

és juy a aquells; e a les ànimes d'ells per lo testimoni de Jhesu Christ 795
e per la paraula de Déu; e als quals no àn ahorada la bístia ni la ymatge
de aquella ni àn rebuts caractes als fronts o en les mans sues; viu-
ran e regnaran ab Jhesu Christ mil anys». Vol dir a la letra que l dia
de la mort de Antechrist, Jhesu Christ, seent en la cadira solempna-
ment, resuscitarà tots «los degollats» e morts per Antechrist «per lo 800
testimoni de Jhesu Christ» en lo temps de tribulació tan gran.

Car evident és que aquí parla dels màrtirs del temps de
Antechrist, com diu: «E qui no haurà ahorada la bístia e la ymatge
de aquella», etc. Adonchs aquests «àn viscut» corporalment resusci-
tadors «e àn regnat» corporalment «ab Jhesu Christ per mil anys», 805
qui són esdevenidors del dia de la mort de Antechrist fins a l'avaniment
del Gog e prop la fin del món. Car aquesta [f.29v] resurrecció
corporal no és general a tots los sants e als màrtirs dels altres temps,
mas és asenyalada als màrtirs del temps d'Antechrist e permetrà lo
contrast sperital; per dret é sotsportat: «Al altres dels morts no han 810
viscut fins que sien passats» los damunt dits «mil anys» contadors al
dia de la mort d'Antechrist e del ligament del drach fins a l'aveni-
ment del Goig molt pus darrer, e la fin d'aquest món. «Aquesta és la

| seuran: sederunt 795 (e) a: om | d'ells: decollatorum | Christ: om 796 als quals:
qui 797 caractes: caracterem | sues: + et 797-798 viuran e regnaran: vixerunt et
regnauerunt 798 Jhesu: om 799 Jhesu: om | en la cadira: pro tribunali

803 haurà ahorada: adoraverunt 804-805 resuscitadors: resuscitati 806 del dia:
a die 806-807 avaniment: adventum 807 Car: Et quia 809 asenyalada: signanter
+ et privilegialiter specialis 809-810 e permetrà lo contrast sperital: om 810 é sots-
portat: subinfertur | Al altres: ceteri 811 sien passats: consummentur | al: a 813
Goig: Gog | molt pus darrer: novissimi 815 manifestà: edidit

803-804 Apoc XX, 4 804-805 ibid. 810-811 Apoc XX, 5 813-814
ibid., 818-819 Apoc XX, 12

XX de l'Apocalipsi el drac ha estat lligat, al peu de la lletra n'és dit aixó: 794
les selles e seuran / sedes et sederunt = els seients i segueren 795 d'ells / decolla-
torum = dels degollats 796 als quals / qui = els quals 797-798 viuran e reg-
naran / vixerunt et regnauerunt = visqueren i regnaren 798 a la letra / ad litte-
ram = al peu de la lletra 799 seent en la cadira solempnament / solemniter
sedens pro tribunali = assegut solemnement en el seti del tribunal

803 com diu / cum dicit = en dir | qui no haurà ahorada / qui non adorave-
runt = els qui no adoraren 807 car aquesta / Et quia ista = I com que aquesta
809 mas és asenyalada als màrtirs del temps d'Antichrist / sed est martiribus
temporum Antichristi signanter et privilegialiter specialis / ans és assenyaladament
i privilegiadament especial per als màrtirs dels temps de l'Anticrist 809-810 per
dret é sotsportat: Als altres / merito subinfertur: Ceteri = amb raó és afegit: Els
altres 811 al dia / a die = des del dia 815 manifestà / edidit = publicà

resurrecció primera», contadora, ço és a saber, del dia, e-l qual sant
815 Johan manifestà a-quell libre.

Car no és la primera retgla de la resurrecció de Christ e dels sants,
ab aquell resuscitador, mas és la primera retgla del mostrament del
libre e de la visió esguardada e la retgla de la esdevenidora resurrec-
ció, après mil anys, de la qual se diga davall: «Beneuyrat e sant és
820 aquell qui ha part en la primera resurrecció», la qual se farà, ço és a
saber, en lo dia de la mort d'Antechrist e del ligament del drach e
dels [f. 30r] sants, qui no ahoraren la bístia e seran morts per Christ.

«En aquests» màrtirs benuyrats, resuscitats corporalment, «la
segona mort» corporal «no ha poder», car d'aquí avant per misericòr-
dia corporal morran. Axí com l'*Apocalipsi*, en lo XIe capítol, de dos
825 proffetes corporalment levats despertats, a-quests senyals se diu a la
letra que «visqueren stants sobre·ls seus peus e pujaren en lo cel en
nuu», e axí tots los màrtirs, lavors morts, «viuran» corporalment, per
null temps d'aquí anant altra vegada moridors, mas «regnaran ab
830 Christ per mil anys», per los quals lo món durarà ab Antechrist

816 retgla: respectu 817 resuscitador: resuscitatorum | retgla: respectu |
mostrament: editionis 819 se diga: dicetur 821 (drach) e: om 822 sant: martyribus
| ahoraren: adorabunt

823 resuscitats: + tunc 824-825 per misericòrdia corporal: corporaliter minime
826 levats despertats: suscitatis | a-quests senyals: ad istum sensum 828 e (axí): om
| morts: occisi 829 altra vegada: secundario | regnaran: + corporaliter 830 ab
Antechrist: ab Antichristo 831 capellans: sacerdotes 832 lavors: om

819-820 Apoc XX, 6 822 Cf. Apoc XX, 4

823-824 Apoc XX, 6 827-828 Apoc XI, 11-12 829-830 Apoc XX, 4
831-833 Apoc XX, 6

816 retgla de / respectu = si hom compta 817 ab aquell resuscitador / cum
eo resuscitatorum = resuscitats amb Ell | retgla del mostrament / respectu edi-
tionis = comptant la publicació 818 esguardada / conspecte = contemplada | e
la retgla / et respectu = si hom compta 819 se diga / dicetur = es tractarà 822
dels sants qui no ahoraren / de martiribus qui non adorabunt = (la) dels màrtirs
que no adoraran

823 resuscitats / tunc... resuscitatis = aleshores resuscitats 824-825 d'aquí
avant per misericòrdia corporal morran / ultèrius corporaliter minime morientur =
corporalment no moriran mai més 826 levats despertats / suscitatis = resuscitats
| a-quests senyals / ad istum sensum = en aquest sentit 825-826 a la letra / ad
litteram = al peu de la lletra 829 altra vegada / secundario = una segona vegada
| regnaran / regnabunt corporaliter = regnaran corporalment 830 per los quals /
quibus = que | ab / ab = des de 831 sia finit / finiatur = s'acabi 832 lavors /
ergo = doncs

enans que Gog vinga e lo setgle sia finit. «E·ls capellans de Déu e de Christ» seran lavors resuscitats corporalment «e regnaran ab Ell per mil anys» damunt dits.

El terç corporal e personal e solemne aveniment de Christ serà com vindrà la fi del món, mil anys complits al dia de la mort d'Antechrist e del ligament del drach. E lavors [f. 30v] apareixerà Christ corporalment al setgle jutiador. E d'aquest adveniment e del general judici e de la derrera resurrecció molt general he feta menció en aquest matex XXe capítol consegüent, en lo qual loch —pus que davant tramès l'aveniment de Gog per mil anys complits e la destrucció d'aquell e la segona condempnació del drach, lo qual ell mès, après la sedició de Gog, «en l'estany de foch» ardent ab la bístia e ab lo falç proffeta, ab los quals no és lícit que fos mès en la primera ligació, mes tan solament en lo pou tancat—, consegüent fa menció del general iudici e resurrecció, dient axí: «E viu lo gran tro e resplandent Seent sobre aquell»: veus lo terç adveniment de Christ, «en l'esguardament del qual el cel e la terra fugiran e loch no serà atrobat ab aquests»: veus la fi del món. «E viu morts, grans e petits, stants devant lo tro»: veus la resurrecció general. Adonchs, axí per [f. 31r] miracle, totes aquestes coses he enteses en un moment de temps, ço és a saber, instant.

835 al dia: a die 837 jutiador: iudicandum 838 hé feta menció: agitur 839 consegüent: consequenter | en lo qual loch: ubi | pus que: postquam 940 davant tramès: promisit 841 ell mès: mittitur 842 sedició: seductionem 843 és lícit: legitur 844 en lo pou tancat: in puteo clausus | fa menció: agitur 845 tro: thronum | e: om 845-846 resplandent: candidum + et 846-847 en l'esguardament: a conspectu 847 fugiran: fugit 847-848 ab aquests: ab eis 849 tro: thronum | axí: + clare

842 Apoc XX, 9 845-849 Apoc XX, 11-12

835 al dia / a die = des del dia 836 E / enim = Car 837 al setgle jutiador / ad seculum iudicandum = per judicar el món 838 he feta menció / agitur = es tracta 839 consegüent / consequenter = un tema després de l'altre | pus que davant tramès / postquam promisit = després d'haver promès 840 per mil anys complits / mille annis completis = ja complerts mil anys 841 lo qual ell mès / qui mittitur = el qual és llençat 842 sedició / seductionem = seducció 843 no és lícit que fos mès / missus non legitur = no es llegeix que fos llençat 844 en lo pou tancat / in puteo clausus = tancat en el pou | consegüent / consequenter = per ordre de temes | fa menció / agitur = es tracta 845-846 lo gran tro e resplandent Seent / thronum magnum candidum et sedentem = un gran tron ben blanc i El Qui seia 846-847 en l'esguardament / a cuius conspectu = de la presència del Qual 847 ab / ab = per 849 tro / thronum = tron 851 instant / in instanti = en un instant

Notador és emperò que Augustus fo esforçat d'espondre més clarament los mil anys damunt dits, car a ell no fo dat a entendre que'l ligament del diable damunt dit se degués fer en lo dia de la mort del
 855 primer Antechrist, axí ho apar en lo libre *De la ciutat de Déu*. Ne són tenguts seguir e en totes coses les esposicions de tots los doctors, les quals àn posades opinant, maiorment affermant follament alguna contra veritat del test, si no fos provat per test de la *Sancta Scriptura* o per determinació de la Església, o per sant Agostí, o per altres doc-
 860 tors passats, els quals foren de totes les Scriptures reveladors e revelat [...] alguna cosa d'aquí avant. A la qual opinió se aferma sant Gregori, molt gran doctor, en la *Omelia IX^a sobre Ezechiel*, en lo qual

852 Notador: Notandum | Augustus: Augustinus | fo esforçat: conatus fuit 852-853 més clarament: mystice 854 diable: draconis | damunt dit: predicta 855 primer: proximi | ho apar: patet 856 són tenguts: tenemur | e: om 857 maiorment: potius quam | follament: temere | alguna: aliquid 858 per test de la Sancta Scriptura: ex sacro textu 859 o per sant Agostí: quod Augustino | o: et | per: om 860 els quals: om | de: om reveladors e revelat: et prophetiarum archana funditus revelata 861 [...]: ita quod posteris non deberet | avant: + revelari | A la qual opinió se

855 S. Augustini, *De civitate Dei*, XX, 7 (Dombart, Kalb, «Corpus Christianorum. Series latina», XLVIII), Turnholt, Brepols 1955, 709; 862 S. Gregorii Magni, *In Ezechielem II, Hom. IV*, 12 (Adriaen, «Corpus Christianorum. Series latina», CXLII), Turnholt, Brepols 1971, 268, lín. 370-372; *Moralia in Iob*, lib. IX, XI, 15 (Adriaen, «Corpus Christianorum. Series latina», CXLIII), Turnholt, Brepols 1979, 467, lín. 92-93.

852 Augustus fo esforçat / conatus fuit Augustinus = (sant) Agustí intentà 852-853 més clarament / mystice = en sentit místic 854 diable / draconis = dragó | damunt dit / predicta = damunt dita 855 primer / proximi = imminent 855-856 Ne són tenguts / Nec... tenemur = I no estem obligats 857 maiorment affermant follament / potius quam... temere asserendo = més que afirmant temeràriament | alguna / aliquid = alguna cosa 858 test / textus = text | si no fos provat / nisi... probaretur = fora del cas que fos demostrat 859 o per sant Agostí o per altres / quod Augustino et ceteris = que a sant Agustí i als altres 860 els quals foren / fuerunt = foren 860-861 de totes les Scriptures reveladors e revelat [...] alguna cosa / omnia Scripturarum et prophetiarum archana funditus revelata, ita quod posteris non deberet aliquid ulterius revelari = foren revelats fins al fons tots els secrets de les Escriptures i de les profecies, i que, doncs, no calia que res més fos ulteriorment revelat als qui vindran 861 A la qual opinió se aferma / cuius oppositum asserit = El contrari afirma 862 en lo qual / ubi = on 862-863 ensenya d'entendre pus amplament e pus clara les derrerres e més proïsmes fins del setgle e / docet posteriores et magis propinquos fini seculi limpidius et clarius intelligere = que els qui vindran i es trobaran més prop de la fi del món entendran amb major nitidesa i claredat les

ensenya d'entendre pus amplament e pus clara les derrereres e [f. 31v] més proïsmes fins del setgle e les veritats amagades de les sanctes 865
 Escripures.

E és encara a entendre que, axí com en la ocasió de la resurrecció de Christ e dels sants, los quals ab Ell se levaren, —en temps de sant Pau, axí com ell scriu en la *Segona a Thimoteu*, e en lo segon capítol, dient per: «Lo profeta car vana parlaria devida, molt aprofiten a inpietat e la paraula d'aquells vuy hits entreenvirona, dels quals és 870
 Prohilet e Ironeus, los quals se partiren de la veritat, dients la resurrecció [...]—,] [...] general, en la qual tots els bons e-ls mals, en los altres dies precedents encara no resuscitats, resuscitaran.

aferma: cuius oppositum asserit | sant: om 863 pus amplament: limpidius 863-864
 les darrereres e més proïsmes fins: posteriores et magis propinquos fini 864 e: om 864-
 865 sanctes: Sacrarum

866 encara: ulterius | entendre: advertendum 867 se levaren: surrexerunt |
 sant: om 869 per: om | lo profeta car vana parlaria devida: Profana autem et vanilo-
 quia devita | molt: + enim 870 vuy hits entreenvirona: ut cancer serpit 871
 Prohilet e Ironeus: Philetus et Hymeneus | se partiren: exciderunt 872 [...]—: +
 iam factam et subverterunt quorundam fidem»— surrexerunt heretici dicentes non debere
 ulterius expectare generalem resurrectionem, ita etiam futurum est ut post mortem
 Antichristi, facta particulari martirum temporum Antichristi resurrectione iam dicta,
 novelli surgent heretici dicentes non debere ulterius expectare resurrectionem tertiam
 873 dies: duabus

869-872 2Tm II, 16-18

866 E és encara a entendre / Est etiam ulterius advertendum = I cal encara
 tenir present 867 dels sants, los quals ab Ell se levaren / sanctorum qui surrexe-
 runt cum eo = dels sants, que resuscitaren amb Ell 869 Lo profeta car / Profana
 autem = La profana i | devida / devita = evita | molt / multum enim = car
 molt 870 vuy hits entreenvirona / ut cancer serpit = serpenteja com un càncer
 871-872 la resurrecció [...]—,] [...] general / iam factam et subverterunt quo-
 rundam fidem»— surrexerunt heretici dicentes non debere ulterius expectare
 generalem resurrectionem, ita etiam futurum est ut post mortem Antichristi, facta
 particulari martirum temporis Antichristi resurrectione iam dicta, novelli surgent
 heretici dicentes non debere ulterius expectare resurrectionem tertiam generalem =
 ja havia esdevingut i trasbalsaren la fe de molts— comparegueren heretges dient
 que no calia esperar en temps futur la resurrecció general, així mateix arribarà que
 després de la mort d'Anticrist, ja realitzada la resurrecció particular predita dels
 màrtirs del temps d'Anticrist, compareixeran nous heretges dient que no s'ha d'es-
 perar per al futur la terça resurrecció general 872-873 en los altres dies / in aliis
 duabus = en les altres dues

- Als altres esdevenidors heretges gitaran molts de la veritat, e la
 875 sua heretgia s'esforçaran provar per actoritat de sants doctors mala-
 ment enteses. Diran lo nom del novell heretge e venidor, que-ls sants
 digueren que après la mort d'Antechrist, la dada de quaranta-cinc
 dies en penitència passats, vindrà la fi del món e la re-[f. 32r]-surrec-
 880 ció per la Església sperada, no entenents aquella cosa, la qual als
 sants àn parlat ensercants moltes coses e opinions, car ells no difini-
 ren precís e deure après aquells quaranta-cinc dies lo setgle termenat,
 e celebrat en la resurrecció general, mes digueren que almenys que lo
 setgle durarà quaranta-cinc dies après la mort d'Antechrist, e d'aquí
 avant aytant com Déu volrà.
- 885 Ne s'acosten los fills dels traïdors damunt dits, que dos són esde-
 venidors grans Antechrists: la un, primer avenidor, lo qual serà repu-
 tat Christ per los ensegats jueus; mes és l'altre esdevenidor, complits

874 Als altres esdevenidors: Et hii futuri | gitaran: avertent 876 lo nom: enim
 | del: om | novell heretge e venidor: heretici novelli futuri 877 après: statim post |
 la dada: datis 878 passats: lapsis 879 aquella cosa la qual: quod | als: om 880
 ensercants moltes coses e opinions: pluries inquirendo et opinando | car: et quod 881
 precís: precise | e: om | termenat: terminari 882 celebrat: celebrari | general:
 generalissimam | mes: sed | que: ad minus | lo: om

885 s'acosten: attendent | dels traïdors: perditionis 885-886 esdevenidors: futuri
 886 primer avenidor: futurus in proximo 887 més és l'altre esdevenidor: alius autem

877-878 Cf. Dan XII, 11-12; cf. etiam textum linearum 1000-1010

874 Als altres esdevenidors heretges / Et hii futuri heretici = I aquests futurs
 heretges 876 Diran lo nom del novell heretge e venidor / Dicent enim heretici
 novelli futuri = Car els novells heretges futurs diran 877 que après / quod sta-
 tim post = que immediatament després 877-878 la dada de quaranta-cinc dies
 en penitència passats / datis XLV diebus in penitentia lapsis = passats els quaran-
 ta-cinc dies concedits a penitència 879-880 aquella cosa, la qual als sants àn par-
 lat / quod sancti locuti sunt pluries = que moltes vegades els sants han parlat 880
 ensercants moltes coses e opinions / inquirendo et opinando = esbrinant i opinant
 881 precís e deure après aquells quaranta-cinc dies lo setgle termenar / precise
 debere post illos XLV dies seculum terminari = amb precisió que el món s'havia
 d'acabar després d'aquells quaranta-cinc dies 882 e celebrat en la resurrecció
 general / et resurrectionem generalissimam celebrari = i s'havia de realitzar la resu-
 rrecció més general 882-883 que lo setgle / seculum = el món

885 s'acosten / attendent = es fixaran | fills dels traïdors / filii perditionis =
 els fills de perdició 885-886 que dos són esdevenidors grans Antichrists / quod
 duo futuri sunt Antichristi magni = que hi ha d'haver dos grans Anticrists 886
 primer avenidor / futurus in proximo = que serà ben aviat 887 mes és l'altre esde-

los mil anys, el qual serà cap del Gog pus derrer, del qual se dirà davall. Car los sants, parlant de la fi del setgle, faent menció

futurus est 888 pus derrer: novissimi 889 Car: Et quia 890 mils: potius | emperò: ideo: + potius 891 concordēs: referenda sunt | cap: om 892 Antechrist: + capitis | molt pus derrer: novissimi 892-893 tost esdevenidor: futuro in proximo 893 pre cave: predicatur | segle: libro 894 sant test: sacri textus 894-895 leugerament: faciliter

Int lin 895-896 text latinus add 88. Intellectus vicesimus secundus in revelatione executionis reproborum et quod impii non poterunt capere futurorum misteria, sed blasphemabant hunc librum.

Vicesimo secundo intellexi totam multitudinem carnalium reproborum induratorum in omni turpitudine mortalium peccatorum, cuiuscumque gradus et dignitatis existant, iusto Dei iudicio debere funditus execari, in tantum ut non possint intelligere fulgorem archanorum in hoc libro celitus apertorum. Immo illi qui digni sunt subici falso pape futuro asserent hunc librum fore fantasticum, diabolicum et insanum et a Sathana revelatum. Sole enim clarius ex superioribus innotescit quod nullus qui clare intelligit librum istum poterit ignoranter seduci a scandalis in hoc libro descriptis.

89. Et quia necesse est peccatis exigentibus descripta scandala evenire, <necessarius> (!) est ut veritas evenientium scandalorum a decipiendis reprobis ignoretur; et a sensu contrario ita fiet ut ab electis clericis qui vivere conantur sine mortali crimine, universa descripta misteria sine omni enigmate clarissime capiantur et firmiter et profunde intelligantur, quantum est possibile in prophetis, ut ab eis electi simplices informantur ne a laqueis —proximi erroneis— capiantur.

90. Et hoc intellexi infallibiliter *Danielis XII°* contineri. Agitur enim ibi ad litteram de tempore et scandalis Antichristi, et ostendens angelus quod debent in secretis illorum temporum universi reprobi execari et electi in eis plenius illustrari, sic dicit: *Clausi sunt signati-que sermones usque ad tempus prefinitum*, et ad intelligendum *eligentur et dealbuntur et quasi ignis probabuntur multi* in tribulationibus multis et magnis; et contra eos *impie agent impii neque intelligent omnes impii* —ergo, nec unus quidem— *porro docti intelligent* [Dn XII, 9-10]; docti inquam, qui non sunt impii nec fedati transgressione mortali. Et supra modicum ita dicit: *Qui autem docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti; et qui ad iustitiam erudiant multos, quasi stelle in perpetuas eternitates* [Dn XII, 3].

91. Dicent ergo reprobi execandi de libro isto secretorum et scandalorum finalium aperte sanctis et electis dicentibus: «*Bonus est*»; «*Non, sed seducit turbas*»; [Io VII, 12], iuxta illud Isaie VI: «*Exceca cor populi huius*» [Is VI, 10], ut videntes non videant, sed credentes superbi videre funditus ceci fiant ut expedit.

venidor / alius autem futurus est = però n'hi ha d'haver un altre 889 Car los sants / Et quia sancti = I com que els sants 890 mils parlen del / potius loquuntur de = es refereixen més al 890-892 emperò les peraules dels sants, concordēs a temps d'aquell derrer e final cap d'Antechrist, Gog molt pus derrer / ideo potius verba sanctorum referenda sunt ad tempus illius ultimi et finalis Antichristi, capitis Gog novissimi = per això les paraules dels sants han d'ésser més relacionades amb el temps del darrer i final Antichrist, cap del Gog absolutament últim 893 lo qual preycave contínuament en aquest segle / qui predicatur iugiter in hoc libro = que és constantment proclamat en aquest llibre 894-895 contrestaran leugerament als heretges / faciliter hereticis resistent = tindran facilitat a contraposar-se als heretges

890 d'Antechrist, mils parlen del derrer que del primer, emperò les
 peraulas dels sants, concordes a temps d'aquell derrer e final cap
 d'Antechrist, Gog molt pus derrer, que d'Antechrist tost esdeveni-
 dor, lo qual preÿcave contínuament [f. 32v] en aquest setgle. Car los
 fels instruïts en lo ver enteniment del sant test, contrastaran leugera-
 895 ment als eretges.

.....

En lo vint-i-dosè, he entès que-l passament d'aquests mil anys
 solars, els quals passaran a la mort d'Antechrist, e ocasió d'aquells,
 per passar temps néxer doble error. La primera, car Joatxim en los
 seus libres —e els següents d'aquell— affermament que après la
 900 mort d'Antechrist el món durarà per spay d'una edat del stament de
 la Sglésia, ço és a saber, dos-cents anys almenys; lavar-s'àn alguns,
 qui han ocasió, dels complits dos-cents anys, e affermaran ésser pre-
 sent l'aveniment de Gog e la fi del setgle, e stabliran molts en allon-
 gament esperant. Mas aquesta error nourà poch o no res, car maiior-
 905 ment molts venran a penitència.

896 *praemittitur* 92. Intellectus vicesimus tertius in revelatione hereticorum futuro-
 rum infra spatium mille annorum solarium qui fluent post Antichristum et quod hoc ex
 Scriptura probatur | En lo vint-i-dosè: Vicesimo tertio | que-l passament: ex fluxu
 897 passaran: fluent | a la mort: a morte 898 per passar: processu 899 els
 següents: et sequaces | affermament: asserunt 901 alguns: quidem (*PBMVT* quidam)
 902 han: hac | dels complits: completis | e: *om* 903 del setgle: seculorum 903-
 904 e stabliran molts en allongament esperant: et multos expectando constituent in sus-
 penso 904 car maiiorment: quin potius 905 venran: convolabunt

896 que-l passament / ex fluxu = del decurs 897 a la mort d'Antechrist / a
 morte proximi Antichristi = des de la mort de l'Anticrist imminent | e ocasió /
 et... occasione = i per ocasió 898 per passar temps néxer doble error / processu
 temporis duplicem errorem oriri = en el decurs del temps naixerà un doble error |
 La primera, car / Primo, quia = En primer lloc, com que 899 e els següents d'a-
 quell / et eius sequaces = i els seus seguidors | affermament / asserunt = afirmen
 902 han ocasió / hac occasione = en aquella escaiença 903-904 e stabliran
 molts en allongament esperant / multos expectando constituent in suspenso = per
 l'espera en deixaran molts en suspens 904 car maiiorment / quin potius = car
 més abans

La segona, complida la maior part d'aquests mil anys, se levarà gran e no parladora secta dels heretges, hòmens carnals e desesperats, qui, per ocasió dels mil [f. 33r] anys, cauran en heretgia, dient lo setgle per mil anys deu finir e Christ preïcaran gran falsia. E penran ocasió de molts, maiorment car los sants digueren: «Tost après Antechrist lo setgle és termenedor», no entenents que de Antechrist darrer parlassen; e maiorment com veeren Joatxim e ls següents d'aquell a la sua sentència defraudats, no entenents que Joachim no difinís que complís dos-cents anys a la mort del primer Antechrist degué de tot en tot lo setgle termenar, mes que almenys a la mort d'Antechrist fins a la fi del setgle fossen dos-cents anys. Adonchs aquests esdevenidors heretges, e desperats de Christ e en la pròpia salut diran: «Pus que ls doctors passats són enganats de la fi del setgle, no és altra cosa d'aquí avant creadora».

E he entès aquests esdevenidors heretges ésser aquells, dels quals sant Pere, sobirà bisbe, ha profetat en la *Segona Canònica*, en lo terç capítol, axí dient: «Açò primerament sabents [f. 33v] que venran en

906 La segona: secundo 907 gran e no parladora: maxima et nefanda 908 dels: horum | heretgia: hereses 909 per mil anys: numquam | gran falsia: mendacem 911 termenedor: terminandum 912 com: quia + etiam | veeren: videbunt | següents: sequaces 913 a: a 914 complís: completis | a: a | primer: proximi 915 termenar: terminari | a: a 916 setgle: mundi 917 esdevenidors: futuri | e: om | en: a 919 no és altra cosa d'aquí avant creadora: non est aliis ulterius credendum

921 sant: om | bisbe: papa 923 no parladora, abans: illusores 923-924 concupiscències: + ambulantes 924 d'aquells: eius 925 qui afermen: Ecce quod asserent |

920-922 2Pt III, 3-4 930-931 2Pt III, 4

906 La segona / Secundo = En segon lloc 907 no parladora / nefanda = nefasta 908 en heretgia / in hereses = en heretgies 909 setgle per mil anys deu finir / seculum numquam debere finiri = que el món no havia de finir mai | e Christi preïcaran gran falsia / et Christum predicabunt mendacem = i predicaran que Crist és mentider 910 de molts / ex multis = en moltes coses 911 lo setgle és termenedor / seculum terminandum = el món s'ha d'acabar 912 e ls següents d'aquell / et eius sequaces = i els seus seguidors 913 a la sua sentència defraudats / a sua sententia defraudatos = enganyats per llur manera de pensar 914 difinís que complís / diffinivit quod completis = definí que compleerts | a la mort / a morte = de la mort | del primer / proximi = de l'imminent 915 degué de tot en tot lo setgle termenar / deberet omnino seculum terminari = s'havia d'acabar absolutament el món | a la mort / a morte = de la mort 917 e desperats de Christ e en / desperati a Christo et a = desesperats de Crist i de

- los derrers dies en decepció no parladora, abans segons pròpies concupiscències, dients: Hon és la promissió o l'aveniment d'aquells»;
 925 qui afermen Christ, parlant de la fi del setgle, mentida e falç. Sant Pere ajusta coses noedores als sotsmesos d'aquesta heretgia: «Per la qual, car los sants Pares» doctors, dient lo setgle finit de mantinent après Antechrist, del temps sentencial per mort «dormiran» assignada per aquells a la fi del món són passades; per la qual cosa són les
 930 sentències totes vâcues, «axí com passaren per lo començament de la creatura», diguen: «Adonchs, la fi del setgle no deu ésser sperada d'aquí avant».

- E car per decorriment d'aquests mil anys naxerà quaix eretgia sia la damunt dita, sant Pere reprent la error, d'aquell axí diu: «Mas
 935 una cosa a vosaltres e no s'amach, car un dia segons nostre Senyor sien mil anys e mil axí com un dia. No tardarà nostre Senyor la sua

mentida: mendacem 925-926 Sant... heretgia: Et subdens motivum huius heresis Petrus subiungit 926-927 Per la qual car: Ex quo enim 927 sants: *om* | doctors: *praeit sancti* | finit: finiri | de mantinent: statim 928-929 del temps... són passades: *dormierunt* per mortem et tempora —supple: per eos— ad finem mundi assignata transiverunt 930 totes vâcues: vacuate + dicent isti heretici 930-931 axí com... de la creatura: *Omnia sic perseverant ab initio creature* 931 diguen: quasi dicant

933 per decorriment: ex fluxu | quaix: *om* | sia: *om* 934 sant: *om* | d'aquell: inferius 935 cosa: + hoc | s'amach: + carissimi | segons: apud | nostre: *om*

934-938 2Pt III, 8-9 939 Cf. *Ps LXXXIX*, 4; 2Pt III, 8

923 en decepció no parladora, abans / in deceptione illusores... ambulantes = enganyadors en la decepció... caminant 924 d'aquells / eius = d'Ell 925 qui afermen Christ / Ecce quod asserent Christum = Heus ací que afirmaran que Crist | setgle, mentida / seculi, mendacem = del món, mentider 925-926 Sant Pere ajusta coses noedores als sotsmesos d'aquesta heretgia / Et subdens motivum huius heresis Petrus subiungit = I estenen-se sobre el motiu d'aquesta heretgia, Pere afegeix 926-927 Per la qual, car los sants Pares / Ex quo enim patres = Car atès que els passats 927 doctors / sancti doctores = els sants doctors | setgle finit / seculum finiri = que el món s'acabaria 928-929 del temps sentencial per mort «dormiran» assignada per aquells a la fi del món són passades / dormierunt per mortem, et tempora —supple: per eos— ad finem mundi assignata transiverunt = [que els Pares] «s'adormiren» en la mort, i que els temps —supleix: per ells— assenyalats per a la fi del món ja han passat 930-931 axí com passaren per lo començament de la creatura / dicent isti heretici: Omnia sic perseverant ab initio creature = aquests heretges diran: Tot continua així des del començament de la creació 931 diguen / quasi dicant = com si diguessin

933-934 quaix heretgia sia la damunt dita / heresis supradicta = l'heretgia damunt dita 934 d'aquell diu així / inferius ita dicit = més avall diu així 937 mas infantenció pasient / sed patienter agit = ans actua amb paciència 938

promissió, axí com alguns [f. 34r] aesmen, mas infantenció pasient per vosaltres, no volent alguns perir, ans tornar tots a penitència». Car, axí com diu l'Apòstol: «Segons Déu, mil anys axí com un dia», toca manifestament que, per ocasió del alongament per lo decorrim- 940
ment dels mil anys, qui passaran de la mort del primer Antechrist fins a Gog pus derrer e a la fi del setgle, los damunt dits heretges a la veritat se'n s'entrebucaran.

Ací fa menció de Antechrist.

En lo vint-i-tresè capítol, he entès [...] e incompreensible utilitat a 945
la sacrosancta Església christiana de Roma, lo primer Antechrist metrà en lo setgle. Primerament, car per aquell seran destruïdes totes les sectes dels serra ns, dels turchs e dels tartres, dels sismà-
tichs, dels heretges, per tant com ell subiugarà prestament al seu imperi totes aquestes feres rahons; e finalment transportarà aquestes 950
gents a la sua falsa Ley, car aquell, axí com dessus [f. 34v] és dit, serà mort solemnement per Jhesu Christ en fas de totes nacions e dels mals reys. Com veuran totes les nacions infels ajustades en una cosa, lo lur falç Déu ésser mort per l'umil Jhesu Christ, els infels seran

937 infantenció: agit 938 vosaltres: nos 939 axí: om | Segons: Apud | 941 primer: proximi 942 pus derrer: novissimum | setgle: seculorum | a: a 943 se'n s'entrebucaran: ruent

944 om

945 *praemittitur* Intellectus vicesimus quartus in revelatione utilitatum missionis proximi Antichristi | En lo vint-i-tresè: vicesimo quarto | [...] quod pro maxima 946 christiana: orthodoxe | primer: proximus 947 metrà: mittitur 949 prestament: promptissime 950 feres rahons: efferas nationes | transportarà: transfundet 951 aquell: ipse | dit: habitum 951-952 serà mort: occidetur 952 nacions: + malarum

vosaltres / nos = nosaltres 940-941 del alongament per lo decorrimment dels mil anys / prolongationis fluxus mille annorum = de la prolongació del pas dels mil anys 941 primer / proximi = imminent 942-943 heretges a la veritat se'n s'entrebucaran / heretici a veritate ruent = heretges decauran de la veritat

945 he entès [...] e incompreensible / intellexi quod pro maxima et incomprehensibili = vaig entendre que per amor de la màxima i incompreensible 945-946 a la sacrosancta / sacrosancte = de la sacrosanta 946 christiana / orthodoxe = ortodoxa | lo primer / proximus = l'imminent 947 metrà en lo setgle / in seculum mittetur = serà enviat al món 950 rahons / nationes = nacions 951 car aquell / et quia ipse = i com que ell 952-953 de totes les nacions e dels mals reys / omnium nationum malarum et regum = de totes les males nacions i dels reis 954 els infels / infideles compuncti = els infidels compungits 955 de present /

955 convertits de present a Jhesu Christ, lo qual veuran a hull aparent vencedor.

Axí com un dia, mort Antechrist per lo humil crucifix, e tot lo setgle en una cosa serà girat, e morrà la ley —maiorment la pestilència— de Antechrist, totes les altres leys falses e sectes en aquella
 960 refuses, seran morts per lo colp de nostre Senyor, la Romana Església ab la sua fe christiana romanent vencedora. Necessària és adonchs en una massa tota la infidelitat de les males sectes e de les falses leys en testament aplegar, que ferí al cap dels malvats per un colp, quaix ensempls tota la malvestat aplegada peresca. Axí serà fet un dia, la
 965 qual cosa no fou feta en molts anys per treball continuat de la santa sacro Església de Roma. [f. 35r]

En lo segon, per aquell gran utilitat se seguirà, car en aquell Antechrist se refundrà e romandrà l'encegament e durícia e infeeltat

953 mals: *om* 954 ésser mort: *interfici* | Jhesu: *om* | els infels: *statim infideles compuncti* 955 de present: *om* | Jhesu: *om*

957 Axí com: *Sic enim* | mort: *occiso* | tot: *om* 958 segle: *praet fere* | cosa: + *congregatum* | serà girat: *convertetur* | morrà: *occisa* | maiorment: *seu potius* 960 seran morts: *occidentur* | colp: *ictu + unico* | de nostre Senyor: *om* 961 christiana: *orthodoxa* | necessària: *necesse* 962-963 en testament: *integraliter* 963 aplegar: *congregari + ut* | ferí: *percusso* | colp: + *solo* 964 malvestat: *pravitas + seculorum* | Axí: + *enim* 965 no: *nequivisset*

967 En lo segon: *secundo* | per aquell: *ex ipso* | gran: *maxima* | aquell: *ipso* 968 romandrà: + *tota* 969 present: *presentes* 970 profeta: *om* 971 mort: *inter-*

statim = immediatament 955-956 aparent vencedor / *apparentem victorem* = que apareix vencedor

957 Axí com un dia / *Sic enim una die* = Així, doncs, en un dia 957-958 e tot lo setgle en una cosa serà girat / *congregatum in unum fere seculum convertetur* = el món reunit gairebé en un sol lloc es convertirà 958-959 e morrà la ley —maiorment la pestilència— / *et occisa lege* —seu potius peste— = i, morta la llei —o, més ben dit, la pestilència— 960 seran morts per lo colp de nostre Senyor / *ictu unico occidentur* = amb un sol cop seran eliminades 961 christiana / *orthodoxa* = ortodoxa | Necessària és / *Necesse est* = És necessari 963 testament aplegar, que ferí al cap dels malvats per un colp / *integraliter congregari ut, percusso uno solo ictu capite reproborum* = sigui íntegrament aplegada, a fi que, colpejat amb un sol tret el cap dels rèprobes, 964 la dolenteria / *pravitas seculorum* = la malvestat de tots els segles | un dia / *una die* = en un dia 964-965 la qual cosa no fou feta / *quod nequivisset fieri* = quelcom que no hauria pogut ésser realitzat

967 per aquell gran utilitat se seguirà / *ex ipso utilitas maxima consequetur* = d'aquest fet se'n seguirà la màxima utilitat 968 l'encegament / *tota execratio* = tot l'encegament 969 present / *presentes* = presents | falç profeta / *pseudo* =

del poble dels juheus, car en lo dia de la mort d'Antechrist, present los endureïts e encegats juheus, veent lo seu falç proffeta Messies 970 mort per miracle del Sperit de Jhesu Christ, públicament la seguetat perdran, lo lum dins dels hulls rebrà-l.

En aquell dia he entès complir aquella cosa, la qual és aguda segons *Zacharies*, XII capítols: «En aquell dia devien consumir totes les gents, les quals vénen contra Jherusalem, e escamparé sobre la casa de David l'esperit de gràcia; e guardaran a Mi, lo qual avien turmentat; e planyeran e aquell plant quaix sobre lo primer engenrat, e dolran sobre aquell, axí com solen dolre en la mort del primer engenrat. En aquell dia, gran serà lo plor en Jherusalem, e planyeran les companyes de la terra e les companyes dessus», etc. Adonchs aquella cosa, la qual la [f. 35v] Sglésia no póra fer en mil tres-cents anys, un dia acabarà [...]. 975 980

fectum | públicament: + *apparentis*, 972 dins dels hulls rebra-l: *interiorum recipient oculorum*

973 complir: *compleri* | aguda: + sic 974 segons: *om* | devien consumir: *queram conterere* 975 escamparè: *effundam* 976 gratie: + *et precum* 976-977 avien turmentat: *confixerunt* 977 lo primer engenrat: *unigenitum* 978 solen dordre: *doleri solet* 979 planyeran: *plangent + terra* 980 companyes: *familiae* 982 [...]: *Antichristo uno ictu occiso ab humili Crucifixo*

974-980 Zach XII, 9-12

fals 971 públicament / publice *apparentis* = manifestant-se públicament 972 lo lum dins dels hulls rebrà-l / *lumen interiorum recipient oculorum* = rebran la il·luminació dels ulls interiors

973 he entès complir / intellexi *compleri* = vaig entendre que es compliria 973-974 la qual és aguda segons *Zacharies*, XII capítols / *quod Zacharie capitulo duodecimo sic habetur* = que en el capítol dotzè de *Zacharies* és expressat així: 974 devien consumir / *queram conterere* = intentaré d'esmicolar 976 esperit de gràcia / *spiritum gratie et precum* = esperit de gràcia i d'oracions 976-977 avien turmentat / *confixerunt* = varen clavar 977 e planyeran e aquell plant quaix sobre lo primer engenrat / *et plangent eum planctu quasi super unigenitum* = i el ploraran amb el plany pel fill únic 978-979 del primer engenrat / *primogeniti* = de l'hereu 979-980 e planyeran les companyes de la terra e les companyes dessus / *et plangent terra, familie et familie seorsum* = i es planyerà la terra, les famílies, i les famílies per separat 981-983 un dia acabarà [...] // [...] ab senyal / *una die impetrabit, Antichristo uno ictu occiso ab humili Crucifixo. // 100. Tertio, mittitur Antichristus nutu Dei* = ho obtindrà en un sol dia, en haver estat l'Anticrist eliminat d'un sol cop per l'humil Crucificat. // En tercer lloc, és enviat

[...] ab senyal de Déu e per manament d'aquell Antechrist, e la Sglésia molt santa de Roma, car com la universitat de clericia, qui
 985 viuen endureïts en peccat mortal, per just judici de Déu fets heretges, seguits lo falç papa esdevenidor, seran rebel·les al ver bisbe e a la Església general de Roma —axí com és dessus longament scrit—, no poran de fet estirpar per lo bisbe cathòlich, e per amor d'açò, a desrehipar la semença dels malvats, fills e alterats, de la terra dels
 990 cathòlics vivents, serà tramès En Luys, Antechrist sdevenidor, mator dels malvats. Car en un dia, per manament de Déu als rebel·les heretges, liurats per lo coltell d'En Luys, seran morts per lo setgle.

En lo quart, és tramès Antechrist a subiugar e destruir de la terra dels tirans cruels, dels sants feels opremadors. Car necessària
 995 cosa és, tots los tirans del setgle, los quals la santa Sglésia fins vuy [f. 36r] no ha poguts consumir, en una tirania íntegrament ajudar, en

983 [...]: Tertio mittitur | senyal: nutu 983-984 Antechrist e la Sglésia: in auxilium Ecclesie 984 molt santa: sacro sancte | universitat: universi | de clericia: clerici 986 esdevenidor: futurum | bisbe: pontifici 987 longament scrit: diserte descriptum 988 estirpar: extirpari | bisbe: pontificem 989 semença dels malvats: semen nequam | e alterats: sceleratos 990 sdevenidor: futurus 991 malvats: reprobatorum | Déu: Christi 992 liurats per lo coltell: traditi gladio | seran morts: occidentur | per lo setgle: per totum orbem

993 En lo quart: quarto | destruir: delendum 994 dels tirans: tyrannos | necessària: necesse 995 tirans: tyrannias | vuy: adhuc 996 consumir: extirpare | ajudar: adunari 996-997 en aquella morrà: ut illa occisa 997 tirans: tyrannie | Església: seculi | muyren: occiduntur

983-984 e la Sglésia molt santa / in auxilium Ecclesie sacrosancte = en ajut de l'Església sacrosanta 984 car com la universitat de clericia / quoniam cum universi clerici = perquè, com que tots els clergues 986 esdevenidor / futurum = imminent 988 no poran de fet estirpar per lo bisbe catòlic / non poterunt de facto per catholicum pontificem extirpari = de fet no podran ésser extirpats pel papa catòlic 989 fills e alterats / filios sceleratos = fills criminals 990 sdevenidor / futurus = imminent 991-992 als rebel·les heretges, liurats per lo coltell d'En Luys, seran morts per lo setgle / per totum orbem occiduntur rebelles heretici traditi gladio Ludovici = per tot el món seran eliminats els heretges rebels, lliurats a l'espasa d'En Lluís

993 destruir / delendum = esborrar 994 dels tirans / tyrannos = els tirans 995 tots los tirans del segle, los quals / omnes seculi tyrannias, quas = totes les tiranies del món, que 996 consumir / extirpare = eliminar | ajudar / adunare = reunir 997 en aquella morrà, quaix la maior part dels tirans de la Església muyren / ut illa occisa quasi maior pars tyrannie seculi occidatur = a fi que, aquella (única) suprimida, també ho resulti la que és com la maior part de la tirania del món

aquella morrà, quaix la maior part dels tirans de la Església muyren, e la santa Romana Església sia delliurada.

Ací's declara lo canalar dels anys.

En lo vint-i-quatrè capítol, he entès ésser esdevenidor après la 1000 mort d'Antechrist per quaranta-cinc anys batalles vàries e cruels, en les quals serà mort l'Imperi Romà, car esdevenidor és que-l poder de la monarchia del Imperi Romà sia tramès en Jherusalem e en les parts ultramarines, axí com davall se dirà. Car he entès aquells quaranta-cinc anys esdevenidors treballosos sens mijà après la mort del 1005 primer Antechrist, ésser aquells quaranta-cinc anys dies al nombre de *Daniel*, M CCC XXXV, e sobrepuge lo nombre precedent, ço és a saber, M CC LXXXX. E car M CC XC anys termena ab l'any de Jhesu Christ M CCC LXX, prés lo qual temps o prop d'aquell deu aparèxer lo gran Antechrist, [f. 36v] axí com damunt és provat. 1010

Si sobre l'any de Christ M CCC LXX anadex quaranta-cinc anys, als quals lo nombre M CCC XXXV sobremunta lo nombre .M CC XC., hauràs per cert que l'any de Christ M CCC[C] XV termenarà lo nombre de *Daniel*, dient: «Benuyrat és aquell qui pervé e spera als

999 *om*

1000 *praemittitur* Intellectus vicesimus quintus in revelatione archanorum Danielis prophete super successione XLV annorum laboriosorum post Antichristum futurorum | En lo vint-i-quatrè: vicesimo quinto | capítol: *om* | esdevenidor: futuros 1001 per: *om* | batalles vàries: bellis variis | e: *om* | cruels: sevissimos 1002 serà mort: occidetur 1004 aquells: hos 1005 sens mijà: immediate 1006 primer: proximi | anys: *om* | dies: + quibus | al: *om* 1007 sobrepuge: excedit 1008 termena: terminantur | ab: *om* 1009 prés: circa 1010 gran: maximus

1011 anadex: addas 1012 els quals: quibus | sobremunta: excedit 1013 termenarà: terminatur 1014 spera: expectat 1015 XXXV»: + Nam anno Domini M^o

1000 Cf. textum lin 877-878

1014-1015 Dn XII, 12 1016 Dn XII, 19

1001 per quaranta-cinc anys batalles vàries e cruels / XLV annos bellis variis sevissimos = quaranta-cinc anys cruelíssims per diverses guerres 1002 esdevenidor és / futurum est = s'esdevindrà 1005 quaranta-cinc anys esdevenidors treballosos sens mijà / XLV annos futuros laboriosos immediate = quaranta-cinc anys plens de treballs futurs immediatament 1006 primer / proximi = imminent | anys dies / dies = dies 1005-1006 al nombre de Daniel / quibus numerus Danielis = amb els quals el número de Daniel 1008 termena / terminantur = s'acaben 1010 lo gran / maximus = el més gran

1012 als quals / quibus = amb els quals 1015 Aquell dia per l'any al ministeri occultador / Diem inquam pro anno ad misterium occultandum = Dic ,dia' en

1015 dies M CC[C] XXXV». Aquell dia per l'any al ministeri occultador, car «les peraules són tancades e sagellades fins al temps prefinít». Car al dia, ço és, l'any M CCC XXXV, contar deuen ab l'any de la nativitat de Jhesu Christ setanta-sis e mig, per lo qual any «lo sacrifici a jutge és tolt» del temps per los Romans. Si, donchs, enadeixs
 1020 setanta-nou anys sobre M CCC XXXV, às anys .M CCCC XIII. E axí, al següent any de nostre Senyor, M CCCC XV, comensa's aquella beatitut o prop.

Dic, adonchs, que aquells quaranta-cinc anys, qui's conten a l'any de nostre Senyor M CCC LXX fins al any de nostre Senyor M CCCC
 1025 XV o prop, seran anys molt [f. 37r] treballosos. Mas maiorment, aquestes quaranta-cinc anys començarem comptar certament al dia de la mort d'Antechrist. [...] e part, l'any de la beatitut prelibada, enadint sobre l'any, en lo qual morrà lo primer Antechrist, quaranta-cinc taxats. Mes serà segons lo seny literal principi de pau per mil
 1030 anys duradós o quaix, de la qual devall se dirà, aquella benuyrança del any dessús explicat.

CCCC° XV° erit annus ille, cum dicitur: «Beatus qui pervenit et expectat ad dies M CCC XXXV» | Aquell dia: diem inquam | al ministeri: ad misterium | occultador: occultandum 1016-1017 al dia: dies 1017 any: anni | contar: computari | ab: ab | de: a 1018 Jhesu: om | sis: VIII | per lo qual any: quo anno | a jutge: iuge | temps: templo | anadeixs: addas 1021 nostre: om | comensa's: incipiet
 1023 conten: fluent | a: ab 1024 nostre: om 1025 prop: circa | treballosos: laboriosi | maiorment: maxime 1026 comptar: computari | al: a 1027 [...]: Ideo scire poterunt, a die mortis Antichristi | e part: et ultra 1028 primer: proximus 1029 cinc: + annos | pacis: + future 1030 duradós: durature

comptes d'any' a fi d'amagar el misteri 1016-1017 Car al dia, ço és, l'any / Nam dies, id est, anni = Perquè els dies, és a dir, els anys | contar deuen ab l'any de la nativitat / computari debent ab anno a nativitate = s'han de comptar des de l'any a partir del naixement 1018 setanta-sis / LXXVIII = setanta-vuit | per lo qual any / quo anno = en el qual any | a jutge / iuge = perpetu 1019 del temps / a templo = del temple 1021 comensa's / incipiet = començarà
 1023 qui's conten a l'any / qui fluent ab anno = que passaran des de l'any 1025 molt laboriosos / valde laboriosi = molt plens de treballs 1026 al dia / a die = des del dia 1027 d'Antechrist [...] e part / Antichristi... Ideo scire poterunt, a die mortis Antichristi et ultra = Per això, del dia de la mort d'Anticrist enllà, podran saber 1028 lo primer / proximi = l'imminent 1028-1029 quaranta-cinc taxats / XLV annos taxatos = els quaranta-cinc anys taxats 1029-1030 segons lo seny literal principi de pau per mil anys duradós o quaix / secundum sensum litteralem principium pacis future mille annis durature aut quasi = en sentit literal principi de la futura pau duradora mil anys o gairebé

Per aquestes coses apar manifestament que enganats foren aquells qui sa entrats se cuydaven que a l'any de la nativitat de nostre Senyor Jhesu Christ M CCC XXXV, del prescrit any de *Daniel* M CCC XXXV els benu rats fossen complits principalment car, segons la 1035 paraula del *Evangelii*, del any prescrit o devem comptar al «temps del sacrifici» del Vell Testament, «tolt ajugós» per los prínceps Romans, ço és a saber, l'any de Christ setanta-vuit.

Mas seran aquests quaranta-cinc anys, qui's seguexen migensant la mort d'Antechrist fort [f. 37v] treballosos, primerament, car fet és 1040 que ,antechristionorum tyrannorum' s'esforçaran de usurpar lo Romà Imperi per molta tirania, e durament contrestaran els fills movibles del Imperi Romà al general ,Imperio Jhesu' Christ liurant al convers poble dels juheus. En lo segon, seran aquests anys fort treballosos, car en aquests quaix tot lo setgle serà convertit a Jhesu Christ, e totes les 1045 sectes dels infels seran destruïdes, no sens gran treball de sants e aflicció de la sacrosancta Glésia de Roma.

1032 apar: patet | manifestament: manifestissime | que: quam | enganats: decepti 1023 sa entrats: olim | se cuydaven: putaverunt 1034 del: om | prescrit any: prescripti anni 1036 del *Evangelii*: angeli | del: om | any prescrit: prescripti anni | o devem comptar: computari debent | al: a 1038 vuit: IX

1039 seguexen: sequentur | migensant: immediate 1040 fort treballosos: valde laboriosi | fetes: feces 1041 qui: om | s'esforçaran: conabuntur 1042 contrestaran: resistent | movibles: nobiles 1043-1044 al general... dels juheus: generali imperio Jhesu Christi tradendo converso populo Iudeorum 1044 En lo segon: Secundo | fort: valde 1045 Jhesu: om

1036-1037 Dn XII, 11

1032 que enganats foren / quam decepti fuerint = com n'anaren d'enganyats 1033 sa entrats / olim = temps entrera 1034-1035 del prescrit any de Daniel M CCC XXXV els benuyrats fossen complits principalment / prescripti anni Danielis MCCCXXXV beati principaliter complerentur = els esmentats mil tres-cents trenta-cinc anys felços de Daniel en la seva part principal s'haurien complert 1035-1036 segons la paraula de l'Evangelii / secundum verba angeli = segons les paraules de l'àngel 1035 del any prescrit o devem comptar al / prescripti anni computari debent a = els anys esmentats s'han de comptar des del 1036-1037 «temps del sacrifici» del Vell Testament «tolt ajugós» / tempore ablati iugis sacrificii Veteris Testamenti = temps de la supressió del sacrifici perenne de l'Antic Testament 1038 vuit / IX = nou

1039 migensant / immediate = immediatament 1040 fort treballosos / valde laboriosi = molt plens de treballs 1040-1041 feces que antechristionorum tyrannorum / feces tyrannorum antichristianorum = les escòries dels tirans anticristians 1042 movibles / nobiles = nobles 1043 al general Imperio Jhesu Christ

En lo vint-i-cinquè, he entès: après la mort d'Antechrist, juheus tornats a Jhesu Christ, consumada la monarchia d'Antechrist deure
 1050 succeir a la monarchia de tot lo setgle de un fel, la qual durarà en sobirana unitat e en pau quaix per mil anys damunt dits. Car sdevenidor és al juheus tornats a Jhesu Christ que, après la mort de Antechrist, sia donat l'imperi e la senyoria general de tot lo setgle. Car [f. 38r] serà un emperador de linatge dels juheus convertit a Déu
 1055 emparant tot lo setgle. Car de tot en tot és esdevenidor que Roma ab l'imperi Romà de tot sia desolada e en general poder del setgle sia atorgat per nostre Senyor Déu als esdevenidors universes juheus.

Mas he entès la generació del general imperi d'aquest christià sdevenidor contenir manifestament en les divines Scriptures, *Daniel*

1048 *praemittitur* Intellectus vicesimus sextus in revelatione unius generalis catholice monarchie post Antichristum proximum affuturo cum destructo Romano Imperio totum seculum subicietur Iudeis tunc conversis ad Christum | En lo vint-i-cinquè: Vicesimo sexto | juheus: judeis 1049 tornats: conversis | consumada la monarquia: monarchie... destructe 1050 succeir: + generationem | a la monarchia de tot un segle de un fel: unius fidelis totius seculi monarchie 1051-1052 sdevenidor: futurum 1052 tornats: conversis | Jhesu: *om* 1054 convertit: conversorum 1055 emparant: imperans | setgle: orbi 1056 de tot sia desolada: funditus desoletur | en: *om* 1057 nostre: *om* | Déu: *om* | universes: conversis

1058 d': *om* 1059 contenir: contineri | Daniel: + enim 1060 He vist: vidit | quatre partides: quadripartite 1060-1061 de un imperi: quatuor imperia 1062 prop: circa 1063 ésser departit: dividi | e en deu peus dels fonts dits demostrada: in decem pedum fictilium digitis designata

liurant al convers / generali Imperio Iesu Christi tradendo converso = al lliurament de l'Imperi general de Jesu Crist al convers 1044 fort laboriosos / valde laboriosi = molt plens de treballs 1045 setgle / seculum = món

1049 consumada la monarquia / monarchie... destructe = a la destruïda monarquia 1050 a la monarquia de tot lo setgle de un fel / generationem unius fidelis totius seculi monarchie = la generació d'una monarquia fidel en tot el món 1052-1053 al juheus tornats a Jhesu Christ que, après la mort de Antechrist / ut, mortuo Antichristo, Iudeis conversis ad Christum = que, mort l'Anticrist, als jueus convertits a Crist 1053 tot lo segle / totius seculi = de tot el món 1054-1055 Car serà un emperador de linatge dels juheus convertit a Déu emparant tot lo setgle / Erit enim unus imperator de genere Iudeorum conversorum ad Christum imperans toti orbi = Car hi haurà un sol emperador governant tot el món, de llinatge de jueus convertits a Crist 1056 e en general poder del setgle / et generalis potestas seculi = i el poder universal del món 1057 als esdevenidors universes juheus / futuris conversis Iudeis = als futurs jueus conversos

1058 del general imperi d'aquest christià sdevenidor / istius christiani futuri imperii generalis = d'aquell futur imperi universal cristià 1059 contenir / contineri

capitulo secundo: «He vist sots tipi de la ymatge quatre partides de 1060 un imperi», dels quals lo derrer, segons veritat e principal seny, és l'Imperi dels Romans, lo qual, prop lo temps d'Antechrist, devia ésser departit en deu regnes, e en deu peus dels fonts dits demostrada, axí com aquell mateix libre, septimo capitulo, e en l'*Apocalipsi*, XVII, se declare. 1065

Item, axí mateix, en lo dit capítol segon diu lo text que «la pedra» que «tallada és del munt sense mans ha ferit en los peus d'aquell de ferre e ferim e-sminvam aquells». Car [f. 38v] evident és que-ls peus bragosos, per los quals és ferida la stàtua per la pedra, són los temps e dels temps del gran Antechrist e fi del Imperi de Roma, departidor 1070 en deu dies, qui deu regnes demostren sdevenidors e «lo seu poder» donador «a la bístia». Encara és manifest a hull que l'Imperi Romà alcú axí en partida atridat, no encara emperò a no res «tornat, mas quaix en volva del àer estival».

Adonchs, esdevenidor era segons lo seny principal que lo Romà 1075 Imperi en temps dels deu dies, és de deu reys, talats, per la pedra de

1066 axí mateix: ibidem 1067 tallada: abscissus | ha ferit en los peus d'aquell: percussit statuum in pedibus eius 1068 e ferim: et fictilibus | e-sminvam: et comminuit 1069 bragosos: lutei | per: in 1070 e dels temps: et tyranni temporum | del gran: om 1071 dies: digiti | demostren: designant 1072 donador: donatura 1073 alcú axí: quamquam sit | atridat: contritum 1074 àer: aree

1075 era: est 1076 dies: digitorum | és: hoc est | talats: fictilium 1077 Jhesu: om | sia ferit: percutiatur in 1078 com les testes seran: tunc contrita erunt |

1060-1061 Dn II, 31-45 1064 Dn VII, 24 1064-1065 Apoc XVII, 12
1066-1068 Dn II, 34 1071-1072 Apoc XVII, 13 1073-1074 Dn II, 35

= ésser contingut 1060 sots tipi de la ymatge quatre partides de un imperi / sub typo quadripartite imaginis quatuor imperia = quatre imperis sota el tipus de la imatge quatripartida 1063-1064 e en deu peus dels fonts dits demostrada / in decem pedum fictilium digitis designata = assenyalats en els deu dits de terrissa dels peus

1066 axí mateix / ibidem = allí mateix 1067-1068 de ferre e ferim e-sminvam / ferreis et fictilibus et comminuit = de ferro i de terrissa i els trossejà 1069 per los quals / in quibus = en els quals 1070 dels temps / tyranni temporum = els tirans dels temps 1071 dies / digitos = dits 1071-1072 e «lo seu poder» donador «a la bístia» / et suam potestatem bestie donatura = que donaran llur poder a la bèstia 1073 alcú axí en partida atridat / quamquam sit in parte contritum = encara que en part resulti trinxat 1073-1074 a no res tornat, mas quaix en volva del àer estival / in nichilum quasi in favillam estive aree est redactum = reduït a no res com pols de l'era a l'estiu

1076 dels deu dies / decem digitorum = dels deu dits | és / hoc est = així és | talats / fictilium = de terrissa 1077 sia ferit Antechrist / percutiatur in

- Jhesu Christ sia ferit Antechrist e a no res sia tornat. La qual cosa feta, «com les testes, seran atridades ensemps lo ferre e l'or e l'argent retornat quaix en volva de ayre d'estiu; els quals són truncats en lo
- 1080 vent, e-n negun loch no és atrobat en aquells, passats» e Jhesu Christ, «tallat del munt» del cel emperi en lo dia de la mort del primer Antechrist, com «destruirà aquell per inlustració del seu avienent serà [f. 39r] fet munt gran», lo qual era fet poch per la error Antechrist en los coratges de la multitut dels malvats; e ab destruc-
- 1085 ció de les males sectes, convertirà los universals setgles, «complirà la universal terra», «e serà fet un corral» de totes nacions cathòliques «e» lo bisbe Romà, vicari de Jhesu Christ, «pastor» del poble cristià, regnarà a tot lo setgle. Adonchs, los dies dels deu regnes d'aquells scrits en l'*Apocalipsi*, en lo XVII capítol, en deu dies fents dels

ferre: + testa 1079 retornat: et redacta | de ayre: aree | truncats: rapta | en lo: a 1080 atrobat en aquells: inventus est in eis 1080-1081 passats e Jhesu Christ: Lapis, id est, Christus 1181-1182 primer: proximi 1083 poch: parvus 1084 malvats: reprobatorum 1084-1085 ab destrucció de les males sectes: cum, destructis sectis malignis 1085 convertirà los universals setgles: convertetur universus orbis + et | complirà: implebit 1086 de totes nacions cathòliques: catholicum omnium nationum 1087 bisbe: pontifex | vicari + generalis 1088 los dies: in diebus 1089 scrits: descriptorum | en deu dies fents: in decem digitis ficilibus 1090 en ymatge: imaginis |

1078-1080 Dn II, 35 1080-1081 Dn II, 34 1082 2Thess II, 8 1085-1086 Dan II, 35 1086 Io X, 16 1089 Apoc XVII, 12 1090-1092 Dn II, 44 1100 Gn XVII, 13

Antichristo = sigui colpejat en l'Anticrist 1077-1079 La qual cosa feta, «com les testes, seran atridades ensemps lo ferre e l'or e l'argent retornat quaix en volva de ayre d'estiu / Quo facto, «tunc contrita erunt pariter ferrum, testa, es, argentum et aurum, et redacta quasi in favillam estive aree = Fet això, «aleshores també resultaran trinxats el ferro, la terrisa, el bronze, l'argent i l'or i reduïts a pols de l'era a l'estiu 1079-1080 truncats en lo vent / rapta sunt a vento = foren enduts pel vent 1080 e-n negun loch no és atrobat en aquells / nullusque locus inventus est eis = i no són trobats enlloc | 1080-1081 passats e Jhesu-Christ / Lapis, id est, Christus = La pedra, és a dir, Jesucrist 1081-1082 primer / proximi = imminent 1082 com / cum = quan 1083 serà fet munt gran / fiet mons magnus = es transformarà en gran muntanya 1083-1084 per la error Antechrist / per errorem Antichristi = per l'error de l'Anticrist 1084-1085 e ab destrucció de les males sectes, convertirà los universals setgles, complirà la universal terra / et implebit universam terram cum, destructis sectis malignis, convertetur universus orbis = omplirà tota la terra quan, destruïdes les sectes malignes, tot el món es convertirà 1086 de totes les nacions cathòliques / catholicum... omnium nationum = catòlic de totes les nacions 1087 vicari / generalis vicarius = vicari general 1088 setgle / seculo = món 1088-1089 los dies dels deu regnes d'aquells

peus en ymatge figurats, «levarà Déu lo regne del cel», ço és a saber, 1090 lo novell imperi general de tots los christians, «lo qual no serà dissipat per null temps», ço és a saber, fins a la fi del setgle, quant als elets transportadors en la glòria celestial. Car aquell ,eternal' no està allí per «eternal menció d'aquell regne en aquest món», mes vol dir que a-quell regne altre regna corporal no perdurable no succedirà, 1095 mes significa jutgem permensió d'aquell fins a la fi del setgle, ço és a saber, per mil anys e almenys, [f. 39v] per la translació d'aquell a la glòria de paradís. Ni à maior força ,lo eternum', qui vol dir perdurable, que aquella peraula escrita en lo *Gènesi*, XVII°, de la circuncisió: «Patrem meum in carne vestra in fidus eternum». 1100

E açò és, que aquí matex se diu segons la letra: «E·l regne d'aquell no sia liurat a altre poble», car axí com als pobles Romans succeiran los juheus convertidors avironant lo primer general de tot lo

figurats: signatorum | levarà: suscitabit | Déu lo regne del cel: Deus celi regnum 1091 de tots los christians: christianissimum 1092 per null temps: in eternum 1093 transportadors: transferendum | aquell ,eternal': li eternum 1094 menció: mansione 1095 corporal: temporale | no perdurable: in eternum 1096 jutgem: iugem | permensió: permansionem 1097 e: om | per: et 1098 ,lo eternum': ,li' eternum 1098-1099 qui vol dir perdurable: om 1100 Patrem: Pactum | fidus: fedus

1102 sia liurat: tradetur 1103 convertidors: + in proximo 1103-1104 lo primer general de tot lo universal imperi: in generali creando imperio totius universi 1104 que:

1101-1102 Dn II, 44

1108-1109 Dn VII, 7 1109-1110 Dn VII, 8 1113-1114 et 1116-1117 Dan VII, 27 1115-1116 Tb II, 18

scrits / In diebus... decem regnorum illorum... descriptorum = en els dies d'aquells deu regnes descrits 1089 deu dies fents / decem digitis fictilibus = deu dits de terrissa 1090 en ymatge / imaginis = de la imatge | Déu lo regne del cel / Deus celi regnum = el Déu del cel un regne 1091 de tots los christians / christianissimum = cristianíssim 1092 del setgle / seculi = del món 1092-1093 quant als elets transportadors en la glòria celestial / quantum ad electos in celesti gloria transferendum = destinat a ésser transportat en la glòria quant als escollits 1093-1094 no està allí per / non stat ibi pro = no té allí el sentit de 1094 menció / mansione = mansió 1095 altre regna corporal no perdurable no succedirà / in eternum regnum temporale aliud non succedet = en tota l'eternitat no el succeirà un altre regne temporal 1096 jutgem permensió d'aquell / jugem permansionem eius = la seva perenne continuïtat | setgle / seculi = món 1097 per la / et = i 1098 ,lo eternum' / ,li' eternum = aquell ,eternal' 1100 Patrem meum in carne vestra in fidus eternum / Pactum meum in carne vestra in fedus eternum = La meua Aliança en la vostra carn, a pacte etern

1101 que / quod = allò que 1102 sia liurat / tradetur = serà lliurat 1102-1103 ais pobles Romans succehiran los juheus convertidors avironant lo primer

universal imperi, enaixí que jamés no serà poble, lo qual succeescha
 1105 en monarcha convertits los juheus a nostre Senyor endressadors de tot
 lo setgle per Jhesu Christ, e tost.

E totes aquestes coses pus clarament són scrites per *Daniel* en lo
 capítol XVIIe, hon diu que «la quarta bístia», segons la letra, a
 l'Imperi Romà, «ha deu corns», ço és a saber, deu reys, «al mig dels
 1110 quals nexerà un corn poch», Antechrist, Rey de Tres Angles, ço és a
 saber, En Luys, «poch» segons la letra en esguardament dels altres
 regnes del Imperi de Roma. [f. 40r] Lo qual, portat del mig dels reg-
 nes e [...] la granesa del regne, la qual és sots lo cel, serà donada a
 l'alt dels pobles dels sants», —so és a saber, als juheus lavors conver-
 1115 tits per Jhesu Christ, segons la paraula de *Tobies*, dient: «Nós som
 fills de sants—, lo regne del qual és perdurable, e tots los reys servi-
 ran ha aquell e li obeiran», segons la letra, mil anys damunt dits.

om | poble: alius populus 1105 monarcha: monarquia | convertits los juheus: iudeis
 conversis | a nostre Senyor endressadors: ad dominium... erigendis 1106 Jhesu: om
 1107 són scrites: describuntur 1108 XVII: VII | a: om 1109 al: de |
 naxerà: oritur 1110 Tres Angles: Trinacrie 1111 en esguardament: respectu 1111-
 1112 altres regnes: regum reliquorum 1112 portat: sublato 1112-1113 regnes:
 regum 1113 [...]: «regnum et | cel: omne celum 1114 l'alt dels pobles dels sants:
 populo sanctorum Altissimi 1115 per: ad | Jhesum: om 1116 perdurable: sempit-
 ternum

general de tot lo universal imperi / populis romanis succedent Iudei convertendi in
 proximo, in generali creando imperio totius universi = en la creació de l'imperi
 general de tot l'univers els jueus que pròximament s'han de convertir succeiran als
 pobles Romans 1104 enaixí que jamés no serà poble / ita numquam erit alius
 populus = així mateix mai no hi haurà un altre poble 1105 en monarcha conver-
 tits los juheus / in monarchia succedat conversis Iudeis = en la monarquia succeeixi
 als jueus convertits 1105-1106 a nostre Senyor endressadors de tot lo setgle per
 Jhesu Christ, e tost / ad dominium totius universi erigendis a Christo, et cito = en
 el domini de tot l'univers, al qual seran elevats per Jesucrist, i ben aviat

1107 són scrites / describuntur = són descrites 1108 XVII / VII = setè
 1108-1109 segons la letra a l'Imperi Romà / ad litteram Imperium Romanum =
 al peu de la lletra, l'Imperi Romà 1109 al mig / de medio = del mig 1110 de
 Tres Angles / Trinacrie = de Trinàcia 1111 en esguardament / respectu = com-
 parat amb els 1112 portat del mig dels regnes / sublato de medio regum =
 suprimit d'enmig dels reis 1113 e [...] la granesa / regnum et magnitudo = el
 regne i la grandesa | sots lo cel / subter omne celum = sota tot el cel 1114 a
 l'alt del poble dels sants / populo sanctorum Antissimi = al poble dels sants de
 l'Altíssim 1115 per Jhesu Christ / ad Christum = a Crist

E entenen les veritats presents fo a mi huberta la porta per gran meravella e inconprensible ha entendre sobre aquestes coses los secrets dels proffetes, convertits lo poble dels juheus que liurador sia 1120 l'esdevenidor cristià e al general Imperi, la qual cosa per rahó de breugetat splicar no-s pot, car freturen de gran volum. Car en tots lochs, hon los profetes davant dits los juheus convertits a Jhesu Christ, los és promès lo general Imperi explicat.

En lo vint-i-sisè he entès: ésser esdevenidor que la ciutat de 1125 Jherusalem, après Antechrist, sia fet del sobirà bisbe [f. 40v] que allí sia cap del setgle, en lo qual loch sots Jhesu Christ la fe christiana comens. Car, axí com per manament de Jhesu Christ la seu de la general Sglésia al temps de sant Pere Apòstol per la multitut del poble dels juheus la ciutat de Jherusalem és transledada en Roma, e 1130 mare de ciutats, ço és a saber, lo general poble convertidor, per aque-

1118 presents: prescriptas 1118-1119 per gran meravella: nimium admirabilis 1120 secrets: archana 1020-1021 convertits... general Imperi: maxime quia tradendum sit futurum christianum et generale imperium convertendo populo Iudeorum 1122 spli-car: + in hoc loco | freturen: indigeant 1123 hon los profetes davant dits los juheus convertits: ubicumque in prophetiis predicuntur Iudei converti | Jhesu: om

1125 *praemittitur* Intellectus vicesimus septimus in revelatione translationis sedis Ecclesie generalis Romane in civitatem Ierusalem et apertio Scripturarum super renovatione illius civitatis et super gloria et magnitudine eius | En lo vint-i-sisè: Vicesimo septimo 1126 sia fet del sobirà bisbe: efficiatur sedes summi pontificis | que: ut 1127 setgle: orbis | en lo qual loch: ubi | Jhesu: om 1128 comens: inceptit | Jhesu: om 1128-1129 la seu de la general Sglésia: generalis sedes Ecclesie 1129 multitut: incredulitatem 1130 la ciutat: a civitate 1131 mare de ciutats, ço és a saber, lo general poble con-

1118 presents / prescriptas = precedents 1118-1119 la porta per gran meravella e inconprensible / nimium admirabilis et incomprehensibilis ianua = la massa admirable i inconprensible porta 1120 convertits lo poble dels juheus que liurador sia l'esdevenidor cristià e al general imperi / maxime quia tradendum sit futurum christianum et generale imperium convertendo populo Iudeorum = i més que res que el futur imperi cristià i universal ha d'ésser lliurat al poble convertidor dels jueus 1121 la qual cosa per rahó / que hoc loco ratione = cosa que ací per raó 1123 hon los profetes davant dits los juheus / in prophetiis predicuntur Iudei = en les profecies és predit que els jueus | convertits / converti = es converteixen

1126 sia fet del sobirà bisbe / efficiatur sedes summi pontificis = esdevingui seu del papa | que / ut = i així 1127 cap del setgle / caput orbis = la capital del món | en lo qual loch / ubi = on 1128 comens / inceptit = començà 1129 per la multitut / propter incredulitatem = per la incredulitat 1130 la ciutat / a civitate = des de la ciutat 1131 e mare de ciutats, ço és a saber, lo

lla mateixa mesura fins al temps de Antechrist, axí esdevenidor és que mort lo primer Antechrist, que la Església general —de Roma, ço és a saber—, en la ciutat de Jherusalem sia tornada, lavors los jueus
 1135 convertits a Jhesu Christ, aquí matex per mesura de mil anys o quaix. Car axí com los jueus, per la lur increença, perderen la seu de la general Sglésia, axí los italians, qui per la maior part agradosament rebran Antechrist e «convertiran los sants [...]», perdran, per l'Altisme, la un e l'altre general Imperi, axí temporal com ecclesiàstich e divinal.

Car, segons la letra, serà transportada la seu de la Sglésia sacro-[f. f. 41r]-sancta en la ciutat de Jherusalem sots un sobirà bisbe, del qual he entès feta menció, segons la letra, sots apo del àngel en l'*Apocalipsi*, en lo capítol X^e, axí descrit: «E he hoït altre àngel fort
 1145 dient devallant del cel cubert de nuu», ço és a saber, «l'arch celestí en lo cap d'aquell e la cara d'aquell serà axí com lo sol e los peus d'aquell axí com a columna de foch e haurà en la mà sua libre hubert e posarà lo seu peu dret sobre la mar», e de Itàlia en Jherusalem pas-

vertidor: in metropolim scilicet generalis populi convertendi 1131-1132 per aquella mateixa mesura: ibidem mansura 1132 al temps: ad tempora 1133 mort: occiso | primer: proximo futuro | que: om 1134 sia tornada: reducatur 1135 mesura: mansura 1136 la seu: + generalem 1137 qui: quia | maior: magna | agradosament: gratanter 1138 convertiran: conterent | [...]: Altissimi 1139 Altisme: om

1142 un: uno + futuro | bisbe: pontifice 1143 feta menció: agi | apo: typo 1145 dient: om | ço és a saber: om 1146 serà: erat 1147 haurà: habebat | libre:

1138 Dn VII, 25 1138-1139 Dn VII, 25
 1144-1148 Apoc X, 1-2

general poble convertidor / in metropolim scilicet gentilis populi convertendi = és a dir, a la metròpoli del convertidor poble dels gentils 1131-1132 per aquella mateixa mesura / ibidem mansura = i ha de continuar allí 1033 primer / proximi = imminent | que la Església / Ecclesia = l'Església 1134-1135 lavors los jueus convertits a Jhesu Crist / Iudeis tunc conversis ad Christum = havent-se ja convertit els jueus a Crist 1135 aquí matex per mesura de / ibidem permansura = seguint allí mateix 1138 convertiran / conterent = esclafaran | los sants [...] perdran per l'Altisme / sanctos Altissimi, perdran = els sants de l'Altíssim, perdran

1142 sots un sobirà bisbe / sub uno futuro summo pontifice = sots un sol futur papa 1143 apo / typo = tipus 1145 dient devallant / descendentem = devallant | cubert de nuu / amictum nube = vestit de núvol | ço és a saber, l'arch celestí / et iris = i l'arc iris 1147 e haurà / et habebat = i tenia 1148 posarà / posuit = posà | e de Itàlia / ut de Italia = a fi de (passar) d'Itàlia 1149 aquí mateix stador / ibidem permansurus = on ha de romandre 1150 e Roma de

sarà, aquí mateix stador, «e lo sinistre sobre la terra» de Itàlia, e Roma de tot en tot lexadora quant a la habitació logal. 1150

E aquest àngel, havent «lo libre hubert» del *Evangelii* a tot lo setgle convertidor, confirmador en la fe de Jhesu Christ, «cridarà» preycant e convertint los allenegats pobles, «car a manera de leó com udola» a la presa prenedora. E «set corns, los quals parlaran les veus» no scrites, seran set generals consells principals après Antechrist per 1155 lo sobiran bisbe celebradors, sobre general conversió e disposició del [f. 41v] setgle universal e del mil-lenar de pau servador.

E nostre senyor obrirà l'enteniment d'aquest bisbe que entena los ministeris tancats dels profetes, que entena la fi del setgle ésser present pres la fi de mil anys. E per açò, complits los mil anys, «leu la 1160 dreta e la sinistra al cel», «car temps no serà d'aquí avant», sinó fins a «la veu del sant àngel». Aquest sobiran bisbe declararà que'l món durarà per mil anys, abans que'l setè àngel sia tramès, en lo trompa-

libellum 1148 posarà: posuit | e: ut 1148-1149 passarà: transeat 1149 stador: permansurus | (Itàlia) e: ad 1150 lexadora: relinquendam | logal: localem

1151 libre: libellum 1152 convertidor, confirmador: convertendum... et informandum | cridarà: clamavit 1153 allenegats: collapsos | car: om 1154 prenedora: capiendam | corns: tonitrua | parlaran: loquuntur 1156 celebradors: celebranda 1157 mil-lenar de pau servador: millenarie pacis servande

1158 E nostre: om | bisbe: pontificis | que: ut 1159 ministeris: misteria 1160 pres: post 1161 car: quod | d'aquí avant: amplius | sinó: om 1162 sant: septimi | bisbe: pontifex 1163 trompament: tubicinio 1165 bisbe: pontificis | demostrar: om

1151 Apoc, X, 2 1153-1154 Apoc X, 3 1154-1155 Apoc X, 4
1160-1161 Dn XII, 7 1161 Apoc X, 6 1162 Apoc X, 7 1165-1166
Apoc X, 8 1168-1169 Apoc X, 11

tot en tot lexadora quant a la habitació logal / ad Romam penitus relinquendam quantum ad habitationem localem = a fi d'abandonar totalment Roma com a lloc d'estada

1151-1152 a tot lo setgle convertidor, confirmador / ad totum convertendum seculum et informandum = a fi de convertir tot el món i instruir-lo 1152 cridarà / clamavit = clamà 1153 los allenegats pobles / collapsos populos = els pobles caiguts 1154 E set corns / Et septem tonitrua = I els set trons | parlaran veus / loquuntur voces = parlaran veus 1057 setgle universal / seculi universi = tot el món | del mil-lenar de pau servador / et millenarie pacis servande = i de la pau mil-lenària a conservar

1158 bisbe / pontificis = papa | que / ut = a fi que 1159 ministeris / misteria = misteris 1159-1160 que entena la fi del setgle ésser present pres la fi de mil anys / ut finem intelligat seculorum adesse post finem mille annorum = i entenguí que la fi del món arriba després de l'acabament dels mil anys 1160-1162 E per açò, complits los mil anys, leu la dreta e la sinistra al cel, car temps

- ment del qual serà finit lo setgle. Car en los dies d'aquest àngel
 1165 necessari és per los legats d'aquest bisbe a tot lo setgle demostrar «lo
 libre ubert», ço és a saber, preïcar. Cregam, emperò, en la fi d'aquest
 capítol sots tipo de sant Johan Evangelista de cascun d'aquests
 temps, axí com és dit: «Com és altra vegada proffetat a les gents e als
 pobles e a les lengües e a molts reys».
- 1170 E la ciutat de Jherusalem serà reparada tota, e altra vegada molt
 gran construïda, que puscha [f. 42r] pendre tot lo setgle per rahó de
 cascun emperi [...] e aturar els corrents en aquella.

En lo vint-i-setè he entès: la confirmació d'aquest gran esdeveni-
 dor Jherusalem segons la letra contenir en los llibres e dictats del
 1175 proffetes, maiorment per *Jeremies*, en lo capítol XXXI, en lo qual
 loch, és pus vist de la esdevenidora conversió dels pobles dels juheus,

1166 ssaber: + Euvangelium | preïcar: predicari | Cregam: om | emperò: ideo |
 d'aquest: om 1167 Evangelista de cascun: euvangelizanti cuilibet 1167-1168 d'aquests
 temps: illius temporis 1168 com: om | Com és: oportet + te | proffetat: prophetare

1170 E: Nam et 1171 que: ut | setgle: orbem 1172 e aturar: et sanctuarii |
 els corrents: concurrentem | en: ad

1173 En: Et | lo vint-i-setè: om | confirmació: constructionem 1174 conte-
 nir: contineri | dictats: ligaminibus 1176 és pus vist: postquam actum est | esdeve-

1175 Ier XXXI, 1-14

no serà d'aquí avant, sinó fins a la veu del sant àngel / Ideo levat dexteram et sinis-
 tram in celum, quod tempus non erit amplius usque ad vocem septimi angeli =
 Per això alça la dreia i l'esquerra al cel, que ja no hi haurà més temps fins a la veu
 de l'àngel setè, quan s'hagin complert mil anys 1165-1166 per los legats d'a-
 quest bisbe a tot lo segle demostrar lo libre ubert, ço és a saber, preïcar / per lega-
 tos huius pontificis toti seculo libellum apertum, id est Euvangelium, predicari =
 que els enviats d'aquest papa prediquin a tot el món el llibret obert, és a dir,
 l'Evangeli 1166-1168 Cregam, emperò, en la fi d'aquest capítol sots tipo de sant
 Johan Evangelista de cascun d'aquests temps, axí com és dit / Ideo in fine capituli,
 sub typo Iohannis, euvangelizanti cuilibet illius temporis sic est dictum = Per
 això, al final del capítol, sota la figura de Joan és dit a cada un dels qui evangelitza-
 ran en aquell temps 1168 Com és altra vegada proffetat / Oportet te iterum
 prophetare = Et cal profetitzar altra vegada

1171 pendre / capere = acollir | setgle / orbem = la humanitat 1171-1172
 per rahó de cascun emperi [...] e aturar els corrents en aquella / ratione utriusque
 imperii et sanctuarii concurrentem ad eam = per raó de tots dos, imperi i santuari,
 peregrinant vers ella

1173 confirmació / constructionem = construcció 1174 segons la letra con-
 tenir / ad litteram contineri = és literalment formulada | dictats / ligaminibus =
 rotllos 1176 és pus vist / postquam actum est = després d'haver tractat | dels

és dit en lo començament del capítol que diu que «Nostre Senyor: en aquell temps yo seré Déus a les universals cognicions de Israel e aquells seran a mi en poble».

E davall, de la conversió d'aquells e de la nova prometença, la 1180 qual és segons l'Apòstol, *Ad Ebreos, Als Jueus, X^e*, la prometença de la ley de Jhesuchrist en la fon d'aquest capítol, axí és agut: «Veus, dies vénen, diu nostre Senyor, que sia hedificada la ciutat, e les terres Ananals fins a la porta del setgle. E exirà part norma de mesura en esguardament d'aquell sobre lo coll de Jarech, e circuirà Jonataus e 1185 tot la Vall dels Corssos e Cenres, e la [f. 42v] universal regió de la mort, fins al torrent de Cedron, e fins a l'angle de la porta dels Cavalls Orientals serà foragitat lo sant de nostre Senyor e no serà destrouït per tots temps». Aquesta cosa null temps no fo complida fins ha ara, car après la conversió del poble dels juheus farà testimoni 1190 complit «lo sant de nostre Senyor», ço és a saber, lo col·legi de la Església de Jhesu Christ, e aquí matex col·legar fins que sia transpor-tada en lo cel.

nidora: future | dels pobles: populi | juheus: + tum 1177 és dit: om | que diu que: dicitur | Nostre: om | Senyor: dicit Dominus 1178 cognicions: cognationibus 1180 prometença: pacto 1182 fon: fine | d'aquest: om | que sia hedificada: et edificabitur 1183 ciutat: + Domino | e: a | terres: turre 1184 Ananals: Ananael | setgle: anguli | part: ultra 1185 Jarech: Gareb | Jonataus: Goatha 1186 tot: omnem | dels Corssos e Cenres: Cadaverum et Cineris 1188 Orientals: Orientalis | serà foragitat: om | nostre: om | Senyor: + non evellatur 1188-1189 destrouït: + ultra 1190-1191 farà testimoni complit: testificatur impleri: + et 1191 nostre: om | ço és a saber: scilicet 1192 e: om | matex: + in perpetuum | col·legar: collocari

1177-1179 Apoc X, 12

1181 Haebr X, 12-18

1188-1189 Ier XXXI, 38-40 1191 *ibid.*, 40e

pobles / populi = del poble 1177 és dit / tum = aleshores | que diu que / dicitur = és dit 1177-1178 Nostre Senyor en aquell temps / In illo tempore, dicit Dominus = En aquell temps, diu el Senyor 1178 a les universals cognicions / universis cognationibus = per a totes les famílies

1182 en la fon / in fine = al final | axí és hagut / sic habetur = hi ha això 1183-1184 e les terres Ananals / a turre Ananael = des de la torre d'Ananael 1184 fins a la porta del setgle / usque ad portam anguli = fins a la porta de la cantonada | part norma / ultra normam = més enllà de la norma 1186-1187 e la universal regió de la mort / et universam regionem mortis / i tota la zona de la mort 1188 serà foragitat lo sant de Nostre Senyor e no serà destrouït / [exhibit...] Sanctum Domini. Non evellatur = [s'estendrà...] el Santuari del Senyor. No serà arrancat 1190-1191 farà testimoni complit / testificatur impleri = és escrit que es complirà 1191 lo sant / et sanctum = i que el Santuari 1192 e aquí matex / ibidem in perpetuum collocari = s'assenta perpetuament allí mateix

- Aquest Jherusalem sdevenidor construïdor, que he entès, és
 1195 aquell, del qual *Zacharies*, en lo segon capítol, axí és lest: «Sens de mur habitarà Jherusalem, planea d'òmens e de bísties e al mig de aquella. Yo seré, diu nostre Senyor, mur de foch entorn, e en glòria seré Yo en lo mig d'aquell». Null temps no fo hedificat aquest «Jherusalem sens mur per multitut d'òmens», mas là serà, transpor-
 1200 tada de la Seu de la Església general, après la mort de Jhesu Christ.
 Encara he vist: no en aquella ciutat estar contínuament lo general esdevenidor Augustus rebedor «de la [f. 43r] semença de Abraam», mas fora Jherusalem deurà habitar lo bisbe, ne la claricia sancta sia ensutzada per comuna vianda de hòmens setglars, car lavors no serà:
 1205 «Axí com lo poble, axí el capellà». De la glòria d'aquest segle sdevenidor [...], lavors convertit lo poble dels juheus, donant a Jhesu Christ.

1194 sdevenidor construïdor: futura... construenda | que: ut 1195 és lest: habetur 1196 habitarà: habitabitur | planea: pre multitudine | bísties: iumentorum | e: om 1197 seré: + ei | nostre: om 1198 lo mig: in medio 1199 là serà: fiet 1200 Seu: + Apostòlica | general: + illuc | Jhesu Christ: Antichristi

1201 aquella: eadem | estar: manere 1202 esdevenidor: futurum | rebedor: assumendum 1203 Jherusalem: + pontificalem | lo bisbe: om | claricia: clerus | sancta: sanctissimus 1204 vianda: convictu 1205 segle: urbis 1206 [...]: + Ysaie LX° pertractatur, et de generali imperio generando in proximo futuro, | donant a: tribuendo a

1195-1198 *Zacc II, 4-5* 1199 *ibid.*, 4b

1202 Cf. Mt I, 1; Gen XXII, 18; XXVI, 4; Is XLI, 8 1205 Is XXIV, 2 1205 (in app crit) Is LX

1194 que he entès / ut intellexi = tal com vaig comprendre 1195 axí és lest / sic habetur = així es troba 1196 habitarà = habitabitur = serà habitada | planea d'òmens e de bísties e / pre multitudine hominum et iumentorum in = per la gernació d'homes i d'ases 1198 Yo seré / ego ero ei = Jo li faré... de 1199-1200 mas là serà transportada de la seu / sed fiet translata Sede... illuc = però es realitzarà, quan allí hagi estat transportada la Seu 1201 no en aquella ciutat estar / non in eadem urbe manere = que no s'estarà en aquella ciutat 1202 rebedor / assumendum = que ha d'ésser extret 1203 mas fora Jerusalem deurà habitar lo bisbe / sed extra Jerusalem pontificalem habitare debere = ans ha d'assentar-se fora de la Jerusalem pontificia | ne la claricia / ne... clerus = a fi que la clerecia 1204 vianda / convictu = convivència | no serà / non erit = no s'aplicarà 1205 setgle / urbis = ciutat 1205-1206 sdevenidor [...], lavors / future, Ysaie LX pertractatur, et de generali imperio generando in proximo futuro tunc = futura, en parla Isaies LX, com també de l'imperi universal erigidor en un futur pròxim per al, aleshores 1206-1207 donant a Jhesu Christ / tribuendo a Christo = ha d'ésser atorgat per Jesucrist

En lo vint-i-vuitè, he entès: aquesta pau sdevenidora a la Sgléya, après Antechrist quaix per mil anys duradora segons la letra, aquella pau, de la qual sovint e generalment parlen los prophetes; maiorment *Ysaies*, en lo segon capítol, d'aquesta pau axí com diu: «Serà en los derrers dies l'aparellat munt de la casa de nostre Senyor en veritat dels munts, e serà-levat sobre los colls; e decorraran a aquell totes les gents e molts pobles hiran e diran: Venits, [...] al munt de nostre Senyor e a la casa del Déu de Jacob e ensenyarà a vosaltres les carreres sues, car de Syon exirà la Ley e la peraula de nostre Senyor de Jherusalem; e jutgerà les gents e rependrà molts pobles e tornaran los lurs coltells en relles [f. 43v] e les lances lurs en faus. La gent no levarà coltell contra la gent, ni d'aquí avant no usaran batalles». E d'aquesta pau açò mateix és lest per *Micheas*, en lo capítol VIII.

E d'aquesta pau de mil anys és entesa aquella paraula del *Psalmista*: «Naxerà en aquells dies justícia e abundància de pau fins sia toltà la luna. E senyoreiarà a la mar fins a la mar e al flum fins als térmens del setgle de les terres». E aquelles granees, les quals per *Ysaies*, en lo capítol LX, [...]. D'aquesta part nolevària davant són dites e les altres per los proffetes en tot loch per poch d'aquesta pau descrites.

1208 *praemittitur* Intellectus vicesimus octavus in revelatione intentionis prophetarum super pace mille annis durature aut quasi post proximum Antichristum | sdevenidora: futuram 1209 letra: + esse 1210 parlen: proloquuntur 1211 axí com: om 1212 en veritat: in vertice 1213 serà-levat: elevabitur | decorraran: fluent 1214 [...]: ascendamus | nostre: om 1215 vosaltres: nos | carreres: vias 1216 nostre: om 1217 rependrà: arguet | tornaran: conflabunt 1218 coltell: gladius | faus: falces 1219 coltell: gladium | d'aquí avant: ultra | usaran batalles: exercebuntur ad prelium 1220 d'aquesta: de eadem | és lest: habetur | per: om | VIII: IIII

1221 E: Nam et 1222 *Psalmista*: psalmi 1223 sia toltà: auferatur | senyoreiarà: dominabitur | (senyoreiarà) a: a | al: a 1224 setgle: orbis 1225 [...]: describuntur | part: pace | nolevària: millenaria 1125-1126 davant són dites: predicuntur 1226 en tot loch per poch: ubique fere

1211-1219 Is II, 2-4 1220 Mich IV, 1-3

1222-1224 Ps LXXXI, 7-8 1225 Is LX, 2c-22

1209 segons la letra, aquella / ad litteram... esse... illam = al peu de la lletra és aquella 1212 en veritat / in vertice = en el cim 1214 venits [...] al munt / venite, ascendamus ad montem = venits, pugem al munt 1215 a vosaltres / nos = a nosaltres 1219 no usaran / nec exercebuntur = ni es dedicaran a les

1221 E d'aquesta / Nam et de hac = Car també d'aquesta 1223 a la mar / a mari = des de la mar | al flum / a flumine = des del riu 1224 del setgle / orbis = del globus 1225 [...] / describuntur = són descrites 1225-1226 part nolevària davant són dites = pace millenaria predicuntur = pau mil-lenària són predites 1227 e les altres / et reliqua = també les altres coses | en tot loch per poch / ubique fere = gairebé arreu

- En lo vint-i-novè, he entès: tanta plena del Sperit Sant après la mort d'Antechrist devallar sobre tot lo setgle, e maiorment sobre los
- 1230 juheus, lavors convertits a Jhesu Christ, lo qual maiorment desobre los sobirans bisbes, e la claricia, e la universal Sglésia, que fos vist parayís quaix devallant en terra, car sobre tota stimació humana, la universal [f. 44r] Sglésia se transformarà en tota perfecció de vida de Jhesuchrist.
- 1235 E ls sobirans bisbes e ls universals prelatz seran transformats en tanta santitat e humilitat e puritat de vida, és possible que en cascun recula en testament la vida de Jhesu Christ. Car serà vist quaix tot lo setgle voler a contemplació e a castedat; e aquells, els quals seran ajustats al sant martiri a morgonar lo setgle, viuran en gran puritat,
- 1240 e n maior part demostrants los seus fills sots la terça retgla de sant Francesch en temor de Déu, de la ley. E al sobirà bisbe en aquell dia serà apellat per blasfèmia e per foll iurament de Déu, e serà denegat lo setgle de tots aquells de mala vida.

1228 *Praemittitur* Intellectus vicesimus nonus in revelatione eventuum futurorum in successione mille annorum et dispositione orbis usque ad finem mundi | vint-i-novè: vicesimo nono 1229 mort: + proximi | segle: orbem | maiorment: maxime 1230 Jhesu: om | lo qual: et quam | maiorment: maxime 1231 bisbes: pontifices | claricia: clerum | fos vist: videatur 1232 devallant: descendisse 1234 *Jhesu*: om

1235 bisbes: pontifices 1236 és possible que: ut... quantum est possibile 1237 recula: reluceat | en testament: integraliter | Jhesu: om | quaix: om 1238 setgle: orbis | voler: volare 1239 al sant martiri: sancto matrimonio | morgonar: propagandum | setgle: orbem | gran: maxima 1240 en maior: pro maiori | demostrants: educantes 1241 de la ley: et lege 1241-1242 E al sobirà bisbe... iurament de Déu: Et summopere in diebus illis vitabitur Dei blasphemia et temerarium iuramentum 1242 serà denegat: expurgabitur 1243 setgle: orbis | de tots aquells: ab hominibus

1229 sobre tot lo setgle / super totum orbem = sobre tot el món 1230 lo qual maiorment / et quam maxime = i fins al màxim 1231 sobirans bisbes / summos pontifices = els summes pontífexs 1231-1232 que fos vist parayís quaix devallant / ut paradus videatur quasi descendisse = que sembli com si el paradís hagués baixat

1236-1237 és possible que en cascun recula en testament / ut in quolibet — quantum est possibile — reluceat integraliter = que en cascun — tant com és possible — resplendeixi íntegralment 1237-1238 Car serà vist quaix tot lo setgle voler / Videbitur enim totum orbis... volare = Car semblarà que tot el món vola 1239 martiri / matrimonio = matrimoni | a morgonar lo setgle / ad propagandum orbem = per a la perpetuació del món | en gran / in maxima = en la més gran 1240 demostrants / educantes = formant 1241 en temor de Déu, de la ley / in Dei timore et lege = en el temor i en la llei de Déu | E al sobirà bisbe / Et summopere = I per damunt de tot 1242 serà apel·lat per blasfèmia e per foll

Car dels frares menors, els quals s'endressaran al vertader bisbe al temps d'Antechrist, alguns seran presos per batalla de martiri, e-ls 1245 altres seran reservats per lo papa per trametre al setgle convertidor e l'orde per tot lo setgle sembrador. Car en los mil anys esdevenidors, seran los frares menors en lo setgle, «axí com [f. 44v] stela del cel», que «pres la multitut no pusquen morir», vivents en aquest món en tanta pobresa e abstracció e separació, e cascú en la sanitat serà vist 1250 quaix altre sant Francesch.

Mas és per cert sdevenidor que, passats los set-cents anys a la mort del primer Antechrist, començaran els barons ecclesiàstichs, que per maior part desemparar la damunt dita sanitat, e declinar la puritat ja dita del setgle. Car molts prelats de la Sglésia seran feyts 1255 robadors per avarícia e per superbiosa vida e per lansament de carn

1244 Car: etiam | s'endressaran: adherebunt | bisbe: pontifici 1245 seran presos: assumuntur | per: ad 1246 per lo papa per trametre al segle convertidor: mittendi a papa ad seculum convertendum 1247 sembrador: seminandum | esdevenidors: futuris 1248 setgle: orbe | stela: stelle 1249 pres: pre | morir: numerari | en: ab 1250 e: ut | sanitat: sanctitate 1251 sant: om

1252 sdevenidor: futurum | a: a 1253 primer: proximi 1254 desemparar: deserere | damunt dita: prefatam 1254-1255 declinar la puritat ja dita del setgle: orbis declinare a puritate iam dicta 1256 robadors: rapaces | per superbiosa vida:

1248-1249 Ier XXXIII, 22

iurament de Déu / vitabitur Dei blasphemia et temerarium iuramentum = serà evitada la blasfèmia de Déu i el jurament temerari 1243 de tots aquells / ab hominibus = de la gent

1244 s'endressaran al vertader bisbe / vero pontifici adherebunt = s'adheriran al papa legítim 1245 seran presos per batalla de martiri / ad bellum martirii assumuntur = seran enrolats per a la guerra del martiri 1246-1247 per trametre al setgle convertidor e l'orde per tot lo setgle sembrador / mittendi... ad seculum convertendum et ad ordinem per totum seculum seminandum = a ésser enviats a convertir el món i a sembrar l'orde per tot l'univers 1248 en lo setgle / in orbe = en el món 1249 pres la multitut no pusquen morir / pre multitudine numerari non possunt = per la multitut no poden ésser comptats 1249-1250 vivents en aquest món en tanta pobresa e abstracció e separació / in tanta paupertate et abstractione et separatione ab hoc mundo = en tanta pobresa i deseiximent i separació del món 1250 e cascú en la sanitat serà vist / ut quilibet in sanctitate... videatur = que cada un semblarà en la santedat

1252-1253 a la mort / a morte = des de la mort 1253 del primer / proximi = de l'imminent 1254-1255 e declinar la puritat ja dita del setgle / et orbis declinare a puritate iam dicta = i el món minvar en la dita pureza 1256 e per superbiosa vida e per lansament de carn / et superbia vite et cultu carnis = i per

—sobre·ls quals se pot creure—, e·n tots peccats sobre manera ensutzats per simonia, e per cobeiança; e dessots aquells perirà justícia; e seran donats los ignocents e els sants en escarniment, greument seran 1260 turmentats; e la innorrible multitut dels frares menors feta serà poch a poch insensible de la perfecció molt longa.

E seuran e maiorment los maiors, en tanta lexació e legesa de vida, que seran trists de tot en tot la fe ésser perduda; e seguiran [f. 45r] ab totes lurs forces aquells, els quals s'esforçaran de observar 1265 la vida e la promesa retgla. E contínuament anant de mal en pijor, cauran en peccats no perladors, e·ls «mascles ab los mascles ab tanta cosa leia», e finalment fets eretges blasfemiés perdran la fe. E·ls sants, als quals seran entre aquells, fugiran als lochs deserts. Car, axí com al damunt dit any de setanta fins ha tres-cents anys següents, e 1270 fins a la mort d'Antechrist foren complits los mil anys, creixerà poch a poch en lo setgle la malvestat deiús escrita.

superbia vite | lansament: cultu 1257 ·ls quals: quam 1257-1258 ensutzats: infecti 1258 cobeiança: ambitione 1259-1260 seran turmentats: affligentur 1260 innorrible: incredibilis 1261 insensible: et insensibiliter | molt longa: longinqua

1262 seuran: cadent | maiors: + eorum | legesa: turpitudinem 1263 seran trists: videantur | de tot en tot: funditus | ésser perduda: perdidisse | seguiran: persequentur 1265 vida: + puram | anant: procedentes 1266 pecats no perladors: nefaria scelera | e·ls: sicut | ab los mascles: in masculos 1266-1267 ab tanta cosa leia: turpitudinem operantes 1267 eretges blasfemiés: blasphemi et heretici 1267-1268 als quals: qui 1268 Car axí com al: sicut enim a 1269 de setanta: septingentesimo | e: id est | fins: usquequo | a: a 1270 foren: sint | complits: + integre | creixerà: augmentabitur 1271 setgle: orbe | malvestat: pravitatis

1266-1267 Rm I, 27

supèrbia de vida i per culte de la carn 1257 sobre·ls quals se pot creure / supra quam credi potest = molt més d'allò que hom podria creure 1260 e la innorrible multitut / et incredibilis multitudo = i una increïble multitut 1260-1261 poch a poch insensible / paulatim et insensibiliter = a poc a poc i de forma insensible 1261 de la perfecció molt longa / a perfectione longinqua = allunyada de la perfecció

1262 seuran / cadent = cauran | los maiors / maiores eorum = llurs superiors | lexació / laxationem = relaxació 1263 seran trists de tot en tot la fe ésser perduda / videantur fidem funditus perdidisse = semblaran haver perdut totalment la fe | seguiran / persequentur = perseguiran 1266 en peccats no perladors, e·ls / in nefaria scelera, sicut = en crims nefands, com els 1266-1267 ab tanta cosa leia / turpitudinem operantes = practicant deshonestat 1267 fets heretges blasfemiés / effecti blasphemi et heretici = fets heretges i blasfems 1267-1268 als quals / qui = els quals 1268-1269 al damunt dit any de setanta / a predicto anno septingentesimo = des de l'esmentat any set-cents 1269 e fins a / id est, usquequo a = és a dir, fins que des de

Car, com seran complits mil anys, contadors a la mort d'Antechrist primer, serà en lo setgle tant ajustament malvat, que Jhesu Christ d'aquell temps digué segons *sant Luch*, en lo capítol XXIIe: «Mas escoltats, vosaltres, ni per ventura els vostres coratges 1275 sien agreujats e-nbriaguesa ab avarícia e en àncies d'aquesta vida, e vendrà sobre vosaltres hivarsós dia aquella. Axí com a lats vendrà en tots aquells qui seuhen sobre la fas de tota la terra». E car un [f. 45v] peccat ab lo seu pes ne tira altre, d'aquell temps ho diu Jhesu Christ: «Com lo fill de la verge sdevenidor, tu cuydes trobar fe sobre la 1280 terra?» Car açò dix per la incredulitat e multitud dels eretges, los quals en aquells dies naxeran en lo setgle.

En lo trentè, he entès: en la fi dels damunt dits mil anys ésser tramès Gog e Magog per la multitud de la Església, legessa dessús explicada. Mas és diligentment sabedor que Goig e Magog no són 1285 encara en lo setgle ni null temps no y foren, mas seran fets de manti-

1272 contadors: computandi | a: a 1273 primer: proximi 1273 setgle: orbe | ajustament malvat: cumulus pravitatis 1274 Jhesu: om | segons: om | sant: om | en lo capítol: om 1275 Mas escoltats, vosaltres: Attendite autem vobis | ni: ne | per ventura: forte | coratges: corda 1276 sien agreujats: graventur | e-nbriaguesa ab avarícia: in crapula et ebrietate | àncies: curis 1277 vendrà sobre: superveniet in | lats: laqueus + enim | vendrà: superveniet 1279 ne tira altre: mox ad aliud trahit | ho: om | Jhesu: om 1280 Com: quando | verge: hominis | sdevenidor: venturus est | cuydes: putas | trobar: inveniet 1282 naxeran: orientur | setgle: orbe

1283 *praemittitur* Intellectus tricesimus et ultimus huius libri in revelatione generationis Gog et adventus et destructionis eius et apertionis secretorum Ezechielis prophete super conversione totius orbis et in fine seculorum | En lo trentè: tricesimo 1284 de la Església, legessa: turpitudinis 1285 sabedor: sciendum 1286 setgle: orbe 1286-

1275-1278 Lc XXI, 34-35 1280-1281 Lc XVIII, 8

1272 a la mort / a morte = des de la mort 1273 primer / proximi = imminent | en lo setgle tant ajustament malvat / in orbe tantus cumulus pravitatis = en el món tanta acumulació de maldat 1275 mas escoltats vosaltres / attendite autem vobis = però mireu per vosaltres | ni per ventura / ne forte = no fos cas que 1277 vendrà sobre vosaltres hivarsós dia aquella / superveniat in vos repentina dies illa = us sobrevingui sobtat aquell dia | lats vendrà / laqueus superveniet = llaç sobrevirà 1279 ne tira altre / mox ad aliud trahit = immediatament estira a un altre 1280 lo fill de la verge sdevenidor / Filius hominis venturus est = el Fill de l'home hagi de venir | trobar / inveniet = trobarà 1281 per la incredulitat e multitud / propter incredibile multitudinem = per la increïble multitud 1282 en lo setgle / in orbe = en el món

1284 per la multitud de la Església, legessa / propter multitudinem turpitudinis = per la multitud de la deshonestat 1286 setgle / orbe = món 1287-

ment après la mort del primer Antechrist, de les romanents companyes del poble dessots Antechrist enganats. Car los universos heretges infels indureïts, los quals a Jhesu Christ no-s volrran convertir, seran
 1290 squivats de la santa Sglésia e del poder del novell general imperi a lats de la terra del setgle. E pendran les ylles lunyadanes de la mar e los munts inopinables, hon auran loch per anys per Déu a ells consentit.

E he entès totes aquestes coses ésser con-[f. 46r]-tengudes en la
 1295 divina Scriptura, maiorment en *Ezetxiel*, XXXVII, hon, segons lo seny principal, fa menció de la conversió de tot lo setgle après la mort d'Antechrist, hon al-legantment fa menció de la virtut del bap-tisme. Car de la font de la santa Església de Roma, «per la porta d'aguiló», segons la letra per Esclavònia e per Alamanya, seran tramesos
 1300 evangelicals pescadors; e proceiran «contra Orient» ha convertir los Grechs e d'aquí avant vendran «a la dextra part del altar», en Jherusalem, e l'universal poble bateiat «entraran en la mar» de la santa Església «e seran sanats e exiran» sanats.

1287 de mantinent: statim 1287 primer: proximi | de: et ex 1287-1288 companyes: fecibus 1289 infels: et infideles | Jhesu: om 1289-1290 seran squivats: fugabuntur 1291 lats: latera | de la terra del setgle: orbis terre | pendran: occupabunt 1292 inopinables: inaccessibiles | per: + mille 1292-1293 consentit: concessum

1295 en *Ezetxiel*: *Ezechielis* | fa menció: agitur 1297 al-legantment: elegantissime | fa menció: loquitur 1298-1299 d'Aguiló: *Aquilonis* 1301 d'aquí avant: inde 1302 l'universal poble: universi populi | entraran: ingredientur

1298-1299 Ez XLVII, 2 1301 Ez XLVII, 1 1302-1303 Ez XLVII, 8
 1305-1307 Ez XLVII, 9 1307-1308 Ez XLVII, 10 1310-1311 Io X,
 16 1312-1313 Ez XLVII, 11 1317-1318 Io XIV, 6

1288 de les romanents companyes / ex residuis fecibus = dels detritus residuals
 1288 enganats / decepti = enganyat 1288-1289 los universos heretges infels / universi heretici et infideles = tots els heretges i els infidels 1291 a lats de la terra del segle / ad latera orbis terre = a les extremitats de tot el món 1282 inopinables / inaccessibiles = inaccessibles | per anys / per mille annos = durant mil anys 1282-1283 consentit / concessum = concedit

1296 seny principal fa menció / sensum principalem fit mentio = sentit principal es tracta | setgle / orbis = món 1297 al-legantment fa menció / elegantissime loquitur = amb el màxim d'elegància parla 1300 proceiran contra / procedent contra = avançaran vers 1301 d'aquí avant / inde = des d'allí 1302 l'universal poble bateiat / universi populi baptizati = tots els pobles batejats

Car dels preïcadors esdevenidors e dels pobles convertidors, segons la letra axí és lest aquí mateix: «Tota ànima vivent la qual 1305 environa, el torrent ne a qualque vendrà. E seran molts bateïats, pus que vendran a l'aygua d'aquesta», Sglésia al poble convertidor; «e estaran [...]» los pescadors trametedors al setgle: «Moltes maneres seran de pescadors e de peys d'aquells, axí com [f. 46v] los pexos de la mar en gran multitut», car convertiran les universals nacions del 1310 setgle «e sia un corral e un pastor» en lo setgle. Mas de la generació de Gog, axí com ho ajustà: «En los ribatges, o encara en los bassos, no seran sanats, car en les salines seran donats». Car aquest món és mar, segons principal seny, en lo qual «los pexos», hòmens, seran presos dels novells trametedors preïcadors evangelicals, emperò en los 1315 ribatges [...] del setgle de la terra, per l'aygua, axí que ls peys, ço és a

1304 preïcadors: predicationibus | esdevenidors: futuris | convertidors: convertendis 1305 és lest: habetur | environa: serpit 1306 el torrent ne a qualque vendrà: quocumque veniet torrens, vivet | molts bateïats: pisces multi satis | pus que: postquam 1307 a l'aygua d'aquesta: illuc aque iste | Sglésia: ecce | al poble convertidor: populi convertendi 1308 [...]: super illas piscatores ab Engadi», ecce | setgle: + piscandum | Moltes: plurime 1309 pescadors e de: om | d'aquells: eius 1310 gran: nimie | convertiran: convertentur | e: ut 1311 corral: ovile

1312 axí com ho ajustà: sic subiungit | ribatges: litoribus | bassos: palustribus 1313 Car: Nam, cum 1314 segons: ad 1316 ribatges: litoribus 1316 [...]:

1304 preïcadors esdevenidors / predicationibus futuris = predicacions futures 1305 és lest / habetur = es troba | ànima vivent, la qual environa / anima vivens que serpit = ànima vivent que es mou 1306 el torrent ne a qualque vendrà / quocumque venerit torrens, vivet = onsevolga que arribi el torrent, viurà | molts bateïats / pisces multi satis = moltíssims els peixos 1307 a l'aygua d'aquesta / illuc aque iste = allí aquestes aigües | Sglésia al poble convertidor / ecce populi convertendi = aquests són els pobles que han d'ésser convertits 1307-1308 «e staran [...]» los pescadors / et stabunt super illas piscatores ab Engadi, ecce piscatores = i s'estaran damunt elles els pescadors d'Engadí, heus-los els pescadors 1308 setgle / seculum = món 1308-1310 Moltes maneres seran de pescadors e de peys d'aquells, axí com los pexos de la mar en gran multitut / plurime species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni, multitudinis nimie = seran moltíssimes les menes dels seus peixos, com els peixos de la mar gran, en multitud excessiva 1310 car convertiran les universals nacions del setgle / quia universe nationes seculi convertentur = car es convertiran totes les nacions de l'univers 1311 setgle / orbe = món 1312 axí com ho ajustà / sic subiungit = afegeix així 1313 car en les salines seran donats / quia in salinas dabuntur = perquè es transformaran en salines 1313-1314 Car aquest món és mar, segons principal seny / Nam cum mundus iste est mare, ad principalem sensum = Car, com que d'acord amb el sentit principal, aquest món és el mar 1314-1315

- saber los hòmens bateiats, poran viure en la fe de Christ, dient: «Yo so via, veritat e vida», e no poran convertir los lats del setgle. Car com ell diu: «en los ribatges» toca los munts molt alt stablits en les
 1320 fins del setgle, als quals posseïdors ensemps fugiran tots los malvats e los infels, sectes d'Antechrist. E com diu: «E en los bassos», tota la mar maior les Illes desemparades, remogudes per habitació dels hòmens civils. Car a-quells fugiran les sutzures del [f. 47r] primer Antechrist, e als malvats endureïts de tot lo setgle. Adonchs, aquests
 1325 malvats esdevenidors, fugidors als tèrmens del setgle, a la potència del general imperi après Antechrist són liuradors al convertit poble dels juheus, apel·lats als profetes antigament Gog e Magog, en lur

huius maris, id est in lateribus | per l'aigua: non sanabuntur aque 1317 poran: possint | dient: dicentis 1318 poran convertir: poterunt converti

1319 ribatges: litoribus | molt alt: altissimos | stablits: constitutos 1320 posseïdors: possidendos | fugiran: confugient | malvats: reprobí | e: om 1321 sectes: feces + proximi | E: Sed | bassos: palustribus | tota: tangit 1322 mar maior Illes desemparades: maris Oceani desertas insulas | per habitació: ab habitacione 1323 fugiran: confugient | sutzures: feces | primer: proximi 1324 malvats: reprobí | setgle: + convertendi 1325 malvats esdevenidors: futuri reprobí | fugidors: effugandi | a: a 1326 són: om | liuradors: tradendi 1327 apel·lats: sunt appellati

seran presos dels novells / a novis... capientur = seran pescats pels nous 1315-1316 emperò en los ribatges [...] del setgle de la terra, per l'aigua / tamen in litoribus huius maris, id est, in lateribus orbis terre, non sanabuntur aque = però en les marines d'aquesta mar, és a dir, en les extremitats de la bola del món, les aigües no seran guarides 1318 no poran convertir los lats / latera... non poterunt converti = les extremitats no podran ésser convertides | setgle / seculi = món 1319 toca / tangit = parla dels 1320 fins del setgle / finibus seculi = fronteres del món 1320-1321 als quals posseïdors ensemps fugiran tots los malvats e los infels, sectes d'Antichrist / ad quos possidendos confugient omnes reprobí infideles, feces proximi Antichristi = per a la possessió dels quals es concentraran tots els rèprobes infidels, detritus de l'Anticrist imminent 1321 tota / tangit = toca 1322-1323 la mar maior les illes desemparades, remogudes per habitació / maris oceani desertas insulas ab... habitacione remotas = les illes desertes de la mar oceana, allunyades d'on habiten 1323 a-quells / ad illas = a-quelles | primer / proximi = imminent 1324 e als malvats endureïts de tot lo setgle / et totius convertendi seculi reprobí indurati = i els rèprobes endureïts de tota la humanitat ja convertida 1325 malvats esdevenidors, fugidors / futuri reprobí... effugandi = futurs rèprobes... que seran arraconats | als tèrmens del setgle, a la potència / ad terminos seculi... a potentia = a les extremitats del món per la potència 1326 són liuradors / tradendi = (imperium general)... que serà lliurat 1327 apel·lats als profetes / sunt a prophetis... appellati = són anomenats

necessitat per mil anys stadors; aquests seran fets dels malvats cristians antigament stants en prosperitats.

Car axí com als juheus encegats en lo temps de Jhesu Christ e 1330 dels apòstols, stants en lur nequícia fins al temps d'Antechrist, seran donats a la Església general en dur batiment sots Antechrist —lo qual la santa general Sglésia de Roma, qui molt és levada per les gents—, axí esdevenidor és que la general Sglésia, la qual serà honrada après Antechrist per mil anys en glòria de santitat en tota virtut lo poble 1335 dels jueus, complits los mil anys damunt dits a la mort del primer Antechrist, a les coses damunt dites en lo primer enceta-[f. 47v]-dor los pobles de la semença de Jaffet serà turmentat, demanants los peccats del setgle, axí com és declarat per *Ezachiel*, en lo XXXVIII° capítol, e en l'*Apocalipsi*, en lo XXe. 1340

l als: a 1328 necessitat: cecitate | stadors: mansuri | dels: ex | malvats: reprobis 1329 stants en prosperitats: ex gentibus propagatis

1330 als juheus: judei | Jhesu: om 1331 stants: perdurantes 1332 dur batiment: flagellum durissimum | sots: + proximo 1332-1333 lo qual la santa general Sglésia de Roma: que quidem sancta Romana et generalis Ecclesia 1333 qui molt és levada per les gents: ut plurimum ex gentibus est assumpta 1334 és: + e converso 1335 en tota virtut: convertendi 1336 a: a | primer: proximi 1337-1338 a les coses... serà turmentat: a predictis in proximo excecandis populis de semine Iaphet affligetur 1338 demanants: exigentibus 1339 per: om | lo: + XXXVIII et 1340 capítol: capitulis

1339 Ez XXXVIII, 14-16 1340 Apoc XX, 7-8

pels profetes | antigament / ab antiquo = des de l'antigor 1328 necessitat / cecitate = ceguesa | stadors / mansuri = mantenint-se 1329 antigament stants en prosperitats / ab antiquo ex gentibus propagatis = des de l'antigor descendents dels gentils

1330 als juheus / judei = els jueus 1332 en dur batiment / in flagellum durissimum = per a assot duríssim | lo qual / que = la qual 1333 qui molt és levada per les gents / ut plurimum ex gentibus est assumpta = normalment ha estat formada a base de gentils 1334 axí esdevenidor és que / ita futurum est e converso = així, en sentit contrari, ha de succeir que | serà honrada / decorabitur = s'enjoiarà 1335 en glòria / a gloria = per la glòria | en tota virtut lo poble / convertendi populi = del poble (jueu) que es convertirà 1336 a la mort / a morte = des de la mort 1337-1338 a les coses damunt dites en lo primer encetador los pobles / a predictis in proximo excecandis populis = pels esmentats pobles aviat encegadors 1338 serà turmentat / affligetur = serà afligida | demanants / exigentibus = exigint-ho 1339 setgle / seculi = del món

- Car en lo XX^è del *Apocalipsi*, axí és lest: «E com consumats seran mil anys», solars segons la letra, al dia de la incarnació del drach, la qual se farà en lo dia de la mort del primer Antechrist, «Satanàs serà solt del càrcer seu». Per açò car lavors, com se dirà:
- 1345 «L'any de nostre Senyor bis (que vol dir dos) mil CCC» e poch més, dins cent anys següents —car lavors segons la letra se compliran los mil anys damunt scrits—, la iniquitat dessús explicada habundarà en lo setgle, e nperamor d'açò, «serà solt Satanàs del seu càrcer», en lo qual se reposarà en lo dia de la mort del primer Antechrist, emperò
- 1350 stador en aquell per mil anys, per lo setgle batedor.
- Sathan, lavors solt, suscitarà lavors esdevenidor lo derrer Antechrist. Adonchs, «exirà» Sathanàs «e endureirà les gents, les quals [f. 48r] són sobre los quatre angles de la terra». Adonchs, aquests pobles, segons veritat del test, en Orient, e-n Occident, en
- 1355 Tremuntana, e-n Migjorn, car aquests quatre punts són «quatre angles de la terra». Adonchs, per null temps no foren fins encara aquests esdevenidors infels en lo setgle, la qual cosa és vera, mas

1341 és lest: habetur 1342 segons: ad | al dia: a die | incarnació: incarcerationis 1343 primer: proximi 1345 nostre: om | mil: millesimo | poch: modicum 1346 dins: infra | segons: ad 1347 damunt scrits: prescripti 1348 setgle: orbe | e-nperamor d'açò: ideo 1349 se reposarà: ponetur | primer: proximi | Antechrist: + tantum | emperò: om 1350 stador: mansurus | per: ad | batedor: flagellandum

1351 esdevenidor lo derrer: futurum ultimum 1352 endureirà: seducet 1355 Tremuntana: Septentrione 1356 encara: adhuc 1357 esdevenidors: futuri | setgle: orbe 1358 primer: proximum | setgle: orbis 1360 capítol: om | Massot: Mosoc

1341-1344 Apoc XX, 27 1348 Apoc XX, 7
1352-1353 Apoc XX, 7 1359-1360 Ez XXXVIII, 2. 6 1362-1364 Gn X, 2-3 1368 cf. Ez XXXVIII, 2. 6

1341 és lest / habetur = trobem 1342 al dia / a die = des del dia | incarnació / incarcerationis = de l'empresonament 1344 serà solt / solvetur = serà desfermat 1348 setgle / orbe = món | serà solt / solvetur = serà desfermat 1349 se reposarà / ponetur = serà tancat | primer / proximi = imminent 1349-1350 emperò stador en aquell / tantum... mansurus in eo = on romandrà només 1350 en lo setgle batedor / ad seculum flagellandum = per a flagell del món

1351 solt / solutus = desfermat 1351-1352 esdevenidor lo derrer Antichrist / futurum ultimum Antichristum = el futur darrer Anticrist 1352 endureirà / seducet = seduirà 1354 pobles, segons / populi sunt, secundum = pobles es troben, segons | test / textus = text 1356 per null temps no foren fins encara / Numquam... usque adhuc fuerunt = mai no foren fins ara 1357 esdevenidors / futuri = futurs | setgle / orbe = món 1358 obtendran los quatre angles del set-

aprés del primer Antechrist obtendran los quatre angles del setgle. Adonchs, aquestes gents són Gog e Magog e segons *Ezechiel*, en lo capítol XXXVIIIe, Massot e Túbal e Magot e Togorma, car esdevenidor és, axí com ja he dit, que-ls damunt dits malvats pobles sien presos de la semença de Jaffet. Del qual se diu en lo *Gènesi*, en lo capítol X^e, que «Jaffet ha engendrat Gomor e Magot e Túbal e Masot e Togorma»; car adonchs és esdevenidor que lo primer Antechrist molts fills de Jaffet perden la fe e Jhesu Christ —car rebran Antechrist, enaprés fugidors per los angles del setgle—, e nperamor d'açò Magog, Túbal, Gomor e Masot [f. 48v] del malvat poble sdevenidor són apellats, que manifestament sien descrits ésser presos de la semença de Jaffet. Beneÿts de Jhesu Christ e contra.

Seurà, adonchs, Sathanàs los esdevenidors pobles nomenats, com- plits los mil anys damunt dits, «los quals seran los quatre angles del setgle, e aplegarà aquells en batalles» contra lo poble christià. «Lo nombre dels quals és axí com la erena de la mar», car poden copiosament multiplicar en los mil anys damunt dits. «E puiàran sobre la amplea de la terra» e de tot lo general imperi dels christians, la qual cosa serà pacificable per mil anys, «e circuïran los castells dels sants», car per tot lo setgle —serà la afflicció general— «a la ciutat amada»,

| Magot: Gomer 1360-1361 sien presos: assumantur 1363 Gomor: Gomer | Magot: Magog | Masot: Mosoc 1364 lo primer: post proximum 1365 Jhesu: om 1366 fugidors: fugandi | per: ad 1367 del: om | malvat poble sdevenidor: futuri reprobì populi 1368 apel·lats: vocati | que: ut 1369 Beneÿts de Jhesu Christ e contra: om

1370 seurà: seducet | esdevenidors: futuros | nomenats: memoratos 1371 seran: + in 1372 en batalles: in prelium | poden: poterunt 1374 multiplicar: multiplicari | puiàran: ascenderunt 1375 e: om | dels christians: christiani | la qual: quod 1377 segle: orbem | serà: + enim | a: et 1378 segons: ad 1378-

1371-1373 Apoc X, 7 1374-1377 Apoc XX, 8

gle / quatuor orbis angulos obrinebunt = ocuparan les quatre cantonades del món 1360 Magot / Gomer = Gomer 1364 car adonchs és esdevenidor / quia ergo futurum est = i com que s'esdevindrà | primer / post proximum = després de la imminent 1366 enaprés fugidors per los angles del setgle / fugandi postmodum ad angulos seculi = i després seran fets fugir a les cantonades de la terra 1367-1368 del malvat poble sdevenidor són apel·lats / futuri reprobì populi sunt vocati = són anomenats els futurs pobles rèprobes 1368 que / ut = i així

1370 Seurà / Seducet = seduirà | esdevenidors pobles nomenats / futuros populos memoratos = els futurs pobles recordats 1371 seran los quatre / erunt in quatuor = seran en els quatre 1372 en batalles / in prelium = a la guerra 1375-1376 la qual cosa serà pacificable / quod erit pacificum = el qual estarà en pau 1377 car per tot lo setgle / per totum orbem = arreu del món | a la ciutat / et

segons la letra, la ciutat de Jherusalem, en aquells dies molt serà turmentada. Car serà el temps en les portes del termini general e l'aveniment del derrer Antechrist, en la qual aquell drach mistice figurat.

1380 Mas la perdició d'aquest poble e [f. 49r] d'aquest Antechrist és esplicada, e com se diu: «Foch devallarà del cel, de Déu, e devorará aquells». Qui sien morts ab lo lur Antechrist en la darrera, manera en la qual Antechrist per Jhesu Christ del nostre temps sia mort. «E 1385 lo diable qui enganava aquells, mès ós en l'estany de foch e de soffre, en lo qual loch la bístia e-l falç proffeta seran termenats de dia e de nit per tots temps». Amen.

En aquell loch no pas posat Sathanàs per mil anys en lo càrrec enans, ço és a saber, en lo dia de la mort del primer Antechrist, mas 1390 en «l'estany del foch ardent e de soffre» ab la bístia e ab lo falç prof-

1379 molt serà turmentada: plurimum affligendam 1379 termini: exterminii 1380 la qual: cauda | aquell: om

1381 d'aquest (Antechrist): eius 1382 e: om | se diu: subditur 1383 qui sien morts: Et occidentur | en la darrera: novissimo | manera: modo 1384 Jhesu: om | Antechrist... sia mort: Antichristus nostri temporis occidetur a Christo 1385 enganava: seducebat | os: est 1386 en lo qual loch: ubi | seran termenats: cruciabuntur 1387 per tots temps: in secula seculorum

1388 aquell: hoc | pas posat: ponitur | per: ad 1389 enans: sicut ante | ço és a saber: scilicet | mort: occisionis 1391 davant: ante | auran estats cremats: in

1382-1383 Apoc XX, 9a 1384-1387 *ibid*, m 9b-10

1390 Apoc XX, 9b

civitatem = i la ciutat 1379 del termini / exterminii = de l'extermini 1379-1380 e l'aveniment / et adventus = i de l'adveniment 1380 en la qual aquell drach mistice figurat / in cauda drachonis mistice figurati = místicament representat en la cua del dragó

1381 d'aquest Antechrist / Antichristi eius = i del seu Anticrist 1382 e com se diu / cum subditur = en afegir 1383 Qui sien morts / Et occidentur = I seran matats | Antechrist en la darrera, manera = Antichristo novissimo, modo = darrer Anticrist, de la forma 1384 Antechrist per Jhesu Christ del nostre temps sia mort / Antichristus nostri temporis occidetur a Christo = l'Anticrist del nostre temps serà mort per Crist 1385 mès os / missus est = fou llençat 1386 seran termenats / cruciabuntur = seran turmentats

1388 no pas posat / non ponitur = no és col·locat 1389 enans / sicut ante = com en l'anterior | del primer Antechrist / proximi Antichristi = de l'imminent Anticrist 1391 davant / ante = per endavant | auran estats / in stagno steterant = havien estat en l'estany 1392 per null temps més d'aquí avant exidós per

feta, los quals davant per mil anys auran estats cremats en lo foch, per null temps més d'aquí avant exidós per seduir lo setgle.

Mas en l'any del aveniment del Gog, la qual cosa se diu segons *Ezechiel*, en lo capítol XXXVIII°: «Aprés molts dies seràs visitada; e-n lo derrer any, vendràs a la terra, la qual és tornada del [f. 49v] 1395 coltell», ço és a saber, a la terra dels juheus convertits, per mil anys complits fenescha lo món, mas si ,al' «derrer any» no estarà a la fi de tot en tot per «l'any derrer», ço és a saber, que mescladament s'espone per aquella cosa, car axí com en lo capítol XXXVIII° se diu: «Els 1400 habitants de ciutats de Israel seran foragitat e succehiran e cremaran les armes, l'escut e la lança, l'arch e la sageta, e los bastons, e succehiran aquelles coses en foch per set anys», car aquestes coses no és a mi donat ha entendre, mas és lexat en juhici de la santa Església. Per [...entu...] alí els set anys no són presos ,successive' mes ,comparative', 1405 ço és a saber, que les armes de fust tantes eren que abastaven al poble per set anys, si succeissen ha cremar.

stagnō steterant ardentes 1392 per null temps... lo setgle: numquam exiturus amplius inde ad seculum seducendum

1393 Mas: Utrum autem | la qual cosa: quia | segons: om 1394 capítol: om 1396 per: om 1397 mas: aut | ,al': li | estarà: stet | a la fi: ibi 1398 tot en tot: omnino | que mescladament: sed quod mystice 1399 car axí com: quia 1400 seran foragitat: egredientur 1401-1402 succehiran: succendent 1403-1404 Per [...entu...] Forte = Per ventura 1406 succeissen: succenderent

1394-1396 Ez XXXVIII, 8 1399-1402 Ez XXXIX, 9

seduir lo setgle / numquam exiturus amplius inde ad seculum seducendum = d'on no eixirà mai més a seduir el món

1393 Mas en l'any / Utrum autem in anno = Però si en l'any 1393-1394 la qual cosa se diu segons *Ezechiel*, en lo capítol XXXVIII° / quia *Ezechielis* XXXVIII° dicitur = atès que en el capítol XXXVIII d'Ezequiel es troba: 1396-1397 per mil anys complits fenescha lo món / mille annis completis finiatur mundus = ja complerts els mil anys, s'acabarà el món 1397-1398 mas si ,al' «derrer any» no estarà a la fi de tot en tot per «l'any derrer» / aut si ,li' ,novissimo annorum' non stet ibi omnino pro «ultimo anno» = o si «darrer dels anys» no significa ací de cap manera «el darrer any» 1398-1399 que mescladament s'espone per aquella cosa / sed quod mystice exponatur pro eo quia = ans que tingui sentit místic, atès que 1400 seran foragitats e succehiran e cremaran / egredientur... et succendent et comburent = sortiran... i calaran foc i cremaran 1401-1402 e succehiran aquelles coses en foch / et succendent ea igne = i hi calaran foc 1402-1403 car aquestes coses no és a mi donat a entendre / hoc, inquam, intelligere michi non est datum = això, ho admeto, no m'ha estat donat a entendre 1403-1404 Per [...entu...] alí / forte ibi = Per ventura allí 1406 si succeissen ha cremar / si succenderent ad comburendum = a cremar, si les encenguessin

- Mes açò fermament he entès: en aquells dies los profetes ésser trametedors celestials noblesidós, qui les coses adversàries prop la fin preycaran; e pertany-se complidament quant [f. 50r] a-quest setgle e
 1410 entendran totes lengües e los secrets e ministeris de les Scriptures, e molts d'aquells per gloriós martiri seran coronats per los malvats carnals d'aquest temps. Cert és que après la mort del derrer Gog aparran los senyals de la fi del setgle, axí com per nostre Senyor en lo *Evangelí* és scrit. E-ls bons e-ls mals resuscitats, «que retrà a cascú
 1415 axí com haurà portat en lo cors, sia bé sia mal», nostre Senyor Déu Jhesu Christ personalment aparrà ab la glòria celestial, qui retrà per dret lo regne, e la general Sglésia de tot transportarà en les pregoneses de la glòria de paradís, a la qual nós anem. Qui ab lo Pare e ab l'Esperit Sant viu e regna per los infinits setgles de tots los setgles.
 1420 Amén.

* * *

1408 celestials noblesidós: celitus illustrandos | les coses adversàries: adesse | fin: + seculi 1409 e pertany-se... aquest setgle: et complete, quantum ad hoc seculum pertinet | e: om 1410 lengües: ligamina | secrets e ministeris: archana mysteria 1411 per los malvats: a reprobis 1412 d'aquest: illius

1413 nostre: om 1414 és scrit: describuntur | que: ut 1415 haurà portat: gessit | nostre: om | Déu: om 1416 qui: ut 1417 dret: Patri | de tot: funditus | transportarà: transferat 1417-1418 pregoneses: abyssum 1418 a la qual nós anem: om | ab: + eodem | e ab: om 1419 regna: + Deus | tots: om

1413-1414 Mt XXIV, 9-14 1414-1415 2Co V, 10 1418-1420 Conclusio precum liturgicarum

1407-1408 los profetes ésser trametedors celestials noblesidós / mittendos esse prophetas celitus illustrandos = han d'ésser enviats profetes amb il·lustració celestial 1408 les coses adversàries prop la fin / adesse prope finem seculi = que és prop la fi del món 1409 e pertany-se complidament quant a-quest setgle / et complete, quantum ad hoc seculum pertinet = i en allò que toca a aquest segle (comprendran) complidament 1410 totes lengües e los secrets e ministeris de les Scriptures / omnia ligamina et archana mysteria Scripturarum = totes els punts embolicats i els misteris arcans de les Escriptures 1412 d'aquest / illius = d'aquell 1413 setgle / seculi = món 1414 és scrit / describuntur = són descrits | que retrà / ut reddat = a fi de retre 1416-1417 qui retrà per dret lo regne / ut reddat regnum Patri = a retre el regnat al Pare

Reverent pare e senyor, aquestes coses adonchs per mi dels enemichs esdevenidós en los càrçers enteses, he abreviades sumàriament e col·lectiva davant escrita, les quals, [f. 50v] segons manament de la vostra senyoria, he scrites axí com per la altea de la vostra divinal saviès e del perfet del vostre digne theological ministeri és demostrat a nostre Senyor Déu aquell totpoderós, aquell sia, al qual és a mi hubert l'enteniment, que encantés lo honorat, aorable secret, ho si són estat enganat per spirit imunde.

Emperò testimoni és a mi Déu totpoderós, qui en aquells dies, com ahoràs stant de peus en lo càrçer ab grans làgremes per conversió de tots los infels, maiorment per los juheus en aprop convertidós, tanta plena de penitència, de glòria vingué sobre mi, que cuydava mi ésser transladat en las dolços de la glòria de paradís, e lealment eservàs lo càrrech de les perauls de *Ysaïes* e dels *Psalms*, dient: «Aquella cosa, la qual hull no ha vist ni aureses no àn oït ni en cor d'om pujà en tart [...] a-quells qui amen aquell».

1421 Reverent: reverendissime | adonchs: + sunt 1421-1422 dels enemichs esdevenidós: de futuris eventibus 1422 he: om 1423 col·lectiva: collective | davant escrita: prescripta 1424 senyoria: Dominationis | he scrites: descripsi | axí com: ut | altea: culmen 1425 del (vostre): om | ministeri: magisterii | és demostrat: iudicetur 1426 a: utrum | nostre Senyor: om | aquell: om | aquell (sia): ipse | al qual: qui | és: om 1427 hubert: aperuit | encantés: intelligerem | honorat, aorable secret: memoratum archanum oraculum

1429 qui: quod 1430 ahoràs: orarem | per: pro 1431 de tots los infels: totius populi infidelis | maiorment; et maxime | aprop: proximo 1432 penitència: presentie | glorie: + magne Dei | cuydava: putarem 1433 dolços: dulcedinem | lealment: realiter 1434 eservàs: experirer | càrrech: pondus | dels *Psalms*: Pauli 1436 en tart: om | [...]: que preparavit Deus

1434-1436 Is LXIV, 4; 1Co II, 9

1421-1422 dels enemichs esdevenidós / de futuris eventibus = sobre els esdeveniments futurs 1423 e col·lectiva davant escrita / collective perscripta = i globalment descrites 1424 axí com / ut = a fi que 1425 del perfet del vostre / perfecti vestri = del vostre perfecte | ministeri / magisterii = magisteri 1425-1426 és demostrat a nostre Senyor / iudicetur utrum Deus = judiqueu si nostre Senyor 1426-1427 aquell sia, al qual és a mi hubert / ipse sit, qui michi aperuit = és Ell, qui m'ha obert 1427 encantés lo honorat, aorable secret / intelligerem memoratum, archanum oraculum = entengués l'esmentat, arcà oracle

1430 com ahoràs / cum orarem = pregant 1431 de tots los infels / totius populi infidelis = de tot el poble infidel 1432 de penitència / presentie = de presència | de glòria vingué / glorie magne Dei venit = de glòria gran de Déu vingué 1433-1434 lealment eservàs lo càrrech / realiter experirer pondus = realment experimentava la càrrega | dels *Psalms* / et Pauli = i de Pau 1436 en tart [...] a-quells / que preparavit Deus hiis = allò que Déu ha apariat a aquells

Car era davant anador, no volent en l'estament mortal [...] soste-
[f. 51r]-nir, de mantinent fuy esforçat ab lo Primer: «Departeix-te de
mi, car hom peccador son». E lavors comensí clarament ha entendre
1440 los dits dels proffetes de les Scriptures al-legades quant és del esdeve-
nidor aveniment. Emperò he dit, que sia sabuda la veritat de la
manera del revelar e d'entendre los dessús nomenats secrets. Aquell
matex càrrech de la celestial dolçor e penitència de la gran glòria de
Déu, en lo segon, sobrevingué a mi a Tolosa, en lo covent dels frares,
1445 en lo càrrec, en l'any de nostre Senyor M CCC XLVI.

Adonchs, car yo no dich a mi proffeta tramès per Déu, tal axí com
són Ysaïes e Geremies —axí que dix a mi Déus: «Diu tu açò al
poble, ho aquella cosa—», mas solament dich que Déu totpoderós ha
ubert a mi l'enteniment, la qual cosa a mi par, salvant, emperò, lo
1450 juy de la santa Església de Roma, la qual ha invisible luu de «scièn-

1437 Car era davant anador: Et quia eram viator | volent: valens | [...]: tantum
pondus glorie et celestis dulcedinis 1438 de mantinent: om | esforçat: coactus: + cla-
mare | primer: Petro: + «Domine | departeix: recede 1439 E: + ex | clara-
ment: clarissime 1440 los dits dels proffetes: sensum prophetiarum + et | al-legades:
ligatarum | quant: + ad secretum | és: om 1440-1441 esdevenidor aveniment:
eventuum futurorum 1441 Emperò he dit: Hoc ideo dixi 1442 manera de revelar:
revelandi modi | dessús nomenats: memorata 1443 càrrech: pondus | penitència:
presentie 1444 en lo segon: secundo 1445 nostre: om

1446 car: om 1447 són: fuit | axí que dix: ita ut dixerit 1449 la qual cosa:
quantum 1450 santa: sacrosancte | ha: + clavem | invisible: infallibilis | luu:

1437 2Co IV, 17 1438-1439 Lc V, 8

1447-1448 Cf. e. g., Is VIII, 6; IX, 8; XX, 3, etc.; Ier I, 2. 4. 11; II, 1-2, etc.
1450-1451 Lc XI, 52

1437 davant anador / viator = home en camí | no volent / non valens =
incapaç 1437-1438 mortal [...] sostenir / mortali tantum pondus glorie et celestis
dulcedinis sustinere = mortal suportar tan gran pes de glòria i de celestial
dolçor 1438 lo primer / Petro = Pere 1439 E lavors / Et ex tunc = I des ençà
1440 dels proffetes de / prophetiarum et = de les profecies i | al-legades / liga-
tarum = lligades 1440-1441 quant és del esdevenidor aveniment / quantum ad
secretum eventuum futurorum = quant al secret dels futurs esdeveniments 1441
Emperò he dit que / Hoc ideo dixi, ut = He declarat això, a fi que 1443 matex
càrrech / Idem pondus = mateixa càrrega | penitència / presentie = presència
1444 en lo segon / secundo = per segona vegada

1446 Adonchs car yo no dich a mi / Non ergo dico me = Per tant, jo no m'a-
nomeno 1447 axí que dix / ita ut dixerit = com si hagués dit 1448 ho aque-
lla cosa / aut illud = o allò altre 1449 la qual cosa a mi par / quantum michi
apparet = per quant a mi em sembla 1450 la qual ha invisible luu de sciència /
que habet clavem infallibilis scientie = que posseeix la clau del coneixement

cia», de tots los dons del [f. 51v] Sperit Sant predotats a corregir tots los errants e a tots los setgles endressador, que entens la tenor de les coses sdevenidores damunt spressades. Adonchs, soptosament axí matex e en totes les coses damunt dites, com tots los meus libres, per mi, frare Johan de Rocatayllada sa entràs manifestats, ho en sdeveni- 1455 dor manifestadors, a la correcció e al juý de la sacrosanta Sglésia de Roma e del vostre, honrat senyor.

Car, jatsesia que sien moltes coses dels sobirans per Déu revelades, en quant veres seran, com tota veritat devall de Déu, e encara se pusquen concordar a santa Scriptura, emperò és possible que per 1460 aventura —aquella cosa, la qual yo no sé—, en moltes aja desoplit o per escarniment lexada o per conseqüències de coses no dretament de[dui]des, o permixtió del endressat orde per oblidança, de lonch temps o per moltes altres rahons.

om 1451 predotats: predotate 1452 errants: erraticum | tots los segles endressador: totum seculum dirigendum | que entens la tenor: ut intelligerem seriem 1453 coses sdevenidores: futurorum | soptosament: submitto 1453-1454 axí matex: tam me ipsum 1454 e en: quam 1455 manifestats: editos 1456 manifestadors: edendos 1457 del vostre: vestro | honrat: reverende

1458 jatsesia: esto | dels sobirans: ex superioribus | e encara: aut in quantum 1460 pusquen concordar: consonare probantur 1460-1461 per aventura: ut forte 1461 aja desoplit: defecerim 1462 per escarniment lexada: illusione permixta 1463 de lonch: ratione longitudinis 1464 rahons: causas

infal·lible 1451 predotats / predotate = enriquida 1451-1452 tots los errants / omne erraticum = tota errada 1452 a tots los setgles endressador / ad totum seculum dirigendum = a dirigir tot el món 1452-1453 que entens la tenor de les coses sdevenidores / ut intelligerem seriem futurorum = a fi que entengués el seguici dels esdeveniments futurs 1453-1454 soptosament axí matex e en totes les coses / Submitto... tam meipsum quam omnia predicta = sotmeto... tant mi mateix com tot allò que he manifestat 1455-1456 manifestats... manifestadors / editos... edendos = publicats... a publicar 1457 e del vostre / et vestro = i al vostre

1458 moltes coses dels sobirans / multa ex superioribus = moltes de les coses precedents 1459-1460 e encara se pusquen concordar a santa Scriptura / aut in quantum sacre Scripture consonare probantur = o en la mesura en què es poden demostrar d'acord amb la sagrada Escriptura 1461 aquella cosa, la qual yo no sé / quod nescio = cosa que desconec | aja desoplit / defecerim = hagi fallat 1462 per escarniment lexada / illusione permixta = per haver-s'hi barrejat il·lusions 1463-1464 de lonch temps / ratione longitudinis temporis = per raó de l'allunyament del temps

- 1465 Mils deu ésser appel·lat perscrita revelació, «comutació, d'ente-
[f. 52r]-niment del sperit' dels proffetes en les coses dels aveniments
esdevenidors», que «comudament d'esperit de proffecia», ja dat que
totes aquestes coses damunt scrites segons la letra vinguessen, no
vull que sien scrites per nom de profecia, car, axí com ja he dit, «yo
1470 no son profeta». Mas, si algunes coses no esdevenen, axí com n'è
scrit, vull de tots ésser reputat generalment mesquí, vil e caïble,
que-m cuyt que tal, qui par la mia malícia so digne de mort. Mas
com así he feta menció del primer Antechrist, ço és a saber, de tot lo
setgle general Augustus, descriuré una cosa digne de narració.

* * *

1465 appel·lat: vocari | perscrita: prescripta | comutació: communicatio 1467
esdevenidors: futurorum | comudament: communicatio | ja dat: quia dato 1468
segons: ad | vinguessen: evenirent 1469 sien scrites per nom de profecia: nomen
prophete michi... ascribatur 1470 Mas: Et 1471 de tots: ab omnibus | mesquí:
miser | caïble: caducus + peccator 1472 que-m cuyt que tal: utputa talis | par: ex
| so digne de mort: fui dignus seduci 1472-1473 Mas com así he feta menció: Quia
autem hic agitur | primer: proximo | de: + futuro

1465-1466 Sap VII, 22 1467 Apoc XIX, 10 1469-1470 Am VII, 14;
Za XIII, 5

1465 Mils deu ésser appel·lat perscrita revelació / Melius enim vocari debet
prescripta revelatio = Car l'esmentada revelació més aviat ha d'ésser anomenada
| comutació / communicatio = comunicació 1467 esdevenidors / futurorum
= futurs | comudament / communicatio = comunicació | ja dat que / quia
dato quod = ja que, àdhuc suposat 1468 segons la letra vinguessen / ad litte-
ram evenirent = es complissin al peu de la lletra 1469 no vull que sien scrites
per nom de profecia / nolo ut nomen prophete michi... ascribatur / no vull que
em sigui atribuït el qualificatiu de profeta 1471 ésser reputat generalment /
peccator generaliter reputari = ésser de tots considerat pecador 1472 que-m
cuyt que tal, qui per la mia malícia so digne de mort / utputa talis, qui ex mea
malitia fui dignus seduci = és a dir tal, que per la meva maldat em fiu digne
d'ésser seduït 1473 así he feta menció del primer / hic agitur de proximo =
ací es tracta de l'imminent 1473-1474 de tot lo setgle general Augustus / de
futuro totius seculi generali Augusto = del futur Emperador general de tot el
món

E'l temps, en lo qual En Pere, rey de Tres Angles, fill d'En 1475
Frederich, fill del Rey En Pere d'Aragó e de la dona Costança, muller
d'aquell, filla de Manffrè, bort fill de Frederich Emperador, heretge
deposat en aquell loch, senyoreiava la illa de Cicília contra voluntat
de la Sglésia, hagués molts fills, lo dessús dit Pere, rey de Tres
Angles, de la regina [f. 52v] pròpia muller sua, mas negú no pogués 1480
venir a creximent, car tots, poch, devallaven d'aquest setgle morts.

Mas com se convengués la regina, muller del rey dessús dit, Pere,
fos prenys de fill, en lo temps nomenat. Mas un dia, trista, començà
de parlar ab les sues madrones de la mort de sos fills, dient: «Què
faré?, Que prenys son, e tots los fills moren?» Mas una dona stant 1485
present dix a la regina: «Madona mia, no siats trista, car en aytal
loch, dins aquesta illa de Cicília, és una dona, la qual darà a vós con-
sell, que los vostres fills viuran».

Mas la regina, per costuma de dona escomoguda molt alegra, féu
venir a sí la dona, la qual era, segons la letra, famosa sorteidora. E la 1490
regina a la dona tot son coratge digué e demanà a aquella, si porie
aquella sorteidora dar consell que ella haÿdàs, la qual havia conce-

1475 Tres Angles: Trinacrie 1476 Costança: + regine 1477 bort: spurii 1478
en aquell loch: Lugduni | senyoreiava: dominabatur + in 1479 hagués: habuit
1479-1480 Tres Angles: Trinacrie 1480 sua: om 1481 poch: parvuli | devalla-
ven: descendent

1482 Mas com se convengués: contigit autem ut 1483 nomenat: memorato 1485
fills: + mei | Mas: autem 1485-1486 stant present: ex assistentibus 1486 regina:
sibi | Madona mia: Domina | siats trista: contristemini 1487 dins: infra 1488
que: ut | viuran: vivunt

1489 Mas: autem | escomoguda molt alegra: cito nimis gavisa 1489-1490 féu
venir: citissime convocavit 1490 dona: + illam | segons: ad | sorteidora: phito-
nissa 1491 digué: exposuit | demanà: quesivit 1492 dar: + sibi | que ella haÿ-

1477-1478 Cf. annotationem huius apparatus ad textum lin 37-38 1480
Cf. annotationem 13 introductionis 1517 Apoc XIII, 18

1475 Tres Angles / Trinacrie = de Trinàcia 1478 en aquell loch / Lugduni
= a Lió 1479 hagués / habuit = tingué 1479-1480 Tres Angles / Trinacrie =
Trinàcia 1480 negú no pogués / nullus poterat = cap no podia 1481 poch /
parvuli = infants

1482 Mas com se convengués / Contigit autem ut = I s'escaigué que 1485
los / mei = mos

1489 per costuma de dona escomoguda molt alegra / more mulierum cito
nimis gavisa = a tall de dona, de sobre massa alegre 1489-1490 féu venir a sí /
ad se citissime convocavit = cridà a si encontinent 1492 que ella haÿdàs / ut

buda, e la qual en son ventre portava visqués, ni el regne d'aquella sens hereu mascle roman-[f. 53r]-gués. La qual sorteiadora responé: 1495 «Promet fortment a tu, regina, que lo fill, lo qual portes en ton ventre, per null temps no viurà, si aquell no fas apel·lar, en lo bapisme, Luys. E·ls fills teus per null temps no morran, si no dones fe a les mies perales, que lo fill, lo qual portes, haia nom Luys».

Car, dix la sorteiadora, que necessària cosa era que en lo regne 1500 aquest regnàs un rey apel·lat Luys: «Car per aquesta cosa los altres fills teus són morts, e morran tots, fins que vingue En Luys». A la qual dix la regina: «Diffícil cosa a mi dius, car aquell nom és per rahó dels francesos fort desonestable al senyor rey, marit meu». A la qual la sorteiadora responé: «Si u creus tu o no u cregues, que en 1505 altra manera tota la derrerança morrà».

Mas la regina pregà En Pere, rey de Tres Angles, marit seu, que lo esdevenidor fill sia apel·lat, per totes maneres, Luys, per què viva; e per inoportunitat acabà [f. 53v] la regina del rey, aquella cosa, la qual volia; e, nat lo fill, Luys fo apel·lat. E a poch de temps, mort és lo rey 1510 En Pere, pare d'En Luys prescrit, e obtench l'infant Luys lo regne de Tres Angles, el qual ten la illa de Cicília fins en aquest dia. Aquestes coses he apreses ésser veres per narració de un digne capellà, el qual en aquells dies, presents era en la illa de Cicília, com aquestes coses

dàs: ut proles 1493 ni: ne 1494 la qual: cui | sorteiadora: phitonissa 1496 null temps: numquam 1496 apel·lar: vocari 1497 null temps: numquam | morran: vivent | dones fe: acquieveris 1498 que: ut | haia nom: vocetur

1499 sorteiadora: phitonissa | que: om | que: ut 1500 regnàs: imperet | per aquesta cosa: ex hoc 1501 morts: extincti | morran: extinguentur | fins que: donec 1503 francesos: gallicorum | fort: valde | desonestable: detestabile 1504 sorteiadora: phitonissa | si u creus tu o no u cregues: si credis, credas | que: quia 1505 tota: + tua | derrerança: posteritas

1506 mas: autem | pregà: suggestit | Tres Angles: Trinacrie | marit: viro | que: ut 1507 esdevenidor: futurus | fill: suus 1508 acabà: impetravit | aquella cosa: om 1509 fo apel·lar: vocavit | a poch de temps: paulo post 1510 Pere: + rex Trinacrie 1511 Tres Angles: Trinacrie 1512 ésser: fore | capellà: sacerdotis 1513 presents: presens | illa: + supradicta

proles = a fi que la descendència 1493 ni el regne d'aquella / ne regnum eius = a fi d'evitar que el seu regne 1497 morran / vivent = viuran 1503 desonestable / detestabile = detestable

1506 pregà / Suggestit = Sugerí | Tres Angles / Trinacrie = de Trinàcia 1507 esdevenidor fill / futurus filius suus = el seu futur fill | sia apel·lat, per totes maneres / vocaretur... modis omnibus = fos com fos, es digués 1508 acabà / impetravit = obtingué 1511 Tres Angles / Trinacrie = de Trinàcia | ten / tenet = posseix 1513 en la illa / in insula supradicta = en l'esmentada illa

foren fetes. E segons aquestes coses, si veres són, per consell del dimoni imposat és lo nom al infant damunt dit —e meravella—, car 1515 aquest nom Luys ha, en les sues letres numerals, nom de bèstia segons l'*Apocalipsi*, en lo capítol XIIIe, ço és a saber, DCLXVI. Car aquest nom Luys ha nou letres, dues les quals segons los latins no signifiquen lo comte [...] dessús dit redon, que la .L. significa sinquanta, .V. significa sinc, .D. significa sinch centes, .O. no res, [...], 1520 .S. significa no res.

Aquests tots, ensemps en [f. 54r] una cosa ajustats, ensemps fan DCLXVI, ni més ni menys, que-s complesquen aquella cosa, la qual és haüda per l'*Apocalipsi*, en lo XIIIe capítol: «Ni algú puscha comptar ho vendre, si no ha lo caracte del nom de la bístia o el nombre del 1525 nom d'aquella. Aquesta saviesa és. A aquell qui ha enteniment, dé-l comte del nom de la bístia. Car lo nombre dell om és, e el nombre és DCLXVI».

1515 e: nec 1517 segons: om | en lo capítol: om 1518 Luys: Ludovicus | les quals: quarum | segons: apud 1519 lo comte: numerum | [...]: scilicet O et S. Et relique septem significant numerum | dessús dit: supradictum | redon: rotunde 1520 [...] : V significat quinque, I significat unum, C significat centum, V significat quinque

1522 tots: + numeri | en una cosa: om | ajustats: collecti | ensemps: om 1523 que: ut | -s complesquen: impleatur | aquella cosa: om 1524 és haüda: habetur + sic 1525 comptar: emere | del: aut 1526 aquesta: hic | a: om 1527 dé-l compte: computet numerum 1528 nombre: + eius

1524-1528 Apoc XIII, 17-18

1515 e meravella / nec mirum = i no és estrany 1516-1517 nom de bèstia segons l'*Apocalipsi* / nomen bestie Apocalipsis = el nom de la bèstia de l'*Apocalipsi* 1518 dues les quals / quarum due = dues de les quals 1518-1519 no signifiquen lo compte [...] dessús dit redon / nullum significant numerum, scilicet O et S. Et relique septem significant numerum supradictum rotunde = no signifiquen cap nombre, i són la O i la S. I les altres set signifiquen el dit número rodó 1520-1521 .O. no res [...] .S. significa no res / O nichil, V significat quinque, I significat unum, C significat centum, V. significat quinque, S significat nichil = O no res, V significa cinc, I significa un, C significa cent, V significa cinc, .S. significa no res

1522 aquests tots ensemps / Hii omnes numeri simul = Totes aquestes xifres alhora 1523 que-s complesquen aquella cosa / ut impleatur quod = i així es compleix allò que 1524 és haüda / sic habetur = es troba així 1524-1525 «Ni algú puscha comptar / «Ne quis possit emere = «Que ningú no pugui comprar 1525 lo caracte del nom / caracterem aut nomen = l'empremta o el nom 1526 A aquell qui ha / Qui habet = Qui tingui 1527 dé-l compte del nom / computet numerum nominis = compti el nombre del nom | lo nombre dell om és / numerus enim hominis est = és número d'home

Encara, segons aquesta matexa significació, Antechrist davant
 1530 anador, el qual és En Luys de Bavària, falç emperador ab lo seu falç
 profeta papa, és apel·lat segons la letra Luys, lo qual rey setèn
 solempne Antechrist. Lo falç profeta papa, lo qual lo Bavarí ha cons-
 tituït, segons la letra, porta ,tipum' «de bístia pugant de la terra», al
 falç profeta esdevenidor, lo qual serà ministre del diable per fer falços
 1535 miracles devant la bístia primera per seduir los pobles enseगतs.

Adonchs aquestes coses abasten per [f. 54v] rahó de breugetat a la
 glòria de la molt santa, infinida Trinitat, e de nostre senyor Déu
 Jhesu Christ, e de la gloriosa verge santa Maria, e del benaventurat
 pare meu, mossényer sant Francesch, e dels benaventurats sants Pere
 1540 e sant Pau, e de tots los sants, e a glòria e honor de la Sglésia molt
 santa de Roma, e a proffit de tots los elets axí presents com sdeveni-
 dors fins a la fin de tots los setgles. Amén.

Aquestes coses són scrites per mi, frare Johan de Rochatayllada,
 del orde dels frares menors, de la província de Equitànie, de la custò-
 1545 dia de Ronunen, e del covent de Auriliati, en la cort de Roma, a

1529 encara: etiam 1529-1530 davant anador: precursor 1530 falç... falç: pseudo... pseudo 1531 profeta: om | lo qual rey setèn: quia fuit rex septimus 1532 falç: pseudo | profeta: om 1533 segons: ad | porta: gerit | pugant: ascendentis | terra: + scilicet 1534 falç profeta esdevenidor: pseudo prophete futuri | del diable: Sathane

1536 abasten: sufficient | rahó de breugetat: causa brevitatis 1537 infinida: infinitissime | Déu: om 1538 santa: semper | benaventurat: beati 1539 meu: nostri | mossényer sant: om | sants: om 1540 sant: om | honor: laudem 1540-1541 molt santa: sacrosancte 1541 proffit: utilitatem 1542 tots: om

1545 Ronunen: Ruthenensis | a: + Avinione 1546 entorn del: om | sant: domini | pare: pape 1547 En: om 1549 festa: die

1550 Amén. Amén: om

1533 Apoc XIII, 11

1529-1530 Antechrist davant anador, el qual és en Luys de Bavària / Antichristus qui est Ludovicus precursor de Bavaria = l'Anticrist que és el precursor Lluís de Baviera 1530-1531 falç profeta papa / pseudo papa = antipapa 1531-1532 lo qual rey setèn solempne Antechrist / quia fuit rex septimus solemnus Antichristus = perquè fou el rei setè, Anticrist solempne 1532 Lo falç proffeta papa / l'antipapa 1533 segons la letra, porta ,tipum' / ad litteram typum gerit = al peu de la lletra porta la figura 1533-1534 al falç profeta esdevenidor / scilicet pseudo prophete futuri = és a dir, del futur fals profeta

1545 de Ronunen / Ruthenensis = de Rodés | Auriliati / Aureliaci = Aurillac 1546 entorn / in = en la 1547 bisbat / pontificatus = pontificat 1547 En lo qual / Qui = La qual 1549 en la festa / in die = el dia

entorn del càrrec del sant Pare Clement VIe, en l'any vuitè del seu bisbat. En lo qual càrrec és apel·lat càrrec del Soldà. En l'any de la incarnació de nostre Senyor Jhesu Christ .M CCC XLVIII, en lo mes de Noembre, en la festa de sant Martí.

1550

A la glòria de Déu. Amén, Amén, Amén.

TAULA DE MOTS CATALANS

No són integrats els mots llatins ni les lletres que tenen funció de xifres romanes.

No són assenyalats els casos, en què una forma idèntica es troba més d'una vegada en la mateixa línia.

És una taula de lemes o formes, les quals es poden trobar barrejades; per exemple, els ,que = conjunció' són barrejats amb els ,que = pronom' relatiu, barreja que es dona en d'altres casos paral·lels (,en' preposició i ,en' pronom; ,seu' substantiu; ,seu' adjectiu possessiu; i ,seu' verb).

Si sempre cal tenir present la tirada humana a l'error, en casos com el present amb més raó. L'autor se n'excusa.

a	5, 14, 17, 51, 59, 63, 64, 74, 76, 91, 93, 97, 103, 105, 108, 129, 130, 135, 136, 141, 147, 151, 155, 163, 165, 189, 191, 192, 195, 198, 201, 203, 210, 225, 229, 233, 234, 238, 254, 256, 258, 260, 267, 278, 285, 287, 298, 299, 301, 310, 318, 324, 330, 334, 335, 336, 337, 339, 349, 354, 366, 367, 368, 374, 376, 381, 385, 389, 409, 415, 418, 419, 439, 455, 468, 469, 474, 475, 479, 482, 488, 488, 500, 507, 517, 534, 535, 539, 553, 555, 558, 561, 563, 567, 568, 570, 573, 578, 610, 619, 622, 626, 636, 637, 641, 643, 644, 645, 651, 654, 658, 662, 663, 676, 679, 686, 692, 698, 717, 720, 734, 737, 738, 739, 742, 749, 756, 758, 762, 773, 780, 784, 791, 795, 790, 806, 808, 812, 814, 815, 820, 826, 851, 853, 861, 866, 868, 869, 891, 897, 901, 905, 913, 914, 915, 916, 929, 935, 942, 945, 951, 955, 976, 978, 986, 988, 993, 1007, 1018, 1023, 1033, 1038, 1049, 1050, 1052, 1054, 1072, 1073, 1077, 1088, 1090, 1092, 1095, 1096, 1097, 1098, 1102, 1105, 1109, 1110, 1113, 1114, 1118, 1123, 1131, 1133, 1135, 1145, 1147, 1150, 1151, 1153, 1161, 1165, 1166, 1168, 1169, 1178, 1179, 1184, 1187, 1191, 1206, 1208, 1213, 1215, 1223, 1230, 1238, 1239, 1252, 1261, 1269, 1270, 1272, 1277, 1289, 1290, 1292, 1301, 1306, 1307, 1316, 1323, 1324, 1325, 1332, 1336, 1337, 1377, 1389, 1395, 1396, 1397, 1397, 1398, 1402, 1405, 1409, 1414, 1418, 1426, 1429, 1436,	1444, 1446, 1447, 1449, 1451, 1452, 1456, 1460, 1473, 1481, 1486, 1487, 1490, 1491, 1495, 1497, 1501, 1502, 1503, 1509, 1517, 1526, 1536, 1540, 1541, 1542, 1545, 1550; e 515
ab	53, 60, 74, 75, 76, 112, 144, 184, 185, 187, 188, 190, 191, 214, 225, 257, 260, 264, 343, 345, 403, 405, 428, 431, 455, 465, 498, 502, 503, 504, 505, 508, 600, 606, 608, 622, 628, 638, 644, 650, 673, 685, 686, 695, 697, 706, 716, 719, 724, 739, 760, 771, 783, 784, 789, 798, 805, 817, 829, 830, 832, 842, 842, 843, 847, 867, 961, 983, 1008, 1017, 1055, 1084, 1264, 1266, 1276, 1279, 1383, 1390, 1416, 1418, 1430, 1438, 1484, 1530,	
abans	16, 169, 195, 436, 533, 647, 648, 923, 1163	
(abastar)	abasten 1536; abastaven 1405	
abominable	377	
abominació	129-130, 147	
Abraam	1202	
(abreviar)	abreuiades 1422	
abstinència	562	
abstracció	1250	
abtaiment	17	
abundància	122, 1222	
(acabar)	acabà 1508; acabarà 982; acabat 392, 530-531	
açí	434, 944, 999	
açò	15, 31, 37, 42, 153, 224, 236, 378, 403, 412, 487, 652, 677, 717, 922, 988, 1101, 1160, 1220, 1281, 1344, 1348, 1367, 1407, 1447; ho 571, 653, 855, 1279, 1312, 1427, 1448, 1455, 1525	

- (acogitar) acogités 248
 (aconsolat) aconsolat 547
 acordadament 595
 (acostar) acosta 634; acosten 231, 885;
 acostaran 226
 (acostumar) acostumada 120
 *acrexedor 85.
 actor 748; actós 593
 actoritat 875
 adonchs 469, 582, 642, 705, 804, 849,
 916, 931, 961, 980, 1023, 1075, 1088,
 1324, 1352, 1353, 1356, 1359, 1364,
 1370, 1421, 1446, 1453, 1536
 (adorar) ahorenen; 822; ahoràs 1430; aho-
 rada 796, 803;
 adveniment 779, 780, 837, 846; adveni-
 ments 776, 778
 (adversari) adversaris 508; adversàries
 1408
 àer 1074
 (aesmar) aesmarà 388; aesmen 937
 afecció 281
 afermar 307; aferma 303, 392, 416, 816;
 afferma 309; afermen 280, 925; aferma-
 ran 325-326; affermaran 902; afer-
 mant 311; affermant 857; afermants
 293
 affermament 899
 aflicció 1047; aflicció 1377; afliccions
 18-19
 Affrica 87, 454
 Agostí 322, 859
 (agradós) agradosa 484
 agradosament 1137
 (agreujar) agreugé 20; agreujats 1276
 (agreviar) agreviat 529; agrevians 121-
 122
 aguiló 1298-1299
 Augustus 57
 Ajuda 502, 602, 631, 654, 710, 775;
 ajuda 327
 ajudar 656, 996; ajudarà 574; ajudant
 587; ajudants 605; ajudats 630; aju-
 dada 499
 (ajustar) ajusta 926; ajustà 1312; ajustarà
 672; ajustaran 705; ajustat 385; ajus-
 tats 360, 678, 1239, 1522; aiustats
 267, 340, 470; ajustades 953
 *ajugós 1037
 ajustament 1273
 (al·legar) al·legades 1440
 al·legament 1297
 Al 1, 138, 153, 154, 190, 193, 199, 211,
 225, 226, 231, 243, 267, 276, 282, 283,
 287, 315, 323, 330, 343, 349, 368, 377,
 382, 451, 456, 467, 495, 509, 543, 571,
 576, 603, 621, 623, 658, 681, 683, 702,
 758, 769, 810, 811, 835, 837, 949, 963,
 986, 1006, 1015, 1016, 1020, 1024, 1026,
 1036, 1043, 1043, 1052, 1109, 1121,
 1129, 1132, 1161, 1187, 1196, 1214,
 1223, 1239, 1241, 1244, 1244, 1246,
 1268, 1307, 1308, 1326, 1331, 1342,
 1397, 1405, 1426, 1447, 1456, 1503,
 1515, 1533; als 111, 259, 315, 361, 373,
 379, 432, 511, 567, 574, 592, 607, 700,
 709, 717, 737, 796, 797, 808, 809, 874,
 879, 895, 926, 991, 1012, 1014, 1057,
 1093, 1102, 1114, 1168, 1181, 1223,
 1267, 1268, 1320, 1325, 1327, 1330
 Alamanya 481, 503, 633, 1299
 alats 1277
 alcú 1073; algú 70, 178, 1524; alguna
 557, 857, 861; algunes 505, 519, 525,
 1470; alguns 277, 297, 522, 503, 504,
 554, 707, 709, 901, 937, 938, 1245
 (alegrar) alegrarà 624
 (alegre) alegre 1489
 alí 1404
 (allenegar) allenegats 1153
 allí 36, 131, 696, 698, 747, 1094, 1126
 allò 280
 allongament 903-904
 almenys 1097, 732, 882, 901, 915
 alongament 940
 alt 32, 40, 45, 77, 466, 511, 602, 1319
 altar 1301»,
 altea 1424
 (alterar) alterats 989
 (altesa) alteses 462
 Altisme 1139
 altre 183, 499, 553, 576, 675, 711, 887,
 1095, 1102, 1139, 1144, 1251, 1279;
 altra 52, 120, 336, 484, 486, 614, 771,
 829, 919, 1168, 1170, 1505; altres 275,
 327, 369, 523, 729, 808, 810, 859, 873,
 874, 959, 1111, 1226, 1246, 1464, 1500
 alt 1114; alts 595, 662
 (amar) amada 1377; amat 495, 575
 (amagar) amagarà 381, 412; amach 935;
 amagat 357, 677; amagades 505, 864
 amb 486
 ambició 183, 253
 Amen 1387, 1420, 1436, 1542, 1550

- (amenar) amenar 432
 amistat 484, 504, 628
 (amonestament) amonestaments 607
 amor 15, 224, 230, 988
 (ample) ampla 669,
 amplament 863
 amplea 1375
 anadir 155; anadex 1011
 anador 66, 1437, 1530,
 Ananals 1184
 anans 695
 (anar) anem 1418; anant 829, 1265;
 anants 701
 (ànsia) àncies 1276
 Andreu 98
 àngel 146, 752, 1143, 1144, 1151, 1162,
 1163, 1164; àngels 716
 Anglaterra 603, 618, 621, 622, 628, 656,
 969
 (angle) angles 768, 1110, 1187, 1353,
 1356, 1358, 1366, 1371, 1475, 1480,
 1506, 1511
 anglès 494, 626, 658; anglesos 492, 596,
 609, 616, 629, 655, 655, 660, 661
 ànima 1305; ànimes 795
 ans 67, 733, 748, 938
 Antechrist 28, 65, 69, 76, 81, 86, 93, 96,
 101, 107, 126, 170, 218, 237, 244, 289,
 320, 362, 387, 408, 409, 413, 435, 437,
 445, 458, 497, 536, 541, 573, 579, 587,
 615, 620, 628, 636, 637, 638, 643, 665,
 691, 695, 698, 711, 723, 734, 742, 748,
 755, 764, 769, 773, 787, 789, 792, 799,
 800, 803, 806, 809, 812, 821, 830, 836,
 855, 877, 883, 890, 892, 897, 900, 911,
 914, 916, 928, 941, 944, 946, 957, 959,
 968, 969, 983, 990, 993, 1001, 1006,
 1010, 1027, 1028, 1040, 1048, 1049,
 1053, 1062, 1070, 1077, 1082, 1084,
 1110, 1126, 1132, 1133, 1138, 1155,
 1209, 1229, 1245, 1253, 1270, 1273,
 1287, 1288, 1297, 1321, 1324, 1326,
 1331, 1332, 1335, 1337, 1343, 1349,
 1352, 1358, 1364, 1366, 1380, 1381,
 1383, 1384, 1389, 1473, 1529, 1532;
 antechrists 71, 886; Antichrist 16, 17,
 54
 Anthiocu 711
 antigament 379, 1327, 1329
 antipapa 53, 54, 646
 anul·lar 187
 any 7, 21, 113, 115, 124, 126, 137, 144,
 145, 146, 155, 156, 158, 160, 171, 438,
 518, 617, 619, 1008, 1011, 1013, 1015,
 1017, 1018, 1021, 1023, 1024, 1027,
 1028, 1031, 1033, 1034, 1036, 1038,
 1269, 1345, 1393, 1395, 1397, 1398,
 1445, 1546, 1547; anys 19, 127, 139,
 140, 142,, 143, 148, 153, 155, 200, 300,
 406, 625, 732, 733, 757, 762, 763, 766,
 771, 798, 805, 811, 819, 830, 833, 835,
 840, 853, 888, 896, 901, 902, 906, 908,
 909, 914, 916, 933, 936, 939, 941, 965,
 981, 999, 1001, 1005, 1006, 1008,
 1011, 1020, 1023, 1025, 1026, 1030,
 1039, 1044, 1051, 1097, 1117, 1135,
 1160, 1160, 1163, 1209, 1221, 1247,
 1252, 1269, 1270, 1272, 1283, 1292,
 1328, 1335, 1336, 1342, 1346, 1347,
 1350, 1371, 1374, 1376, 1388, 1391,
 1396, 1402, 1404, 1406,
 (adorar) aorar 1427
 aparèxer 523, 1010; apar 145, 855, 1032;
 aparagués 16; aparrà 359, 716, 720,
 722, 790, 1416; aparran 1412; apare-
 xerà 85, 836; apareguts 5, 784; aparent
 724, 955; apparexén 194
 (aparellat) aparella 1212; aparellat 644
 aparició 737
 apellar 1496; apellat 246, 530, 1242,
 1500, 1507, 1509, 1531, 1547; appellat
 1465; apellats 1327, 1368
 aplegar 668, 963; aplegarà 333, 1372;
 aplegat 670; aplegada 715, 964; aple-
 gats 685
 apo 1143
 Apocalipsi 50, 131, 364, 390, 394, 402,
 487, 640, 666, 683, 741, 745, 793, 825,
 1064, 1089, 1144, 1340, 1341, 1517,
 1524
 (aportar) aportat 129
 Apòstol 122, 234-235, 681, 718, 939,
 1129, 1181, 1237,; apòstols 307, 309,
 1331,
 (aprémer) apremuts 269, 598
 (aprendre) aprenguen 346; apreses 1512
 après 133, 139, 152, 207, 400, 527, 566,
 576, 665, 726, 728, 763, 773, 819, 842,
 877, 881, 883, 899, 910, 928, 1000,
 1005, 1048, 1052, 1126, 1155, 1190,
 1200, 1209, 1228, 1287, 1296, 1326,
 1334, 1358, 1394, 1412
 (aprofitar) aprofiten 869
 aprop 1431

- aquell 16, 21, 51-52 56, 70, 88, 158, 168,
 169, 199, 207, 221, 223, 251, 258, 306,
 307, 312, 318, 336, 345, 352, 361, 374,
 375, 378, 392, 399, 421, 422, 448, 449,
 451, 456, 466, 474, 485, 518, 519, 547,
 564, 566, 567, 571, 575, 578, 581, 645,
 672, 674, 675, 681, 685, 686, 689, 692,
 696, 697, 703, 713, 719, 757, 759, 760,
 765, 775, 783, 817, 820, 841, 846, 891,
 899, 912-913, 947, 951, 967, 973, 974,
 977, 978, 979, 983, 1009, 1014, 1015,
 1064, 1082, 1093, 1095, 1096, 1097,
 1101-1102, 1117, 1146, 1146-1147,
 1178, 1185, 1195, 1198, 1213, 1241,
 1274, 1279, 1350, 1380, 1388, 1426,
 1426, 1436, 1442, 1477, 1478, 1496,
 1502, 1526: -quell 815, 1095; equel
 38; -quel 38, 39; aquella 55-56, 72,
 154, 188, 262, 266, 308, 363, 365, 389,
 558, 624, 633, 663, 680, 683, 691, 797,
 804, 879, 959, 973, 980, 997 1021,
 1030, 1099, 1131-1132, 1172, 1197,
 1201, 1209, 1221, 1277, 1399, 1435,
 1448, 1461, 1491, 1493, 1492, 1508,
 1523, 1526; -quella 641; aquells 140,
 153, 172, 177, 209, 255, 256, 284, 314,
 316, 329, 339, 350, 359, 366, 380, 444,
 480, 499, 512, 515, 610, 615, 629, 631,
 635, 665, 673, 684-685, 731, 777, 795,
 870, 881, 897, 920, 924, 929, 934,
 1004, 1006, 1023, 1032, 1068, 1080,
 1088-1089, 1179, 1180, 1222, 1238,
 1243, 1258, 1264, 1268, 1278, 1282,
 1309, 1372, 1378, 1383, 1385, 1407,
 1411, 1429, 1513; -quells 1323, 1436;
 aquelles 100, 136, 252, 400, 496, 794,
 1224, 1402;
- aquest 29, 67, 78, 133, 134, 160, 180,
 215, 221, 222, 223, 254, 288, 357, 396,
 462, 538, 555, 557, 568, 569, 574, 579,
 583, 612, 615, 694, 738, 769, 813, 837,
 839, 893, 1058, 1067, 1094, 1151,
 1158, 1162, 1164, 1165, 1166, 1173,
 1182, 1194, 1198, 1205, 1249, 1313,
 1381, 1412, 1481, 1500, 1511, 1516,
 1518; -quest 780, 791, 1409; aquesta
 7, 35, 259, 292, 309, 319, 362, 410,
 561, 735, 737, 751, 807, 813, 904, 926,
 1189, 1208, 1211, 1220, 1221, 1225,
 1226, 1276, 1307, 1487, 1500, 1526,
 1529; aquestes 80, 234, 266, 268, 281,
 282, 285, 324, 405, 514, 645, 733, 804,
 823, 848, 896, 906, 917, 920, 933,
 1026, 1039, 1044, 1045, 1167, 1324,
 1328, 1354, 1355, 1357, 1522; -quests
 826; aquestes 62, 314, 458, 469, 513,
 562, 763, 850, 950, 1032, 1107, 1119,
 1294, 1359, 1402, 1421, 1468, 1511,
 1513, 1514, 1536, 1543
- aquí 136, 237, 348, 480, 578, 720, 761,
 784, 802, 824, 829, 861, 883, 919, 931-
 932, 1101, 1135, 1149, 1161, 1192,
 1301, 1305, 1392; equí 346; -quí 538,
 707
- ara 92, 514, 515, 1190
- aram 92, 94
- Aragó 27, 42, 446, 633, 1476
- (arar) arà 299
- arch 1145, 1401
- archàngel 546
- (ardre) ardent 729, 747, 759, 842, 1390
- (arena) erena 714, 1373
- argàstulo 196
- argent 1078
- (arma) armes 430, 484-485, 1401, 1405
- arrià 199; erraiants 198
- (art) arts 574
- (assenyalar) asenyalada 809
- así 525, 1473
- Àsia 86, 483
- Asírius 694
- assaiar 738; assaiarà 550
- (assignar) assignada 928
- Assiri 703; assiris 698
- Assirians 704.
- Assírium 692
- assò 127
- Assur 693, 702
- (atorgar) atorgat 1057
- (atridar) atridat 1073; atridades 1078
- (atrobear) atrobat 179, 545, 847, 1080
- (atènyer) attanents 233
- (atudar) atudat 587
- aturar 1172
- (augmentar) auçmenté 19-20
- August 471
- Augustial 358
- Augustus 82, 84, 246, 340, 421, 445, 447,
 852, 1202, 1474,
- Auriliaci 4, 161, 1545,
- avant 346, 348, 480, 578, 761, 784, 824,
 861, 884, 919, 932, 1161, 1219, 1301,
 1392
- avarícia 1256, 1276

- (avariciós) avariciosos 259
 (avar) avars 225
 avenidor 886
 aveniment 720, 786, 789, 791, 813, 834, 840, 903, 924, 1082-1083, 1379-1380, 1393, 1441; avaniment 806-807; aveniments 5, 1466
 aventura 1461
 (avertir) avertents 314
 avironant 1103
 àvol 60, 363, 366, 371
 axí 13, 54, 91, 92, 104, 131, 136, 145, 177, 180, 198, 231, 232, 264, 265, 295, 306, 334, 344, 355, 376, 384, 385, 390, 391, 394, 395, 402, 414, 427, 486, 493, 495, 516, 535, 538, 555, 571, 613, 639, 645, 660, 662, 663, 671, 678, 679, 684, 691, 714, 721, 722, 723, 726, 782, 793, 825, 828, 845, 849, 855, 866, 868, 922, 930, 934, 936, 937, 939, 951, 957, 964, 978, 987, 1004, 1010, 1020, 1064, 1066, 1073, 1102, 1128, 1132, 1136, 1137, 1139, 1144, 1146, 1147, 1168, 1182, 1195, 1205, 1211, 1248, 1268, 1277, 1305, 1309, 1312, 1316, 1330, 1334, 1339, 1341, 1360, 1373, 1399, 1413, 1415, 1424, 1446, 1447, 1453, 1469, 1470, 1541
 aygua 1307, 1316
 ayre 228, 1079
 aytal 350, 1486; aytals 256
 aytant 884; aytantes 653
- Babilònia 473
 bapisme 1297-1298, 1496
 *(barbant) barbans 609
 baró 178, 553; barons 216, 218, 245, 281, 297, 333, 534, 570, 686, 1253
 (baix?) bassos 1312, 1321
 (bastó) bastons 1401,
 batalla 419-420, 431, 685, 1245; batalles 31, 121, 496, 514, 532, 668, 1001, 1219, 1372
 batallador 659
 (batallar) batallarà 430
 batallerós 417; batallerosos 96, 475, 534
 (batre) batedor 1350.
 (batejar) bateiat 1302; bateiats 1306, 1317
 (batallar) batellans 541, 661
 batiment 168, 448, 1332
 Bavarí 53, 79, 1532; bavarís 316, 504
- Bavària 75, 286, 1530
 Baverà 58
 bé 610, 1415
 beatitut 1021, 1027
 bellesa 583
 benaventurat 1538; benaventurats 1539
 (beneir) beneïts 1369
 benestruch 562, 612
 beneuyrat 819; benuyrat 265, 823, 1014; beneu rats 1035
 (beneït) beneyta 40, 425
 Bennaventano 40
 benuyrança 1030
 bèstia 1516
 Betlem 699
 Bevera 53
 bis 1345
 bisbat 1547
 bisbe 171, 173, 177, 184, 186, 187, 189, 191, 193, 194, 204, 214, 226, 227, 227, 229, 231, 232, 239, 323, 333, 343, 368, 507, 511, 520, 526, 529, 536, 538, 540, 543, 580, 585, 593, 600, 604, 616, 620, 921, 986, 988 1087, 1126, 1142, 1156, 1158, 1162, 1165, 1203, 1241, 1244; bisbes 344, 1231, 1235
 bístia 35, 48, 55, 395, 396, 488, 641, 644, 651, 667, 684, 726, 728, 742, 744, 746, 756, 758, 796, 803, 822, 842 1072, 1108, 1386, 1390, 1525, 1527, 1533, 1535; bísties 1196
 blanch 690
 (blasfemar) blasfemi 725
 (blasfemar) blasemant 346; blasfemat 679, 722; blasfemad 418
 *blasfemació 442
 blasfèmia 349, 749, 1242
 (*blasfemier) blasfemiés 1267
 boca 682, 789; bocha 719, 743, 744
 (bo) bons 872, 1414
 bort 39, 91, 1477
 brach 11
 bragós 9; bragosos 1069,
 breu 105, 119, 481, 579, 645, 709
 breugetat 1122, 1536
 breument 25, 358
 breviari 196
 Bugia 453
- (ça) sa 31, 44, 1033, 1455,
 cadena 754
 cadira 195, 200, 799

- Calàbria 107
 (calcigar) calcigarà 698-699; calsigats 709;
 (canviar) canviat 159
 (caní) camins 123.
 camp 40, 674
 campal 431
 canalar 999
 Canònica 921
 canonical 181
 cant 134
 cap 77, 301, 362, 396, 888, 891, 963, 1127, 1146
 capellà 1205, 1512; capellans 831
 capítol 31, 34, 50, 128, 160, 235, 394, 398, 667, 683, 689, 696, 741, 745, 750, 782, 793, 825, 839, 868, 922, 945, 1000, 1066, 1089, 1108, 1144, 1167, 1175, 1177, 1182, 1195, 1211, 1220, 1225, 1274, 1340, 1360, 1363, 1394, 1399, 1517, 1524; capítols 72, 135, 158, 364, 974:
 (cap) caps 37
 captivitat 152
 car 90, 134, 135, 158, 180, 186, 205, 215, 215, 221, 223, 227, 231, 240, 244, 251, 252, 268, 270, 324, 338, 347, 350, 365, 366, 368, 379, 390, 411, 413, 416, 418, 431, 437, 440, 441, 447, 458, 462, 465, 468, 485, 487, 497, 509, 510, 514, 532, 535, 547, 556, 560, 571, 579, 596, 610, 611, 613, 614, 620, 628, 629, 634, 639, 647, 649, 655, 657, 660, 671, 672, 677, 696, 699, 702, 707, 708, 720, 722, 728, 735, 736, 737, 738, 747, 768, 784, 788, 790, 802, 807, 816, 824, 833, 853, 869, 880, 889, 893, 898, 904, 910, 927, 935, 939, 947, 951, 967, 969, 984, 991, 994, 1002, 1004, 1008, 1015, 1016, 1035, 1040, 1044, 1051, 1054, 1055, 1068, 1093, 1102, 1122, 1128, 1136, 1141, 1153, 1161, 1164, 1190, 1204, 1216, 1232, 1237, 1244, 1247, 1255, 1268, 1272, 1278, 1281, 1288, 1298, 1304, 1310, 1313, 1318, 1323, 1330, 1341, 1346, 1355, 1360, 1364, 1365, 1373, 1377, 1379, 1399, 1402, 1437, 1439, 1446, 1458, 1469, 1481, 1486, 1499, 1500, 1502, 1515, 1517, 1527
 cara 1146
 caracte 1525; caractes 797
 càrrec 5, 9, 11, 23, 88, 519, 767, 1344, 1348, 1388, 1430, 1445, 1546, 1547, 1547; càrçers 1422
 cardenal 2; cardenals 171, 173, 178, 179, 185, 207, 284, 313, 315, 522, 600-601
 caritat 230,
 Carles 32, 45, 78
 (carmelità) Carmelitans 322
 carn 1256; carns 730
 carnal 376; carnals 1411-1412; carnals 907
 càrrech 1434, 1443
 (carrera) carreres 1215
 cars 259
 Cartayna 454
 casa 239, 976, 1212, 1215, cases 478
 casquí 1250, 1414; casquin 1167, 1172, 1236; casquina 688
 castedat 1238
 Castella 438
 (castell) castells 1376
 castigador 495
 cathòlic 189, 204; cathòlich 238, 276, 324, 333, 356, 988; catòlich 273; cathòlica 214, 230, 262, 306, 536; catòlichs 355; cathòlichs 335-336, 430, 990; cathòliques 1086
 cathòlicament 304
 catholicant 526
 catorzè 435
 (caure) cau 376; caurà 580; cauran 257, 368, 515, 908, 1265-1266; caygut 15; caible 1471
 (cautela) cauteles 184
 cavall 685, 690, 694, 730; cavalls 1188
 (cavaller) cavallers 706-707, 707
 *cays 463
 Cedron 1187
 cel 670, 689, 716, 827, 847, 1081, 1090, 1113, 1145, 1161, 1193, 1248, 1382
 (celebrar) celebrarà 457; celebrat 882; celebradors 1156
 celestí 180, 1145
 celestial 232, 463, 1093, 1416, 1443; celestials 1408
 celestialment 546
 (cendra) cenres 1186
 cent 1346; cents 901, 902, 914, 916, 981, 1252, 1269; centes 1520
 Cepta 452
 cert 639, 1013, 1252, 1412; certa 735
 certament 402, 1026
 Christ 1009

- Cicília 29, 36, 44, 1478, 1487, 1511, 1513
 cinc 139, 140, 877, 881, 883, 1001, 1005,
 1006, 1011, 1023, 1026, 1029, 1039;
 sinc 19, 1520
 cinquanta 300
 cinquè 1048
 ciranus 57
 (circuir) circuirà 1185; circuífran 1376
 circuncisió 1099
 ciutat 152, 452, 460, 475, 479, 783, 855,
 1125, 1130, 1134, 1142, 1170, 1183,
 1201, 1377, 1378; ciutats 1131, 1400
 (civil) civils 1323
 clar 745; clara 863
 clarament 14, 88, 132, 163, 741, 765,
 774, 852-853, 1107, 1439
 claredat 790
 clarícia 1203, 1231
 clau 753
 Clement 1546
 clergue 359; clergues 380, 534
 clerical 251
 clericia 212, 342, 577, 984,
 Climent 520, 527, 585
 ço 105, 151, 155, 280, 285, 479, 619,
 641, 658, 686, 692, 698, 742, 814, 820,
 850, 901, 1007, 1017, 1038, 1090,
 1092, 1096, 1109, 1110, 1131, 1133,
 1145, 1166, 1191, 1316, 1389, 1396,
 1398, 1405, 1473, 1517
 cobeiança 1258
 cobeiós 396; cobeiosos 227, 259
 cogitament 671, 675
 cogitar 168; cogitarà 549
 (cognició) cognicions 1178
 (col·lectiu) col·lectiva 1423
 col·legar 1192
 col·legi 1191
 colonna 1147
 colp 960, 963
 coltell 417, 513, 702, 729, 992, 1219,
 1396; coltells 532, 1218
 coll 1185; colls 1213
 com 5, 7, 9, 13, 14, 22, 36, 37, 41, 42, 46,
 47, 50, 52, 53, 54, 55, 59, 60, 62, 66,
 67, 68, 91, 101, 128, 129, 132, 133,
 136, 142, 146, 150, 162, 171, 177, 180,
 196, 198, 201, 206, 207, 265, 266, 273,
 295, 306, 329, 332, 334, 344, 355, 367,
 376, 384, 390, 391, 394, 395, 402, 413,
 415, 422, 427, 437, 458, 470, 474, 486,
 495, 516, 555, 613, 646, 653, 655, 660,
 661, 662, 663, 671, 678, 689, 714, 721,
 724, 726, 743, 766, 780, 803, 825, 834,
 866, 868, 884, 912, 930, 936, 937, 939,
 949, 951, 953, 957, 978, 984, 987,
 1004, 1010, 1064, 1078, 1082, 1102,
 1128, 1136, 1139, 1146, 1147, 1153,
 1168, 1168, 1205, 1211, 1248, 1268,
 1272, 1277, 1280, 1309, 1312, 1319,
 1321, 1330, 1339, 1341, 1344, 1361,
 1373, 1382, 1399, 1413, 1415, 1424,
 1430, 1446, 1454, 1459, 1469, 1470,
 1473, 1482, 1513, 1541; cont 648
 combatiment 430
 combatre 415
 (començar) començ(a) 63, 297; comens
 1128; comensa 1021; comensen 156;
 comensam 122; comensí 1439;
 començà 1483; començarà 247, 445;
 comensarà 125, 583; començarem
 1026; començaran 1253; comensaran
 189
 començament 467, 930, 1177
 companya 45, 108, 251, 362, 365, 405,
 548, 686, 688, 700; companyes 79,
 684, 980, 1287-1288
 companyia 503-504
 comparative 1404
 complir 519, 973; complexa 389; com-
 plesquen 157, 1523; complirà 438,
 1085; compliran 1346; complís 914;
 complit 37, 42, 46, 615, 619, 701,
 1191; complida 906; complits 763,
 766, 770, 835, 840, 887, 902, 1035,
 1160, 1270, 1272, 1336, 1370-1371,
 1397; complides 48, 469, 521
 complidament 1409
 comptar 1026, 1036, 1525;
 (comtat) comptats 455
 comte 1519, 1527
 *comudament 1467
 (comú) comuna 669, 383, 1204
 comutació 1465
 (concebre) concebuda 1492-1493,
 conclusió 735
 concordar 1460
 (concorde) concordes 891
 (concupiscència) concupiscències 923-924
 (condemnar) condemnarà 391; condem-
 nant 559; condemnant 558
 condempnació 841
 (conèixer) conexerà 68; conegut 67; cone-
 guda 103, 500

- confessar 273, 560
 confirmació 1173
 (confirmar) confirmador 1152
 (confiscar) confiscada 277
 conformació 393
 (conformar) conformarà 151
 (confortar) confortat 546
 confús 410, 432
 confusió 174
 congregació 682, 688, 690
 conquesta 434
 aconseguir 558; conseqüent 740, 765, 839, 844; conseqüents 99
 conseqüentment 98
 aconseguir 558-s558'à558,
 consell 38, 333, 341, 1487, 1492, 1514;
 consells 1155
 consentir 178, 645; consentit 1292-1293;
 consentent 197; consentents 76
 consentiment 471
 (conseqüència) conseqüències 1462
 consolació 578
 (constituir) constituït 1532-1533
 (construir) construirà 413; construïda 1171; construïdor 1194
 consumir 974, 996; consumaren 703; consumarà 612, 789; consumara 248-249; consumat 449, 515; consumats 762, 1341; consumada 348, 380-381, 1049
 (contar) contadora 814; contadors 1 272
 contenir 739, 1059, 1174; contengudes 1294
 Contestí 199
 contínuament 405, 893, 1201, 1265
 (continuar) continuat 965
 contra 77, 247, 325, 327, 332, 353, 354, 471, 541, 541, 597, 629-630, 632, 633, 665, 691, 692, 694, 711, 858, 975, 1219, 1300, 1369, 1372, 1478; contre 711
 contrari 303, 507, 538; contrària 298, 351; contràries 312
 contrast 482, 810
 contrastar 468, 573; contrasta 310; contrastaran 323; contrastaran 508, 894, 1042; contrastant 419; contrastants 335; contrastants 245, 474-475
 contumèlia 184
 (convenir) covén 197; convengués 1482
 convers 1043
 conversió 697, 1156, 1176, 1180, 1190, 1296, 1430
 convertir 1289, 1300, 1318; convertirà 1085; convertiran 1138, 1310; convertint 1153; convertit 1045, 1054, 1206, 1326; convertits 955, 1105, 1114-1115, 1120, 1123, 1134-1135, 1230, 1396; convertidor 1131, 1152, 1246, 1307; convertidors 1103, 1304; convertidós 700-701, 1431
 copiosament 1373-1374
 cor 161, 571, 1435
 coratge 602, 1491; coratges 316, 341, 542, 1004, 1275
 corn 1110; corns 1109, 1154
 coronat 622; coronats 1411
 corporal 808, 824, 825, 834, 1095; corporals 776, 778
 corporalment 747, 804, 805, 823, 826, 828, 832, 837
 corral 1086, 1311
 correcció 1456
 corregir 1451
 (córrer) correrà 419; correran 608; corrents 1172
 corrompre 248
 cors 460, 608, 1415; corsos 115; Corssos 1186
 cort 1545
 cosa 103, 113, 188, 300, 308, 373, 386, 389, 478, 500, 590, 600, 623, 635, 636, 643, 663, 678, 680, 787, 861, 879, 919, 929, 935, 953, 959, 965, 973, 981, 995, 1077, 1121, 1189, 1266, 1357, 1376, 1393, 1399, 1435, 1448, 1449, 1461, 1474, 1499, 1500, 1502, 1508, 1522, 1523; coses 18, 24, 25, 49, 62, 164, 240, 278, 314, 458, 469, 519, 523, 525, 530, 548, 549, 550, 551, 563, 635, 699, 742, 763, 850, 856, 880, 926, 1032, 1107, 1119, 1294, 1337, 1402, 1402, 1408, 1421, 1453, 1454, 1458, 1462, 1466, 1468, 1470, 1512, 1513, 1514, 1536, 1543
 (cos) cossos 782
 Costança 43, 1476
 costuma 180-181, 384, 1489
 (convenir) cové 774; covén 197; covendrà 764; convengués 66; covinent 208; covinents 399
 covent 4, 9, 1444, 1545
 (crear) creats 285
 creatura 931
 creure 1257; creus 1504, 598; creen 674; creuen 231; crehia 414; crega

- 465; cregam 1166; cregues 1504; cregués 422-423; creedora 919; cregut 675
- creïble 166
- cremar 60, 1406; cremaran 1400; cremat 94; cremats 1391
- (créixer) crexerà 1270; crexeran 332
- creximent 1481
- (cridar) cridarà 1152
- (crim) crims 338, 365
- (crucificar) crucifich 542; crucificar 426
- crucifix 606, 611, 676, 680, 724, 957
- crudelitat 476
- cruel 98, 600, 667; cruels 12, 77, 994, 1001,
- cruelment 270
- (cobert) cubert 1145
- (curar) curada 42, 46
- custòdia 4, 1545
- (cuidar) cuyt 1472; cuydes 1280; cuydava 1432; cuydaven 1033; cuytats 190
- cuytadament 64, 237.
- (cuytós) cuytosos 603
- chrestia 462; chrestians 219, 477-478.
- Christ 1, 8, 73, 115, 140, 141, 142, 145, 160, 184, 195, 201, 208, 291, 307, 308, 326, 356, 366, 374, 404, 407, 419, 443, 457, 477, 541, 607, 677, 679, 681, 686, 700, 716, 721, 724, 749, 761, 777, 779, 781, 784, 787, 788, 795, 798, 799, 801, 805, 816, 822, 830, 832, 834, 837, 846, 867, 887, 909, 917, 925, 952, 954, 955, 971, 1011, 1013, 1018, 1034, 1038, 1043, 1045, 1049, 1052, 1077, 1081, 1087, 1106, 1115, 1124, 1127, 1128, 1135, 1152, 1192, 1200, 1207, 1230, 1237, 1274, 1279, 1289, 1317, 1330, 1365, 1369, 1384, 1416, 1538, 1548
- christia 228, 330, 426, 428, 505, 512, 584, 590, 597, 611, 1058, 1087-1088, 1121, 1372; christiana 537, 649, 700, 946, 961, 1127; christians 112, 119, 175, 334, 533, 574, 599, 609, 682-683, 707, 1091, 1328-1329, 1375
- d' 3, 11, 15, 16, 27, 38, 41, 42, 46, 51, 70, 92, 94, 100, 104, 153, 154, 168, 207, 218, 223, 224, 254, 277, 314, 346, 348, 352, 357, 408, 413, 446, 447, 454, 466, 480, 484, 485, 501, 503, 522, 566, 567, 571, 575, 578, 579, 581, 583, 598, 603, 618, 621, 628, 631, 633, 636, 638, 648, 656, 663, 665, 675, 677, 684, 686, 748, 755, 756, 761, 764, 773, 775, 784, 795, 809, 812, 813, 821, 824, 829, 836, 837, 841, 852, 861, 863, 870, 877, 883, 890, 891, 892, 896, 897, 899, 900, 906, 912, 916, 919, 924, 926, 931, 933, 934, 969, 983, 988, 992, 1001, 1009, 1027, 1040, 1048, 1049, 1058, 1062, 1067, 1079, 1088, 1094, 1096, 1097, 1101-1102, 1146, 1158, 1161, 1164, 1165, 1166, 1167, 1173, 1180, 1182, 1185, 1196, 1198, 1199, 1205, 1211, 1219, 1220, 1221, 1225, 1226, 1229, 1245, 1270, 1273, 1274, 1276, 1279, 1297, 1298, 1301, 1307, 1309, 1321, 1331, 1348, 1367, 1381, 1392, 1411, 1412, 1436, 1442, 1465, 1467, 1475, 1476, 1477, 1481, 1493, 1510, 1526,
- dabans 424
- (damnar) damnà 294; damnarà 335; damnat 317
- dampnós 167
- damunt 74, 84, 97, 126, 232, 242, 244, 248, 288, 302, 328, 363, 371, 377, 383, 393, 811, 833, 853, 854, 885, 934, 942, 1010, 1051, 1117, 1254, 1269, 1283, 1336, 1337, 1347, 1361, 1371, 1374, 1453, 1454, 1468, 1515
- danant 66, 739
- Daniel 129, 150, 157, 1007, 1014, 1034, 1059, 1107
- dar 1492; darà 372, 571, 1487; daran 272; dé 1527: dara 756; dar 794, 853, 1467; dada 877;
- darrer 813
- dart 636; darts 647
- davall 50, 55, 60, 774, 819, 889, 1004, 1180,
- davant 33, 83, 271, 278, 401, 536, 664, 682, 722, 840, 1123, 1225, 1391, 1423, 1437, 1529; devant 433, 679, 721, 849
- David 239, 976.
- de 1, 2, 3, 4, 7, 9, 12, 13, 21, 24, 26, 28, 30, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 44, 46, 51, 53, 56, 59, 65, 67, 69, 72, 73, 75, 78, 79, 80, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 103, 104, 107, 113, 115, 116, 117, 118, 121, 122, 123, 124, 128, 133, 134, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 150, 151, 152, 153, 156, 157, 158, 160, 161, 162, 166, 172, 175, 177, 182, 183, 184, 185, 187, 190, 193, 194, 195, 196, 200, 202,

- 203, 206, 207, 208, 214, 216, 217, 220,
224, 226, 230, 239, 240, 242, 243, 266,
268, 275, 279, 280, 281, 285, 286, 290,
291, 292, 295, 297, 299, 301, 303, 304,
305, 312, 320, 321, 322, 326, 327, 329,
331, 338, 339, 341, 348, 361, 364, 365,
370, 372, 377, 381, 383, 393, 394, 395,
398, 403, 404, 405, 406, 416, 419, 422,
425, 427, 430, 434, 436, 437, 438, 442,
446, 448, 449, 450, 452, 453, 454, 455,
456, 457, 459, 460, 470, 471, 472, 473,
476, 477, 490, 491, 500, 501, 504, 507,
513, 514, 518, 528, 532, 533, 534, 540,
541, 544, 550, 551, 553, 556, 561, 570,
573, 577, 580, 583, 584, 585, 591, 595,
596, 598, 599, 601, 602, 603, 604, 606,
607, 610, 613, 614, 617, 623, 626, 634,
635, 639, 640, 642, 643, 649, 657, 658,
659, 661, 667, 674, 676, 677, 678, 682,
683, 684, 686, 687, 688, 691, 693, 694,
696, 698, 699, 702, 703, 705, 706, 707,
713, 715, 716, 719, 723, 729, 730, 734,
734, 738, 740, 742, 743, 744, 745, 746,
748, 749, 752, 753, 754, 755, 761, 764,
768, 769, 772, 774, 777, 779, 780, 781,
782, 786, 787, 789, 790, 792, 795, 796,
797, 799, 801, 802, 804, 806, 812, 816,
818, 819, 821, 825, 831, 834, 835, 838,
840, 842, 846, 850, 854, 855, 856, 858,
859, 860, 864, 866, 867, 867, 871, 874,
875, 877, 889, 900, 903, 910, 911, 915,
917, 918, 925, 927, 930, 941, 944, 946,
952, 955, 959, 960, 962, 965, 966, 969,
971, 976, 976, 980, 983, 984, 985, 987,
988, 989, 991, 994, 997, 1002, 1007,
1008, 1011, 1013, 1014, 1017, 1018,
1021, 1024, 1024, 1026, 1027, 1029,
1030, 1033, 1034, 1038, 1041, 1046,
1047, 1050, 1052, 1053, 1054, 1055,
1056, 1060, 1067, 1070, 1076, 1079,
1081, 1084, 1085, 1086, 1087, 1091,
1098, 1099, 1103, 1105, 1110, 1112,
1115, 1116, 1121, 1122, 1125, 1128,
1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134,
1135, 1136, 1141, 1142, 1145, 1147,
1148, 1149, 1150, 1152, 1153, 1157,
1160, 1167, 1170, 1171, 1176, 1178,
1180, 1180, 1182, 1184, 1185, 1187,
1187, 1188, 1191, 1192, 1195, 1196,
1197, 1200, 1202, 1202, 1204, 1205,
1210, 1212, 1214, 1215, 1216, 1216,
1216, 1221, 1222, 1224, 1233, 1233,
1236, 1237, 1240, 1241, 1242, 1243,
1243, 1245, 1255, 1256, 1261, 1262,
1263, 1264, 1265, 1269, 1278, 1280,
1284, 1286, 1287, 1290, 1291, 1296,
1296, 1297, 1298, 1302, 1308, 1309,
1311, 1316, 1317, 1324, 1330, 1333,
1335, 1338, 1342, 1343, 1345, 1349,
1353, 1356, 1362, 1365, 1368, 1369,
1373, 1375, 1378, 1382, 1385, 1386,
1389, 1390, 1397, 1400, 1403, 1405,
1410, 1413, 1417, 1418, 1419, 1423,
1424, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434,
1438, 1440, 1441, 1443, 1445, 1450,
1451, 1452, 1455, 1456, 1459, 1462,
1463, 1467, 1469, 1471, 1472, 1473,
1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479,
1480, 1483, 1484, 1487, 1489, 1506,
1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1516,
1525, 1527, 1530, 1533, 1536, 1537,
1538, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544,
1545, 1547, 1548, 1549, 1550
- debilitació 498
decepció 923
declarar 127; declara 999; declararà
1162; declare 1065; declarat 14, 266,
698, 1339; declarades 164
declinar 1254
(decórrer) decorran 1213
decorriment 933, 940-941; decorriments
499-500
decretal 295, 298, 305; decretals 296,
311
(deduir) de[dui]des 1463
(defallir) defalla 202; defalle 203; defal-
guda 290
(defaltar) defalta 153-154
defalliment 44
(defensar) defençaran 261, 268; defençada
536
defeniment 185, 272, 502, 630
defensar 537; defensen 649; deffes 575
(defraudar) defraudats 913
(degollar) degollats 800
(desgastar) deguast 101
deiecció 663
deius 1271
del 2, 4, 13, 4, 17, 22, 29, 31, 32, 40, 44,
50, 53, 59, 67, 79, 80, 98, 99, 117, 121,
131, 137, 138, 150, 159, 170, 175, 179,
184, 186, 187, 203, 204, 217, 219, 222,
228, 229, 232, 238, 239, 244, 245, 247,
258, 272, 274, 281, 285, 286, 290, 292,

- 295, 296, 298, 302, 305, 310, 319, 328, 330, 340, 356, 369, 377, 385, 386, 398, 425, 426, 427, 436, 437, 444, 446, 449, 450, 464, 467, 468, 470, 487, 490, 491, 494, 501, 502, 527, 539, 545, 554, 557, 566, 583, 586, 593, 602, 606, 607, 611, 621, 630, 631, 637, 638, 646, 652, 659, 661, 680, 698, 716, 724, 727, 729, 733, 734, 741, 742, 743, 744, 753, 759, 760, 764, 767, 769, 770, 787, 792, 802, 806, 807, 809, 812, 812, 813, 814, 817, 821, 821, 835, 836, 837, 841, 844, 847, 848, 854, 858, 864, 876, 878, 888, 889, 890, 890, 894, 900, 903, 914, 916, 918, 925, 928, 929, 931, 940, 941, 942, 969, 971, 978, 995, 1003, 1005, 1019, 1031, 1034, 1036, 1036, 1037, 1043, 1056, 1058, 1067, 1070, 1074, 1076, 1081, 1081, 1082, 1087, 1090, 1092, 1112, 1113, 1116, 1126, 1127, 1129, 1142, 1143, 1145, 1151, 1156, 1157, 1159, 1162, 1164, 1174, 1177, 1184, 1190, 1195, 1215, 1221, 1224, 1228, 1248, 1253, 1255, 1287, 1288, 1290, 1291, 1297, 1301, 1310, 1316, 1318, 1320, 1323, 1325, 1326, 1336, 1339, 1341, 1342, 1343, 1344, 1348, 1349, 1354, 1358, 1362, 1366, 1367, 1371, 1379, 1380, 1382, 1384, 1389, 1390, 1393, 1395, 1412, 1413, 1425, 1440, 1442, 1451, 1457, 1463, 1466, 1473, 1476, 1482, 1508, 1514, 1525, 1526, 1527, 1534, 1538, 1544, 1545, 1546, 1547; dell 1529; dels 3, 5, 37, 63, 73, 77, 82, 84, 104, 130, 148, 151, 174, 179, 198, 219, 246, 250, 257, 259, 263, 269, 270, 277, 279, 280, 286, 293, 315, 316, 319, 321, 322, 333, 341, 347, 361, 362, 380, 397, 400, 403, 421, 425, 440, 451, 467, 471, 477, 478, 478, 479, 482, 491, 492, 493, 494, 496, 498, 502, 503, 504, 508, 516, 528, 542, 551, 552, 558, 569, 570, 581, 596, 609, 614, 616, 631, 651, 652, 654, 666, 668, 671, 682, 697, 699, 701, 706, 708, 714, 737, 802, 808, 810, 816, 822, 867, 870, 885, 891, 902, 907, 908, 920, 941, 948, 949, 952, 963, 969, 972, 989, 991, 994, 997, 999, 1044, 1046, 1054, 1061, 1062, 1063, 1076, 1084, 1088, 1090, 1109, 1111, 1112, 1114, 1120, 1130, 1159, 1176, 1186, 1187, 1190, 1206, 1213, 1244, 1260, 1281, 1283, 1304, 1315, 1322, 1327, 1328, 1331, 1336, 1373, 1375, 1376, 1396, 1421, 1434, 1440, 1444, 1458, 1466, 1503, 1539, 1544
- deliurar 496; deliurat 358; deliurada 998
- (demandar) demanà 1491; demanarà 602; demanants 1338
- dementre 586
- demostrar 1165; demostra 107; demostr-tren 1071; demostrants 1240; demostrat 1425; demostrada 1063-1064
- (denegar) denegat 1242
- departir 384; departeix 1438; departirà 252; departens 239; departents 214; departenents 186; departit 1063; departida 212-213, 250-251;
- departidor 1070
- departiment 243, 290, 302; departiments 619-620
- (deposar) deposit 27, 37, 1478,
- derraria 41
- derrer 888, 890, 891, 892, 912, 942, 1061, 1351, 1380, 1395, 1397, 1398, 1412; derrera 410, 838, 1383; derrers 923, 1212
- *derreraça 1505
- (derrera) derrerers 863
- (descombregar) descombregants 189
- desconfortament 130
- (descordar) descordants 171
- (descriure) descriuré 1474; descrit 1144; descrits 1368; descrites 1227
- (desè) deè 321
- (desemparador) desemparadors 260, 329
- desemparar 1254; desempararan 347; desemparats 399; desemparades 1322
- desert 276; deserts 372, 381, 709, 1268
- deservir 247
- (desesperar) desesperats 907
- (desitjar) desigé 659; desigen 253
- (designar) designe 36
- desligament 792
- (deslliurar) desliurat 611
- (desmentir) desmentit 422
- desobre 397, 1230
- (desolar) desolada 1056
- desonestable 1503
- *(desopllir) desopllit 1461
- (desesperar) desperats 917
- (despertar) despertaran 694; despertats 625, 836

- (desplaure) desplauran 563
 (despullar) despullades 599
 *desrehiagar 989
 desretgladament 327
 dessots 29, 554, 568, 670, 1258, 1288
 dessús 43, 47, 66, 84, 164, 233, 360, 513, 516, 594, 620, 951, 980, 987, 1031, 1284, 1347, 1442, 1479, 1482, 1519
 destable 188
 (distribuir) distribuirà 228
 destrouïment 147-148
 destruir 248, 279, 540, 994; destruirà 106, 197, 459, 720, 1082; destrouït 142-143, 144-145, 1188-1189; destrouïda 40; destrouïda 89; destrouïts 95, 581; destrouïdes 100, 549, 947, 1046
 destrucció 448, 840-841, 1084-1085
 (determinar) determenà 304; determenaran 346
 determinació 297, 305, 309-310, 310, 351, 859
 (detestimoniar) detestimoniats 282
 deu 60, 127, 213, 238, 239, 343, 651, 1063, 1071, 1076, 1088, 1089, 1109, 1465
 Déu 12, 44, 103, 177, 179, 182, 210, 291, 369, 376, 389, 390, 404, 412, 416, 439, 465, 486, 501, 513, 544, 547, 551, 556, 571, 580, 585, 604, 636, 650, 722, 753, 755, 774, 796, 831, 855, 884, 939, 954, 983, 985, 991, 1054, 1057, 1090, 1215, 1241, 1242, 1292, 1382, 1415, 1426, 1429, 1444, 1446, 1448, 1458, 1459, 1537, 1550; Déus 67, 215, 572, 1178, 1447; Deum 162;
 deure 250, 519, 523, 529, 732, 881, 1049;
 deu 60, 89, 749, 909, 1009, 1465;
 devam 1036; deuen 71, 155, 1017;
 devia 1062; devien 974; deurà 1203;
 degués 854, 915; deuria 645
 devall 1030; 1459;
 devallar 1229; devallaven 1481; devallarà 716, 1382; devallant 1145, 1232
 devers 427, 650
 (devitar) devida 869
 devorar 446, 715; devorarà 1382
 (devot) devots 570
 dextra 1301
 dia 13, 161, 584, 713, 734, 755, 758, 764, 769, 787, 792, 798, 806, 812, 814, 821, 835, 854, 935, 936, 939, 957, 964, 969, 973, 974, 979, 982, 991, 1015, 1017, 1026, 1081, 1241, 1277, 1342, 1343, 1349, 1386, 1389, 1483, 1511; dies 8, 137, 172, 234, 302, 312, 329, 339, 359, 380, 444, 619, 629, 635, 873, 878, 881, 883, 923, 1006, 1015, 1071, 1076, 1088, 1089, 1164, 1183, 1212, 1222, 1282, 1378, 1394, 1407, 1429, 1513
 diable 44, 497, 502, 602, 625, 742, 743, 757, 854, 1385, 1534
 (dictat) dictats 1174
 (difamar) diffamants 313
 diffcil 1502
 (definir) diffiniren 880-881; difinís 914
 digne 1425, 1472, 1474, 1512; dignes 210
 (dignitat) dignitats 228, 254, 570
 diligentment 352, 409, 647, 1285
 dimoni 1515
 dinovè 664, 746, 750,
 dins 97, 539, 972, 1346, 1487
 dir 84, 151, 798, 1095, 1098, 1345; dic 1023; dich 1446, 1448; diu 30, 34, 41, 46, 55, 133, 136, 234, 308, 390, 689, 717, 743, 766, 788, 803, 826, 934, 939, 1066, 1101, 1108, 1177, 1183, 1197, 1211, 1279, 1319, 1321, 1362, 1382, 1393, 1399, 1447; dius 1502; digué 1274, 1491; dix 102, 146, 1281, 1447, 1486, 1499, 1502; digueren 877, 882, 910; dirà 290, 888, 1004, 1030, 1344; diran 876, 918, 1214; diga 51, 52, 819; diguen 317, 931; dient 295, 303, 306, 314, 369, 845, 869, 908, 922, 927, 1014, 1115, 1145, 1317, 1434, 1484; dients 287, 491, 871, 924; dit 43, 51, 52, 74, 84, 126, 129, 151, 244, 248, 302, 313, 363, 377, 383, 394, 516, 581, 766, 854, 951, 1066, 1168, 1177, 1269, 1361, 1441, 1469, 1479, 1482, 1515, 1519; dita 232, 393, 411, 934, 1254, 1255; dits 130, 148, 289, 360, 737, 811, 833, 853, 885, 942, 1051, 1063, 1117, 1123, 1283, 1336, 1361, 1371, 1374, 1440; dites 1226, 1337, 1454
 discensió 236
 discessió 236
 (discordar) discordants 606
 discreció 330
 (discret) discreta 548
 disposició 1156
 (disputació) disputacions 429

- dissetè 526
 (dissipar) dissipat 1092
 (dissoldre) dissolt 539
 (divers) diverses 117, 251
 (diví) divina 736, 740, 1295; divines
 550, 1059
 divinal 376, 407, 465, 1140, 1423
 divuitè 50, 589
 (do) dons 1451
 doble 563, 898
 doctor 862; doctors 279-280, 856, 859-
 860, 862, 856, 859-860, 875, 918, 927
 dolçor 1443; dolçós 1433
 (dolent) dolents 601,
 dolor 601
 (dolorós) doloroses 626
 dolre 978; dolran 978
 dona 358, 1476, 1485, 1487, 1489, 1490,
 1491
 donador 1072
 donar 561; dones 1497; donàs 17;
 donant 191, 1206; donat 14, 488, 516,
 641, 739, 1053, 1403; donats 1259,
 1313, 1332; donada 1113
 donchs 311, 592 1019
 (dormir) dormiran 928
 dos 141, 405, 589, 625, 666, 825,
 885, 901, 902, 914, 916, 1345; dues
 183, 213, 332, 400, 563, 564, 568,
 635
 dotze 212
 dotzè 398, dosè 896
 drach 748, 750, 755, 770, 794, 812, 821,
 836, 841, 1343, 1380
 dret 578, 657, 810, 1148, 1417; dreta
 1161
 dretament 1462
 dubte 642
 duch 151, 285, 319, 491, 501, 699, 757,
 792,
 (dubtós) duptosa 445
 dur 1332
 duradora 1209; duradós 1030
 durament 1042
 durar 732; durarà 830, 883, 900, 1050,
 1163
 durfícia 968
- e 1, 4, 6, 9, 11, 14, 16, 17, 18, 20, 22, 23,
 24, 25, 27, 28, 30, 32, 34, 35, 36, 39,
 44, 45, 46, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56,
 58, 59, 62, 64, 73, 76, 78, 79, 80, 81,
 87, 88, 89, 88, 90, 94, 95, 97, 98, 100,
 105, 107, 108, 111, 119, 121, 122, 123,
 126, 127, 129, 134, 135, 137, 140, 142,
 147, 153, 155, 157, 159, 160, 166, 167,
 172, 174, 179, 183, 184, 188, 189, 191,
 194, 195, 199, 204, 205, 206, 209, 210,
 212, 213, 217, 222, 224, 225, 227, 230,
 231, 239, 246, 247, 248, 253, 254, 255,
 258, 259, 260, 261, 267, 268, 269, 273,
 276, 277, 279, 283, 286, 289, 290, 291,
 292, 293, 294, 296, 298, 300, 304, 307,
 308, 312, 314, 315, 318, 322, 323, 324,
 325, 327, 328, 330, 333, 334, 335, 336,
 337, 340, 341, 342, 345, 349, 350, 352,
 353, 357, 358, 359, 360, 362, 368, 371,
 375, 376, 377, 381, 382, 384, 385, 386,
 388, 392, 399, 401, 404, 409, 416, 419,
 424, 428, 429, 432, 435, 441, 442, 448,
 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456,
 457, 460, 461, 463, 465, 466, 470, 471,
 472, 473, 475, 477, 478, 479, 481, 483,
 484, 487, 488, 489, 491, 492, 501, 503,
 504, 505, 506, 507, 509, 510, 511, 513,
 523, 528, 529, 530, 536, 537, 538, 539,
 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 552,
 553, 556, 560, 562, 567, 570, 572, 574,
 575, 577, 578, 580, 581, 583, 584, 586,
 591, 596, 597, 599, 601, 602, 603, 608,
 609, 610, 611, 616, 617, 619, 623, 625,
 633, 637, 641, 644, 648, 649, 660, 662,
 663, 665, 668, 669, 670, 673, 675, 684,
 685, 686, 688, 689, 692, 693, 704, 706,
 710, 711, 716, 717, 719, 727, 728, 730,
 734, 735, 737, 742, 743, 744, 746, 747,
 749, 754, 755, 757, 758, 759, 760, 763,
 766, 767, 768, 769, 771, 772, 774, 776,
 777, 779, 780, 781, 783, 786, 789, 790,
 792, 794, 795, 796, 798, 800, 803, 805,
 807, 808, 809, 810, 812, 813, 814, 816,
 818, 819, 821, 822, 827, 828, 831, 832,
 834, 836, 837, 838, 840, 841, 842, 845,
 847, 848, 860, 863, 864, 866, 867, 868,
 870, 871, 872, 874, 876, 878, 880, 881,
 882, 883, 891, 897, 899, 902, 903, 907,
 909, 912, 917, 920, 925, 933, 935, 936,
 942, 945, 948, 950, 952, 954, 956, 957,
 958, 959, 962, 968, 970, 975, 976, 977,
 979, 980, 983, 983, 986, 988, 989, 993,
 998, 1001, 1003, 1007, 1008, 1014,
 1016, 1018, 1020, 1027, 1042, 1045,
 1046, 1051, 1053, 1056, 1061, 1063,
 1064, 1068, 1069, 1070, 1071, 1077,

- 1078, 1080, 1084, 1086, 1087, 1097,
1101, 1101, 1106, 1107, 1113, 1116,
1117, 1118, 1119, 1121, 1130, 1138,
1139, 1140, 1144, 1146, 1147, 1148,
1151, 1153, 1154, 1156, 1157, 1158,
1160, 1161, 1168, 1169, 1170, 1172,
1174, 1178, 1180, 1183, 1184, 1185,
1186, 1187, 1188, 1192, 1196, 1197,
1210, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217,
1218, 1219, 1221, 1222, 1223, 1224,
1226, 1229, 1231, 1235, 1235, 1236,
1238, 1240, 1241, 1242, 1245, 1246,
1250, 1254, 1256, 1257, 1258, 1259,
1260, 1262, 1263, 1265, 1266, 1267,
1269, 1276, 1278, 1281, 1284, 1285,
1290, 1291, 1294, 1299, 1300, 1301,
1302, 1303, 1303, 1304, 1306, 1307,
1309, 1310, 1311, 1318, 1320, 1321,
1324, 1327, 1330, 1340, 1341, 1345,
1348, 1352, 1354, 1355, 1359, 1359,
1360, 1360, 1360, 1363, 1363, 1363,
1364, 1365, 1366, 1367, 1369 1372,
1374, 1375, 1376, 1379, 1381, 1382,
1384, 1385, 1386, 1390, 1390, 1395,
1400, 1401, 1409, 1410, 1414, 1417,
1418, 1419, 1421, 1423, 1425, 1433,
1434, 1439, 1442, 1443, 1447, 1452,
1454, 1456, 1457, 1459, 1471, 1475,
1476, 1483, 1485, 1490, 1491, 1497,
1501, 1507, 1509, 1509, 1510, 1514,
1515, 1527, 1537, 1537, 1538, 1539,
1540, 1541, 1545; hi 354
- ecclesiàstich 367, 1139-1140; ecclesiàstica
690-691; ecclesiàstichs 216, 218, 245-
246, 282, 355-356, 1253; ecclesiàsti-
ques 229, 254
- (ecclesiastical) siastiquals 570-571
- edar 438, 900
- Egipte 474
- (equal = igual) eguals 212
- el 16, 511, 640, 659, 770, 834, 847, 888,
900, 1205, 1306, 1379, 1493, 1511,
1512, 1525, 1527, 1530; -l 1527; els
207, 510, 572, 606, 629, 655, 694, 860,
872, 897, 899, 1035, 1042, 1079, 1172,
1238, 1244, 1253, 1259, 1264, 1275,
1399, 1404; -ls 954
- (elevar) elavar 563
- elecció 187
- (elegir) elegiran 208; eleja 635; eleges-
quen 173; eligent 526; elegit 47, 243,
244; elet 78, 180, 204, 470, 474, 508,
509, 544, 621; elets 210, 537, 671, 686,
706, 713, 1093, 1541
- (allenegat) elenegat 567
- (elevar) elevarà 557; -levat 1213
- ell 60, 74, 76, 191, 229, 240, 248, 287,
318, 335, 336, 390, 415, 424, 468, 475,
482, 483, 486, 551, 553, 624, 832, 841,
853, 867, 868, 949, 1319; el 41, 494; -l
972, 1527; ella 46, 381, 1492; se 36,
41, 51, 52, 55, 57, 66, 71, 108, 132, 133,
155, 196, 206, 240, 252, 323, 364, 415,
425, 436, 439, 440, 457, 561, 566, 597,
619, 629, 642, 660, 689, 694, 697, 711,
730, 743, 764, 766, 783, 819, 820, 826,
851, 854, 867, 871, 888, 906, 943, 967,
968 1004, 1030, 1033, 1065, 1101,
1233, 1257, 1343, 1344, 1346, 1349,
1362, 1382, 1393, 1399, 1409, 1459,
1461, 1482, 1531; s' 73, 104, 187, 218,
226, 229, 231, 264, 267, 282, 283, 381,
382, 412, 441, 532, 556, 560, 563, 614,
624, 625, 633, 634, 651, 705, 707, 875,
885, 901, 935, 943, 1041, 1244, 1264,
1398; -s 49, 77, 127, 157, 167, 202,
348, 389, 525, 632, 636, 660, 999, 1021,
1023, 1039, 1122, 1289, 1523; ells
187, 338, 648, 795, 880, 1292; éls 954
- embargar 498
- (embriaguesa) -nbriaguesa 1276
- (emparar) emparant 1055
- (empatxar) -npatxaran 693
- emperador 26, 57, 78, 199, 352, 388, 459,
474, 521, 677, 725, 1054, 1477, 1530
- Emperi 38, 1172, 1081
- emperè 103, 145, 177, 215, 221, 308, 44,
543, 593, 621, 653, 690, 852, 890,
1073, 1166, 1315, 1349, 1429, 1441,
1449, 1460
- en 1, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 21,
22, 23, 25, 31, 34, 37, 38, 40, 42, 47,
50, 53, 59, 62, 65, 69, 71, 75, 85, 86,
88, 89, 91, 92, 93, 103, 110, 111, 112,
113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120,
122, 124, 127, 128, 130, 133, 135, 144,
145, 146, 147, 149, 152, 160, 161, 163,
165, 169, 172, 174, 178, 182, 184, 186,
194, 195, 196, 197, 201, 209, 212, 216,
228, 234, 235, 239, 240, 242, 244, 250,
251, 252, 253, 255, 257, 269, 270, 286,
287, 291, 297, 302, 306, 316, 321, 323,
329, 330, 336, 339, 341, 342, 348, 349,
357, 359, 360, 364, 369, 371, 376, 380,

- 381, 383, 390, 393, 394, 398, 401, 402, 412, 414, 418, 421, 422, 431, 435, 436, 439, 441, 444, 446, 453, 457, 460, 461, 466, 467, 476, 481, 484, 486, 487, 488, 490, 493, 494, 496, 497, 499, 504, 513, 518, 519, 520, 521, 524, 526, 527, 529, 530, 532, 537, 541, 544, 546, 547, 559, 573, 574, 579, 582, 584, 585, 589, 590, 591, 598, 610, 614, 619, 622, 626, 629, 632, 635, 640, 641, 642, 645, 646, 653, 664, 666, 668, 669, 674, 678, 683, 685, 689, 695, 696, 699, 701, 702, 703, 704, 708, 709, 710, 713, 723, 729, 732, 736, 740, 741, 745, 746, 750, 751, 754, 755, 758, 759, 772, 776, 777, 782, 783, 787, 793, 797, 799, 801, 820, 821, 832, 825, 827, 839, 842, 843, 844, 846, 850, 854, 855, 856, 862, 866, 867, 868, 872, 878, 882, 893, 894, 896, 898, 903, 908, 915, 917, 921, 922, 923, 945, 947, 952, 953, 958, 959, 961, 962, 965, 967, 969, 973, 974, 978, 979, 981, 985, 990, 991, 993, 996, 1000, 1001, 1003, 1028, 1044, 1045, 1048, 1050, 1051, 1055, 1056, 1059, 1063, 1064, 1066, 1067, 1071, 1073, 1074, 1076, 1079, 1079, 1081, 1089, 1090, 1093, 1094, 1099, 1105, 1107, 1122, 1125, 1127, 1130, 1134, 1142, 1143, 1144, 1146, 1147, 1148, 1150, 1152, 1163, 1164, 1166, 1172, 1173, 1174, 1175, 1177, 1182, 1184, 1193, 1195, 1197, 1208, 1211, 1212, 1218, 1220, 1233, 1235, 1236, 1237, 1239, 1240, 1241, 1247, 1248, 1249, 1249, 1250, 1259, 1262, 1263, 1265, 1266, 1271, 1273, 1274, 1276, 1277, 1282, 1282, 1283, 1283, 1286, 1294, 1295, 1301, 1302, 1309, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1317, 1319, 1321, 1327, 1329, 1330, 1331, 1332, 1335, 1337, 1339, 1340, 1341, 1343, 1347, 1348, 1349, 1350, 1354, 1357, 1359, 1362, 1372, 1374, 1378, 1379, 1380, 1383, 1384, 1385, 1386, 1388, 1388, 1389, 1390, 1391, 1393, 1394, 1398, 1399, 1402, 1403, 1407, 1413, 1415, 1417, 1422, 1429, 1430, 1431, 1433, 1435, 1436, 1437, 1444, 1444, 1445, 1445, 1454, 1455, 1459, 1461, 1466, 1475, 1476, 1478, 1483, 1486, 1493, 1495, 1496, 1499, 1501, 1504, 1506, 1510, 1511, 1513, 1513, 1516, 1517, 1522, 1524, 1530, 1545, 1546; En 360; e- 23; n° 1470; -n 415, 423, 637, 943, 1240
- (enadir) enadeixs 1019; enadint 1027-1028
- (enamich) enamichs 552.
- enans 278, 645, 831, 1389
- enaprés 1366
- enaxí 319, 1104
- enbargar 592
- (encantar) encantés 1427
- encara 52, 148, 163, 167, 354, 367, 428, a445, 458, 459, 472, 509, 534, 616, 632, 770, 771, 772, 866, 873, 1356, 1459, 1529, 1072, 1073, 1201, 1286, 1312, 1356, 1459, 1529; -ncara 279, 368, 428, 453
- encegament 968
- (encegar) encegats 970, 1330,
- encetador 1337
- encontrades 441-442, 454
- (enderrocar) enderrocarà 460, 461, 478; enderrocat 657
- endressar 283; endressen 267; endreçaran 282; endressaran 225, 229, 323, 336, 651, 1244; endreçants 287; endressants 75, 258, 284, 318, 343, 379; endressat 1463
- endressador 1452; endressadors 1105
- (endureir) endureirà 1352; endureïts 217, 373, 382, 697, 970, 985, 1324
- (enemich) enemichs 1421-1422
- (enfellonir) enfellonent 408
- engan 761
- (enganador) enganadors 727
- enganar 75, 674; enganava 1385; enganarà 672; enganat 359, 1428; enganats 918, 1032, 1288
- (engendrar) engendrat 27, 977, 978-978, 1363
- (engreixar) engreixats 255,
- (ennobrir) ennoblit 463, 790; ennoblits 267
- (emparar) emparant 544
- (empatxar) empatxaran 693
- enpeus 22
- (encarnat?) enquantàs 389
- (encegar) ensegat 375; ensegats 887, 1535
- (enperamor) -nperamor 1348, 1366
- ensemps 112, 157, 211, 324, 341, 355, 419, 440, 964, 1078, 1320, 1522

- (encercar) ensercants 880
 (ensenyar) ensenya 863; ensenyarà 1215
 (ensutzar) ensutzarà 598; ensutzada 1204;
 ensutzats 1257-1258
 éntegrament 265
 entendre 14, 17, 739, 853, 863, 866,
 1119, 1403, 1410, 1422, 1439;
 entens 1452; entén 237, 497; ente-
 nen 211; entenia 496; entení 24,
 26, 34, 164; entendran 1410; ente-
 nes 19; entena 1158, 1159; entenés
 30; entenent 1118; entenents 280,
 879, 911, 913; entès 50, 71, 88, 110,
 120, 124, 127, 128, 137, 160, 165,
 242, 250, 321, 350, 362, 371, 398,
 421, 435, 518, 526, 589, 664, 682,
 690, 732, 776, 896, 920, 945, 973,
 1000, 1004, 1048, 1058, 1125, 1143,
 1173, 1194, 1208, 1228, 1283, 1294,
 1407; entesa 1221; enteses 850,
 876, 1422
 enteniment 24, 163, 734-735, 894, 1158,
 1427, 1448, 1466, 1526-1527
 entorn 1197, 1546
 (entrar) entrats 783, 1033; entràs 31,
 180, 1455; entraran 1302;
 entre 297, 533, 534, 1268
 (entrebucar) entrebucaran 943
 (entrevironar) entreenvirona 870
 (enjejós) envejiosos 490
 (environar) environa 1305
 Epístola 235
 Equitànie 492, 501, 1544; Equitan 3;
 Equi(n)tan 11
 ergullós 671, 675, 678; ergullosos 255,
 259, 278
 (errar) errants 198, 1452; errat 312
 error 261, 299, 645, 898, 904, 934, 1083;
 errors 217, 528, 540, 567, 573
 (esbaleir) esbaleyrt 9
 (escampar) escampador 169
 escampament 118, 174-175
 escampar 533; escamparè 975; escamparà
 476, 547; escampants 116; escampada
 577; escampats 554
 escàndol 166, 215, 723; escàndels 63-64;
 escàndols 332
 (escapar) escaparan 512; scaparà 551,
 657
 escarniment 1259, 1462
 (escientment) sientment 127
 Esclavònia 1299
 (escolàtic) escolàstichs 297
 (escoltar) escoltats 1275,
 (escomoure) escomoguda 1489
 (escrebentar) escrebentarà 597
 Escriptura 308, 736, 739; Escripures 865
 (escriure) scriu 868; escrita 736; scrit 4,
 33, 47, 66, 328, 402, 774, 987, 1414,
 1471; escrita 97, 243, 371, 1099, 1271,
 1423; scrits 1089, 1347; scrites 25,
 1107, 1155, 1424, 1468, 1469, 1543
 escut 1401
 (esdevenir) esdevenen 1470; esdevenidor
 15, 65, 86, 89, 90, 92-93, 110, 117,
 118-119, 124, 165, 169, 330, 437, 504-
 505, 539, 582, 585, 587, 596, 615, 620-
 621, 628, 768, 791, 818, 887, 892-893,
 986, 1000, 1002, 1055, 1075, 1121,
 1125, 1132, 1173-1174, 1202, 1334,
 1351, 1360-1361, 1364, 1440-1441,
 1507, 1534; sdevenidor 29, 96-97,
 321, 447, 462, 530, 628-629, 990,
 1051-1052, 1059, 1194, 1205, 1252,
 1280, 1367, 1455; esdevenidora 89,
 791, 818, 1176; sdevenidora 1208;
 esdevenidors 64, 500, 646, 806, 874,
 885-886, 917, 920, 1005, 1057, 1248,
 1304, 1325, 1357, 1370, 1467; sdeve-
 nidors 781, 1071, 1541; esdevenidós
 1422; esdevenidores 18, 24; sdevenido-
 res 1453
 esdeveniment 328, 592
 *(eservar?) eservàs 1434
 esforçament 545, 585, 604, 631-632, 774
 esforçar 316, 537; esforçat 352, 540, 852,
 1438
 Església 2, 30, 92, 103, 172, 203, 212,
 227, 266, 268, 284, 288, 290, 299, 301,
 313, 318, 335, 347, 349, 354, 357, 368,
 380, 398, 403, 417, 472, 499, 529, 565,
 572, 583, 588, 597, 617, 622, 623, 627,
 638, 650, 664, 668, 674, 687, 705, 715,
 752, 859, 879, 946, 960, 966, 987, 997,
 998, 1133, 1192, 1200, 1284, 1298,
 1303, 1332, 1403, 1450; esglésies 580-
 581, 599
 (eclesiàstic) esglesiaístichs 210
 (escientment) sientment 127
 (esforçar) esforce 104; esforcen 218, 264;
 esforçarà 556; esforçaran 875, 1041,
 1264,
 (esglai) glays 370
 (esguardar) esguardada 818

- esguardament 257, 269, 446, 846-847, 1111, 1185
 *(esminvar) ·sminvam 1068
 Espanya 439, 447
 (espanyar) espanyaran 441
 (esperar) espera 614esperant 904
 esperit 545, 547, 719, 789, 976, 1419, 1467
 (espès) espesses 712
 esplanar 165
 (explicar) explicada 1382,
 espondre 852; espon 590; espone 1398-1399
 (exposició) esposicions 856
 (expressar) espreçades 233; espresat 61
 ésser 12, 65, 89, 90, 124, 125, 165, 250, 253, 255, 290, 312, 326, 363, 369, 384, 385, 392, 407, 463, 490, 499, 529, 536, 644, 647, 673, 683, 691, 765, 778, 902, 920, 931, 954, 1000, 1006, 1063, 1125, 1159, 1263, 1283, 1294, 1368, 1407, 1433, 1465, 1471, 1512; és 32, 41, 50, 51, 52, 55, 56, 58, 59, 66, 68, 92, 101, 113, 129, 135, 137, 151, 153, 154, 155, 169, 186, 236, 244, 285, 291, 298, 300, 305, 327, 352, 374, 375, 394, 402, 409, 460, 474, 487, 488, 493, 507, 516, 535, 538, 543, 568, 596, 615, 619, 631, 639, 640, 641, 643, 648, 658, 666, 684, 686, 691, 692, 698, 717, 737, 738, 740, 742, 745, 757, 765, 768, 770, 780, 782, 787, 793, 794, 795, 802, 808, 809, 813, 814, 816, 817, 819, 820, 843, 851, 852, 866, 870, 887, 901, 911, 919, 924, 951, 961, 973, 987, 993, 995, 1002, 1007, 1014, 1017, 1019, 1038, 1040, 1052, 1055, 1061, 1067, 1068, 1069, 1072, 1076, 1080, 1090, 1092, 1096, 1101, 1109, 1110, 1113, 1114, 1116, 1124, 1130, 1131, 1132, 1133, 1145, 1165, 1166, 1168, 1176, 11181, 1182, 1191, 1194, 1195, 1220, 1221, 1236, 1252, 1285, 1305, 1313, 1316, 1333, 1334, 1339, 1341, 1357, 1361, 1364, 1373, 1381, 1389, 1402, 1403, 1405, 1414, 1425, 1426, 1429, 1440, 1460, 1473, 1487, 1502, 1509, 1515, 1517, 1524, 1526, 1527, 1528, 1530, 1531, 1547; ós 1385; som 1115; era 11, 15, 35, 55, 215, 735, 1075, 1083, 1437, 1490, 1499, 1513; eren 1405; fo 7, 14, 21, 24, 37, 42, 46, 51, 52, 54, 57, 74, 75, 77, 129, 130, 139, 163, 734, 738, 780, 852, 853, 1118, 1189, 1198, 1509; fuy 736, 1438; fou 37, 64, 965; foren 91, 467, 727, 860, 1032, 1270, 1286, 1514; fon 142, 1182; seré 787, 1178, 1197, 1198; seràs 1394; serà 14, 46, 47, 48, 58, 60, 78, 81, 82, 85, 144, 146, 147, 147, 158, 174, 175, 177, 179, 180, 182, 188, 189, 196, 205, 221, 234, 243, 246, 263, 273, 277, 289, 301, 320, 329, 336, 348, 357, 358, 361, 365, 378, 379, 380, 386, 392, 396, 410, 413, 418, 422, 427, 431, 432, 434, 439, 444, 445, 447, 449, 458, 459, 462, 464, 465, 466, 469, 470, 474, 476, 482, 485, 486, 493, 505, 510, 514, 530, 540, 545, 574, 575, 577, 581, 587, 590, 593, 595, 603, 612, 621, 637, 639, 647, 670, 688, 700, 723, 724, 766, 771, 774, 834, 847, 886, 888, 951, 958, 964, 979, 990, 1002, 1029, 1045, 1054, 1083, 1086, 1091, 1104, 1113, 1141, 1146, 1161, 1164, 1170, 1188, 1188, 1199, 1204, 1211, 1213, 1237, 1242, 1250, 1260, 1273, 1334, 1338, 1344, 1348, 1376, 1377, 1378, 1379, 1534; seran 48, 109, 137, 173, 210, 267, 269, 269, 274, 292, 293, 331, 353, 355, 367, 400, 401, 555, 581, 599, 678, 713, 726, 746, 747, 759, 765, 766, 773, 822, 832, 947, 954, 960, 986, 992, 1025, 1039, 1044, 1046, 1078, 1155, 1179, 1235, 1238, 1245, 1246, 1248, 1255, 1259, 1259, 1263, 1268, 1272, 1286, 1289, 1299, 1303, 1306, 1308, 1312, 1313, 1314, 1328, 1331, 1342, 1371, 1386, 1400, 1411, 1459; sia 103, 170, 212, 306, 436, 500, 515, 516, 579, 591, 592, 611, 680, 831, 933, 998, 1003, 1053, 1056, 1077, 1102, 1120, 1126, 1127, 1134, 1163, 1183, 1192, 1203, 1223, 1311, 1384, 1415, 1426, 1441, 1507; sie 69, 494; si- 494; siats 1486; sien 403, 604, 811, 936, 1276, 1361, 1368, 1383, 1458, 1469 fora 562; fos 10, 15, 18, 22, 94, 390, 562, 843, 858, 1231, 1483; fossen 916, 762, 1035
 establiment 219
 (estacar) estacant 198
 estament 559, 1437
 estany 729, 759, 842, 1385, 1390
 estar 1201; star 321; està 131, 1094; estarà 1397; starà 195; estaran 1307;

- estant 22, 573; stant 1430, 1485; stants 827, 848, 1329, 1331; estat 317, 1428; stat 722; estats 1391
 estimar 673
 estirpar 988
 estival 1074
 *esvesió 182
 etc. 690, 768, 804, 980
 eternal 1093, 1094
 (Etiopia) ·Tiopia 455
 (Europa) Auropa 87
 Eusebi 197
 Evangeli 1036, 1151, 1414
 evangelical 296, 304; evangelicals 570, 1300, 1315
 Evangelista 1167
 evident 802, 1068
 ex 345
 *exactrador 205
 (exalçar) exalçats 255
 (eixamplar) examplé 20.
 (exceptar) exceptat 335
 execucions 99
 exemps 399
 (eixir) exí 133; exirà 1184, 1216, 1352; exiran 342, 1303; exidós 1392
 (explicar) explicat 1031, 1124; explicada 1285, 1347;
 expremir 169
 (expressar) expressar 639-640
 extimació 669-670
 Ezechiel 862, 1359, 1394; Ezachiel 1339; Ezetxiel 1295
 Ezechies 703:
 (fal·lir) fal·lible 487, 735
 fals 221; falç 75, 82, 186, 193, 194, 214, 226, 231, 258, 274, 282, 323, 338, 343, 353, 363, 377, 392, 396, 620, 727, 728, 743, 744, 746, 749, 758, 843, 925, 954, 970, 986, 1386, 1390, 1530, 1532, 1534; falsa 951; falça 490; falsos 289, 397; falços 13, 73, 344, 366, 393, 552, 569, 1534; falses 959, 962; falces 569;
 falçament 185, 349
 falsari 183, 227; falçari 211, 226
 falda 258
 falsia 909
 fam 112
 fama 466
 (famós) famosa 1490
 (fantàstic) fantàstiques 188
 fas 952, 1278, 1496
 faus 1218
 fe 214, 230, 262, 314, 328, 406, 529, 535, 537, 522, 553, 560, 649, 961, 1127, 1152, 1263, 1267, 1280, 1317, 1365, 1497
 (fidel) fel 1050; fels 894; feels 994
 fembra 60, 364, 371
 (finir) fenescha 1397
 fènyer 560; fents 1089
 fer 71, 202, 549, 550, 685, 609, 854, 981, 1534; fa 150, 434, 696, 698, 844, 944, 1296, 1297; fan 1522; feres 950; feren 648; faré 1485; farà 83, 393, 458, 485, 504, 628, 697, 820, 1190, 1343; faran 80, 341, 401, 710; féu 1489; faça 571; faent 889; faedora 590; faedós 589; feyt 182, 194, 199, 289, 306, 361, 595; fet 21, 78, 177, 189, 436, 486, 603, 964, 988, 1040, 1083, 1086, 1126; feyta 97, 373, 386, 418, 478; feta 113, 187, 320, 397, 434, 444, 514, 838, 965, 1078, 1143, 1260, 1473; feyts 188, 1255; fets 985, 1267, 1285, 1328; fetes 773, 1040, 1514
 ferida 371, 1069
 Feriner 10
 (ferir) ferí 963; ferim 1068; ferit 1067, 1077
 (ferm) ferma 395
 fermament 1407
 ferre 8, 1068, 1078
 festa 21, 1549
 Ffrederich 26
 fi 203, 385, 413, 427, 567, 568, 613, 651, 733, 835, 848, 878, 889, 903, 916, 918, 925, 929, 931, 942, 1070, 1092, 1096, 1159, 1160, 1166, 1283, 1397
 figura 239, 240-241».
 (figurar) figurat 54, 1380; figurats 708, 1090
 fill 32, 183, 416, 437, 495, 621, 1280, 1475, 1476, 1477, 1483, 1495, 1498, 1507, 1509; fills 223, 229, 257, 885, 989, 1042, 1116, 1240, 1365, 1479, 1484, 1485, 1488, 1497, 1501
 filla 43, 1477
 fin 663, 807, 813, 1408, 1542
 final 514, 891
 finalment 96, 102, 105, 106, 108, 1267, 193-194, 320, 512, 516, 551, 587, 950
 finir 909; finit 831, 927, 1164

- fins 141, 203, 339, 385, 454, 515, 578,
 651, 762, 806, 811, 812, 864, 916, 942,
 995, 1016, 1024, 1092, 1096, 1132,
 1161, 1184, 1187, 1189, 1192, 1222,
 1223, 1269, 1320, 1331, 1501, 1511,
 1542
 fins 1356
 (florí) florins 191, 226.
 flum 1223
 foch 729, 746, 759, 760, 842, 1147, 1197,
 1382, 1385, 1390, 1391, 1402
 foll 415, 1242
 folch 713
 follament 857
 font 226, 1298; fonts 1063
 fora 1203
 foragítament 638
 (foragítar) foragítat 426, 1188, 1400
 força 206, 484, 604, 1098; forces 225,
 260, 264, 498, 650, 1264
 (forçar) forçarà 667; forçada 668
 fort 1040, 1044, 1144, 1503; 81, 708
 fortalesa 608
 fortment 63, 268, 599, 664, 1495
 França 32, 507, 596, 602, 603, 623, 626,
 635, 642, 644, 649, 661,
 francès 40, 95, 101, 495, 501, 658; france-
 sa 45, 90, 608; franceses 100, 511:
 francesos 91, 93, 95-96, 106, 425, 482,
 491, 493, 496, 498, 630, 632, 634, 652-
 653, 654, 656, 662, 708, 1503
 Francesch 265, 275, 1241, 1251, 1539,
 265, 275,
 frare 2, 10, 273, 1455, 1543; frares 3,
 250, 252, 257, 259, 263, 274, 275, 277,
 289, 292, 311, 328, 335, 1244, 1248,
 1260, 1444, 1544
 Frederich 32, 38, 51, 57, 66, 74,
 539, 1476, 1477
 (freturar) freturen 1122
 (front) fronts 797
 fugida 372
 (fugidor) fugidors 1325, 1366
 fogir 609; fugirà 208; fugiran 225, 275,
 847, 1268, 1320, 1323; fugits 709;
 fundament 288
 furor 438, 444
 fust 1405

 Garp 450.
 generació 1058, 1311
 general 29, 38, 47, 57, 82, 92, 94, 112,
 166, 172, 196, 272, 283, 301, 340, 358,
 368, 382, 421, 444, 447, 488, 516, 572,
 623, 658, 687, 808, 838, 845, 849, 872,
 882, 987, 1043, 1053, 1056, 1058,
 1091, 1103, 1121, 1124, 1129, 1131,
 1133, 1137, 1139, 1156, 1200, 1201,
 1290, 1326, 1332, 1333, 1334, 1375,
 1377, 1379, 1417, 1474; generals 510,
 589, 1155
 generalment 246, 423, 1210, 1471
 generosos 568
 Gènesi 1099, 1362
 (genovès) genovesos 111
 gent 489, 641, 653, 670, 761, 767, 772,
 951, 975, 1218, 1219; gents 331, 1168,
 1214, 1217, 1333, 1352, 1359
 Geremies 1447
 gibilí 80, 281, 378; gibilins 594
 (girar) girat 958
 (gitar) gitaran 874; gitat 723
 glòria 622, 676, 723, 1093, 1098, 1197,
 1205, 1335, 1416, 1418, 1432, 1433,
 1443, 1537, 1540, 1550
 glorificar 376; glorificat 673
 gloriós 221-222, 1411; gloriosa 1538
 (glosa) gloses 737
 Gog 768, 772, 807, 831, 840, 842, 888,
 892, 903, 942, 1284, 1311, 1327, 1359,
 1393, 1412
 goig 813, 1285
 gola 562
 Gomor 1363, 1367
 (gosar) gosarà 273, 307
 gràcia 976
 gran 89, 90, 126, 166, 170, 174, 293, 362,
 455, 601, 622, 669, 754, 790, 801, 845,
 862, 907, 909, 967, 979, 1010, 1046,
 1070, 1083, 1118, 1122, 1171, 1173,
 1239, 1310, 1443; grans 467, 549, 559,
 848, 886, 1430
 Granada 450
 granea 753; granees 1224
 granesa 1113
 (granota) granotes 745
 grat 419
 graus 584, 584
 Grechs 598, 1301
 Gregori 862
 greu 448, 494, 564; greus 18, 111, 523, 550
 (greuge) greuges 509
 *greugetat 10
 greument 125, 1259

- guarda 545
 (guardar) guardant 63; guardaran 976;
 guardat 648
 (guarnir) guarnida 452
 Guillem 1, 10
- habitació 1150, 1322
 (habitador) habitadors 1400
 habitar 1203; habitarà 1196;
 habundància 338
 (habundant) habundants 224
 (habundar) habundarà 1347
 (aunir) hahunits 109
 (aidar) haydàs 1492,
 haver 308, 312, 317, 319; he 838; é
 1470; ha 12, 14, 67, 231, 265, 266,
 306, 317, 468, 496, 523, 615, 642, 656,
 675, 685, 820, 824, 921, 996, 1067,
 1109, 1117, 1119, 1190, 1269, 1300,
 1363, 1403, 1406, 1435, 1439, 1448,
 1450, 1516, 1518, 1525, 1526, 1532; à
 563; han 810, 902; àn 73, 283, 382,
 532, 560, 625, 633, 707, 796, 797, 804,
 805, 857, 880, 901, 1435: he 4, 71, 88,
 90, 110, 120, 124, 127, 160, 165, 202,
 242, 250, 321, 350, 362, 371, 397, 398,
 421, 435, 518, 523, 526, 589, 664, 682,
 689, 690, 732, 752, 776, 838, 850, 896,
 920, 945, 973, 1000, 1004, 1048, 1058,
 1060, 1125, 1143, 1173, 1194, 1201,
 1208, 1228, 1283, 1294, 1361, 1407,
 1422, 1424, 1441, 1469, 1473, 1512; às
 1020; havia 215, 722, 1492; havien
 976; hauràs 1013; haurà 552, 556, 656,
 803, 1147, 1415; auran 1292, 1391;
 haia 1498; aja 128, 1461; hagen 397;
 hagués 1479; havent 752, 1151; agut
 307, 308, 691, 782, 793, 1182; haüt
 135, 205; ahut 684; aguda 973; haüda
 1524
- hedificar 548; hedificat 1198; hedificada
 1183
- heretge 199, 200, 205, 273, 285, 286,
 317, 323, 363, 396, 554-555, 557, 876,
 1477; eretge 306-307; aretia 38; heret-
 ges 74, 76, 269, 270, 271, 274, 286-
 287, 289, 320, 333, 343, 353, 355, 360,
 382, 386, 403, 528, 535, 567, 569, 874,
 907, 917, 920, 942, 949, 985-986, 992,
 1288; eretges 270, 315, 328, 344, 895,
 1267, 1281
- heretgia 198, 316, 320, 367, 875, 908,
 926; eretgia 314, 933; heretgies 294,
 369
 heretical 258, 288, 295, 300, 326; hereti-
 cals 293-294
 hereticar 738
 (heretjament) erètiamment 311
 hereu 1494
 (hermità) hermitans 321
 *(hiberf) hibèrines 440
 *hits 870
 hivarsós 608, 1277
 hom 203, 221, 415, 544, 1439; hòmens
 190, 559, 693, 907, 1204, 1314, 1317,
 1323
 (Hongria) Ongria 104; Ungria 100
 honor 1540
 (honorar) honorat 1427; honrat 643,
 1457; onrat 600: honrada 1334
 hora 62
 (horrible) orrible 77, 85, 167, 188, 253,
 476-477
 (humà) humana 533, 542, 1232
 humanal 118, 477
 humil 652, 680, 957; umil 679, 954;
 humils 570
 humilitat 1236
- (innocent) ignocents 1259
 (ignorar) ignorat 106
 il·lustració 720, 790
 illa 28, 395, 1478, 1487, 1511, 1513;
 illes 1322
 imfeel 464
 imperi 80, 243, 426, 456, 461, 470, 482,
 493, 496, 506, 509, 515, 604, 611, 621,
 654, 658, 661, 724, 760, 950, 1002,
 1003, 1042, 1043, 1053, 1056, 1058,
 1061, 1062, 1070, 1072, 1076, 1091,
 1104, 1109, 1112, 1121, 1124, 1139,
 1290, 1326, 1375
 (imposar) impose 349; imposit 1515
 in 652
 incarnació 584, 1342, 1548
 inconprensible 714, 945, 1119
 incredulitat 1281
 increença 1136
 (indigne) indignes 148
 indureïts 1289
 indústria 554
 infal·lible 639, 769; infal·libles 778
 infant 28, 699, 1510, 1515
 *infantenció 937

- infeeltar 586, 968
 (infidel) infels 953, 954, 1046, 1289,
 1321, 1357, 1431,
 (infern) inferns 432
 infidelitat 962
 (infinit) infinida 1537; infinits 1419
 (informar) informat 647
 iniquitat 541, 1347; iniquitats 459
 (injust) iniusts 662
 *inlustració 1082
 inmundes 1428; inmundes 744-745, 772
 innorrible 1260
 (inopinable) inopinables 1292
 inpietat 870
 inoportunitat 1508
 (impugnar) inpugnat 427
 insensible 1261
 instant 23, 851
 (instruir) instruits 894
 insuficient 391
 (integrar) integra 263
 íntegrament 672, 996
 intel·lectual 25
 introducció 242
 invisible 754, 1450
 ira 438, 513, 580
 (ir) hirà 271, 415; hiran 1214; iran
 211
 (irar) irat 494, 576; hirat 379
 Ironeus 871
 *ispator 345
 Israel 133, 704, 1178, 1400
 Itàlia 93, 174, 481, 504, 1148, 1149
 italià 95; italians 104, 106, 108, 1137
 ítem 238, 1066
 iudici 845
 iurament 1242

 ja 19, 411, 521, 538, 632, 636, 1255,
 1361, 1467, 1469; ia 199
 Jacob 1215
 Jaffet 1338, 1362, 1363, 1365, 1369
 jamés 1104
 (jaquir) jaquesch 524; jaquit 12; Jarech
 1185
 jatsesia 652, 1458
 Jatsia 402
 Jaume 22
 Jeremies 1175
 Jesuchrist 72
 Jherusalem 142, 144, 473, 975, 979,
 1003, 1126, 1130, 1134, 1142, 1158,
 1170, 1174, 1194, 1196, 1199, 1203,
 1217, 1302, 1378
 Jhesu 8, 115, 140, 141, 142, 145, 160,
 201, 366, 404, 406, 442, 607, 679, 681,
 700, 721, 723, 788, 795, 798, 799, 801,
 805, 952, 954, 955, 971, 1009, 1018,
 1034, 1043, 1045, 1049, 1052, 1077,
 1080, 1087, 1106, 1115, 1123, 1127,
 1128, 1135, 1152, 1192, 1200, 1206,
 1230, 1237, 1274, 1279, 1289, 1330,
 1365, 1369, 1384, 1416, 1538, 1548
 Jhesuchrist 790, 1009, 1182, 1234
 jo = yo
 Joachim 913; Joatxim 898, 912
 Johan 2, 287, 294, 296, 305, 317, 815,
 1167, 1455, 1543
 Joliol 21
 Jonataus 1185
 judici 13, 838, 985; juhici 1403; judicis
 591
 (jueu) jueus 887, 1136, 1336; juheus
 373, 374, 382, 697, 699, 700, 969, 970,
 1044, 1048, 1052, 1054, 1057, 1103,
 1105, 1114, 1120, 1123, 1130, 1134,
 1176, 1181, 1190, 1206, 1230, 1327,
 1330, 1396, 1431
 just 182, 462, 985
 justícia 1222, 1258;
 jutge 129, 131, 133, 147, 1018; jutges
 138, 158; jutgis 151
 (jutjar) jutgem 1096; jutgerà 1217
 jutador 837
 juý 182, 795, 1450, 1456

 Karles 500, 508, 511, 513

 l' 7, 52, 62, 69, 77, 80, 113, 115, 124, 144,
 145, 146, 155, 156, 160, 163, 219, 228,
 237, 308, 321, 322, 347, 352, 364, 371,
 390, 394, 402, 482, 493, 496, 515, 545,
 547, 559, 585, 592, 600, 604, 611, 619,
 628, 630-631, 640, 654, 666, 677, 678,
 679, 683, 699, 719, 723, 725, 734-735,
 736, 739, 745, 752, 759, 773, 789, 793,
 806-807, 812-813, 825, 840, 842, 846-
 847, 887, 903, 924, 939, 954, 968, 976,
 1002, 1008, 1011, 1013, 1015, 1017,
 1023, 1027, 1028, 1033, 1038, 1053,
 1056, 1062, 1064, 1072, 1078, 1089,
 1109, 1114, 1121, 1139, 1144, 1145,
 1158, 1181, 1187, 1212, 11247, 1302,
 1307, 1316, 1340, 1345, 1379-1380,

1385, 1390, 1393, 1398, 1401, 1419,
 1427, 1437, 1445, 1449, 1510, 1517,
 1524, 1546, 1547; la 1, 3, 4, 7, 20, 21,
 26, 28, 34, 35, 36, 39, 41, 42, 46, 47,
 48, 51, 55, 59, 60.63, 65, 67, 79, 90, 92,
 94, 97, 98, 103, 113, 128, 132, 138,
 139, 141, 142, 150, 152, 154, 158, 161,
 166, 170, 171, 172, 174, 175, 187, 195,
 196, 198, 200, 202, 203, 204, 207, 208,
 212, 214, 222, 224, 226, 227, 228, 230,
 231, 232, 234, 235, 236, 238, 239, 242,
 248, 251, 253, 255, 256, 258. 260, 261,
 262, 263, 264, 266, 268, 270, 277, 278,
 279, 281, 284, 285, 286, 287, 290, 291,
 292, 294, 295, 299, 300, 301, 304, 305,
 308, 310, 313, 314, 316, 318, 320, 324,
 325, 326, 327, 328, 329, 330, 335, 346,
 347, 349, 354, 357, 358, 364, 366, 367,
 368, 371, 373, 374, 375, 377, 380, 383,
 385, 389, 391, 393, 394, 395, 403, 404,
 406, 407, 409, 411, 412, 413, 414, 416,
 417, 418, 419, 425, 427, 431, 432, 434,
 435, 438, 442, 444, 448, 452, 455, 460,
 465, 467, 468, 469, 475, 476, 477, 478,
 479, 481, 483, 488, 488, 490, 493, 494, 497,
 498, 500, 502, 513, 521, 527, 529, 533,
 534, 535, 537, 541, 547, 553, 555, 560,
 561, 562, 564, 572, 580, 582, 583, 584,
 586, 588, 597, 598, 600, 613, 614, 617,
 622, 623, 627, 634, 636, 638, 643, 644,
 645, 649, 651, 662, 664, 665, 667, 668,
 674, 676, 680, 682, 683, 684, 685, 687,
 688, 690, 691, 693, 694, 696, 697, 700,
 702, 705, 706, 707, 714, 715, 719, 726,
 728, 733, 734, 740, 742, 743, 744, 746,
 748, 749, 752, 753, 754, 755, 756, 758,
 762, 764, 768, 769, 773, 796, 798, 799,
 803, 806, 807, 812, 813, 816, 817, 818,
 820, 821, 822, 823, 826, 835, 838, 840,
 841, 942, 843, 847, 848, 849, 854, 855,
 858, 859, 861, 862, 866, 868, 870, 871,
 872, 874, 877, 878, 879, 882, 883, 886,
 889, 897, 898, 899, 900, 903, 906, 913,
 914, 915, 916, 917, 918, 921, 924, 925,
 926, 929, 930, 931, 934, 936, 941, 942,
 946, 948, 951, 958, 960, 961, 962, 964,
 965, 969, 971, 973, 975, 978, 980, 981,
 983, 987, 989, 994, 995, 997, 998,
 1000, 1003, 1005, 1017, 1027, 1030,
 1033, 1035, 1040, 1047, 1048, 1049,
 1050, 1052, 1053, 1058, 1060, 1067,
 1069, 1072, 1076, 1077, 1081, 1083,
 1084, 1085, 1092, 1093, 1096, 1097,
 1099, 1101, 1108, 1111, 1113, 1115,
 1117, 1118, 1121, 1125, 1127, 1128,
 1129, 1130, 1133, 1134, 1136, 1137,
 1139, 1141, 1142, 1143, 1146, 1147,
 1148, 1148, 1149, 1150, 1152, 1154,
 1159, 1160, 1161, 1162, 1166, 1170,
 1173, 1174, 1176, 1180, 1181, 1182,
 1183, 1184, 1186, 1187, 1190, 1191,
 1199, 1200, 1202, 1203, 1205, 1208,
 1209, 1210, 1212, 1215, 1216, 1218,
 1219, 1223, 1228, 1231, 1232, 1237,
 1240, 1241, 1249, 1250, 1252, 1254,
 1255, 1260, 1261, 1263, 1264, 1265,
 1267, 1269, 1271, 1272, 1278, 1280,
 1281, 1283, 1284, 1287, 1290, 1291,
 1294, 1296, 1297, 1298, 1299, 1301,
 1302, 1305, 1309, 1311, 1316, 1317,
 1321, 1325, 1332, 1333, 1334, 1336,
 1338, 1342, 1343, 1346, 1347, 1349,
 1353, 1356, 1357, 1362, 1365, 1368,
 1373, 1374, 1375, 1377, 1378, 1380,
 1381, 1383, 1384, 1386, 1389, 1390,
 1393, 1395, 1396, 1397, 1401, 1403,
 1408, 1412, 1413, 1416, 1417, 1418,
 1423, 1424, 1433, 1435, 1441, 1443,
 1449, 1450, 1452, 1456, 1461, 1468,
 1472, 1476, 1479, 1480, 1482, 1484,
 1486, 1487, 1489, 1490, 1491, 1492,
 1493, 1494, 1499, 1501, 1502, 1503,
 1504, 1505, 1506, 1508, 1511, 1513,
 1519, 1523, 1525, 1527, 1531, 1533,
 1535, 1536, 1537, 1538, 1540, 1542,
 1544, 1545, 1547, 1549, 1550; l 166,
 290, 294, 298, 358, 435, 465, 466, 492,
 494, 501, 505, 507, 596, 604, 727, 728,
 746, 789, 814, 853, 896, 972; lo 5, 9,
 11, 13, 17, 21, 24, 29, 31, 34, 38, 40,
 44, 45, 47, 50, 51, 52, 53, 56, 58, 64,
 68, 69, 71, 73, 75, 76, 81, 82, 83, 85,
 86, 88, 91, 93, 94, 95, 101, 104, 105,
 107, 114, 116, 117, 118, 120, 122, 124,
 125, 126, 128, 129, 130, 131, 136, 139,
 144, 146, 147, 150, 161, 165, 168, 173,
 177, 179, 180, 183, 186, 189, 190, 193,
 194, 196, 197, 208, 211, 213, 214, 227,
 235, 242, 243, 244, 250, 250, 259, 261,
 265, 272, 273, 289, 301, 302, 303, 303,
 313, 317, 319, 321, 329, 330, 333, 337,
 338, 340, 349, 353, 354, 356, 367, 371,
 372, 375, 378, 384, 390, 392, 398, 398,
 400, 401, 402, 413, 415, 417, 421, 426,

427, 433, 435, 437, 447, 450, 452, 453, 457, 460, 461, 462, 464, 465, 466, 467, 472, 473, 476, 487, 487, 490, 491, 493, 495, 497, 497, 506, 507, 512, 513, 518, 520, 525, 526, 527, 529, 532, 536, 538, 539, 543, 544, 554, 557, 567, 568, 579, 580, 584, 589, 590, 595, 597, 612, 616, 617, 620, 621, 625, 626, 630, 633, 634, 635, 636, 642, 643, 655, 657, 664, 667, 670, 671, 679, 681, 682, 683, 685, 689, 693, 694, 701, 703, 704, 719, 720, 721, 729, 732, 734, 741, 745, 747, 750, 755, 756, 758, 771, 772, 776, 777, 779, 782, 786, 787, 791, 793, 794, 795, 800, 801, 809, 821, 825, 827, 830, 831, 839, 841, 843, 844, 845, 846, 849, 854, 855, 862, 868, 869, 876, 881, 882, 886, 893, 894, 895, 908, 911, 915, 921, 927, 930, 940, 945, 946, 947, 954, 955, 957, 960, 967, 969, 970, 972, 976, 977, 979, 986, 988, 992, 993, 999 1000, 1007, 1009, 1010, 1012, 1013, 1018, 1028, 1029, 1041, 1044, 1045, 1048, 1050, 1053, 1055, 1061, 1062, 1066, 1071, 1075, 1075, 1078, 1079, 1081, 1083, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1098, 1099, 1103, 1104, 1106, 1107, 1112, 1113, 1116, 1120, 1124, 1125, 1127, 1131, 1133, 1144, 1146, 1148, 1149, 1151, 1156, 1163, 1164, 1165, 1171, 1173, 1175, 1177, 1185, 1188, 1191, 1193, 1195, 1198, 1201, 1203, 1205, 1206, 1208, 1211, 1220, 1225, 1228, 1229, 1230, 1237, 1239, 1243, 1246, 1247, 1248, 1271, 1273, 1274, 1279, 1280, 1282, 1283, 1286, 1295, 1296, 1311, 1314, 1324, 1330, 1332, 1335, 1337, 1339, 1340, 1341, 1343, 1348, 1348, 1349, 1350, 1351, 1357, 1362, 1364, 1372, 1372, 1375, 1377, 1383, 1385, 1386, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1394, 1395, 1397, 1399, 1413, 1415, 1417, 1418, 1427, 1430, 1434, 1438, 1444, 1445, 1449, 1473, 1475, 1479, 1483, 1495, 1496, 1498, 1499, 1506, 1509, 1509, 1510, 1515, 1517, 1519, 1524, 1525, 1527, 1530, 1531, 1532, 1532, 1534, 1547, 1548; les 17, 19, 20, 24, 25, 49, 79, 99, 116, 120, 133, 164, 189, 213, 164, 189, 213, 217, 228, 233, 247, 254, 254, 278, 293, 296, 311, 331, 332, 339, 383, 424, 440, 441, 447, 453, 459, 461, 478, 498, 508, 514, 521, 522, 524, 537, 540, 546, 548, 549, 550, 563, 567, 568, 570, 573, 597, 672, 684, 699, 710, 730, 737, 761, 767, 772, 794, 795, 797, 856, 857, 860, 863, 864, 890, 929, 948, 953, 959, 962, 975, 979, 980 1002, 1003, 1016, 1045, 1059, 1078, 1085, 1118, 1154, 1168, 1169, 1178, 1183, 1213, 1215, 1217, 1218, 1224, 1224, 1226, 1287, 1291, 1310, 1313, 1319, 1322, 1323, 1333, 1337, 1352, 1379, 1401, 1405, 1408, 1410, 1417, 1423, 1434, 1440, 1452, 1454, 1466, 1484, 1497, 1516, 1518; los 74, 76, 91, 93, 95, 105, 106, 111, 119, 140, 149, 157, 171, 172, 191, 216, 218, 222, 224, 225, 227, 229, 245, 252, 257, 263, 270, 271, 274, 275, 281, 288, 302, 307, 308, 311, 312, 313, 315, 316, 318, 327, 328, 332, 334, 337, 340, 345, 353, 355, 357, 360, 372, 381, 382, 386, 403, 428, 429, 430, 434, 440, 446, 449, 451, 454, 455, 456, 470, 471, 475, 478, 499, 535, 537, 540, 542, 555, 559, 569, 574, 582, 591, 592, 595, 598, 600, 608, 609, 610, 610, 613, 619, 630, 632, 633, 646, 647, 649, 651, 656, 659, 660, 661, 662, 667, 686, 695, 704, 705, 706, 708, 713, 717, 726, 727, 729, 730, 770, 800, 808, 811, 828, 830, 843, 853, 856, 867, 871, 872, 885, 887, 888, 889, 893, 898, 910, 923, 927, 942, 970, 995, 1019, 1037, 1067, 1069, 1069, 1084, 1085, 1088, 1091, 1103, 1105, 1116, 1119, 1123, 1124, 1134, 1136, 1137, 1138, 1146, 1153, 1154, 1158, 1160, 1164, 1165, 1174, 1210, 1212, 1213, 1217, 1226, 1229, 1231, 1240, 1247, 1248, 1252, 1259, 1262, 1266, 1270, 1281, 1288, 1289, 1292, 1300, 1308, 1309, 1312, 1314, 1315, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1336, 1338, 1338, 1346, 1353, 1358, 1366, 1370, 1371, 1374, 1376, 1391, 1401, 1407, 1410, 1411, 1413, 1419, 1422, 1431, 1440, 1442, 1451, 1452, 1454, 1485, 1488, 1500, 1518, 1535, 1540, 1541, 1542; -ls 137, 189, 352, 382, 441, 491, 533, 534, 571, 827, 831, 872, 876, 912, 918, 954, 1068, 1235, 1245, 1257, 1266, 1267, 1316, 1324, 1361, 1414, 1497

ladonchs 57

- (lladrar) ladraran 327
 (llàgrima) làgremes 1430
 lança 1401; lances 1218
 lansament 1256
 las 1433
 (llatí) latins 1518; latines 599
 (lat) lats 1277, 1291, 1318
 (llevar) lavar 382, 625, 707, 901
 (llavor) lavor 107;
 (llavors) lavors 10, 110, 163, 172, 209,
 276, 341, 385, 388, 392, 414, 422, 426,
 481, 573, 617, 620, 634, 655, 656, 699,
 828, 836, 1114, 1134, 1204, 1206,
 1230, 1344, 1346, 1351, 1439
 lealment 1433
 (llegat) legats 1165
 legea 216; legesa 1262; legessa 1284
 (lleja) leia 386, 1267
 (llengua) lengua 488-489; lengües 183,
 505, 508, 1169, 1410
 (lleó) leó 1153;
 (llegir) lest 1195, 1220, 1305, 1341
 (lletra) letra 47, 59, 132, 234, 522, 705,
 756, 758, 762, 793, 798, 827, 1101,
 1108, 1111, 1117, 1141, 1143, 1174,
 1209, 1299, 1305, 1342, 1346, 1378,
 1468, 1490, 1531, 1533; letres 1516,
 1518
 (llevar) levar 72, 532, 633; leu 348, 597,
 1160; levaren 867; levarà 77, 378,
 425, 439, 566, 906, 1090, 1219; levaran
 441, 629, 632, 711; levàran 783; leveu
 140; levat 1213; levada 1333; levats
 784, 826
 (lleugerament) leugerament 894-895
 lexació 1262
 (lleixar) lexant 43, 211; lexat 1403;
 lexats 331; lexada 1462; lexadora
 1150
 (llicències) lexències 258
 (lleï) ley 1182, 1216, 1241, 279, 374,
 383, 386, 391, 393, 477, 951, 958; leys
 959, 962
 (lli) li 1117
 (lliberal) liberal 197
 Libèrius 199
 (llibertat) libertat 373
 (llibre) libre 31, 50, 741, 815, 818, 855,
 1064, 1147, 1151, 1166; libres 899,
 1174, 1454
 lícit 843
 (lligació) ligació 843-844,
 (lligament) ligament 770, 812, 821, 836,
 854
 (lligar) ligarà 757; ligat 8, 700, 794
 (llinatge) linatge 16, 70, 118, 1054
 *linda 90
 literal 1029
 (lliurar) liurant 1043; liurat 12, 102; liu-
 rats 992; liurador 1120; liuradors 1326
 loch 38, 39, 271, 457, 839, 847, 1080,
 1127, 1176, 1226, 1292, 1386, 1388,
 1478, 1486; lochs 116, 357, 399, 1123,
 1268
 (local) local 1150.
 (llonc) lonch 217, 1463; longa 1261
 (llongament) longament 675, 987
 (Lluís) Lohuís 28; Loys 47, 53, 56, 58,
 58, 67, 75, 104, 632; Luys 33, 82, 83,
 86, 96, 108, 245, 285, 286, 341, 360,
 458, 515, 629, 654, 657, 990, 992,
 1111, 1497, 1498, 1500, 1501, 1507,
 1509, 1510, 1516, 1518, 1530, 1531
 Lucifer 495; Luciffer 389, 538, 748, 755
 (llucifer) luciferina 253
 (Lluc) Luch 201, 1274
 Lugdunèn 39
 (llum) lum 972; luu 1450
 (lluna) luna 1223
 (llunyadanes) lunyadanes 1291
 (llur) lur 219, 225, 367, 954, 1136, 1327,
 1331, 1383; lurs 225, 260, 264, 344,
 650, 1218, 1264
 mà 23, 44, 494, 754, 1147; mans 12,
 189, 797, 1067
 Machabeu 426; Machabeus 708
 Madona 1486
 (madrona) madrones 1484
 Maffumet 442, 448, 460, 461,
 magnificar 376
 Magog 769, 772, 1284, 1285, 1327, 1359,
 1367
 Magot 1360, 1363
 maior 228, 255, 436, 906, 997, 1098,
 1137, 1240, 1254, 1322
 maiorment 34, 79, 126, 369, 378, 424,
 665, 857, 904, 910, 912, 958, 1025,
 1175, 1210-1211, 1229, 1230, 1262,
 1295, 1431
 (major) maiors 1262,
 mal 512, 657, 1265, 1415; mala 209,
 1243; mals 726, 872, 953, 1414; males
 962, 1085

- malament 875-876
 malestruch 416
 malícia 79, 292, 1472
 malvat 70, 413, 427, 1273, 1367; malvats 222, 269, 277, 362, 421, 542, 671, 714, 717, 963, 989, 991, 1004, 1320, 1324, 1325, 1328, 1361, 1411; malvades 672-673, 711
 malvestat 442, 586, 964, 1271; malvestats 185
 Mamfré 32,
 manament 4, 177, 208, 272, 274, 356, 551, 556, 606, 677, 753, 983, 991, 1128, 1423; manaments 607
 (manar) manant 411
 manera 7, 60, 120, 281, 384, 435, 484, 486, 574, 624, 669, 745, 751, 1153, 1257, 1383, 1442, 1505; maneres 116, 1308, 1507
 Manfrè 1477; Manfrè 91
 manifest 1072;
 (manifestar) manifesta 132, 740; manifesten 525; manifestà 815; manifestat 465; manifestats 1455; manifestadors 1456
 manifestament 414-415, 940, 1032, 1059, 1368
 mantinent 361, 606, 734, 928, 1286-1287, 1438
 mar 35, 36, 395, 455, 715, 1148, 1223, 1291, 1302, 1309, 1313, 1322, 1373
 (meravellar) maravellat 9
 mare 1131
 Maria 162, 780, 1538
 marit 43, 1503, 1506
 Marochs 451, 452
 Martí 1549
 màrtir 530; màrtirs 429, 802, 808, 809, 823, 828
 martiri 1239, 1245, 1411
 màs 582
 Mas 41, 45, 58, 150, 179, 182, 201, 203, 229, 275, 283, 301, 326, 332, 343, 354, 356, 386, 474, 483, 551, 558, 561, 566, 590, 612, 682, 701, 711, 726, 745, 765, 809, 817, 829, 904, 934, 937, 1025, 1039, 1058, 1073, 1199, 1203, 1252, 1275, 1285, 1286, 1311, 1357, 1381, 1389, 1393, 1397, 1403, 1448, 1470, 1472, 1480, 1482, 1483, 1485, 1489, 1506
 mascle 1494; mascles 1266
 Masot 1363, 1367; Massot 1360
 massa 523, 962
 (matar) matarà 681, 719, 788; matador 990-991; matadors 122-123
 mateix 36, 135, 136, 388, 441, 518, 1064, 1149, 1220, 1305; matex 88, 106, 199, 237, 519, 556, 689, 839, 1066, 1101, 1135, 1192, 1443, 1454; matexa 1132, 1529; matexes 252, 763
 (material) materials 430
 Matheu 72
 matines 162
 (membrar) membrat 159
 (menaça) menaces 190; menasses 510
 (menar) menat 423
 menció 150, 397, 434, 696, 698, 838, 844, 889, 944, 1094, 1143, 1296, 1297, 1473
 (mendicar) mendicans 334; mendicants 345
 Menfrà 43
 menor 328; menors 3, 250, 253, 277, 1244, 1248, 1260, 1544
 mentida 925
 menys 647, 1523
 meravella 738, 1119, 1515
 meravellar 63; meravellat 48, 463, 464-465
 meravellós 566; meravelloses 400, 549; meravellosos 522-523
 (merèixer) merexen 650
 més 148, 165, 293, 413, 642, 852, 1345, 1523
 mes 21, 205, 493, 581, 615, 624, 625, 642, 653, 675, 713, 773, 844, 882, 887, 915, 1029, 1094, 1096, 1392, 1404, 1407, 1548; mesos 97, 728, 746, 759
 mescladament 1398
 mesquí 1471
 Messies 388, 416, 423, 970
 mesura 81, 1132, 1135, 1184
 (metre) metrà 947; meterà 45; metran 619; mè 10, 759, 841, 843, 1385; mèsos 1392
 meu 24, 1503, 1539; mia 1472, 1486; meus 1454; mies 1498;
 meytat 154
 Micheas 1220, 702; Michee 691,
 mig 22, 153, 155, 303, 617, 619, 1018, 1109, 1112, 1196, 1198
 migensant 1039
 Mìgjorn 1355

- (mitjà) mijà 527, 543, 1005
 mil-lenar 1157
 mil 732, 733, 757, 762, 763, 766, 771, 798, 805, 811, 819, 830, 833, 835, 840, 853, 888, 896, 906, 908, 909, 933, 936, 936, 939, 941, 981, 1029, 1051, 1097, 1117, 1135, 1160, 1163, 1209, 1221, 1247, 1270, 1272, 1283, 1328, 1335, 1336, 1342, 1345, 1347, 1350, 1371, 1374, 1376, 1388, 1391, 1396; mils 6, 610, 890, 1465
 ministeri 1015, 1425; ministeris 30, 1159, 1410
 ministre 10, 1534
 Miquel 546, 752, 759, 782
 miracle 850, 971; miracles 394, 1535; miracles 83, 401, 428
 misericòrdia 477, 824-825;
 (missatger) missatgers 603
 (misteri) misteris 157
 mistice 695, 1380
 mysticus 54
 (moure) moguts 370, 601
 molt 1, 45, 81, 98, 464, 505, 511, 522, 544, 564, 564, 601, 624, 669, 671, 736, 813, 838, 862, 869, 892, 984, 1025, 1170, 1261, 1319, 1333, 1378, 1489, 1537, 1540; molta 405, 577, 1042; molts 30, 71, 108, 111, 185, 200, 230, 274, 292, 403, 490, 509, 535, 580, 781, 782, 784, 874, 903, 905, 910, 965, 1169, 1214, 1217, 1255, 1306, 1365, 1394, 1411, 1479; moltes 18, 110, 115, 223, 463, 553, 599, 880, 1308, 1458, 1461, 1464;
 moll 11
 moment 23, 62, 163, 850
 món 125, 222, 340, 369, 465, 468, 732, 733, 756, 807, 813, 830, 835, 848, 878, 900, 929, 1094, 1162, 1249, 1313, 1397
 monarca 29, 283, 345, 372, 382, 462, 658, 678-679, 1105
 monarchia 1003, 1049, 1050
 (monestir) monestirs 580
 Monfrè 39
 morgonar 1239
 moridors 829; moridós 784-785
 morir 1249; moren 1485; morrà 616, 958, 997, 1028, 1505; morran 825, 1497, 1501; muyren 997
 mort 37, 41, 46, 98, 170, 190, 193, 206, 407, 527, 579, 665, 674, 680, 725, 734, 755, 764, 769, 773, 787, 792, 799, 806, 812, 821, 824, 835, 854, 877, 883, 897, 899, 914, 915, 928, 941, 952, 954, 957, 969, 971, 978, 1001, 1002, 1005, 1027, 1040, 1048, 1052, 1081, 1133, 1187, 1200, 1229, 1253, 1270, 1287, 1297, 1336, 1343, 1349, 1384, 1389, 1412, 1472, 1484, 1509; morts 37, 117, 274, 355, 403, 407, 726, 729, 800, 810, 822, 828, 848, 960, 992, 1383, 1481, 1501
 mortal 220, 985, 1437; mortals 216, 365
 mortaldat 112
 mossényer 1539
 mostra 364
 mostrament 817
 moura 62; mouran 236;
 movedor 593
 (movible) movibles 1042
 mudar 67, 68
 multiplicació 114, 116, 121
 multiplicar 1374
 multitud 63, 370, 706, 714, 716, 1084, 1129, 1199, 1249, 1260, 1281, 1284, 1310
 muller 1476, 1480, 1482
 munt 1067, 1081, 1083, 1212, 1214; munts 1213, 1292, 1319
 (muntar) muntarà 466
 mur 92, 94, 657, 1196, 1197, 1199
 Na 43
 (nació) nacions 670, 672, 678, 710, 952, 953, 1086, 1310
 Nàpols 89, 92
 narració 1474, 1509, 1512
 nat 33, 780, 1509
 nativitat 139, 141, 161, 469, 1017, 1033
 néxer 65, 898; Naxerà 27, 933, 1222; nexerà 1110; naxeran 1282
 ne 140, 499, 578, 657, 696, 855, 885, 1203, 1279, 1306; n 16, 20, 88, 108, 254, 545, 1080, 1257, 1354, 1355, 1395
 necessari 1165; necessària 535, 736, 961, 994, 1499
 necessitat 1328
 negocis 522, 592
 negú 1480; negun 291, 359, 1080
 nequícia 1331
 ni 168, 280, 282, 283, 347, 348, 458, 512, 513, 591, 796, 797, 1098, 1219, 1275, 1286, 1435, 1493, 1523, 1523, 1524

- Nicolau 298, 310; Nicholau 295, 299, 304, 312, 318, 350;
 Nínive 69
 nit 1387
 no 52, 55, 93, 105, 166, 167, 178, 179, 195, 202, 204, 205, 208, 232, 280, 282, 291, 294, 300, 307, 310, 337, 338, 342, 346, 353, 359, 369, 386, 393, 395, 399, 407, 414, 429, 458, 459, 479, 480, 482, 487, 491, 493, 499, 511, 524, 532, 561, 590, 591, 612, 636, 653, 655, 657, 662, 727, 735, 738, 739, 748, 761, 770, 772, 784, 796, 803, 808, 810, 816, 822, 823, 824, 843, 847, 853, 858, 873, 879, 880, 904, 907, 911, 913, 919, 931, 935, 936, 938, 965, 981, 988, 996, 1046, 1073, 1077, 1080, 1091, 1093, 1095, 1102, 1104, 1122, 1318, 1155, 1161, 1188, 1189, 1198, 1201, 1204, 1218, 1219, 1249, 1266, 1285, 1286, 1289, 1312, 1356, 1388, 1397, 1402, 1404, 1435, 1435, 1437, 1446, 1461, 1462, 1468, 1470, 1470, 1480, 1486, 1496, 1497, 1497, 1504, 1518, 1520, 1521, 1525
 noble 90, 95, 101; nobles 95, 100, 475, 479, 649, 668, 706, 707
 *noblesidós 1408,
 (nodrir) nodrir 379
 (noure) nourà 904; noedores 926
 Noembre 1549
 *nolevària 1225
 nom 196, 464, 466, 467, 876, 1469, 1498, 1502, 1515, 1516, 1518, 1525, 1526, 1527
 nombre 114, 710, 1006, 1007, 1012, 1014, 1373, 1525-1526, 1527, 1528
 (nomenar) nomenat 84, 513, 594, 1483; nomenats 354, 613, 1370, 1442
 norma 1184
 Nós 1115, 1418
 nostre 7, 113, 124, 134, 139, 143, 156, 240, 267, 339, 518, 520, 563, 591, 681, 719, 788, 935, 936, 960, 1021, 1024, 1033, 1057, 1105, 1158, 1177, 1183, 1188, 1191, 1197, 1212, 1214, 1216, 1345, 1384, 1413, 1415, 1426, 1445, 1537, 1548
 notables 5
 notador 409, 852
 nou 1019, 1518; nova 1180
 novè 250, 1228
 novell 425, 617, 626, 876, 1091, 1290; novells 1315
 (nova) noves 98
 null 829, 1092, 1189, 1198, 1286, 1356, 1392, 1496, 1497
 (numeral) numerals 1516
 nuu 828, 1145
 o 34, 37, 51, 264, 485, 486, 488, 607, 635, 636, 797, 859, 904, 924, 1009, 1021, 1025, 1030, 1036, 1135, 1312, 1461, 1462, 1463, 1464, 1504, 1525
 obediència 128, 560
 (obeir) obeiran 607, 1117
 oblació 138, 150, 158
 oblidança 1463
 (oblidar) oblidanç 477
 (obrir) obrirà 1158; hubert 163, 1147, 1151, 1427; huberta 1118
 observar 264, 623, 1264; observarà 624
 (obtenir) obtench 1510; obtendrà 105, 483; obtendran 492, 1358; obtenrà 632; obtenran 482; obrindrà 654
 occasió 247, 866, 897, 902, 908, 910, 940
 Occident 455, 1354
 (ocultar) occultador 1015
 (ocell) ocells 730
 (oferir) offeriran 187; offert 147
 ofici 69
 (odi) ohi 376
 (oir) oït 1435; hoït 1144; ho t 739
 om 1436, 1527; òmens 1199
 Omelia 862
 (on) hon 30, 47, 62, 66, 101, 133, 674, 924, 1108, 1123, 1292, 1295, 1297
 onzè 371,
 (opinar) opinant 857
 opinió 490, 861; opinions 880
 (oprimir) oprimadors 994
 (oprimir) oprimut 276, 611
 or 501, 1078
 oració 20
 orde 3, 179, 247, 250, 293, 321, 322, 347, 773, 1463, 1544
 (ordenar) ordenat 493, 676
 (ordre) òrdens 334, 337
 (ordonar) ordonarà 486-487, 569; ordonat 215
 (orella) orelles 339; aures 1435
 Orient 85, 608, 485, 598, 1300, 1354
 oriental 596; orientals 1188
 os 1385

- òstia 154
 (odi) oy 380
 pacientment 637-638
 pacificable 1376
 pacíficament 423
 pahor 206, 484
 (palau) palaus 478
 papa 76, 190, 193, 197, 209, 211, 213, 225, 258, 261, 267, 272, 273, 274, 276, 282, 287, 291, 294, 295, 296, 298, 299, 301, 304, 305, 310, 312, 313, 317, 318, 350, 353, 354, 356, 363, 377, 400, 566, 573, 986, 1246, 1531, 1532,
 (parèixer) par 1449, 1472
 paradís 1098, 1418, 1433; para'ys 1232
 paraula 404, 796, 870, 1115, 1221
 pare 1, 525, 527, 543, 585, 1418, 1421, 1510, 1539, 1546; pares 927
 parlar 1484; parla 802; parlen 280, 890, 1210; parlaran 1154; parlaria 869; parlassen 912; parlant 889, 925; parlar 880; parlador 338, 727; parladora 300, 393, 907, 923; parladores 294
 part 90, 228, 255, 259, 263, 270, 277, 436, 598, 633, 820, 906, 997, 1027, 1137, 1184, 1225, 1240, 1254, 1301
 partida 521, 1073; partides 1060
 (partiren) partiren 871
 (part) parts 117, 212, 213, 214, 238, 239, 251, 252, 332, 343, 440, 1004
 pas 1388
 (patir) pasient 937
 passament 896
 passar 749, 898; passarà 451, 1148-1149; passaran 897, 941; passaren 930; passat 539; passats 141, 650, 811, 860, 878, 918, 1080, 1252; passades 548, 929
 passatge 590, 593, 595, 612, 616; passatges 589
 passió 142
 pastor 700, 1087, 1311; pastors 693, 694, 701, 706
 Pau 234, 788, 868,
 pau 1029, 1051, 1157, 1208, 1210, 1211, 1220, 1221, 1222, 1226, 1540
 peccador 68, 1438
 peccat 68, 220, 985, 1279; peccats 216, 1257, 1266, 1339
 pedra 1067, 1069, 1076
 pena 655, 749
 (pensament) pençament 331
 (prendre) pendre 440, 104, 1171; pendrà 452, 475, 755; pendran 190, 1291; penran 909
 penitència 878, 905, 938, 1432, 1443
 (penjar) penjant 461
 pensar 646
 per 4, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 19, 25, 39, 44, 51, 52, 53, 63, 89, 99, 100, 112, 114, 122, 126, 128, 131, 132, 134, 146, 149, 153, 157, 168, 171, 173, 177, 179, 180, 185, 193, 193, 196, 198, 200, 202, 205, 206, 206, 206, 208, 217, 223, 224, 228, 229, 230, 245, 247, 263, 270, 272, 274, 288, 300, 303, 314, 316, 319, 337, 356, 365, 366, 370, 372, 386, 391, 392, 403, 404, 405, 407, 418, 424, 428, 429, 430, 432, 435, 445, 448, 449, 463, 479, 481, 483, 484, 498, 499, 499, 502, 502, 507, 510, 520, 529, 533, 535, 536, 537, 538, 545, 546, 548, 550, 551, 553, 556, 562, 562, 564, 578, 582, 584, 589, 591, 595, 600, 601, 604, 617, 620, 624, 625, 625, 630, 631, 637, 644, 652, 654, 657, 667, 670, 677, 710, 720, 739, 753, 757, 761, 764, 768, 774, 781, 795, 796, 800, 805, 810, 822, 824, 828, 830, 832, 840, 849, 858, 859, 869, 875, 879, 887, 898, 900, 908, 909, 926, 928, 929, 929, 930, 933, 938, 940, 947, 949, 952, 954, 957, 960, 963, 965, 967, 971, 983, 985, 988, 991, 992, 1001, 1013, 1015, 1018, 1019, 1029, 1032, 1037, 1042, 1051, 1057, 1069, 1076, 1082, 1083, 1092, 1094, 1097, 1106, 1107, 1115, 1118, 1128, 1129, 1131, 1135, 1136, 1137, 1138, 1155, 1160, 1163, 1165, 1171, 1175, 1189, 1199, 1204, 1209, 1220, 1224, 1226, 1242, 1242, 1245, 1246, 1247, 1252, 1254, 1256, 1256, 1256, 1258, 1258, 1275, 1281, 1284, 1292, 1298, 1299, 1299, 1316, 1322, 1328, 1333, 1335, 1339, 1344, 1350, 1350, 1356, 1366, 1376, 1377, 1384, 1387, 1388, 1391, 1392, 1396, 1398, 1399, 1402, 1403, 1406, 1411, 1413, 1416, 1419, 1421, 1424, 1428, 1430, 1431, 1446, 1454, 1458, 1460, 1462, 1463, 1464, 1469, 1489, 1496, 1497, 1500, 1502, 1507, 1508, 1512, 1514, 1524, 1534, 1535, 1536, 1543

- peraula 72, 168, 1216, 1036, 1099; perau-
les 136, 891, 1016, 1434, 1498,
perdició 175, 439, 663, 1381
perdre 215-216; perden 1365; perdrà
367; perdran 972, 1138, 1267; perderen
492, 1136; perdents 492; perdut 319;
perduda 1263
perdurable 1095, 1098-1099, 1116,
Pere 27, 42, 195, 201, 921, 926, 934,
1129, 1475, 1476, 1479, 1482, 1506,
1510 1539
(perir) peresca 964
perfecció 1233, 1261
perfet 1425
perill 247; perills 339, 552, 646
perir 938; perirà 1258
periurs 13
(parlar) perladors 1266
permensió 1096
(permetre) permetrà 809; permatent 182
permixtió 1463
perquè 765
(perscriure) perscrita 326, 1465
(perseguir) perseguiran 261
persona 51; prones 100
personal 779, 786, 834; personals 776
personalment 747, 1416
(pertànyer) pertany 1409; pertanyrà 206
(pervenir) pervé 1014
pes 1279
(pescador) pescadors 1300, 1308, 1309
pestilència 958-959; pestilències 110
(petit) petits 848
peu 1148; peus 827, 1063, 1067, 1068,
1090, 1146, 1430
(pèixer) pexents 702
(peix) pexos 1309, 1314; peys 1308,
1316,
(piadós) piadosos 511
pietat 279
(pitjor) pijor 1265
plaga 41, 46
planament 160
planea 669, 1196; plena 1228, 1432
plant 977
(plànyer) planyeran 977, 979
ple 159, 553; plena 168
plor 979
(plorar) plorarà 29; ploràs 8
poble 69, 80, 95, 122, 228, 281, 330, 375,
377, 378, 426, 428, 433, 462, 464, 468,
488, 494, 495, 505, 512, 567, 577, 584,
589, 596, 597, 611, 641, 704, 721, 969,
1044, 1087, 1102, 1104, 1120, 1130,
1131, 1179, 1190, 1205, 1206, 1288,
1302, 1307, 1326, 1335, 1367, 1372,
1381, 1405, 1448; pobles 111, 119,
174, 456, 535, 697, 1102, 1114, 1153,
1169, 1176, 1214, 1217, 1304, 1338,
1354, 1361, 1370, 1535
pobre 276
pobresa 296, 298, 304, 1250
poch 439, 439, 583, 583, 667, 670, 713,
764, 904, 1083, 1110, 1111, 1226,
1260, 1261, 1270, 1345, 1509; pocha
710; pochcs 269, 335, 1481
poder 219, 315, 319, 367, 488, 640, 756,
824, 1002, 1056, 1071, 1290; pot 127,
167, 202, 1122, 1257; poden 1373;
poré 6; porà 334, 499, 657; poran 407,
988, 1317, 1318; puscha 1171, 1524;
pusquen 178, 480, 572, 1249, 1460;
pogues 384, 1480; póra 981; porie
1491; pogut 231, 468; poguts 996
poderós 675-676; poderosa 668
poderosament 271, 419, 483,
(punir) ponex 750; ponit 306
pontifical 284, 288
(purgar) porgats 451
porta 1118, 1184, 1187, 1298, 1533; por-
tes 573, 1379
portador 497
(portar) portes 1495, 1498; portava
1493; portaran 655; portat 1112, 1415
(posar) posa 567; posarà 568, 1148; ppo-
sat 1388; posada 130, 147; posades
857
(posseir) posseirà 223-224; posse dors
1320
possible 1236, 1460
potència 20, 1325
potestat 753
pou 844
precedent 1007; precedents 555, 873
precís 881
predecessor 554; predecessors 568
(predestinar) predestinats 592
(predotar) predotats 1451
(prefinir) prefinit 1016
(pregar) pregà 1506; pregant 22; pregat
202
(pregonesa) pregoneses 318, 1417-1418
(predicador) preïcadors 347-348, 1304;
pre cadors 293, 311, 322, 1315

- preïcar 1166; preïcave 893; preïcaran 374, 406, 909; preïcaran 262, 325, 1409; preïcant 1152-1153; preïcât 464 (predicació) preïcacions 429
 (prelat) prelats 263, 333, 571, 1235, 1255 (prelibar) prelibada 1027
 prenedora 1154
 (prendre) prenién 180; pres 142, 179, 1160, 1249; presa 1154; presos 1245, 1314, 1362, 1368, 1404
 prenys 1483, 1485
 prés 21, 48, 1009
 (prescriure) prescrit 1034, 1036, 1510; prescripta 204
 present 738, 902, 955, 969, 1159-1160, 1485-1486
 (presentar) presentant 191
 presents 1118, 1513, 1541
 (presidir) presidents 256, 271
 prestament 949
 prevere 197
 *primatos 705
 primer 27, 56, 74, 107, 109, 126, 243, 244, 289, 386, 401, 497, 559, 587, 590, 612, 734, 769, 779, 787, 792, 855, 886, 890, 914, 941, 946, 977, 978 1081-1082, 1103, 1133, 1253, 1273, 1287, 1323, 1336, 1337, 1343, 1349, 1358, 1364, 1389, 1438, 1473 1006, 1028; primera 396.411, 412, 414, 417, 469-470, 814, 816, 817, 820, 843, 898, 1535; primers 693, 695, 701
 primerament 26, 112, 223, 709, 922, 947, 1040
 primus 236
 príncep 47, 77, 358, 360-361, 361, 363; prínceps 245, 340, 342, 425, 431, 470, 509, 533, 559, 613, 662, 708, 1037
 principal 752, 1061, 1075, 1296, 1314; principals 726, 1155
 principalment 696, 1035
 principi 1029
 (privar) privat 637
 probació 740
 procehiment 99; proceïment 445-446
 (proceir) proceiran 1300
 procés 435
 profecia 1469; proffecia 1467
 profeta 194, 214, 221, 226, 323, 338, 392, 396, 746, 869, 1470, 1531, 1532, 1534; proffeta 75, 83, 186, 343, 363, 377, 392, 702, 727, 728, 743, 744, 750, 758, 843, 970, 1386, 1390-1391, 1446; profetes 73, 289, 366, 400, 428, 1123, 1159, 1327, 1407; proffetes 344, 397, 405, 582, 666, 826, 1120, 1175, 1226, 1440, 1466; prophetes 1210
 (profetar) proffetà 702; profetat 921; proffetat 1168
 proffit 1541
 (profitar) profitaran 610
 (profitós) profitoses 550
 Prohilet 871
 (proïsmes) proïsmes 864
 (prometre) promet 1495; prometrà 622; promès 215, 374, 1124; promesa 256, 260, 329, 1265
 prometença 1181; prometensa 1180
 promissió 924, 937
 (promoure) promoguts 253-254
 prop 93, 156, 170, 242, 807, 1009, 1022, 1025, 1062, p1408
 (propi) pròpia 407, 662, 917, 1480; pròpies 923
 (prosperitat) prosperitats 1329
 (prou) prou 717
 provar 875; provat 68, 858, 1010; provada 788
 província 3; províncie 1544
 (provisió) provisions 522
 psalmista 1222
 Psalms 1434
 públich 779, 786; pública 723; públiques 429, 510
 públicament 262, 325, 374, 406, 415, 418, 464, 673, 721, 721, 722, 724, 971
 (pueril) puelil 236
 (pujar) pujà 1436; pujaren 827; puiàran 1374; puiat 186; pugant 1533; pujant 35, 395
 (pujador) puiaadora 36
 Pulla 107
 (punir) punit 273; punida 749; punits 747
 punt 684; punts 1355
 puritat 1236, 1239, 1255
 pus 6, 237, 271, 326, 327, 357, 419, 643, 648, 713, 813, 839, 863, 888, 892, 918, 942, 1107, 1176, 1306
 quaix 37, 40, 337, 479, 713, 933, 963, 977, 997, 1030, 1045, 1051, 1074, 1079, 1135, 1209, 1232, 1237, 1251

- qual 11, 29, 32, 34, 59, 86, 113, 139, 144, 150, 179, 183, 234, 236, 270, 300, 301, 308, 349, 364, 373, 375, 378, 389, 391, 393, 414, 417, 435, 460, 465, 495, 554, 567, 568, 576, 590, 600, 623, 636, 643, 681, 683, 691, 694, 697, 698, 719, 740, 756, 756, 758, 781, 787, 791, 793, 814, 819, 820, 839, 841, 847, 861, 863, 872, 879, 886, 888, 893, 927, 929, 955, 965, 973, 976, 981, 1009, 1018, 1028, 1030, 1050, 1062, 1077, 1083, 1091, 1104, 1112, 1113, 1116, 1121, 1127, 1143, 1164, 1175, 1181, 1195, 1210, 1230, 1305, 1314, 1332, 1334, 1343, 1349, 1357, 1362, 1375, 1380, 1384, 1386, 1393, 1395, 1418, 1426, 1435, 1449, 1450, 1461, 1475, 1487, 1490, 1492, 1493, 1494, 1495, 1498, 1502, 1504, 1508, 1511, 1512, 1523, 1530, 1531, 1532, 1534, 1547; quals 19, 141, 280, 361, 397, 400, 514, 521, 524, 550, 563, 572, 666, 727, 767, 772, 796, 830, 843, 857, 860, 867, 870, 871, 897, 920, 975, 995 1002, 1012, 1061, 1069, 1079, 1110, 1154, 1224, 1238, 1244, 1257, 1264, 1268, 1282, 1289, 1320, 1353, 1371, 1373, 1391, 1423, 1518
- qualque 1306
- quant 39, 105, 1092, 1150, 1409, 1440, 1459
- quaranta 141, 877, 881, 883, 1001, 1004-1005, 1006, 1011, 1023, 1026, 1028
- quart 81, 110, 117, 993; coart 579; quarta 1108
- quatre 767, 1060, 1353, 1355, 1355, 1358, 1371
- quatrè 1000
- quax 93
- què 12, 34, 193, 280, 498, 717, 1484, 1507
- que 15, 16, 17, 26, 34, 49, 55, 66, 71, 93, 94, 103, 105, 124, 127, 137, 145, 157, 167, 169, 173, 175, 182, 202, 231, 237, 242, 267, 272, 291, 294, 296, 298, 303, 305, 306, 307, 309, 317, 321, 346, 352, 371, 374, 383, 389, 403, 409, 411, 421, 423, 434, 436, 437, 439, 444, 465, 474, 476, 479, 488, 491, 494, 501, 507, 515, 530, 571, 577, 578, 586, 596, 604, 611, 636, 643, 645, 650, 651, 652, 667, 733, 741, 746, 761, 762, 769, 788, 798, 802, 811, 827, 831, 839, 843, 852, 853, 866, 876, 877, 882, 882, 885, 890, 892, 896, 899, 911, 913, 914, 915, 918, 922, 940, 963, 1002, 1013, 1023, 1032, 1033, 1041, 1052, 1055, 1067, 1068, 1072, 1075, 1095, 1099, 1101, 1104, 1108, 1120, 1125, 1126, 1132, 1133, 1158, 1159, 1162, 1163, 1171, 1177, 1177, 1183, 1192, 1194, 1231, 1236, 1249, 1252, 1254, 1263, 1273, 1285, 1306, 1316, 1334, 1345, 1361, 1364, 1368, 1398, 1405, 1412, 1414, 1427, 1432, 1441, 1447, 1448, 1452, 1458, 1460, 1467, 1469, 1472, 1485, 1488, 1492, 1495, 1498, 1499, 1501, 1504, 1506, 1519, 1523; qu- 515
- (qüestió) qüestions 569
- qui 28, 77, 83, 84, 85, 104, 106, 209, 210, 218, 238, 253, 256, 264, 273, 293, 296, 307, 378, 401, 411, 445, 467, 482, 485, 525, 543, 632, 647, 685, 770, 803, 806, 820, 822, 901, 908, 925, 941, 984, 1014, 1023, 1033, 1039, 1071, 1098, 1137, 1278, 1333, 1383, 1385, 1408, 1416, 1418, 1429, 1436, 1472, 1526
- quinzè 490
- rael 292
- rahó 1121, 1171, 1503, 1536; rahons 187, 223, 233, 424, 950, 1464
- raonablement 128
- (rebel) rebel·les 661
- (rebre) reba 300; rebrà 375, 972; rebran 338, 797, 1138, 1365; rebuts 797; rebedor 1202; rebedora 154; rebedós 535
- resurrecció 878-879
- real 90
- realment 45
- rebel·lar 424, 480; rebel·lans 660
- rebel 501; rebel·les 447, 491, 510, 661, 986, 991
- recobrar 548; recobrarà 44
- recordar 6
- (regular) recula 1237
- redon 1519; redons 143
- refermar 557, refermarà 559-560; refermador 375
- (refondre) refondrà 968
- reformador 566
- (refrenar) refrenàs 562
- (refusar) refuses 960
- regidor 369

- regina 1480, 1482, 1486, 1489, 1491, 1495, 1502, 1506, 1508
- regió 1187
- (regnar) regna 1095, 1419; regnarà 618, 652, 1088; regnaran 798, 828, 832; regnàs 1500; regnant 520-521, 528
- regnat 805
- regne 104, 449, 450, 451, 452, 453, 472, 490, 623, 626, 637, 642, 652, 703, 1090, 1094, 1095, 1101, 1113, 1116, 1417, 1493, 1499, 1510; regnes 121, 440, 454, 456, 651, 659, 1063, 1071, 1088, 1112, 1112-1113
- religiós 83, 396; religiosos 344, 397
- (rella) relles 1218
- (remoure) remogudes 1322
- (renegar) renagaran 238; renegada 368
- (reparar) reparada 1170
- (reprendre) rependrà 1217; reprement 934
- (reposar) reposarà 1349
- repugnància 299-300
- repugnar 591, 737
- (reputar) reputat 886-887, 1471
- res 94, 337, 479, 904, 1073, 1077, 1520, 1521.
- (resebre) resebrà 96
- (resemblar) semblen 572; sembladors 275
- (reservar) reservada 615; reservats 1246
- resignació 204, 207, 231-232, 232
- resignar 191; resignarà 194, 205, 206
- (resplendir) resplendent 845-846
- (respondre) respon 780; responé 1494, 1504; respondrà 791
- (restaurar) restauren 631
- (restar) resten 143
- resurrecció 665, 781, 791, 807, 814, 816, 818-819, 820, 838, 845, 849, 866, 871-872, 882; resurreccions 778
- (resuscitar) resuscitarà 800; resuscitaran 873; resuscitats 823, 832, 873, 1414; resuscitador 817; resuscitadors 804-805
- retgla 256, 260, 264, 329, 816, 817, 818, 1240, 1265
- (retornar) retornat 1079
- (retre) retrà 1414, 1416
- revalar 774; revelades 1458-1459
- revelació 97, 1465
- revelar 7, 1442; revelàs 16, 17; revelat 146, 860; revetlat 581-582; reveladors 860
- reverent 1, 1421
- revocació 561
- rey 27, 28, 42, 57, 59, 78, 98, 99, 104, 427, 437, 446, 451, 456, 474, 491, 492, 501, 507, 602, 603, 616, 617, 621, 623, 628, 633, 635, 643, 645, 655, 682, 1110, 1475, 1476, 1479, 1482, 1500, 1503, 1506, 1508, 1509, 1531; reys 60, 345, 352, 503, 574, 595, 606, 610, 649, 651, 659, 667, 678, 727, 953, 1076, 1109, 1116, 1169
- (ribatge) ribarges 1312, 1315-1316, 1319
- (ric) rics 337, 344, 478
- (riquesa) riqueses 254
- (robador) robadors 122, 1256
- Rocatayllada 1455; Rochatallada 2; Rochatayllada 1543
- Roma 2, 30, 78, 80, 166, 203, 243, 266, 301, 372, 399, 459, 470, 561, 639, 676, 687, 946, 966, 984, 987, 1047, 1055, 1070, 1112, 1130, 1133, 1150, 1298, 1333, 1450, 1457, 1541, 1545,
- romà 38, 506, 621, 1002, 1003, 1041, 1043, 1056, 1072, 1075, 1087, 1109;
- romana 21, 196, 299, 324, 357, 409, 960, 998; romans 82, 84, 152, 246, 361, 471, 475, 479, 508, 1019, 1037, 1062, 1102
- (romandre) romandrà 968; romanga 653; romangués 1494; romanent 450, 961; romanents 214, 1287
- Ronunen 1545
- ruïnós 167
- saber 155, 285, 474, 619, 641, 658, 686, 692, 698, 814, 821, 851, 901, 1008, 1038, 1091, 1092, 1097, 1109, 1111, 1114, 1131, 1134, 1145, 1191, 1317, 1389, 1396, 1398, 1405, 1473; sabrà 574; sabents 922; sabuda 1441; sabedor 352, 1285
- sacrifici 129, 131, 133, 138, 147, 151, 154, 159, 1018, 1037
- sacro 966
- (sacrosant) sacrosancta 638-639, 946, 1141-1142, 1047; sacrosanta 324, 354-355, 398, 561, 565, 1456
- (sadollar) sadollats 730
- sagell 760
- (segellar) sagellarà 760; sagellatus 158; sagellades 1016
- sageta 1401
- Sagian 9

- salines 1313
 salut 918
 salvar 217, 1449
 sament 39
 (sanar) sanats 1303, 1313
 sancta 1-2, 30, 266, 268, 309, 432, 500,
 715, 783, 858, 1203; sanctes 864-865
 sanch 118, 175, 476, 533, 577
 sanitat 1250
 sant 21, 29, 72, 178, 180, 194, 201, 201,
 234, 265, 275, 315, 322, 464, 487, 525,
 527, 540, 543, 544, 545, 546, 547, 585,
 630, 752, 759, 782, 788, 814, 819, 859,
 861, 867, 894, 921, 925, 934, 1129, 1162,
 1167, 1188, 1191, 1228, 1239, 1240,
 1251, 1274, 1419, 1451, 1539, 1540,
 1546, 1549; santa 103, 203, 308, 325,
 347, 380, 409, 411, 413, 416, 431, 498,
 555, 588, 627, 664, 965, 984, 995, 998,
 1290, 1298, 1303, 1333, 1403, 1450,
 1460, 1537, 1538, 1541; sants 218, 315,
 333, 403, 405, 429, 569, 571, 649, 737,
 783, 808, 816, 822, 867, 875, 876, 880,
 889, 891, 910, 927, 994, 1046, 1114,
 1116, 1138, 1259, 1267, 1375, 1539
 santitat 1236, 1254, 1335
 (sarraf) sarra ns 456
 Satanàs 757, 1344, 1348
 Sathan 1351
 Sathanàs 766, 1352, 1370, 1388
 sàviament 414
 (savi) savis 491, 662
 saviès 1425; saviesa 1526
 scàndol 244; scàndols 370
 sclerats 456-457,
 sciculus 82, 83
 sciència 1450-1451
 Scriptura 128, 858, 1295, 1460;
 Scriptures 860, 1059, 1410, 1440
 secret 738, 1427;
 secrets 149, 581, 646, 1120, 1410, 1442
 secta 319, 377, 448, 557, 738, 907; sectes
 383, 670, 948, 959, 962, 1046, 1085,
 1321
 (segon) secunda 718
 sech 78
 sedició 842
 seduir 1392, 1535
 seent 390, 730, 799, 846
 segle 893, 1205
 segon 71, 75, 114, 595, 786, 868,
 967, 1044, 1066, 1195, 1211, 1444;
 secundo 718, 1060; segona 226, 235,
 263, 412, 418, 824, 841, 868, 906, 921;
 secunda 718
 segons 35, 71, 203, 219, 222, 262, 467,
 521, 542, 612, 705, 777, 793, 923, 935,
 939, 974, 1029, 1035, 1061, 1075,
 1101, 1108, 1111, 1115, 1117, 1141,
 1143, 1174, 1181, 1209, 1274, 1295,
 1299, 1304, 1314, 1342, 1346, 1354,
 1359, 1378, 1393, 1423, 1468, 1490,
 1514, 1517, 1518, 1529, 1531, 1533
 seguetat 971
 seguir 956; seguexen 49, 1039; seguirà
 967; seguiran 213, 222, 1263; següent
 1020; següents 25, 127, 899, 912,
 1269, 1346; seguints 896
 segurament 648
 segurs 357
 (sella) selles 794
 semblança 278
 (semblar) semblant 336
 sembrador 74, 1247
 sementa 26, 286, 707, 989, 1202, 1338,
 1362, 1369
 sement 59, 65, 285, 425
 sens 81, 114, 219, 527, 543, 642, 655,
 749, 1005, 1046, 1185, 1199, 1493;
 sense 1067
 sentència 68, 493, 640, 913; sentències
 930
 sentencial 928
 sentencialment 42
 (sentir) sentirà 423
 seny 1029, 1061, 1075, 1296, 1314
 senyal 556, 983; senyals 826, 1413
 senyor 1, 7, 113, 125, 134, 140, 143, 156,
 240, 267, 287, 294, 295, 296, 298-299,
 303, 305, 310, 317, 318, 339, 349-350,
 495, 518, 520, 563, 591, 681, 719, 788,
 935, 936, 960, 1021, 1024, 1033, 1057,
 1105, 1158, 1177, 1183, 1188, 1191,
 1197, 1212, 1215, 1216, 1345, 1413,
 1415, 1421, 1426, 1445, 1457, 1503,
 1537, 1548; senyors 171, 172, 313,
 315, 471-472, 600
 (senyorejar) senyoreiava 1478; senyorerà
 227; senyoreiarà 1223
 senyoria 516, 1053, 1424
 senyors 12,
 separació 1250
 serray 468; serra ns 434, 447, 449, 597,
 609, 613, 614, 948

- (servar) servador 1157
 (servir) serviran 1116-1117; servidors 256, 260
 servitut 468
 sestendran 442
 set 56, 153, 693, 1154, 1155, 1252, 1402, 1404, 1406
 setanta 139, 140, 1018, 1019, 1038, 1269
 setè 58, 59, 165, 1163, 1173; setèn 1531; septimo 1064
 (seglar) setglars 1204
 setgle 17, 56, 64, 67, 113, 114, 117, 121, 176, 203, 223, 245, 337, 349, 359-360, 375, 384, 385, 402, 436, 466, 476, 497, 520, 527, 544, 557, 580, 583, 634, 652, 659, 679, 680, 728, 754, 771, 773, 777, 811, 831, 837, 856, 864, 881, 883, 889, 893, 903, 909, 915, 916, 918-919, 925, 927, 931, 942, 947, 958, 992, 995, 1045, 1050, 1053, 1055, 1056, 1088, 1092, 1096, 1106, 1127, 1151-1152, 1157, 1159, 1164, 1165, 1171, 1184, 1224, 1229, 1238, 1239, 1243, 1245, 1247, 1248, 1255, 1271, 1273, 1282, 1286, 1291, 2196, 1308, 1310, 1311, 1316, 1318, 1320, 1324, 1325, 1339, 1348, 1350, 1357, 1358, 1366, 1372, 1377, 1392, 1409, 1413, 1474, 1481; setgles 517, 1085, 1419, 1452, 1542
 setmana 153, 154-155,
 setzè 518
 seu 53, 54, 68, 75, 171, 202, 456, 461, 532, 554, 617, 685, 720, 767, 949, 970, 1071, 1082, 1128, 1136, 1141, 1148, 1200, 1279, 1344, 1348, 1506, 1530, 1546; seus 257, 574, 827, 899, 1240
 (seure) seuhen 1278; seurà 1370; seuran 794
 Sglésia 94, 166, 196, 200, 224, 248, 261, 291, 309, 324, 325, 326, 366, 372, 383, 410, 411, 413, 431, 432, 500, 534, 555, 561, 644, 676, 688, 695, 901, 981, 984, 995, 1047, 1129, 1137, 1141, 1231, 1233, 1255, 1290, 1307, 1333, 1334, 1417, 1456, 1470, 1540; sgléya 1208; sglésies 247
 sí 507
 si 68, 106, 180, 212, 235, 248, 384, 388, 390, 416, 441, 507, 510, 561, 562, 592, 771, 858, 1011, 1019, 1397, 1406, 1427, 1470, 1490, 1491, 1496, 1497, 1504, 1514, 1525
 siastiquals 570
 Siculus 58, 340; sículo 283, 629
 sientment 127
 (significar) significa 1096, 1519, 1520, 1520, 1521; signifiquen 1519
 significació 1529
 simonia 191, 207, 1258
 simplament 205
 Sinagoga 326
 singular 350, 544
 singularment 538
 sinistra 1149, 1161
 sinó 105, 178, 360, 407, 482, 1161
 sinquanta 1519-1520,
 sinquè 82, 120
 Síria 472
 sis 1018
 sisè 58, 59, 124, 1125; sizè 85
 sismàtics 948-949
 so 1114, 1318, 1472
 sobirà 170, 173, 507, 511, 520, 529, 543, 593, 600, 604, 616, 921, 1126, 1142, 1241; sobiran 191, 368, 372, 526, 536, 1156, 1162; sobirana 1051; sobirans 1231, 1235, 1458
 sobiranament 575
 (sobrar) sobrat 644
 sobre 30, 31, 64, 155, 281, 350, 353, 378, 434, 522, 580, 24, 669, 692, 730, 767, 771, 794, 827, 846, 862, 975, 977, 978, 1011, 1020, 1028, 1119, 1148, 1149, 1156, 1185, 1213, 1229, 1232, 1257, 1277, 1278, 1280, 1353, 1374, 1432; sobres 122
 (sobremuntar) sobremunta 1012
 (sobrepujar) sobrepuge 1007
 (sobreenir) sobrevingué 1444
 sofferir 530; sofferi 19; soferà 551, 564; sofferà 509
 soffre 1385, 1390
 (sofisma) sofismes 188
 sol-lemne 779; solemna 781; solemne 786, 834; solemnes 778-779; solemne 54, 1532; solemnes 282, 666, 777
 (sol-lemnitar) sol-lemnitats 134
 sol 1146; sola 230, 484
 solament 213, 342-343, 353, 360, 532, 844, 1448
 (solar) solars 733, 757, 762, 763, 897, 1342; solàs 771
 Soldà 473, 1547
 solemnement 952

- solemniament 325, 334, 410, 412, 423-424, 558; solempnament 799-800
 (soldre) solen 978; solt 765, 766, 771, 1344, 1348, 1351; solts 765
 sols 732
 son 254, 481, 724, 1439, 1470, 1485, 1491, 1493; sua 301, 316, 427, 662, 676, 682, 719, 754, 789, 790, 875, 913, 936, 951, 961, 1147, 1480; sos 1484; sues 411, 797, 1216, 1484, 1516
 són 99, 100, 141, 239, 255, 256, 281, 285, 293, 521, 647, 648, 728, 729, 730, 767, 772, 783, 784, 806, 856, 885, 918, 919, 929, 1016, 1969, 1079, 1107, 1225, 1285, 1326, 1353, 1355, 1359, 1368, 1404, 1428, 1447, 1501, 1514, 1543
 sopsosament 23, 118, 345, 715, 1453
 sorteidora 1490, 1492, 1494, 1499, 1504
 sostenir 1437-1438; sostendrà 637; sostengut 43, 185, 492, 502; sostenguts 271-272
 sots 39, 312, 526, 564, 577, 1060, 1113, 1127, 1142, 1143, 1167, 1240, 1332
 (sotsferir) sotsferit 506
 sotsmetre 660; sotsmetrà 436, 485; sotsmetran 642; sotsmetre 636; sotsmès 450; sotsmeses 424; sotsmesos 264, 315, 926
 (sotsportar) sotsportat 810
 sovint 1210
 spanyols 440, 441, 451, 503
 (spaventar) spaventarà 601; spaventat 736
 spay 900
 special 545
 (sperara) sper 578; spera 412, 417, 1014; sperada 879, 931
 sperit 556, 630, 680, 681, 971, 1228, 1428, 1451, 1466; sperits 744
 sperital 810; spirituals 278
 splicar 1122; splicat 620; splegades 524
 spressat 64; spressades 1453
 spurcícia 365
 squivats 1290
 ssaber 742, 1166, 1517
 (stablir) stabliran 903; stablit 265; stablits 1319; stablida 302
 stador 1149, 1350; stadors 1328
 stament 900
 stància 652
 stany 746
 stàtua 1069
 stela 1248
 stimació 1232
 (estimar) stimarà 388
 stirpar 584
 strabentats 656
 stupendoses 549
 (sobirà) subiranes 254
 (subità) subitans 284
 subiugació 614
 subiugant 86
 subiugar 993; subiugarà 87, 456, 472, 473, 949
 (sublimar) sublimades 339-340
 succeir 1050; succeirà 102, 553; succehirà 576; succehiran 1400, 1401-1402; succeiran 1102-1103; succeirà 626, 1095; succeescha 1104; succeïssen 1406; succehit 586
 successive 1404
 sufficientment 167-168
 suffir 431
 suma 25
 sumàriament 1422
 supèrbia 184, 222
 superbiosia 1256
 (suscitar) suscitarà 1351; susitans 692
 sutze 386
 sutzura 220; sutzures 1323
 Syon 1216
 tal 157, 173, 316, 761, 1446, 1472; tals 530
 talats 1076
 (tallar) tallat 587, 1081; tallada 1076
 tan 166, 174, 213, 342, 353, 360, 532, 606, 664, 666, 727, 801, 844
 tancar 753; tancarà 760; tancat 844; tancats 173, 178, 1159; tancades 137, 1016
 tancadura 760
 tant 12, 134, 167, 949, 1273; tanta 10, 15, 173, 438, 476, 528, 1228, 1236, 1250, 1262, 1266, 1432; tants 303; tantes 463, 530, 576, 677, 1405
 (tardar) tardarà 936
 tart 1436
 tartres 610, 948
 (tatxar) tatxats 1029
 temor 193, 1241;
 tempestat 528; tempestats 80-81, 111, 370, 537, 626, 712.

- temple 240, 390
 temporal 373, 578, 1139; temporals 342
 temps 51, 53, 67, 86, 91, 93, 99, 105, 129, 136, 138, 146, 195, 217, 219, 242, 244, 251, 290, 336, 342, 348, 381, 399, 446, 481, 517, 524, 532, 539, 541, 558, 579, 581, 614, 637, 643, 644, 654, 656, 703, 764, 801, 802, 808, 809, 829, 850, 867, 891, 898, 928, 1009, 1016, 1019, 1036, 1062, 1069, 1076, 1092, 1129, 1132, 1161, 1168, 1178, 1189, 1198, 1245, 1274, 1279, 1286, 1330, 1331, 1356, 1379, 1384, 1387, 1392, 1412, 1464, 1475, 1483, 1496, 1497, 1509
 temptació 15, 170, 209, 634, 638; temptacions 18
 (temptar) temptat 18
 (tenir) té 28; ten 1511; tenent 23; tengut 385; tenguts 956
 tenor 5, 1452
 terç 76, 88, 116, 566, 834, 846, 921; terça 230, 277, 1240
 termenar 915; termena 1008; termenarà 1013; termenat 881; termenats 1386; termenedor 911
 (terme) térmens 609, 659, 1224, 1325
 termini 422, 1379
 terra 16, 35, 48, 107, 117, 395, 467, 668, 684, 693, 702, 768, 847, 980, 989, 994, 1086, 1149, 1232, 1278, 1281, 1291, 1316, 1353, 1356, 1375, 1395, 1396, 1533; terres 116, 120, 546, 1183, 1224
 Testament 131, 139, 701, 963, 1037, 1237
 (testa) testes 1078
 testimoni 404, 795, 801, 1190, 1429; testimonis 13
 (teu) ton 1495; tua 202; teus 1497, 1501
 text 1066; test 46, 136, 487, 769, 858, 894, 1354
 theological 1425
 Theso 718
 Thimoteu 868
 Thossa 235
 (tirar) tira 1279
 tiran 85, 485; tirans 77, 79, 122, 174, 503, 994, 995, 997
 tiranament 195
 tirania 996, 1042
 Tiripsi 453
 Tobies 1115
 (tocar) toca 940, 1319; tocats 149
 Togorma 1360, 1364
 Tolosa 165, 523, 1444
 (tolre) tolt 1019, 1037; toltà 1223
 (tocar) toquen 525
 (tornar) torn 383, 938; tornarà 479; tornaran 108, 337, 1217; tornassen 94; tornat 469, 1073, 1077; tornats 555, 1049, 1052
 tornada 1134, 1395
 torrent 1187, 1306
 tost 58, 892, 910, 1106
 tot 11, 56, 64, 65, 160, 270, 272, 322, 323, 348, 375, 381, 422, 433, 436, 436, 457, 488, 598, 613, 634, 641, 647, 679, 696, 721, 771, 915, 957, 1045, 1050, 1053, 1055, 1056, 1088, 1103, 1105, 1150, 1151, 1165, 1171, 1186, 1226, 1229, 1237, 1247, 1263, 1296, 1324, 1375, 1377, 1398, 1417, 1473, 1491; tota 41, 216, 248, 258, 290, 292, 342, 354, 391, 439, 448, 614, 627, 962, 964, 1170, 1232, 1233, 1278, 1305, 1321, 1335, 1459, 1505; tots 74, 116, 143, 157, 171, 172, 216, 218, 222, 225, 227, 252, 256, 257, 263, 266, 324, 327, 334, 337, 342, 344, 348, 365, 366, 406, 449, 455, 471, 545, 658, 659, 667, 714, 717, 726, 729, 730, 800, 808, 828, 856, 872, 938, 995, 1091, 1116, 1122, 1189, 1243, 1257, 1278, 1320, 1387, 1419, 1431, 1451, 1451, 1452, 1454, 1471, 1481, 1485, 1501, 1522, 1540, 1541, 1542; totes 49, 62, 120, 225, 240, 247, 260, 264, 383, 498, 524, 650, 670, 850, 856, 860, 930, 948, 950, 952, 953, 959, 974, 1045, 1086, 1107, 1213, 1264, 1294, 1410, 1454, 1468, 1507
 totpoderós 356, 1426, 1429, 1448
 Toruní 4
 (tractar) tracta 364-365
 tractament 207
 tractat 666
 (trair) trahí 287
 (traïdor) traïdors 502, 511, 625, 631, 661, 885
 trametre 1246; trametrà 576, 602-603; tramès 840, 990, 993, 1003, 1163, 1284; tramesos 91, 1299; trametedors 401, 582, 1308, 1315, 1407-1408

- (transformar) transformarà 1233; transformats 1235
 translació 1097
 (transladar) transladat 1433; transledada 1130
 transportament 121
 (transportar) transportarà 767, 950, 1417; transportans 704; transportat 69; transportada 1141, 1192-1193, 1199-1200; transportadors 1093
 treball 965, 1046
 (treballar) treballen 663,
 (treballós) treballosos 1005, 1025, 1040, 1044
 Tremuntana 1355
 (trencar) trancats 1079; trencadors 123
 trentè 1283
 tres 97, 155, 251, 252, 406, 742, 744, 776, 778, 981, 1110, 1269, 1475, 1479, 1506, 1511
 tresè 945
 (tresor) tresors 224
 tretzè 34, 394, 421
 tribulació 410, 411, 414, 417, 418, 563-564, 801; tribulacions 576-577,
 Trinàclie 28
 Trinitat 1537
 trip 488, 641
 trist 602; trista 1483, 1486; trists 601, 1263
 tro 845, 849
 trobar 1280; trobat 639; trobats 210
 trompament 1163-1164
 ru 202, 1280, 1447, 1495, 1504; te 1438
 Túbal 1360, 1363, 1367
 tumens 192
 Tunis 453
 turbació 89; turbacions 81
 (ture) turchs 610, 948
 turment 329-330, 398, 494; turments 303, 534
 (turmentar) turmentarà 512; turmentant 528-529; turmentat 125-126, 505-506, 510, 976-977, 1338; turmentada 1378-1379; turmentats 1260
 u 590, 655, 1504
 ubert 24, 689, 735, 1166, 1449; uberta 170
 (udolar) udola 1154
 ull 62; hull 720, 955, 1072, 1435; hulls 972
 (ultimar) ultimada 663
 ultramarines 1004
 un 23, 62, 77, 82, 85, 165, 170, 171, 178, 182, 438, 485, 556, 593, 617, 690, 713, 850, 886, 900, 935, 936, 939, 957, 963, 964, 981, 991, 1050, 1054, 1061, 1086, 1110, 1139, 1142, 1278, 1311, 1311, 1483, 1500, 1512; hu 431; hun 36; una 23, 153, 198, 383, 384, 635, 669, 678, 791, 935, 953, 958, 962, 996, 1474, 1485, 1487, 1522
 unè 776
 unidament 385
 (unir) honits 275
 unitat 560, 1051
 universal 48, 114, 212, 313, 402, 452, 466, 473, 481, 483, 706, 728, 1086, 1104, 1157, 1187, 1231, 1232-1233, 1302; universals 76, 134, 454, 455, 672, 1085, 1178, 1235, 1310
 (univers) universes 1057; universos 1288
 universitat 984
 (usar) usaran 1219
 usurpar 1041; usurpara 200.
 utilitat 945, 967
 (vacu) vàcues 930
 (vagar) vach 172; vagarà 617
 València 449
 valer 664; valrà 204; valla 232; valents 710
 Vall 1186
 (va) vana 869
 (variable) variables 78-79
 (vari) vàries 1001
 vegada 336, 771, 829, 1168, 1170; vegades 564
 vell 131, 138, 144, 701, 1037
 (vèncer) vençrà 473; vencedor 515, 956, 961; vençut 432, 485
 vendre 1525; vendràs 1395; vendrà 237, 1277, 1306; vendran 1301, 1306-1307
 (venjança) veniances 710
 venidor 876
 venir 80, 175, 350, 528, 1481, 1490; vénen 975, 1183; vingué 1432; vengueren 97-98; vindrà 835, 878; venrà 209; venran 111, 905, 922; venits 1214; vinga 733, 831, 1501; vingue 1501; vinguessen 1468; vengut 52
 vent 1080
 ventre 166, 330, 1493, 1495-1496,

- ventura 591, 624, 1275
 ver 11, 232, 261, 267, 291, 301, 354, 368, 722, 894, 986; vera 305, 643, 1357; veres 1459, 1512, 1514
 verament 483
 verga 23
 verge 162, 780, 1280, 1538
 verí 169
 (verificar) verificat 234
 (verinós) verinosos 569
 veritat 204, 211, 230, 268, 327-328, 406, 640, 858, 871, 874, 943, 1061, 1212, 1318, 1354, 1441, 1459; veritats 864, 1118
 (ver) vers 210, 428, 608, 680, 773
 vertader 6, 184, 186, 187, 190, 193, 209, 211, 213, 229, 283, 1244, 1244
 (vers) ves 714
 (vetllar) vetllant 22; vetllans 494
 veu 1162
 (veure) veus 13, 690, 846, 848, 849, 1154, 1182; veeren 912; veuran 953, 955; veent 970; vist 88, 90, 476, 591, 698, 737, 738, 752, 1060, 1176, 1201, 1231, 1237, 1250, 1435; vista 175, 439, 684; vistes 523; vists 647, 648
 (veixell) vexells 540
 via 1318
 vianda 1204
 vicari 607, 1087
 victòria 514, 552; victòries 463
 vida 208, 347, 427, 1233, 1236, 1237, 1243, 1256, 1263, 1265, 1276, 1318
 (vigília) vigílies 20
 vil 1471
 vint 89, 438, 776, 945, 1000, 1048, 1125, 1173, 1208, 1228
 vintè 732, 751
 (virtuós) virtuosos 572
 virtut 754, 1297, 1335; virtuts 553, 761
 visiblement 716-717
 visible 786; visibles 777
 visió 25, 818
 (visitació) visitacions 547
 (visitar) visitada 1394;
 viva 1507
 viure 218, 1317; vius 728; viu 24, 35, 36, 743, 794, 845, 848, 1419; viuen 985; visqueren 827; viurà 1496; viurran 797-798, 828, 1239, 1488; visqués 1493; vivent 1305; vivents 990, 1249; viscut 804, 811
 volenterosament 109
 voler 482, 1238; vull 1469, 1471; vol 84, 105, 798, 1094, 1098, 1345; volia 1509; volrà 660, 673, 884; vulla 636; volrran 1289; volrien 613; volèn 715; volent 938, 1437; volents 279; volgut 1231
 volum 1122
 voluntat 471, 1478
 volva 1074, 1079
 vós 1487
 vosaltres 935, 938, 1215, 1275, 1277
 vostre 4, 1435, 1457; vostra 1423, 1424; vostres 1275, 1488
 vuit 693, 1038
 vuitè 56, 58, 242, 1546
 vuy 437, 520, 527, 543, 870, 995
 y 1286
 (illa) ylles 1291
 ymatge 796-797, 803, 1060, 1090
 yo 2, 15, 22, 1178, 1197, 1198, 1317, 1446, 1461, 1469; mi 5, 12, 14, 64, 97, 163, 507, 734, 738, 739, 773, 976, 1118, 1179, 1402, 1421, 1426, 1429, 1432, 1433, 1439, 1444, 1446, 1447, 1449, 1449, 1455, 1502, 1543; -m 1472
 (hipòcrita) ypòcrits 278
 Ysaies 1211, 1225, 1434, 1447
 Zacharies 974, 1195,
 zel 279

APÈNDIXS

I

Textos menors de sobre Joan de Rocatalhada en el ms. 271 de Barcelona, Biblioteca de Catalunya

1. F. 110r. *Responsio sequens facta est per illum fratrem minorem qui tenetur captus per Dominum papam, ad quemdam valentem virum qui (scripserat cano) scripserat sibi quantum guerre durarent, ex eo quod ille minor intromittit se interpretari (!) prophetias sacras.*¹

Bohigas, *Profecies altres*, 257, núm. 1 (fragment); Bignami-Odier, *Études*, 174-175; i *Jean*, 171-172 (resum).

«Vos misistis ad me hanc cedulam, salvo honore vestro, ad maximam blasphemiam Dei: quia solus Deus potest ista que continentur hic scire. (*seq Vnus exp*) Ego autem sum unus vilis ac abhominabilis peccator, et que dico non dico de capite meo, nec (ut *cano*) ut propheta, sed tamen per intelligenciam prophetiarum, quas nunc destinastis querere a me, a quocumque homine, quod est in potestate Dei. Quod etiam queritis de bell[is], an[te] durabunt et crescent usque ad celum; et adhuc, quidquid videmus nichil est, quia necesse est totum statum seculi mutari, et scito: tyrannia ubique regnabit, multi potentes et nobiles cadent et per communitates crudeliter occidentur et deicientur a dignitatibus suis. Infideles regna Latinorum invadent et durities flagelli Anglicorum amplius ingravabitur donec omnis Regni pars sit percussa; et sunt plus quam viginti anni, et antequam hodiernae guerre inciperent, quod ista publice predicabam; et ideo stultus reputabar (*cano* reputabam), et demens.

«De redditibus ecclesie, vobis dico quod omnes perdentur in brevi, quia populi terrarum viros ecclesiasticos spoliabunt rebus temporalibus, ita (ut *add int lin*) vix

1. La lletra reproduïda en el primer text és resposta a una pregunta d'Esteve Aldebrand, arquebisbe de Tolosa de Llenguadoc; la còpia barcelonina és particularment interessant perquè Bignami-Odier, *Études*, 174; *Jean*, 171, repeteix, en parlar de *Les lettres*: «Nous n'avons pas de manuscrit contemporain pour les deux premiers morceaux» (i el primer és aquesta lletra), encara que en la corresponent nota 2 remet a un Cottonianus, Vesp. E. VII, ff. 121v-123r, que diu que els conté; l'escassetat de còpies manuscrites contemporànies fa més interessant la catalana.

Cal suposar que les guerres, a les quals al·ludia la consulta de l'arquebisbe, eren les dels Cent Anys, que l'afectaven d'aprop, i no les previstes per Joan de Rocatalhada. La resposta és datada el 1356; és, doncs, contemporània del *Vademecum in tribulatione* i reporta la mateixa temàtica, tal com el lector pot veure en l'estudi citat en la nota 1 de la introducció. La consulta també s'interessava pel destí de persones i d'herències concretes, tema al qual dóna resposta el final de la lletra.

habeat suum. Curia Romana fugiet ab hac civitate peccatrice Avinione, et non erit ibi, ubi nunc est, antequam compleantur sex anni ab isto anno presenti millesimo CCC° L° VI°:

«contra superbiam clericorum quantumcumque magnatorum concludetur in luto et tota orbis pravitas destruetur;

«omnis homo pre onere malorum [f. 110v] propinquorum lugebit et prevalebunt predones, sed postmodum predicabuntur (*add int lin* et) ipsi;

«mulierum superbia confastus (?) marcesset, plures discerabuntur (?) et vidue ditissime (?) relinquentur, civitatum delicie includentur in lutum;

«et orbis avaritia semetipsam consumet. (*seq Post exp*)

«Sed post tribulationes innu[m]jeratas (?) et transactis periculis in christianitate propinquis misericordia Domini veniet ad desolatam gentem, quia unus angelicus Christi vicarius tran[s]mittetur a corde Christi, qui faciet omnes voluntates eius, universos viros ecclesiasticos reducet ad modum vivendi Christi et apostolorum, universa scelera corriget et omnes ecclesiasticos in mundo seminabit. Judeos convertet certos (?) aut destruet plurimos, ipse destruet scerracenos, tartaros convertet et tantos (?) aut destruet plurimos conuerti ad Christum. Totus orbis sub ipso pontificabitur et pax (*int lin add fere*) mille annis durabit. Et ideo ab hoc tempore et ultra crescent mala in mundo; princeps magnus lugebit, rex induetur merore, manus populi dissolvetur donec mi[t]tatur ille Christi vicarius, futurus totius destructi populi reformator; felix qui orabit pro illo (*int lin*; orabit *canc*) ut scito veniat, sed tamen orator interim penitentiam agat; salvabuntur qui fugerant de medio malorum ad montes, quia vindicta Domini generalis et spiritualis super omnes. Felices, igitur, omnes preminati in cedula, si bene moriantur in pace et scito, ne videant tot mala, et ad quos devolvatur eorum hereditas ne curent, quia qui acquirit non possidebit et qui possidet, quod possidet, non retinebit, quia rota fortune iam venit ad casum».

Prophetia Ezechielis prophete circa medium (no segueix cap text corresponent a aquest títol).

2. F. 145r [XXXIIr]. *Un corresponçal desconegut, que fa constar la seva incredulitat al respecte, responent a l'encàrrec d'un bisbe (,reverende... domine'), cortesà (canceller o vice-canceller?) de Pere el Cerimoniós (és ell el ,dominus rex noster' nascut el setembre del 1319), informa, segurament des d'Avinyó, d'allò que ha esbrinat i àdhuc llegit sobre pronòstics, coincidents amb els coneguts de Joan de Rocatalhada.*²

2. Les dues referències: a) al papa vinent, qualificat d',Ecclesie reformator', referència que podria correspondre al temps d'Urbà V (1362-1370), durant el qual algú podia somniar que el successor seria el ,papa reformator' pronosticat per Joan de Rocatalhada (vegeu el text de la intuïció dissetena, línies 526-588 del *Llibre dels grans esdeveniments* publicat en les pàgines anteriors), i b) al ,rex Castelle', que sembla ésser Pedro el Cruel, mort el 1369, porta a datar aquesta lletra entre els dos anys esmentats. Cal assenyalar la presència d'aquest informant a Avinyó i recordar que el traductor al català del *Vademecum in tribulatione* es trobava en idèntiques circumstàncies (cf. ATCA, XII (1993), 63-75). La lletra confirma l'impacte dels pronòstics de Joan de Rocatalhada en la cort reial de Pere el Cerimoniós i d'Elionor de Trinàcria i sembla documentar la prevenció amb què en certs ambients eren vistes les

Cf. Bohigas, *Profecies altres*, 257-258, núm. 2 (fragment).

«[R]euerende et precarissime domine: vestris cupiens obedire mandatis, quedam vestre dilectioni scribo, que superficialiter didici et e lectione quorundam, quibus minime adhereo quidquam, non in mente (?) mouear propter pleraque dicta verificata actorum scribentium ista.

«Didici, nempe, mi domine illustrissime, dominum Regem natum in mense septembris anno domini M^o CCC^o XIX°, et sic cauculando, anno M^o CCC^o LXXII° complebitur etas dicti domini LII° annorum; de quo, domine, volunt quidam moderni verificari oracula quedam, que sic se habent: «Ecclesie malleator...» usque ad, «...terminum sue etatis .LII. annorum debet pati. Postea vero ab omni seculo victoriam reportabit». Addunt supradicti quod anno M^o CCC^o LXVIII° cum dimidio incipiet tribulatio, que durabit usque ad annum LXXII rotunde. Et in hoc intermedio prelia multa erunt in universo mundo, plurime novitates, maxime in Hispanie et Italie partibus, et Ecclesia patietur; morietur enim, ut dicunt, papa modernus, et eligetur ecclesie reformator, et a malignis ecclesiasticis antipapa, qui verum papam incarcerabit. Set iussu Christi evadet et abscondet se per tres annos cum dimidio in montibus Piraneis, habens secum duos socios cardinales. In hoc enim intervallo morientur omnes tam legitimi quam spurii filii Regis Castelle, sic quod de genere ipsorum nullus est de cetero regnaturus. Potentia enim minuetur Ffranchorum, et, pro dolor, domini Regis nostri, sed tamen postea reformabit in melius, optinebit enim monarchum et bestiam destruet Africanam, scilicet, macometicum.

«Plura dicunt de hoc anno, que teneo penes me ex causa».

II

Fragments del *Liber ostensor* relatiu a Catalunya
(Biblioteca Apostòlica Vaticana, Ross 753).

1. F. 1v, lín. 40-2, lín. 2: «Et quia illud quod astruit scriptura sacra est infallibile et certum velud dictum et firmatum a Domino, qui mentiri non potest, probabo per Scripturam Sacram quod anno Domini M. CCC. LX vel circa [f. 2r] incipient tribulationes, que inducent, antequam desinant, proximum antichristum in mundo». ³

vel-leïtats reials d'emprendre una política anticlerical, a la qual ens hem referit en la nota 40 de la introducció.

En el manuscrit de la BC, la nostra lletra és copiada després de l'*Epistola rabi (Samuelis) de Adventu Messie ad Rabi Ysach*, que comença copiada amb la mateixa lletra en el f. 1r primitiu (actual 114r)

3. Cal que el lector tingui en compte el paràgraf dedicat a aquest apèndix segon al final de la introducció al present estudi (dins: *La nostra edició*).

2. (Vegeu la nota núm. 3). F. 2r, lín. 2-39: «Omnes doctores catolici, tam antiqui quam novi, vna voce vnoque sensu concordant quod *Danielis*, capitulis XI° et XII°, agitur de temporibus pessimi Antichristi sub typo regis Aquibus [*ms corr in mg* Aquilonis], sanctuarium et sanctos Altissimi conterentis. Et cum nullus dubitet super istis, [*ymo add int lin*] etiam hodierni iudei tempus certum sui pseudomessie ibidem astruunt contineri, vbi dicitur in fine capituli duodecimi: «A tempore, cum ablatum fuerit iuge sacrificium et posita fuerit abominatio in desolationem, dies M. CC. XC.», probabo per ipsum sacrum mysticum numerum clarius sole quod anno Domini M. CCC. LX. [*vel circa add in mg*], erit initium malorum, sicut dictum est supra. Deinde dicam que sunt illa que apparebunt anno illo vel circa in signum infallibile quod prefate septem conclusiones sunt vere.

«Ex expressa sacrosancta sententia salvatoris nostri Ihesu Christi, Mt, capitulo XXIII, et Mc, capitulo XIII, remittimur ad librum *Danielis* prophete ad intelligendum ea que in illis capitulis continentur, cum sic ait: «Cum videritis abominationem desolationis, que dicta est a *Daniele* propheta, stantem in loco sancto, qui legit intelligat: tunc, qui in Iudea sunt fugiant ad montes». Christus autem in predictis capitulis evidenter ante illam sententiam ista verba dicens: «Videte ne quis vos seducat: multi venient in nomine meo, dicentes: ‚Ego sum Christus‘, et multos seducent», et reliqua que subiungit de tribulatione propinqua, que hic, causa breuitatis, non scribo.

«Cum igitur questioni discipulorum, quam faciunt in principio capituli, dicentes: «Dic nobis quando hec erunt et quod signum adventus tui et consumptionis seculi», respondeat Christus dicens necessarium fore pseudochristos venire et dare signa et prodigia maxima, ita ut in errorem mittantur electi, si fieri potest, et referendo se ad discipulorum questionem, ad librum *Danielis* remittat, dicens: «Cum videritis abominationem desolationis, que dicta est a *Daniele* propheta, stantem in loco sancto, qui legit intelligat», evidētissima et infallibili demonstratione textus sacri concluditur quod universalis ecclesia sacrosancta Romana, ex verbo infallibilis sapientie Christi habet clavem inerrabilem ad extrahendum tempus tribulationis Antichristi per imperium Christi ex *Libro Danielis*. Cum enim dicit Christus, «qui legit intelligat», manifeste insinuat quod ecclesia tempore necessitatis poterit capere aperte ex verbis *Danielis* questionem discipulorum, quam fecerant [*seq* dicentes *canc*] querentes de tempore, dicentes: «Dic nobis, quando hec erunt?»

«Quoniam nisi electi filii ecclesie Dei, tempore dolorum illorum instante, non possunt tempus a discipulis quesitum clare perpendere, Christus in vanum remisisset generalem ecclesiam ad *Danielem* prophetam. Christus autem ecclesiam ad

Els núms. 1-5, 8-9, 12 i 15 de l'Apèndix II, són ací transcrits perquè són paral·lels als d'Arnau de Vilanova (*De tempore adventus Antichristi, De mysterio cymbalorum*, publicats en el volum VII-VIII d'aquest anuari) i, doncs, permeten d'estudiar coincidències i diferències entre els dos autors en un punt per a ells tan cèntric com el de la previsió de la compareixença i actuació de l'Anticrist, per a ambdós esperable durant la segona meitat del segle XIV, i més en concret entorn el 1370.

Els fragments núms. 6 i 23 s'integren amb els cinc precedents pel fet de referir-se explícitament a mestre Arnau, encara que sigui a fi de manifestar el dissentiment amb una de les seves interpretacions, veres o preteses.

Danielem non remisit in vanum, quia illud asserere esset contra Scripturam et hereticum manifeste...».

3. (Vegeu la nota núm. 3). F. 2v, lín. 2-7: «Et quia omnes, nullo contradicente, hoc concedunt, omnes pariter confitentur, nullo discrepante, ymo et hodierni infideles judei in hoc conueniunt cum catholicis doctoribus, quod ille populus qui dissipat civitatem et sanctuarium fuit populus Romanus et dux venturus fuit Tytus. Et experientia, que negari non potest, demonstrat quod XLII anno post passionem Christi capta est civitas et abominabiles judei venditi desolantur et completa fuerunt omnia que continentur in textu vsque ad istam diem...».

4. (Vegeu la nota núm. 3). F. 3r, lín. 35-3v, lín. 3: [*In mg* Computatio anni aduentus Christi]. «Computatio autem predictorum annorum fit sic: clarum est quod Christus vixit circa XXXIII annos, quia de medio anno aut tribus mensibus non curandum. Computemus ergo XXXIII annos, quibus Christus vixit, XLII annis, qui fluxerunt a passione Christi vsque ad captionem ciuitatis et positionem abominationis in desolationem, et surgit summa annorum LXXV, qui fluxerunt ab incarnatione Christi vsque ad captionem Iherusalem, quia XXXIII et XLII faciunt LXXV. Si ergo volumus scire quo anno terminantur M. CC. XC., computando eos a XLII post passionem Christi, supponamus illos LXXV annos, qui fluxerant [f. 3r] ab incarnatione Christi usque ad positionem abominationis in desolationem et ablationem iugis sacrificii super M. CC. XC., et consurgunt anni M. CCC. LXV., tantum enim faciunt LXXV et M CC XC...».

5. (Vegeu la nota núm. 3). F. 10r, lin. 31-33: «...de qua gente [veniente sine capite, secundum prophetiam *Alta cedrus Libani*] scribit Erithea Sibilla, quam aprobat Augustinus in *Libro De ciuitate Dei*...».

6. (Vegeu la nota núm. 3). F. 16v, lin. 11-16: «Sciendum quod de hac aquila [imperiali futura post Karolum], persequitrice ecclesie, habuerunt hii, qui iam mortui sunt, duas opiniones: magister Arnaldus de Villa noua, *Super Cyrillum*, dicit eam futuram de Aragonia; et Joachim expresse tenet quod erit de semine Frederici secundi; et quidam dicunt quod beatus Franciscus hoc idem dicit, sicut, vt dicunt, in *Reuelationibus* sancti predicti frater Leo euidenter describit».

7. F. 17r, lin. 19-23: «Sequitur: "Dampna per maria inferunt, que conlisione sanguinis repensabuntur". Istud ad litteram hodie cernimus impleri, quia Januenses, pirate maris, longo tempore omnes volantes per mare depredantes, per Aragonenses et Venetos vidimus interfici in mari, in recompensationem dampnorum illatorum».⁴

4. El fragment núm. 7 ens introdueix en la informació i la valoració que Joan de Rocathada feia dels esdeveniments contemporanis, ací, com en d'altres paràgrafs posteriors, a la guerra marina entre Gènova i Catalunya; li hem d'agrair que els genovesos no resultin massa ben parats?

També contenen informacions d'esdeveniments contemporanis que ens afecten els fragments dels números 13, 14 i 25.

8. (Vegeu la nota núm. 3). F. 19v, lin. 1-4: «...cum dicit: "Cum duobus grustis euadet", vult dicere quod ,cum duobus' de illis qui, sicut grues, portant pileum rubeum in capite... manus persecutorum evadet...».

9. (Vegeu la nota núm. 3). F. 24r, lin. 25-27: «Sicut infra probabo ex expressa sententia sancte Hildegardis prophetice Alamannice, cuius libri sunt per ecclesiam approbati...».

10. F. 33v, lin. 9-41: «Modus autem, quem Deus tenuit in reuelatione huius oraculi prophetici supercelestis et diuini, fuit iste: Anno a natiuitate Domini, computando more Romane curie M. CCC. XLV., ipsa die Natiuitatis sacratissime Saluatoris nostri Ihesu Christi, sicut moris est in ordine fratrum minorum, gardianus vnus monasterii regni Aragonie in montanis, misit quendam fratrem, probum hominem et devotum, qui adhuc vivit, ad predicandum ad ecclesiam quamdam, que aliam ecclesiam minorem sub se annexam habebat, satis distantem ab ea. Cumque frater in illa minori ecclesia in missa matutinali populo predicasset, rediens ad maiorem ecclesiam predicaturus ibidem, stetit super quemdam pontem, sub quo transibat fluuius, in quodam nemore, meditans thema suum ac si, recordando sermonem, vellet piscibus predicare.⁵

«Thema vero, super quo cogitabat, erat istud: «Euangelizo», hoc est annuntio, «vobis gaudium magnum: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus». Cui, thema meditati, apparuit angelus Domini in specie magni et admirabilis senis cum barba cana magna, lata et valde prolixa, qui veniens per unum ex spondilibus pontis et non per viam publicam, respondendo cogitationi thematis, fratri dixit hec verba:

[*In mg*: Oraculum angelicum]. «Eciam annuntiare preexistenti maiori quocumque in terra magno quasi tristitiam et magnum gaudium: flos deuincetur. Et iterum: „A. Cedar' .a. rege cum altero prosternabitur. Post hec deuincet duces stridentes atque propinquos. Eritque Jonas contra ventum meridionalem. Cuius fere impetu atque valetudine iam deuicta antequam sit Jonas loricatus, non stabit in conspectu Jone, sed, deuicto agarenico dente, diu pestifero atque stridente (*add in mg* cuius radicis nomen est 2105), recuperabitur molaris, quem missi lactis alimento dulciter et vtilius nutrierunt. Cuius cura erit gallo nigro et pullis eius. Ecce gaudium magnum, quia .A. Cedar, rex, et Jonas erit alter Johannes Baptista. In cuius magnificentia galli preexistentis ac extendentis alas suas cum cantus voce jubilei dilatabitur ouile preceptum. Cuius pulli exaltabuntur in suo diademate hinc inde. Quia virtus diuini Neupmatis et non propria precessit in Johanne Baptista. Ceterorum autem non est meum noscere, sed remanent apud natum, qui eternaliter potest quicquid potentie est, posse. Virgulta autem non amplius hinc inde pullulabunt. Explicit».

5. Els fragments 10-11 són integrats en aquest apèndix per dues raons: perquè el frame-nor, que protagonitza la narració i seria autor de l'*Oraculum angelicum*, i el seu convent podria pertànyer o haver pertangut als Països Catalans (el fragment núm. 21 demostra que la denominació 'Regnum Aragonie' pot significar algun dels dits països); i perquè la interpretació que Joan de Rocatalhada en dóna en el fragment núm. 11 fa referència explícita a Pere el Cerimoniós, a Jaume III de Mallorca i a la Unió de València.

11. F. 36v, lin. 15-16: «Secundum meam opinionem iste ‚A. Cedar’ erit vnus rex potentissimus sarracenus, qui veniet cum infinito populo infideli contra populum christianum...».

Lin. 19-22: «Et alterum ‚A. regem’ estimo vnum regem christianum, sicut si dicerem regem Aragonie vel Anglie, qui veniet obuiam illi regi, ‚A. Cedar’ sarraceno, et sarracenus a christiano vincetur, sicut ex processu ipsius diuini oraculi manifeste habetur...».

Lin. 32-33: «Quare certum est et longincum ab omni dubio quod ‚A. Cedar’ unus rex est sarracenus...».

Lin. 34-44: «Michi quidem videtur opinative... quod ipse sit futurus monarcha totius orientis. Nam et similiter opinor quod ‚alter A. Rex’, cum quo prosternabitur, sit sibi contrarius rex christianus, futurus monarcha totius occidentis, ac si esset rex Aragonie vel rex Anglorum. Et hos duos estimo fore illos, de quibus in *Prophetia Tripolitana*, que incipit «Alta cedrus Libani succidetur», dicitur sic: «Leo orientalis», quantum ad ‚A. Cedar’, et ‚bestia occidentalis’, quantum ad alterum ‚A. regem christianum, ‚universum orbem subiugabunt’..., scilicet Antichristum orientalem et Antichristum occidentalem...». [f. 37r]

Lin. 8-11: «...Sed ‚alterum ‚A.’, bestiam scilicet occidentis, puto fore bestiam ascendentem de mari, *Apocalipsis*, capitulo XIII°, et sine dubio ipse est rex qui Karolo inclito imperatori Romano succedet in imperio Romanorum in breui...»

Lin. 25: «Et quia ad litteram rex Aragonie anno Domini M.CCC.XLV. prosternauit Jacobum, regem Maioricarum, eodem scilicet anno quo hec prophetia reuelata fuit, et ipsum de Maiorica expulit, si predictus rex Jacobus Maioricarum habuisset nomen incipiens per ‚A.’, aut si regnum suum inciperet per ‚A.’, dixissemus quod ‚A. Cedar’ fuisset rex Aragonie, et alter ‚A. rex Maioricarum, maxime quia post vicit rex Aragonie duces stridentes contra eum atque propinquos in Vnione Valentie contra ipsum facte; sed quia rex Maioricarum non habebat nomen incipiens per ‚A.’, nec regnum, primam opinionem reputo veriore».

12. (Vegeu la nota 5). F. 44r, lin. 37-42: «Ego etiam ipse hic in medio curie Romane in vinculis carceralibus annuntiare non cesso... omni volenti audire, non vt propheta, cum in rei veritate propheta non sim, sed quia communicauit michi misericors Christus intelligentiam spiritus prophetarum et Scripturarum sacrarum et concordiam earum ab anno Domini M. CCC. XLIX, quo anno veni ad curiam in Augusto». [f. 44v]

Lin. 6-8: «...Sic et michi communicauit Dominus Jhesus intelligentiam scripturarum prophetalium, tam earum que sunt in canone approbatorum librorum quam aliarum extrauagantium et concordiam earum cum Scripturis sacris...».

Lin. 16-18: «Modus autem propheticus per verbum: ‚Hec dicit Dominus Jhesus Christus’, reseruatur duobus prophetis mittendis in proximo, fratribus minoribus indutis sacco...».

13. (Vegeu la nota 4). F. 57r, lin. 2-4: «...Iam videmus... Hispaniam penitus laniari, insulas Sicilie, Corsice, Sardinie, Maiorice... preliis perturbari...».

14. (Vegeu la nota 4). F. 63r, lin. 42: «Verificatio ad oculum omnium signorum datorum a Deo in angelicis prophetiis Beneuentana et Neapolitana...». [f. 63r]

Lin. 24-25: «...Sequitur aliud patulum signum: "Bella campalia fient in partibus Ytalis, et tam maris litora quam terra cadaueribus putrefient"...».

Lin. 26-32: «Dicit: 'tam maris litora' in bellis naualibus Mediterranei maris regis Aragonum contra Januenses et Januensium contra Venetos, inter quos duo horribilia bella sunt in mari hiis annis commissa, que in *Cronicis* meis satis expresse descripsi; ac in bellis regis Aragonie contra ei rebellantes in Sardinia, ubi in litore maris ante S'Alguerun in obsidione, ex corruptione aëris, secundum communem estimationem, perdidit rex circa .XXVIII. milia personarum».

15. (Vegeu la nota núm. 3). F. 88v, lin. 8-10: «... a sancta Hildegardi, sanctimoniali prophetissa Alamannica,... cuius libros canonisauit Eugenius papa in Consilio Treuerensi...».

16. F. 106r, lin. 14-19: «...contra hereticos 'De spiritu libertatis', qui heretice dicunt se ad talem gradum caritatis venire quod ex tunc non possunt in ea proficere, asserentes heretice ex tunc licitum eis facere quicquid appetunt secundum desideria carnis; quorum in Ytalia, notabiliter hiis polluta, in pluribus locis perditio non dormitat, sicut probabit Tudertum, Perusium, Spoletum et finitime regiones Tuscie, Lombardie et Marchie in pressuris imminentibus eis...». [f. 132v]

Lin. 3-8: «... Hoc est principium predicationis Christi, Mt. capitulo III°, dicentis: "Penitentiam agite, appropinquavit enim regnum celorum". Hec species interficit heresim 'De spiritu libertatis' et radicem secte Anticristi propinqui. Quoniam, sicut dictum est supra in decimo tractatu, Antichristus predicabit fore licitas carnis delectationes, sicut faciunt heretici 'De spiritu libertatis', qui dicunt penitencias corporales inanes, in amore coitus et ingluuie suam altam perfectionem ponentes».⁶

17. F. 108v, lin. 13-18: «Quinta pars [divisionis in Ordine Fratrum Minorum] est frater Philippus de Maioricis cum sectatoribus suis. Hic non fuit professus in ordine secundum formam professionis communis. Sed anno primo sui ingressus ad ordinem, cum multis fratribus recessit a communitate; et, non contentus de *Regula fratrum minorum*, quamdam compilationem composuit ex omnibus regulis, quasi esset eam perfectius aut tutius servare quam regulam seraphici viri patris nostri angelici Francisci».⁷

6. Aquesta informació sobre la secta del «Spiritus libertatis» també pot ajudar a la comprensió d'aquella frase críptica d'Arnau de Vilanova al·ludint a «ço que ara s'és descobert en la província de Toscana», a la qual Miquel Batllori dedicà algunes pàgines que portaven el mateix títol, amb el subtítol d'*Aclariment d'un passatge del Raonament d'Avinyó*, dins «Estudis Romànics», II (1949-1950), 165-170, reproduïdes en el seu *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, 273-278 (cf. ATCA, XV (1996), 774-775, núm. 11292).

7. Aquest fragment desmuestra una coneixença ben precisa de l'infant Felip de Mallorca i de la seva obra, i manifesta la (des)valoració amb què es mirava un i altra fra Joan de Rocatalhada; Josep Maria Pou i Martí, que havia descobert aquest exemplar únic del *Liber ostensor*, no degué adonar-se de la referència a l'infant 'espiritual', car altrament no seria massa explicable que no n'hagués aprofitades les informacions en *Visionarios...*, 118, nota 1.

18. FF. 119v, lin. 15-120r, lin. 12: «Illa determinatio est facta per potestatem ecclesiasticam, que errare non potest, qua probatur, concluditur et demonstratur per prima et generalia principia theologie et supreme philosophie;⁸

sed predicta determinatio et renuntiatio proprietatis omnium rerum, tam in speciali quam in communi est huiusmodi; igitur, etc.

«Probatio minoris, quia maior est seipsa notissima: Illa determinatio est facta per prima generalia notissima principia theologie et supreme philosophie, qua concluditur, demonstratur ac declaratur per infinitatem, simplicitatem, bonitatem, magnitudinem, durationem, potestatem, sapientiam, voluntatem, virtutem, veritatem, perfectionem, virtuositatem, predestinationem, prescientiam, actiuitatem, libertatem, latrariam, electionem, prosequionem, melioritatem, communicationem, zelum, exemplar, gloriam, differentiam, concordantiam, contrarietatem, principium, medium, finem, maioritatem, equalitatem, minoritatem, primam causam, creaturam, creatorem, alterationem, generationem, corruptionem, genus, speciem, individuum, spiritum, corpus, compositum, materiam, formam, actuationem, ac per expressas regulas scientie Christi in *Euangelio*. Sed prefata determinatio euangelice paupertatis concluditur ex omnibus predictis. Igitur facta fuit per ecclesiasticam potestatem que errare non potest.

8. Els fragments 18-19 i 22 col·loquen en un pla molt més profund la relació entre fra Joan de Rocatalhada i Ramon Llull, d'allò que hom n'havia assenyalat fins ara.

Pel fragment 18 som informats que Rocatalhada havia elaborat un feix de 48 principis suprems, criteris de veritat infal·lible tant en filosofia com en teologia, dins els quals havia col·locat tant els nou principis absoluts com els nou relatius de l'art lul·liana en la seva formulació definitiva.

Des del paràgraf que comença: «Sed ne omnino...», tenim una mostra pràctica d'aplicació dels successius principis relatius al tema teòric de la pobresa evangèlica i franciscana.

Però hi ha quelcom més: el mateix Rocatalhada ens diu immediatament abans del paràgraf acabat d'indicar, que «artis regulas et vsum usque adhuc non descripsi», que, doncs, tenia en elaboració el mètode d'aplicació d'aquells principis al camp de la recerca de conclusions verdaderes, però que encara no l'havia formulat (o acabat de formular) per escrit.

Només partint de la integració dels principis lul·lians en el sistema rocatalhadià de primers principis evidents i de la metodologia que havia de conduir a conclusions prenyes de veritat és comprensible tota la càrrega que té la referència explícita a Ramon Llull en el fragment 22 i l'intent de convertir-lo en Hèctor de la Minerva del futur, intent que no reeixí justament perquè Ramon Llull s'havia manifestat insensible davant la possibilitat de preveure el futur escatològic a base dels seus principis. No podent ésser Llull, l'Hèctor de la veritat del futur seria el mateix Joan de Rocatalhada.

Dins el mateix context lul·lià, el fragment núm. 19 sembla que posseeix una significació especial pel fet que Joan de Rocatalhada hi formula la tesi de la superioritat del cristianisme no pas en termes absoluts, sinó relatius, doctrina paral·lela, si ja no inspirada en el títol i el contingut d'aquell opuscle de Ramon Llull intitulat *Liber, per quem poterit cognosci, quae lex sit magis bona, magis magna et etiam magis vera* (Ciutat de Mallorca, 1313) (Senellart, «Corpus Christianorum. Continuatio Medievalis», 1991, 167-193).

En aquest direcció, doncs, de profunditat han d'ésser completades les pàgines de Louis Boisset, *Un témoignage sur Lulle en 1356: Jean de Roquetaillade à Marseille*, dins «Cahiers de Fanjeaux», 22 (1987), 70-74, exclusivament basades en el fragment núm. 22.

«Maior propositio est clarissima, quoniam illa XLVIII principia sunt per que concludi potest generaliter omnis veritas. Quoniam omne quod est cadit sub illis. Et ex primis XX quatuor concluditur omnis veritas in generali, per XX quatuor vltima, que incipiunt ubi dicitur ‚Differentiam, concordantiam, contrarietatem, etc...’. Sed quia vsus argumentationis ex eis faciliter haberi et doceri non posset nisi fieret magnus liber, oportet habere te patientiam donec adiutus a Christo quemdam librum exemplaris infiniti in potentia ad omnem artem et scientiam licitam [*add in mg* inueniendam] et omnium questionum, quarum termini intelligi posunt, veritatem habendam de exemplari infinito in actu infinite mentis divine excerpti abstractiue, jam enim descripsi prefatum exemplar, sed artis regulas et vsum usque adhuc non descripsi, per quod ad omnem veram conclusionem possunt haberi argumenta ex primis principiis concludentia, et multiplicari in infinitum.

«Sed ne omnino te vacuum relinquam quantum ad vsum argumentandi ex predictis principiis, accipe principium XX quintum, XX sextum, et XX septimum, scilicet diferenciam, concordanciam et contrarietatem, et suppone ipsa tria primo principio simplici, scilicet, infinitati, et ratiocinare cum illis tribus et primo principio ac cum altissima paupertate prefata et etiam cum suo contrario, scilicet cum habere proprietatem in speciali et in communi. Et ratiocinaberis [-o- *int lin*] sic:

«Videamus que propositio magis est differens ab infinitate Dei vel [*hec in mg*]: ‚Abstractio proprietatis omnium rerum in speciali et in communi est perfectio’; vel hec propositio: ‚Retentio proprietatis omnium rerum in speciali et in communi [*f. 120r*] est perfectio’. Et statim animus euangelici pauperis, dono sapientie illustratus, videt veritatem: Ille minus distat ab actuali infinitate Dei, qui extra se non habet aliquid quo differat ab infinitate predicta; sed renuntiator proprietatis omnium rerum tam in speciali quam in communi est huiusmodi, extra, scilicet, nichil habens quo diferat a Dei infinitate predicta vel distet, et retentor proprietatis omnibus rebus mundi presentibus et esse possibilibus difert a Dei infinitate; igitur, etcetera.

«Applica eidem infinitati concordantiam et similiter ratiocineris et dicas: Ille magis concordat divine infinitati, qui habet quominus distet et differat; sed renuntiator est huiusmodi; igitur, etc.

«Tertio, aplica eidem primo principio, scilicet infinitati, contrarietatem, et dicas: [*Omnis in mg*] ille est perfectior qui minus contrariatur infinitati divine; sed renuntiator est huiusmodi.

«Minores horum trium sillogismorum probantur demonstratiue per illud verbum Christi: «Vbi est thesaurus tuus ibi est et cor tuum...».

Lin. 27-31: «Applica eidem infinitati alia tria principia, scilicet principium, medium et finem, sed oportet te scire difinitionem eorum. Et cum eis argumenta vt prius, considerando per te modum inueniendi medium. Deinde suppone eidem infinitati alia tria principia: Maioritatem, equalitatem et minoritatem; et post illa, alia tria vsque ad finem».

.....
F. 121, lin. 37-40: «Exemplum: probare an nouum dogma aut nouum preceptum competat aut consonet honori vnus Dei in ecclesia [*! essentia?*] et trini in Personis et perfectionibus suis, sicut dedi artem supra quando applicaui donum scientie altissime paupertati; et ita, de applicatione singulorum articulorum».

19. (Vegeu la nota 8). Ff. 132v, lin 45-133r, lin. 7: «Sexta species est in scuto infinite potentie et bonitatis Dei extinguere tempore actualis tribulationis Antichristi propinqui omnia tela nequissima inimici et ictus mortiferos et eorum grauissimas conuassationes patienter portare. Et istud scutum est clara notitia propositionis unius et consequentie eius. Ante-[f. 133r]-cedentalis propositio est ista: ‚Lex Christi, sicut ex euangeliorum intellectu apparet, ponit, docet et vult omnem integritatem omnium perfectionum et vniuersarum virtutum Dei in summo, et altissimum Dei cultum, et excludit omne peccatum’. Ex hac propositione sequitur de necessitate: ‚Ergo Deus per suam omnipotentiam non potest facere quod lex Christi non sit excelsior cunctis legibus datis vel possibilibus dari, ac perfectior, nobilior et melior, et que per Dei potentiam tanquam mala et inutilis et imperfecta condempnari non potest nec etiam pro quacumque alia reuocari’...».

Lin. 26-27: «...Istud scutum est in quo tempore temptationis in ictu oculi extinguentur cuncta tela ardentia Antichristi...».

20. F. 137v, lin. 28-32: «Regula undecima est hunc librum diligenter intelligere, tribulationes in eo descriptas aduertere et terminos temporales, qui per Scripturam Sacram probantur, inspicere, et in locis tutissimis montium cum prouisione necessariorum rerum temporalium iuxta consilium Christi degere et ab angustia acerbæ temptationis cauere pro posse».⁹

21. F. 143v, lin. 13-144r, lin. 16. «Aliud oraculum repertum in regno Aragonie post mortem Philippi regis Francorum, qui obiit Perpiniani, rediens cum exercitu suo de Girona, quam ceperat, contra Petrum, Aragonie regem; qui Philippus fuerat filius sancti Ludouici, regis Francorum, vnum dumtaxat habens oculum, qui fuit pater Philippi Pulcri et Karoli de Valosio, patris Philippi, regis Francorum, qui fuit pater regis Iohannis, qui hodie imperat Francis.

«Ecce oraculum: «Leoni partiti lilium in iuuentute adnichilare temptabunt. Venient catuli leonis et flores liliorum deuorabunt. De humo exhibit aquila ardens, in ventre liquorem virginalem portans, de quo maximi pectus humectabitur». Explicit.¹⁰

9. Aquest fragment sembla tenir un ressò en la nota final al penúltim dels sermons de sant Vicent Ferrer del volum perdut durant els anys 1936-1939 de l'Arxiu de la Seu de València, sortosament salvada, que hom pot veure en el meu *L'antic ms. 279 de la Catedral de València, amb sermons de sant Vicenç Ferrer, perdut durant la guerra del 1936-1939. Intent de reconstrucció*, dins «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», X (1982-1984 [1989]), 39, nota 49: «Eligere montem cum tempore et victu...: com se farà, que si prens un sach de pa no-t durarà sinó XV dies et maxime...?»

10. Els paràgrafs d'aquest núm. 21 ofereixen text i comentari de l'oracle *Leoni partiti lilium...*, que és com el cop de gràcia als fums de grandesa de la Casa de França immediatament després de la seva Croada contra Catalunya; la interpretació de Joan de Rocatalhada fa dir al moribund rei Felip de França que no sols no s'obtidria mai de col·locar un fill seu en el tron de la casa de Barcelona, ans encara que els seus descendents veurien dicutida llur sobirania francesa pel rei d'Anglaterra en el territori mateix de França.

El darrer punt, de més a més, hi contribueix concentrant les grans expectatives en Lluís de Trinària (vegeu, però, el text del núm. 24).

«Michi videtur quod hec prophetia valde sapiat stilum Merlini. Et manifeste verba sunt breuia, sed sententie longe. Quoniam tribulationem regni Francorum per bella Anglorum insinuant, et que hodie geruntur prelia inter Francos et Anglicos ad oculum veritatem oraculi adimplendam demonstrant.

«Hec prophetia sic facta est ac si regi Philippo morienti in Catalonia diceret quid futurum erat heredibus suis in Francia, qui venerat ad auferendum regnum a Petro, rege Aragonie, et quid de posteritate regis Petri Aragonum accideret Ecclesie generali in futurum et mundo. Quoniam quia futurum preuidebat Deus vt nunc, istante generali tribulatione et ruina uniuersali mundi, regnum Francorum valde prosterneretur et Francorum magnificentia valde deprimeretur, ideo dicit: ‚leoni‘, nominatiui pluralis, quia declinatur hic: ‚leonus-leoni-leono‘, secunde declinationis; ‚partiti‘, id est, tres leones seu leopardi picti partitiue et distanter in scuto regis Anglorum; lilium, id est regem Francorum et populos eius, qui florem aureorum liliorum portat in scuto; ‚in iuuentute‘, id est, dum Odoardus, rex Anglorum hodiernus, erit iuuenis, ‚adnichilare temptabunt‘, hoc expositione non eget, quia iuuenis existens, circa annum Domini M. CCC. XXX quintum publice incepit impugnare Philippum, regem Francorum, patrem regis Iohannis; et crescent mala iugiter usque in hodiernum diem.

«‚Venient catuli leonis‘, id est, filii futuri illius regis Anglorum, qui regnabat tempore quo fuit *Oraculum* reuelatum; et illi ‚catuli‘ sunt hodiernus rex Anglorum cum filiis suis; ‚et flores liliorum deuorabunt‘: hoc fuit completum, saltem notabiliter, anno Domini M. CCC. XL sexto ante Crassinum, quando in bello campali hodiernus Odoardus, rex Anglorum, vicit Philippum regem Francorum et interfecit multos nobiles regni. [f. 144r] Si autem acrius compleatur, cito experientia demonstrabit, quia parantur negotia ad timendam ruinam. Ideo voluit Philippo morienti in Catalonia dicere Spiritus prophetie: Non prosperabuntur filii tui post te in regno Aragonie, ymo in Francia valde debilitabuntur et vincuntur per Anglos.

«Sed quid futurum est filiis Petri, regis Aragonum, contra quem Philippus, rex Francorum, processerat, immediate subiungit, dicens: ‚De humo‘, id est, de regnis et terris subiectis Petro, tunc regi Aragonum, et de semine suo ‚exibit aquila ardens‘, id est, unus imperator Romanus futurus furiosissimus et incredibili ira repletus, ‚in ventre liquorem virginalem portans‘, id est, anelabit ad fundendum sanguinem clericorum, quia per liquorem virginalem intelligit sanguinem clericorum fundendum; ‚de quo‘ sanguine, ‚maximi‘, id est, summi pontificis ‚humectabitur pectus‘, ad litteram sine glosa; per hanc aquilam ego intelligo imperatorem, scilicet *Apocalypsis*, capitulo XIII, ascendentem de mari. Et cum dicit ‚de humo‘ egredietur, vult dicere de terra humida, de insula maris, prout textus *Apocalypsis* affirmat, quam aquilam puto ascendere de humore regis Petri Aragonum et de semine suo, secundum dicta multorum».

22. (Vegeu la nota 8). F. 144v, lin. ultima-145r, lin. 20: «Impedietur matris matrimonium affectione filiorum ad tempus... Minerua suam scientiam ac secreta [f. 145r] arte firmata reuelabit». In poetis, Minerua appellatur dea philosophie et scientiarum et artium, et inuentrix earum, et antiquitus eam colebant vt deam. Inuenit enim, ut fixerunt poete, artes varias: artem textilem et tincturariam et alias; et ei attribuunt uniuersam philosophiam. Et propter hoc Minerua in hoc loco aliquem clericum cum mira scientia transmitendum designat, qui debuit stupen-